

४५२६

अथ श्रीमद्भागवतदशमस्कंधपूर्वार्धप्रारंभः

श्रीगणगायनमः श्रीगुरुभोजनम् विश्वमगनिसर्गात्तन्वत्क्षणात्तदितम् श्रीहृष्णारव्यपरधामजगद्गायनमायतम् १ दशयदशयन्त्रद्वयमाश्रिताश्रय
 विग्रहम् शिखरदुकुलाभोधोगरानदसुदीर्घने २ दशमेवृष्णसत्कीर्तिविनानायात्तुण्यते पर्यन्तानिनिमित्तस्तुनिरोधोदृष्टम्मुनाम् ३ पादनादिश्रुत
 धांयोभिरोध सतुर्वाणेतः नन्ततपसगत सृष्टिसहारादिभिरूपणे ४ कृतानवतिरध्यायान्शयेहृष्णाकीर्तय आदोचतुभिरध्यायत्रैत्यशार्थनयाननेः भारह
 त्तद्वेरेजन्त्यसप्रमगनिरूप्यते ५ गोलुडेमथुरायाचद्वारवत्यानत क्रमात् हृष्णसीताभिधाभोक्तातनदेदेस्त्नेकधा ६ सपत्त्रिशला ध्यागेर्दृष्टद्वयनादिपु
 गाकुन्वसतोत्तीलावण्यनेररदुपरा ७ ग्कनयसुनावारिष्णपूरेणकृतास्तुति एकादशभिरारव्यानात्तानामधुवनेकता ८ शेषैर्हरनीत्तीनातन्निर्माणा
 चण्येत ग्वनवतिरध्यापादशभेविशार्यका ९ तत्रतुत्रयमेकस स्वभृत्यदेवकीकृतात् श्रुताभीतोऽवधीतस्या चद्रुर्भांनिनिवण्यते १० हृष्णावतारचरि
 तत्रयणाभृतिर्द्वेत् उक्तवृत्तानेत्कृशाद्राजास्त्वनित्तुन ११ कथितोवशाविस्तारइति १ अशेनेतिप्रतीत्यभिप्रायेणोक्तम् २ ननुक्तमिजातोगत ३
 तृगृहाद्भजमेधिनायदत्यादिनासत्यम् पुनविस्तरेणवेदेत्याह अवतीर्यति ३ अचलोकमिधिधाजनाः मुक्तासुसुखोविषयिणश्च तेषामध्येअनकस्याप्यलप्रत्यय

नयोऽसुरावतेवासुदेवाय राजोवाच कथितावशाविस्तारोभयनासोमसूर्ययो राजानोभयवश्यानात्चरितपरमाद्भुतम् १ यदो
 अथमशीलस्यनितरासुनिसत्तम तत्राशेनापतीर्णस्यविष्णोर्वीर्याणिशसन- २ अवतीर्ययदोर्वशेभगवान्भूतभाषिनः हनवान्
 यानिदिष्वात्मानानिनोवदविस्तरात् ३ निवृत्ततर्पणपणीपमानाद्द्वेषधाच्छ्रेत्रमनोऽभिरामात् कउत्तमस्योक्तगुणात्तवाद्यत्प्रमान्
 विरज्येत्तविनापवत्प्रान्त् ४ पितामहाभेसमरे सरजयेदेववृत्ताद्यानिरयेस्तिमिगिडे हरत्ययकोरपसेत्यसागरवृत्ताःतरन्वत्सप-
 दस्मयत्प्रुवा ५ द्राण्यरुविष्णुसमिदमदगसतानवीजकुरुपाडवानाम् जुगोपकुसिगतआत्तचक्रोमात्तुश्चमेय शरणगताया
 ६ वीर्याणितस्यारिवन्देहभाजामतर्वाहः पूरुषकालरूपैः प्रयच्छतोभृत्युमुतामृतचमायामत्तुष्यस्ववदस्वविद्वन् ७ ८ ९

इत्याह निवृत्ततर्पेति गततृणोसुक्तेरित्यर्थं सुसुक्ष्णामपमेवोपाधइत्याह मवीषधादिति विषयिणापरयोविषयोऽयमेतत्याह श्रीचमनोऽभिरामादिति
 अपगतावत्कूपस्मान्मात्मानहतीत्यपशत्रुमस्तस्मात् पशपातिनरतिवा २ किञ्च अस्मत्कुलदेवतहृष्णोगतस्तत्कथेवित्यश्रोतव्येत्याशयेनाह पि
 तामहारति अमरान्जयति यते देववृत्तोभीष्य तद्यद्यरतिरयेस्तिमिगिडतुल्यैर्हरत्ययवत्सपद्यमिवान्यन्यहृत्वात्तुच्छोहत्यातरनस्य य श्रीहृष्णावृष्टो
 येषति नस्यवीर्याणिवदस्वेतिवृत्तीयस्योक्तगतेनान्वय ५ नकेवलपादवानेवारक्षत् इदममशरीरमपियोरक्षितवानित्याह द्रेण्यरुविष्णुमिति श्रेणेर
 म्वन्त्यासोत्रद्यास्त्रेणदग्धमिदमच्छरीरच कुरुपापाडवानात्सतानस्यनिसनम् मममात्तु कुसोमविशोधनचक्रोयोऽजुगोपति ६ अरिवन्देहभाजासर्वमा
 णिनामतवर्वाहश्चपुरुषरूपेणकालरूपेश्च अशाभिप्रायेणबहुवचनम् सृत्युससारम् नतअपिअमृतमपिमपच्छतोवीर्याणिवदस्वइति प्रपभाव अन
 र्याभिरूपेणातर्दृष्टीनासुक्तिविहर्दृष्टीनाचकालरूपेभृत्युददति यत अतोऽतर्दृष्ट्यातर्दृष्टीणाप्येवश्रोतव्यानीति ७ ८ ९ १० ११

ननु वन्दंगदंसारणंचदुर्मदंविपुलधुवम् वसुदेवस्तुरोहिण्यांकृतादीनुदपाद्यदिति रोहिण्यास्तनयोरायः प्रोक्तः तस्युदेवस्तु देवक्यामश्चपुत्रानजीजनत् कीर्तिमंतं-
स्रुपेणंनभद्रसेनमुदारधीः सृदुसंतर्दनंभद्रंसंकर्षणमहीश्वरम् अष्टमस्तुतयोरासीत्त्वयमेवहरिः किलेति पुनर्देवक्यागर्भसंबंधस्तस्यैवोक्तः सकुतोघटनइत्या-
क्षेपः ८ कस्मादिति भगवतः कंसभयशंकाया असंभवादित्यर्थः ९ मातुर्भ्रातरंकंसंतस्माद्दधानर्हम् अद्वासाक्षात् कस्मादवधीत् १० ११ १२ ननुस्त-
त्तद्गम्यांपीडितस्यतवकुतः श्रवणावकाशस्तत्राह नैषेति त्यक्तोदकस्यापिममजीवनंहरिकथामृतपाननिमित्तम् तदुपरमेसद्यएवजीवितंनस्यादित्यर्थः १३ एतं

रोहिण्यास्तनयः प्रोक्तोरामः संकर्षणस्त्वया देवक्यागर्भसंबंधः कुतो देहांतरं विना ८ कस्मान्मुकुंदो भगवान्पितुर्गेहाद्ब्रजंगतः क्वासंज्ञा-
तिभिः सार्द्धं हनवान्सात्वतांपतिः ९ व्रजेवसन्किमकरोन्मधुपुर्यांचकेशवः भ्रातरंचावधीत्समातुरद्घातदर्हणम् १० देहं मानुषमाश्रि-
त्यकतिवर्षाणि वृष्णिभिः यदुपुर्यांसहावात्सीत्पत्यः कत्यभवन्प्रभोः ११ एतदन्यच्च सर्वं मे सुने कृष्णविचेष्टितम् वक्तुमर्हसि सर्वज्ञश्च
द्धानायविस्तृतम् १२ नैषाः तदुःसहास्तन्मात्यक्तोदमपिबाधते पितृन्तत्सुरवांभोजच्युतहरिकथामृतम् १३ स्मृतउवाच एतन्निश-
म्यशृणुनंदनसाधुवादं वैशासकिः सभगवानथविष्णुरातम् प्रत्यर्च्य कृष्णचरितं कलिकल्मषं व्याहर्तुमारभत भागवतप्रधानः १४ ॥

॥ श्रीशुकउवाच ॥ सम्यग्व्यवसितान्बुद्धिस्तवराजविंसत्तम वासुदेवकथायांते यज्जातानैष्टिकीमतिः १५ वासुदेवकथाप्र-
श्नः पुरुषास्त्रीनुपुनातिहि वक्तारं पृच्छंश्चोत्सृत्वा दसलिलं यथा १६ भूमिर्दृप्तनृपव्याजदैत्यानीकशतायुतैः आक्रांताभूरिभारिण-
ब्रह्माणंशरणंययौ १७ गौर्भूत्वाऽशुसुरवीरिवन्नाक्रंदंतीकरुणंविभोः उपस्थिताऽतिकेतस्मैव्यसनंस्वमवोचत १८ ब्रह्मातदुपधा-
र्याथसहदेवैस्तयासह जगामसत्रिनयनस्तीरंक्षीरपयोनिधेः १९ तत्रगत्वाजगन्नाथं देवदेवं हृषाकपिम् पुरुषं पुरुषसूक्तनउपतस्थे
समाहितः २० गिरंसमाधौ गगने समीरितां निशाम्य वेधास्त्रिदशानुवाचह गांपौरुषींसेष्टृणुतामराः पुनर्विधीयतामाश्रुतथैवमाचिर-
म् २१ पुरैवपुंसावधृतो धराज्वरो भवद्गिरंशैर्यदुषूपजन्यताम् सयावदुर्व्याभरमीश्वरेश्वरः स्वकालशक्त्याक्षपयंश्चरेद्भुवि २२ व-
सुदेवगृहे साक्षाद्भगवान्पुरुषः परः जनिष्यते तल्लियार्थं संभवंतु स्फुरस्त्रियः २३ वासुदेवकलानंतः सहस्रवदनः स्तराह अथ-
तोभाविता देवो हरेः प्रियचिकीर्षया २४ विष्णोर्माया भगवतो यथासंभोहितजगत् आदिष्टा प्रभ्रणा शो नकार्यार्थे संभविष्यति २५

साधुवादंसमीचीनं प्रश्नम् भागवतप्रधानो भागवतेषु श्रेष्ठः १४ व्यवसितान् हननिश्चया यत्पयो बुद्धेः १५ १६ तत्रतावत् प्रथमं भगवदवतारकारणमाह भू-
मिरित्यादिनवभिः श्लोकैः दस नृपव्याजायैदैत्यास्तेषामनीकशतानामयुतैर्यो भूरिभारस्तेनाक्रांता १७ विष्णोरंतिके उपस्थितासतो १८ १९ २०
पौरुषीपुरुषस्य भगवत इयं पौरुषीतां गांवाचंसे मत्तः आश्रुष्टृणुत माचिरमविलंबितं तथैव विधीयतां चेति २१ विज्ञापनात् पुरैवपुंसाईश्वरेण ज्वरस्तापः
अवधृतोऽवधारितः २२ २३ २४ देवकीगर्भसंकर्षणयशोदासमोहनादिकार्यार्थे यशोदायांसंभविष्यति २५ ७ ७ ७ ७ ७

१८ मानद्वयनागरे अतारायप्रस्तानक्यामाह शररोनद्व्यादिनापावत्प्रथायशमाप्ति मयुरामानमन् मयुरायानरान् विषयान्देशान् २० २० सूर्यपाननोत्
पात्रयागेप्रगाणार्यम् २० रश्मीन्प्रयहान् ३० पारिवर्हमुपस्करम् ३१ ३० ३० आभाष्यरेरकम्भतिसनाथ्य हनादनिष्यति ३४ कुण्डपासन कुण्डदूषण प्र
रवाः उद्युक्तः वनकेशवपि ३५ वृशसफुरम् महाभागइति अपभावं स्वजमनिहर्षणदेवेसनकहुहमियापणाद्वाविभगवद्वनतरेणशक्यप्रतीकारतासभव
तीतिशाल्यनस्तुत्याहगाविषयत्वनापपतिभिश्चसामपार्गेणमबोधयन् ३६ ३७ मरणभयनहन्मीतिनेत तयाऽपिपरणस्यापरिहरणीयतोद्देहानरस्यावश्य
मावित्त्वानसापिनभागप्रमाम्यत्तादीनामविशपान्तद्वयनपापानरणमयुक्तमित्यभिप्रेत्याह मृत्युर्जन्मवतामित्यादिदेहेनसहेतिविधात्राललादेडिग्विनत्वादिन त

श्रीशतकृतवाच इत्यादिश्यामरगणान्प्रजापतिपतिर्विष्णु आम्वास्वन्महीगोभि स्वधामपरमययो २६ शरसेनोयदुपतिर्मयुरामा
वसुन्पुशाम् मायुरान्शरसेनाश्चविषयान्चुमुजेपुरा २७ राजधानीतन साभूत्सर्वयादवभूत्तजाम् मयुराममवान्यत्रनित्यसनि
द्वितोहरि २८ तस्यात्कर्हिनिच्छोरवस्तुदेव कुतोद्देह देवक्यास्त्रययासाद्धमयाणरथमारुहन् २९ उग्रसेनसक्त कसः स्वस्त
प्रियनिर्कीर्षया रश्मीन्प्रयहानाजयाहरोक्तेभरथशतेर्वत ३० चतुःशतपारिवर्हगजानाहेममालिनाम् अश्वानामयुतसार्द्धस्थाना
चविपदृशतम् ३१ दासीनारक्तकुमारोणादेशेतेसमलकृते दुहित्रेदेवकः प्रादाद्यानेदुहित्वत्सल ३२ शरवत्सूर्यमृद्गाश्चनेडुडु
मय समम् प्रयाणप्रक्रमेतावहरन्ध्रो स्रमगलम् ३३ पथिप्रग्रहिणकसमाभाष्याहाशरीरवाक् अस्वास्वामष्टभोगभोहताया
वहसवुथ ३४ इत्युक्त सरवदःपापभोजानाकुलपासन भगिनीहृत्तयारव्य रवङ्गपाथि कचेग्रहीत् ३५ तज्जुगप्सितकर्माणन्-
शासनिरपत्रपम् वस्तुदेवोमहाभागउवाचपरिसात्वयन् ३६ वस्तुदेवउवाच श्वायनीपगुणः शूरभैवान्भोजयशस्कर सक-
यभगिनीहृत्प्रात्स्त्रियमुद्गाहपर्वणि ३७ मृत्युर्जन्मवतावीरदेहेनसहजापते अद्यवावृशतातेवामृत्युर्वैशाणिनाश्व ३८ देहेप
चत्वमापन्नेदेहीकमानुगाः वशः देहान्तरमनुभाष्यभाक्तनत्यजतेवपु ३९ व्रजन्तिवन्पदेकेनयथैवकेनगच्छति यथात्पणजलो
कवदेहीकर्मगतिगत ४०

पापिकास्त्रिवार्यहन्तीतिचेत्तथाह अथवेति अवश्यभाविनियरणेविलचमापनपापाचरणयुक्तमितिभाव ३८ किञ्च अस्मिन्देहेगतेपदि
दहावसनस्थान्तद्युज्येतपापेनापितन् पालननततदस्तीत्याह देहेपचत्वमापन्नइति आपन्नेआपन्नभायेकर्मवशादयत्नतएवमथमदेहानरमाप्यपश्चात्पूर्ववपुस्त्यजति ३९
अत्रदशवः व्रजन्ति एकेनायतोभिहितेनपद्यतिषन् भुवमवष्टप्यदेहविषन् पश्चादन्येनपूर्वप्रदेशादुत्थाप्यपुरोभिहितेनगच्छतिनदत् अत्रचस्वीकारपरित्यागी-
नात्यतभिन्विषयावितिस्मष्टदशान्तरमाह यथात्पणजलोकेति साह्रियथात्प्यातरमवष्टप्यपूर्ववृणत्यजति एवकर्मपथेवर्तमानोऽन्योन्नीवोऽपि ४० ७

देहविषयावेवस्वीकारपरित्यागोदशंयितुं हृष्टांतरमाह स्वप्नइति दृष्टराजादिदर्शनंश्रुतमिंद्रादिश्रवणंताभ्यामाहितसंस्कारेणमनसातदेवाऽनुचिंतयन् ईदृशंजा
ग्रहृष्टश्रुतसहशं देहराजादिरूपं किमपि अभिरुक्तं पश्यति क्षणांतरेचतदेवाहमिति प्रपद्यते मन्यते ततश्चजाग्रदृहादपगतस्मृतिर्भवति पुरुषोयथेति जाग्रत्ये
वदर्शयितुं हृष्टांतरमाह मनोरथेनेति अत्रापि दृष्टश्रुताभ्यामित्यादिसर्वं योज्यम् तथाचवक्ष्याति जंतोर्वैकस्यचिद्धेतोर्मृत्युरत्यंतविस्मृतिः जन्मत्वात्मत
यापुंसः सर्वभावेन भूरिद विषयस्वीकृतिग्राहुर्यथास्वप्नमनोरथः स्वप्नमनोरथेत्वेत्यं प्राक्तनं न स्मरत्यसावित्यादि तद्दत्रापिकर्मवशाद्देहांतरप्राप्यप्राक्तनं त्यज
तीति ४१ ननुविचित्रदेहहेतूनां कर्मणां कृतत्वाद्देहविशेषप्रामोक्तिकं कारणमतआह यतोयतइति देहस्यपंचत्वसमयेपंचस्रगुणेषु भूतेषु मायारचितेषु माययाना
नादेहरूपेण रचितेषु देवेन फलाभिमुखेन कर्मणाचोदितं नानाविकारात्मकं मनोरथं देहं देवतिर्यगादिरूपं प्रतिधावति धावच्च सत् यं यमाप अभिनिवेशेन प्रासम
तत्रतत्रासौ देही जायते ननु मनसः कर्तृत्वात् तदेवजायताम् नखकर्त्ताऽत्मा इत्यत आह प्रपद्यमानइति तदेवाहमिति मन्यमानस्तेन सह जायतइति ४२ ननु स
त्यं भविष्यत्येव किमपि देहमात्रं तथाऽप्यस्यातिप्रियस्य राजदेहस्य रक्षणाय कृत्यमपि क्रियतइति चेत्तत्राह ज्योतिरिति अदश्चंद्रादिज्योतिः उदकयुक्तेषु पार्थिवे

स्वप्नेयथा पश्यति देहमीदृशं मनोरथेनाभिनिवेशेत्तनः दृष्टश्रुताभ्यामनसाऽनुचिंतयन् प्रपद्यते तत्किमपित्यापस्मृतिः ४१ यतोयतो
धावति देवचोदितं मनो विकारात्मकमापंचस्र गुणेषु मायारचितेषु देहस्य सौ प्रपद्यमानः सह तेन जायते ४२ ज्योतिर्यथैवोदकपार्थिवे
ष्वदः समीरवेगानुगतं विभाव्यते एवंस्वमायारचितेषु मायानुगुणेषु रागालुगतो विमुक्त्यति ४३ तस्मान्न कस्यचिद्देहमाचरेत्सत
थाविधः आत्मनः क्षेममन्विच्छन्नद्रोऽधुवै परतो भयम् ४४ एषानवानुजाबालाहपणापुत्तिकोपमा हंतुं नार्हसिकत्यापीसी सात्वदी
नवत्सलः ४५ श्रीशक्तुवाच एवंससामभिर्भेदेर्बोध्यमानोऽपिदारुणः नन्यवर्त्ततकोरव्यपुरुषादाननुव्रतः ४६ निर्वंधंतस्य
तज्ञात्वाविचित्यानकृदुदुभिः प्रासकालप्रतिव्योदुभिदतत्रान्वपद्यत ४७ मृत्युर्वृद्धिमतापोत्थोयावद्दुष्टिबलोदयम् यद्यसौ न निवर्त्ते-
तनापराधोऽस्ति देहिनः ४८

सुपरादिषु यद्वा उदकेषु पार्थिवेषु तैलघृतादिषु च प्रतिबिंबेन स्थितं समीरस्य वायोर्वैगमनुगतं कं पादियुक्तं प्र-
तीयते यथा एवंस्वाविद्यारचितेषु गुणेषु देहेषु असौरागेणानुगतः प्रविष्टो मृत्युति अभिनिवेशं प्राप्नोति अयं भावः आत्मनस्तावद्देहाध्यासाज्जन्मो
क्तम् सह तेन जायतइति ततश्चान्योऽन्यधर्माध्यासाद्यथादेहादिधर्माः काश्यादयः आत्मनि प्रतीयन्ते एवमात्मधर्माः प्रेमास्पदत्वादयोऽपि देहादिषु
ति राजसूकरदेहयोः विशेषाभावात् व्यर्थो मृत्युप्रतीकारइति ४३ एवमुक्तं सामोपायमुपसंहरन् भेदमाह तस्मादिति परतइति अपि दुष्ट्यमा
गात्तत्सर्वधिनश्चयमादपि इहामुत्र च भयमिति भेदोदर्शितः ४४ पुनः सामेवाह एषेति पुत्तिकोपमादारुमयीव अचेतनप्राया ४५ बोध्यमानः उपादप्रयमा
नः स्वयंदारुणः पुनः पुरुषादान् दैत्याननुव्रतोऽनुसृतइति ४६ आनकृदुदुभिरिति पदमहाभाग इत्यत्रोक्ताभिप्रायम् प्रतिव्योदुप्रतिकर्तुं वचयितुमित्य
र्थः इदवक्ष्यमाणमपत्यार्पणम् अन्वपद्यतज्ञातवान् ४७ ननु रक्तेऽयमेतन्न मन्येत इत्याशंक्य स्वयमेव विचारयति मृत्युरिति ४८

५

तस्मादुपेक्षादोषपरिहारमेव करिष्यामीत्याहु प्रादयेति मृत्यवेकंसायननिदमपिनेव्याप्यमित्याशकाह सूनाइति अस्यायदिमेकताजायेरन्तदायद्वाति
 इवतुजीवितुतारङ्गेदेवनदनरायद्यपमेवभियेततदनकिनिदन्याप्यम् ४० यदिचसूनाभनिष्ठातिननागभियेततदायत्तुभादेवास्यमरणाभितिविपर्ययोनाकिन
 स्यात् ननुपादरयकसस्वतवनाठकात्कथमृत्युः स्यान्नपाह गतिरितिपातुः अस्यास्त्वामपयोगभाहनेत्युक्तवत अतइदानीमपत्यापणप्रतिज्ञेवमत्र तथासति
 उपस्थितोप्युरगतान्निवर्तत निवृत्त पुनः कलानरे आपतेचैत्तदानापराधाममेव्यय अथवाऽस्यमृत्युनादुपस्थितोमृत्युरस्यावधाद्योनिवर्तेतसपुनरनेनस
 न्मत्रेणभवेदेवेति यदा गतिर्पातुदुरन्त्याइत्येतस्यप्रपचः उपस्थितइति प्राणिनामदएनदुर्वितर्कमितिस्तथातमाह अपेरिति ननेवृक्षान् प्रदहन्
 शि सन्निहितानपिदृष्टान्परित्यज्यकदाचित् दूरस्थानपिदहति प्राभेगृहान्वानत्यस्यप्राप्यदृष्ट्वानिरेकेणकिनिन्धियामकमस्तिपथा एवर्जतोर्जन्ममरणाय

प्राणायमृत्यवेपुत्रान्मेत्त्वयेद्वपणाभिमाम् सूतमेयदिजायेरन्मृत्युर्वाभियेतिचेत् ४० विपर्ययोवाकिनस्याह्निर्धातुर्दुरत्या
 उपस्थितानिवर्ततनिवृत्त पुनरापतेत् ५० अग्रेयथाद्यरुवियोगयागयोरदृष्टोऽन्यन्ननिमित्तमस्ति एवहिजनोरपिदुर्विभासः
 शरीरसयोगवियोगहेतु ५१ एवविमुश्यतपापयावदात्मनिदर्शनम् पूजयामासेवेशारिर्वहमानपुर सरम् ५२ प्रसन्नवदनाभा
 जानृशंसन्निरपत्रपम् मनसादुयमानिनविहसन्निदमब्रवीत् ५३ वसुदेवुवाच नत्यस्यास्तेभयसौम्यपदिसाहाशरीरवा
 क पुत्रान्समर्पयिष्येऽस्यापतस्तेभयमुत्थितम् ५४ श्रीशुकुवाच स्वसुवंपान्निवृत्तेकसस्तद्वाक्यसारवित् वसुदेवोपित
 प्रीत प्रशम्यप्राविशद्गृहम् ५५ अथकाठउपोवृत्तेदेवकीसर्वदेवता पुत्रान्प्रसूतुवेचासोकन्याचेवानुवत्सरम् ५६ कीर्तिमतप्रय
 पृजकसायानककुडुभिः अर्पयामासहृच्छ्रेणसोऽनृतादतिविद्वल ५७ किदु सहस्रसाधुनाविदुषांकिमपेक्षितम् किमकार्यकद
 याणादुस्त्यजकिधृतात्मनाम् ५८ दृष्ट्वाभ्रमेत्सतच्छोर सत्येचेवव्यवस्थितिम् कसस्तुष्टमनाराजन्प्रहसन्निदमब्रवीत् ५९ ॐ

रपिहेतुर्दुर्विभाव्य अनित्य ५१ यावदात्मनिदर्शनस्वप्रज्ञावधिविचार्य ५२ तस्यविश्वासायविकसितमृस्वाभोवोविहसन्नब्रवीत् ५३ यत्पया अशरी
 रिणीवागाहनथाहिभिश्चितम् अस्या सकाशान्तेभयनास्ति यत येभ्य पुत्रेभ्य तेभयमुत्थितम् अष्टमोहतेत्युक्तेऽन्योन्यापेक्षयासर्वेऽप्यष्टमाभवेसुरि
 त्युद्गतानस्याःपुत्रान्समर्पयिष्ये ५४ निवृत्तेनिवृत्तःवदाक्यसारउपपत्ति तद्वित् ५५ प्रसूतिकालेप्राप्तेसर्वे सर्वात्माभगवानेवदेवतायस्या सात
 या सर्वदेवतामयीतिवा भगवद्व्यपत्वात् ५६ ५७ मृत्यवेपुत्रकथमर्पितवानित्यपेक्षायामाह किदु सहमिति साधुनासत्यसधानापुत्रलाउनसरत्वा
 पेक्षाकथत्यक्ताइत्यतआह विदुषामिति भगवानेवतत्वनान्यदिनिजानतामित्यर्थ ननुस्वयनीतेसतिकसोवालनहन्यादितिमत्वानीतवानितिकिनस्यादिति
 नेत्याह किमकार्यमिति ननुदेवकीकथपुत्रतत्याजेत्यतआह दुस्त्यजमिति चित्तेधृतआत्माहरिरेयंस्तेषाम् ५८ ५९ ॐ ॐ ॐ ॐ

६० ६१ कंसस्यशांतिर्देवकार्यसुगुणानभवतीतिनारदस्यप्रत्यवस्थानंतदाह नंदाद्याइत्यादित्रयेण ६२ उभयोर्वसुदेवनंदकुलयोः ६३ वधोद्यमं देवकृत्वमिति शेषः
 ६४ ६५ निगडैः श्वरवलैः अजनोविष्णुस्तच्छंकाया ६६ ६७ ६८ ६९ इति दशमेटीकायां प्रथमोऽध्यायः १ द्वितीयेकसपाताय देवक्यागर्भगोहरिः ब्र
 ह्मादिभिः स्तुतः साचसांखितेति निरूयते १ यदुभिः सव्यरुद्धतेत्युक्तंमेवविरोधंपंचयति त्वरयादेवकीगर्भस्यान्यत्रसंचारेण भगवतः प्रवेशं वक्तुमाह प्र

प्रतियातुकुमारोयंनत्यस्मादस्तिमेभयम् अष्टमाद्युवयोर्गर्भान्मृत्युर्मेविहितः किल ६० तथेति स्तुतमादाय ययावानकडुंदुभिः
 नाभ्यनदत्ततद्वाक्यमसतोऽविजितात्मनः ६१ नंदाद्यायेव्रजेगोपायाश्चामीषाचयोषितः वृष्णायवसुदेवाद्यादेवक्याद्यायदुस्त्रियः
 ६२ सर्वैवैदेवताप्रायाउभयोरपिभारत ज्ञानयोवंधुसुहृदोयेचकंसमनुव्रताः ६३ एतत्कंसायभगवान्शशंसाभ्येत्यनारदः मूमे
 भीरायमाणानां देत्यानाचवधोद्यमम् ६४ ऋषेर्विनिर्गमेकसोयदून्मत्वास्करानिति देवक्यागर्भसंप्रतविष्णुचस्त्वधंप्रति ६५ देवकी
 वसुदेवंचनिर्गम्यनिगडैर्गृहे जातंजातमहन्नुत्रतयोरजनशंकया ६६ मातरंपितरंभ्रातृन्सर्वांश्चसुहृदस्तथा मंतित्यासुतृपोलुब्धा
 राजानः प्रायशोभुवि ६७ आत्मानमिहसंजातंजानन्प्राविष्णुनाहतम् महास्करकालनेमियदुभिः सव्यरुद्धत ६८ उग्रसेनंचपितरं
 यदुभोजाधकाधिपम् स्वयंनिर्गम्यब्रह्मजेशरसेनान्महाबलः ६९ इति श्रीभागवते महापुराणे दशमस्कंधे वृष्णावतारोपक्रमे प्रथ
 मोऽध्यायः १ श्रीशुक उवाच प्रलववक्त्राणूरत्तृणावर्तमहाशनेः सुष्टिकारिष्टद्विदपूतनाकेशिधनुकेः १ अन्यैश्चास्करभूपालै
 र्बाणभौमादिभिर्युतः यदूनांकदनंचक्रेबलीमागधसंश्रयः २ तेषीडितानिविषिक्तः कुरुपांचालकेक्याच शाल्वान्विदभान्निषधा
 न्विदेहान्कोसलानपि ३ एकैतमनुरुधाना ज्ञातयः पशुपासत हनेषुषट्सुबालेषु देवक्या औग्रसेनिना ४ सप्तमोवैष्णवधामयमन
 तंप्रचक्षते गर्भोवभूवदेवक्याहर्षशोकविवर्धनः ५ भगवानपिविश्वात्माविदित्वाकंसजभयम् यदूनांनिजनाथानायोगमायासमा
 दिशत् ६ गच्छेदेविव्रजभद्रगोपगोभिरलंकृतम् रोहिणीवसुदेवस्यभार्यास्तेनंदगोकुले अन्याश्चकंससंविद्याविवरेषुवसंतिहि
 ७ देवक्याजहरेर्गर्भेशोषारचंधामामकम् तत्सन्निहृष्यरोहिण्या उदरेसन्निवेशय ८ ९ श्रीसीतारामचंद्राभ्यां
 नमः १० श्रीराधाकृष्णाभ्यां नमः ११

लंबेत्यादि सार्द्धश्लोकत्रयेण महाशनोऽपास्करः १ २ ३ अनुसंधाना अनुवर्तमानाः ४
 धामकलातदेवसप्तमोगर्भोवभूव किंतच्चाभेत्यतआह यमनंतमिति हर्षशोकविवर्धनः आनंदरूपस्यावतीर्णत्वाद्धर्षः पूर्वगर्भसाधारणहृत्स्थाशोक
 इति ५ ६ ननुसोगोकुलेकिमित्यास्तेऽतआह अन्याश्चेति नकेवलंसेव अन्याऽपीति विवरेषुलक्ष्यस्थानेषु ७ जहरेसंतम् ननुगर्भसा
 कृष्णमाणः कथंजीवेदित्यतआह मामकंधामेति तत्ततः ८ ९ १० ११

किमर्थं मनस्वर्षाभित्यत आह अयति अनतरमेतत्पर्यः अशाशागनाति अशा शक्तिभिर्भजेते अभितिप्रतिसर्वांन् ब्रह्मादिस्तवपर्यन्तानिन्यशाभागे तेनपरिपूर्णो
 नरूपेणेत्यर्थः यदा भ्रशोर्ज्ञानेश्वर्यवडादिभिर्भाजयतियोजयतिस्वीयानिति नयातेनेति यदा अशोनपुरुषरूपेणमायायाभागेभजनयस्यतेन यदा अशो
 नमाययागुणावतारादिरूपामागामदायस्यतेन यदा अशाएवमत्स्यकुर्मोदिरूपामजनीयाः ननुसाक्षात् स्वरूपयस्यतेन यदा अशोर्ज्ञानवत्तादिभिर्भज
 अनुवर्तनंभक्तेपुयस्यतेन सर्वयापरिपूर्णरूपेणैतिविवक्षितम् दृष्णास्तु भगवान्स्वपमित्युक्ततादिति ताप्रोत्साहयति तत्रशोदायामितिसार्द्धं चतुष्टयेन
 मर्तान्पुपाद्यन्कामयतयेतेषावराम्भयश्चेष्टानियत्रीम् अर्नकानासर्वांन्कामवशन्प्रददातियाताम् १० ११ १२ त्वदिक्रमेणचतस्यव्यपदेशाभिविध्यतीत्याह
 गर्भराकर्षणादित्यादिना रामेतिनसवाधनकरिष्यति तयासहस्रेनतेनतोवस्परमणात् रत्युत्पादनात् १३ तथेतिपुनरपिओमिन्यादेरेणप्रतिगृत्य गाप्यथीम्
 १४ निस्यसित विष्णवे विस्वस्तइत्यर्थ इतिवित्तुकुश ननुतद्विदुरित्यर्थः १५ मनआविवेशमनस्याविर्वभूव जीवानामिवनधातुसवधइत्यर्थ १६ धामर्थ

अथाहमशाभागेनदेवक्याः पुत्रताशक्ते प्राप्स्यामित्यशोदायानदपत्याभिविध्यसि ० अर्चिष्यतिमनुष्यास्तासर्वकामवेरेश्वरीम् धु
 पोपहारवलिभिः सर्वकामवरप्रदाम् १० नामधेयानिकुर्वन्तिस्थानानिचनराशुवि दुर्गेतिभद्रकालीतिविजयावेष्णवीतिच ११ कु
 मुदाचडिकाद्वय्यामाधवीकन्वकेतिच सायानारायणीशानीशारदेत्यविकेतिच १२ गभसकर्षणात्तेवेमाहुः सकर्षणशुवि रामेति
 लोकरमणाद्वलवलवदुच्छ्रयात् १३ सादिष्टैवभगवतात्त्येत्योभितितद्वच प्रतिगृत्यपरिक्रम्यगागतातत्तथाकरोत् १४ गर्भेप्रणी
 तेदेवकारोहिणीयोगनिद्रया अहोविस्वसितोगभेइतिपौरावित्तुकुशः १५ भगवानपिविष्वात्माभक्तानामभयकर आविवेशा
 शभागेनमनभानकदुदुभे १६ सविभ्रतृपोरुषधामभाजमानोयथारवि दुरासदोऽतिदुर्धर्षोभूतानासवभूवह १७ ततो ज
 गन्मगलमच्युताशसमाहितशूररुतेनदेवी दधारसर्वात्मकयात्मभूतकासायथानदरुमनस्त १८ सादेवकीसर्वजगन्निवासनिवा
 सभूतानितरानरेजे भोजेद्रगेहेऽग्निशिरवेवरुद्धासरस्वतीज्ञानरवलेयथासती १९ तावीक्ष्यकसःप्रभ्रपाऽजितांतराविरोचयतीभव
 नशक्तिस्मिताम् आहैषमेप्राणहरोहरिर्गुहाभुवश्चितोयन्नपुरेयमीदृशी २० मूर्तिम् १० जगन्मगतजगतोमूर्तिमन्मगलम् अच्युताशअच्युता

अच्युतिरहिताअशाऐश्वर्यादयोयस्यतम् यदा अच्युतस्यअशाइवाश भक्तानामनुग्रहार्थपरिच्छिन्नवपुरित्यर्थः सम्यग्भूतमेवाहितवैपरीक्षयाअर्पितम् देवीद्योत
 मानाशक्तदसतेनेत्यर्थ सर्वात्मकसर्वस्यात्मानम् अतएवात्मभूतस्वस्मिन्नाद्येवसतमनस्तः मनसवदधार धारणायाधृतवती अत्रानुरूपदृष्टानमाह यथाका
 षाप्रालोदिरू आनदरुचद्रमिति १० सर्वजगन्निवासस्यश्रीहरेर्निवासभूतासत्यपिनितरासर्वजनाल्हादकतयानरेजे किन्तुस्वयमेवानदमन्मभषत् यत कस्य
 स्यग्रहेरुद्धाऽन्येर्नदश्यते घरादिपुरुद्धाऽग्निशिरवादीपदव तथासतीशोभमानासरस्वतीज्ञानस्वलेज्ञानवचकेरुद्धायथाऽन्येषामनुपकारिणीनराजतेतद्वत् १९प्र
 षापाभवनविद्येचयतीम् अजित अतराकुसिमथेयस्यास्ताम् एष विरोचमान भ्रवहरिरव यद्यस्मात् इदृशीइयपुरापूर्वनासीत् २०

ननु सानि सामादय उपागाः नोति स्वयमेवाह अयमर्थतंत्रो देवकार्यप्रधानः विक्रमं न विहंत मद्दधे पराक्रमं करिष्यत्येवेत्यर्थः यद्वा तर्हि इदानीमेवेयं हृत्यतामिति
 विचिंत्याह अर्थतंत्रोऽपि प्रमान्स्वविक्रमं न विहंति न नाशयति स्त्रीवधे तन्नाशः स्यादिति भावः तदेवाह स्त्रिया इति गुरुमत्यागुर्विण्याः २१ किंच स एव
 जीवन्पि मृतः स्नात् नृशांसितेन क्रौर्येण यो वंते तं जीवंतमेव मनुजाः शर्पति दुर्वाक्ये धिक्कुर्वन्ति सच देहे मृते तनुमानिनः पापिनो नरकं गच्छति अथ
 वाशापप्रकारमेवाह तनुमानिनोऽस्य देहे मृतेऽयं प्रवमंधंतमोगमिष्यतीति २२ २३ संविशन् शयानः २४ रम्याभिर्गीर्भिः वृषणं कामवर्षिणमैड पनृतु
 वुः २५ प्रतिश्रुतं सत्यं कृतमिति तद्वाः संतः सत्यत्वेनैव प्रथमं स्तुवंति सत्यव्रतमिति सत्यव्रतसंकल्पो यस्य तम् सत्यं परं श्रेष्ठं प्राप्ति साधनं यस्मिंस्तं त्रिसत्यं
 त्रिभाषिकाले प्रसृष्टे प्रवृत्तयानंतरं च स्थिति समये च सत्यमव्यभिचारेण वर्तमानम् तदेवाहः सत्यस्य यो निमित्तं सच्छब्देन पृथिव्यत्ते जांसि त्यच्छब्देन वा
 खाकाशौ एषं सचत्यच्च सत्यं भूतपंचकं तत्सत्यमित्याचक्षत इति श्रुतेः तस्य यो निंकारणभनेन पूर्ववर्तमानतोक्ता तथा सत्ये तस्मिन्नेव निहितं तयो मितया स्थितम्
 अनेन स्थिति समये पिसत्यं नमुक्तम् तथा सत्यस्य सत्यं तस्यैव सत्यस्य सत्यं पारमार्थिकं तन्नाशेऽप्यवशिष्यमाणरूपम् अनेन प्रलयेऽप्यवधित्वेन सत्यत्वं दर्शितं

किमद्यत्स्मिन्कुरणीयमाशमेयदर्थतंत्रो न विहंति विक्रमम् स्त्रियाः स्वसर्गं गुरुमत्यावधोयं यशः श्रियं हंत्यनुकालमायुः २१ स एव जीवन्
 रवन्सुसंपरतो वंते तयोत्यंतृशांसितेन देहे मृते तनुजाः शर्पति गंतातमोऽधंतनुमानिनो भुवम् २२ इति धोरतमाद्वात्सनिवृत्तः स्वयं
 प्राप्नुः आस्ते प्रतीक्षस्तज्जन्महरे वैरातुवधकृत् २३ आसीनः संविशति हृन्मुजानः पर्यटन्महीम् चिंतयानो त्दृषीकेशमपश्यन् नव्य
 यजगत् २४ ब्रह्माभवश्च तंत्रेत्यमुनिभिर्नारदादिभिः देवैः सानुचरैः साकं गीर्भिर्वृषणमैडयन् २५ सत्यव्रतं सत्यं परं त्रिसत्यं सत्यस्य यो
 निहितं च सत्यं सत्यस्य सत्यं कृतं सत्यनेत्रं सत्यात्मकत्वाशरणं प्रपन्नाः २६ एकायनो सौ द्विफलस्त्रिमूलश्चतुरसः पंचविधः षड्
 त्मा सप्तत्वगष्टविटपो गवाक्षो दशच्छदी द्विरवगोत्यादिदृक्षः २७

एवं त्रिसत्यत्वमुपपादितं तथा कृतसत्यनेत्रम् कृतं च सूनुतावाणी सत्यं च
 समदर्शनम् तथा भगवता व्याख्यास्यमानत्वात् सत्यं च समदर्शनं कृतं च सूनुतावाणी कृषिभिः परिकीर्तिते तितयोर्नेत्रं नयनसाधनं नेतारं प्रवर्तकमिति यावत्
 एवं सर्वप्रकारेण सत्यात्मकत्वाभगवन् वयं शरणं प्रपन्नाः प्राप्ता इति २६ ननु भवतोऽपिलोके श्वरामनुल्या एव किमिति मां शरणं प्रपद्यते नैव वाच्यं त्वमेवैकः
 सर्वेश्वरः सर्वसृष्ट्यादिकारणत्वात् वयं तदेकशरणा एव लोकादिरूपं द्वैतं च सर्वं तद्द्वयतिरेकेण नास्तीति कर्तुं द्वैतप्रपंचं वृक्षरूपकेणानिरूपयति एकायन इति
 असौ प्रपंच आदिदृक्षः वृश्च्यत इति दृक्षः समष्टिव्यष्टिदेहरूपः कथं भूतः एकायनः एकाग्रहृतिरयनमाश्रयो यस्य सः द्वे स्रवद्दुःखे फले यस्य सः त्रयो गुणा
 मूलानियस्य सः धर्मार्थकाममोक्षाश्चत्वारो रसायस्य सः पंच इन्द्रियाणि विधाज्ञानप्रकारायस्य सः षड् धर्मयः क्रोशावा आत्मानः स्वभावायस्य सः सप्त
 धातवः त्रयो यस्य पंचभूतानिमनोबुद्ध्यहंकाराश्चेत्यष्टौ विटपाः शारवा विस्तारायस्य सः नवद्वाराणि अक्षाः छिद्राणियस्य सः दशप्राणाः छदाः प
 त्राणि विद्यंते यस्य सदशच्छदी द्वौ जीवेश्वरो रवगो यस्मिन् सद्विरवगः २७

गन्धर्वस्यसाराहस्यस्यगत कार्यम्यनपेक्यप्रसूतिः प्रह्लाणस्रतिजन्मयम्मान्कारणमित्यर्थं तमासन्निधानस्य्यकुनिर्धायोः।स्मिन्नित्यन्यथा
 नम नमनानुग्रहश्च प्रनुग्रहानातिगान् ननुव्यभिष्णुरुद्राणामृता प्रगिदा कथममृषितिनन्तयाहुः तन्मायगति रावतपिहितचेतोज्ञानयेगाने ना
 येनानापरगति यनुनिर्पश्चित विदास तनयानपरगति २० ननुव्यभिष्णुपुत्रमाकथयनेवणयर्थोत्तेनग्राहः।गिर्पीति अत्रनापकम्बरूपमा मान्म
 परस्पाण्युताविर्भाणि भन्ते ननुत्वकस्यापिपुत्रदयथ क्षेमायपाननाय सनाधमवर्तिनास्वरवकराणि रवनानामप्रदाणिनाशकानि २० ननुव्यम
 तानद्भक्तानामोक्षार्थमर्पित्याहुः। लयीति लपिसमाधिना भावेशितततसानिमित्तेनत्वत्पादपोतेनाश्रितेन एकेसुरव्याभिवेकिन महद्भि ष्तेनसेव्यत
 यासपादिनेन यदा इत्यभिप्राया मयमित्यनादरपरित्यजेदमेवमहत्सवेत्त एमिति मनसिहृतेनवहुपतेनन्यर्थं भवाधितुर्च्छाकुवति अमायासेनवम
 जनानुनिर्धायदिनेतापुक्तिरित्यर्थः ३० ननुतनपोतेनश्वत्तत्वारगता तदीदानीतनानाकागतिस्त्रयाहु स्वयमिति अथमर्थ हेद्युमन्स्वतकाशत्वत्पाद

त्वमेकएवास्वरात् प्रसूतिस्त्वसनिधानस्वमतुग्रहश्च तन्माययासवतचेतसस्त्वापश्यतिनानानविपश्चितोय २० विभर्षिरूपाण्यववो
 धमात्वाक्षमायन्त्रोकस्यचरानरस्य सत्तोपपन्नानिस्वरवावहानिसतामभद्राणिमुहुःखलानाम् २० त्वय्यवजाक्षारिवन्मन्वभाभि
 समाधिनावेशितततसेके त्वत्पादपोतेनमहत्कृतेनकुर्वन्निगावत्सपदभवाधिम् ३० स्वयसमुत्तीर्यस्फुटस्तरद्युमन् भवाणवर्षीम
 मदत्त्वसाज्जदा भवत्वदाभोरुहनावमरनेनिधाययाता सदनुग्रहोभवान् ३१ येऽन्येऽरविद्युष्टविमुक्तमानिनमन्त्वयस्तभावाद
 विशदहनुष्टय आरुत्यहृच्छेणपरपदतत पतत्यधाऽनाहतयुष्मदमयः ३२ तयानतेमाधवतावता क्वचित्प्रश्यतिमार्गात्त
 यिवदसात्तदा त्वयाऽभिगुप्साविचरतिनिर्भयाधिनायकानीकपमूर्द्धस्फुम्भो ३३ सत्त्वविशदहृष्टयतेभवानस्थितोशरीरिणा
 श्रेयउपायनवपु वेदक्रियायोगतप समाधिभिस्तवाहणयेनजन समीहते ३४ पातसामीप्यमात्रेणभवानुभौवत्सपदमात्रेजाते अतस्त

निरपक्षस्वयमेवानुपातीगदस्तरमपिभवार्णवसमुत्तीर्यभवत्वदाभोरुहरूपाणावमरेवनिधाय शक्तिमागसप्रदायप्रवत्येन्यथ पाग्याता तत्किम् य
 तोदत्तसौन्दर्यः सर्वभूतेष्वनिर्णीक्युक्ता अतस्तेऽन्येपातरणापनिधायेति कथमत्पादपोतेनतीर्णा अतउक्तभवान्स्वन्नुग्रह सतोसक्ताननुग्रह्णातीति ३
 ननुभिवेकिनार्कैर्मदंजनसमुत्तपण्वहिनेनग्राह येऽन्यइति विमुक्तमानिन विमुक्तावयमितिमन्यमाना त्वपिअस्तोभिरस्तोऽनग्नासन् योभाव तम्मात् भ
 केरभावादित्यर्थः नविशदहृष्टयिर्पशनेतया यदा त्वपिअस्तभा इतिच्छेद अस्तमतय वृदेष्टेवविशदहृष्टय हृच्छेणवहुजन्मतपसापगपदमो
 क्षसन्निहितसत्कृततप श्रुतादितत पतति विभेरेभिष्णुर्यते नआदतोयुष्मदमीयेस्ते ३२ त्वदीयास्तुनकद्यत्विदपिपततीत्याहु तथावेति विनाशकाविश
 हेतवः नेषामनीचानिस्तोमास्तानिपातियेतेषामूर्द्धस्फुषिचरति विमान्जयतीत्यर्थः ३३ सतास्वरवावहानिरूपाणिधारयसीत्युक्त विभर्षिरूपाणीति त
 त्केनप्रकारेणस्वरवावहन्वमित्यपश्चायामाहः सत्त्वविशदहृष्टमिति सत्त्ववपु श्रेयउपायनकर्मफलदावकथयेनवपुप्राजनस्तवाहणपूजामी
 हतेकरानि के वेदाश्रियायोगाश्रयतपश्चसमाधिश्चतेऽनुभवाश्रयमर्थमित्यर्थं वपुषोऽनाश्रयणेऽहणासभवान् नकर्मफलसिद्धि स्यादिति ३४

त्वयं बुजाक्षेन्यादिनाभ्यो कत्रयेण भगवद्भक्तानामेवमौक्षो नान्येषामित्युक्तम् तत्र कर्मफलं भक्तिं विनामाप्नुत् मोक्षस्य तु ज्ञानेकसाध्यत्वात् किं भक्त्येति साक्षुश-
 यान् प्रत्याहः सत्त्वं न चेदिति हे धातः इदं सत्त्वं निजं तव व पुन भवेच्चैर्त्तर्हि विज्ञानं विशिष्टमपरोक्षज्ञानं न भवेदित्यनुषंगः कथं भूतम् अज्ञानमिदापमार्जनम्
 अज्ञानं च तत्कृतामिदा च तयो रपमार्जनं निवर्तकं यद्वा अज्ञानं भिन्नतीत्यज्ञानमिदं विज्ञानं मार्जनं नाशमाप प्राप्तमेवेति ननु जज्ञानं बुद्ध्यादीनां यतः प्रका-
 शः तद्द्रष्टेति ज्ञानं भवेदेवेति चेन्न गुणप्रकाशोः गुणावच्छिन्नेः प्रकाशो भवान् सर्वसाक्षी पूर्णः केवलमनुमीयते कल्प्यते ननु साक्षात् क्रियत इत्यर्थः अनुमानप्र-
 कारमाहुः प्रकाशने यस्य च येन वा गुण इति यस्य संबन्धी अयं बुद्ध्यादिगुणः प्रकाशने यो गुणसाक्षीत्येवं येन वा बुद्ध्या रूढेन प्रमात्रा बुद्ध्या धिष्ठात्रा बाल्यो गुणः
 प्रकाशते इत्यनुमीयते इत्यर्थः शब्दसत्त्ववपुषित्वयिसेव्यमाने तु तदाकारेऽतः करणत्वत्सादेन साक्षात्कारो भवेदिति भावः ३५ एवता वद्भक्तानामभ्युदया-
 पवर्गा र्थरूपाणि विमर्षात्त्युक्तम् तान्यपि भजनीयानि केवलं ननु ज्ञानं शक्यं ते अनंतत्वात् दत्तक्यत्वाच्च मनोवचसोरगोचरत्वादित्याहुः न नामरूपे इति गुणाः ज-

सत्त्वं न चेद्वा तदिदं निजं भवेद् विज्ञानमज्ञानमिदापमार्जनम् गुणप्रकाशे रनुमीयते भवान् प्रकाशते यस्य च येन वा गुणाः ३५ नना-
 मरूपे गुणजन्मकर्मभिर्निरूपितव्येतवत्स्य साक्षिणः मनोवचोभ्यामनुमेयवर्त्मनो देवक्रियायां प्रतियंत्यथापि हि ३६ शृण्वन्
 गृणन् संस्मरयश्चिन्तयन्नामानिरूपाणि च मंगलानि ते क्रियासु यस्त्वच्चरणारविंदयोराविष्टचेतान भवाय कल्पते ३७ दि-
 ष्याहरे स्था भवतः पदो भुवो भारोऽपनीतस्तव जन्मने शितुः दिष्ट्यां कितान्त्वत्पदकैः स शोभनेर्द्रष्ट्यामगाद्यां च तवानु कं पिताम् ३८
 नते भवस्ये श भवस्य कारणं विना विनोदवतर्क्यामहे भवो निरोधः स्थितिरप्यविद्यया कृता यतस्त्वस्य फया श्रयात्मनि ३९ म-
 त्स्याश्च कच्छपनृसिंहवराहहंसराजन्यविप्रविबुधेषु कृता वतारः त्वं पासिनस्त्रिभुवनचयथाऽधुन शभारं भुवो हरयदूतमवदनंते ४०

न्मानिकर्माणि चैते निरूपितव्ये निरूपणाहे न भवतः कुतः अनुमेयं वर्त्ममार्गो यस्य तवेति तत्रापि हेतुः तस्य साक्षिण इति न हि साक्षिणस्तत्त्वं मनोवचो गो-
 चरमित्यर्थः हे देव बहुधा द्योतमान अथापि क्रियाया सुपासनादिलक्षणायां त्वां प्रतियंत्युपासकाः साक्षात्पश्यंति हि प्रसिद्धम् ३६ तस्माद्भक्त्येव मो-
 क्ष इत्युपसंहरति शृण्वन्निति अन्यानपि संस्मरयन् क्रियासु देवार्चनादिकर्मसु ३७ विशेषतः श्रीकृष्णावतारमभिनंदति दिष्ट्यति दिष्ट्या भद्रम् त-
 वपदः पादभूतायाः ईश्वरस्य तव जन्ममात्रेणापनीत एव किंच त्वत्पदकैः कोमलैः पदैः स शोभनेः वज्राकुशादिशस्त्रप्रलक्षणेः गांश्चैद्यां स्व-
 र्गंचितवत्त्वाऽनुकंपिताम् ३८ तव जन्मना भारोऽपनीत इत्युक्त्या ममापि किं जीवत्संसार उक्तः न हि न हीत्याहुः नेति बत हे ईश असंसारिणस्ते ज-
 न्मनः कारणं क्रीडांति नानतर्क्यामः किंच हे अभयाश्रयनमयमाश्रयं त इति तथा तत्संबोधनम् हे नित्यमुक्तेत्यर्थः तव जन्मकारणं नास्तीति किं वक्त-
 व्यम् यतो जीवात्मन्यपि भवादयः त्वयि विषये या अविद्या तया कृताः न परमार्थतः संतीति ३९ प्रस्तुतं प्रार्थयंते मत्स्याश्वेति नोऽस्मांस्त्रिभुवनं च
 अन्यदा यथापासितथाऽधुनापि पाहीति वंदनंते इति वदंतः सर्वेशिरोभिः प्रणमंति ४०

त्रैलोक्येणैव दिव्यनि नाःस्माकभवाय उदनायमाद्यापर पुमास्तेकृष्णिगत अतोभयमाहृदिति ४१ यस्यरूपमनिदसर्वप्रत्यकभनम् यथापयावत्
 प्रसमाननधिना गेताविदस्यास्यतदनिमन्यमानावद्येसानोपरोधायपरनःक्रनायशूरिति ४२ इतिदशमेटीकायादितीयाध्याय ३ तृतीयाभिजक
 पणमभनस्तुहरि स्वगम् पितृभ्यासस्तुतोर्नात पिशाचीनेनगोकुन्म १ अयनिमगलायै यर्हिसवगुणापेत कान्तावभून तदादेवन्पाणिगुरानि
 रासीदित्यदयभ्याकगतनान्यः परमशोभनत्वमेवाह यदीत्यादिना अननान्नासायणाज्जन्मयस्पप्रजापतेस्तस्य कृत्स्रोटिणीनक्षत्रम् कयभनग श
 नानिभ्रक्षणाण्यधिन्यादीनि ग्रहश्चनारकाश्चस्मिन्तत् यदीति सर्वभ्रातृषज्जते १ निर्मलानामुदुगणानामुदयोयस्मिन् तन्नया गगलत्रयिभाःपुरात
 गायस्यारा २ जनरुद्रःश्री शाभायेषाने द्विजातिकुलनासन्नादोयेपुतस्तवकाशसूता ३ समिधतप्रादगमोऽवदद्वय समेधतेति सम्यकूदीनाव

दिव्याः वतकृष्णिगतः परः पुमानशनसाक्षाद्गवान्भवायन माहृदपभोजपतेर्मुमूर्षोर्गोसायदनाभवितात्वात्पज ४१ श्रीशक्त
 उवाच इत्यभिष्टयपुरुषयद्रूपमनिदयया ब्रह्मेशानोपरोधायदेवा प्रतिपद्युदिवम् ४२ इतिश्रीभागवतेमहापुराणदशमस्कथे-
 गभ्रगनेदिष्णोर्ब्रह्मादिकृतस्तुतिर्नामद्वितीयाध्यायः २ श्रीशक्तउवाच अयसर्वगुणोपेत काल परमशोभन यर्त्येवाजनजन्म
 र्क्षशोतर्क्षग्रहनारकम् १ दिश प्रसेदुर्गगननिर्मलोद्गणोदयम् महीमंगलभूयिष्ठपुरग्रामक्रजाकरा २ नद्य प्रसन्नसलिन्या
 हृदाजन्तुरुहत्रिय द्विजातिकुलसन्नादस्तवकावनराजयः ३ ववौवायु करवस्पर्शा पुण्यगधवह शक्ति अग्रयन्त्रद्विजातीना
 शांतास्तत्रसमिधत ४ मनास्यासन्प्रसन्नानिसाधुनामस्तरुहाम् जायमानंजनेतस्मिन्नेदुर्दुभयोदिवि ५ जगु किन्नरग-
 धर्वास्तुष्टु सिद्धनारणा विद्याधर्यश्चनन्तरप्सरोभि समतदा ६ सुसुत्तुर्मुनयोदेवा स्ममनासिसुदानिता महमदजन्
 पराजगज्जरनुसागरम् ७ निशीयेतमज्जुतेजायमानेजनादने देवक्यादेवरूपिण्याविष्णु मर्वगुहाशय आविरामीद्यथाप्रा-
 च्यादिशीदरिनपुक्ता ८ तमद्भुतचालकमेवुजेक्षणचतुर्भुजशरवगद्युदायुधम् श्रीवत्सलक्ष्मणलशोभिकोस्तुसपीतावर-
 साद्रुपयादसोभगम् ९ महाहैवद्वयकिरीटकुडलत्विषापरिषक्तसहस्रकुतलम् उहामकाच्यगदककणादिभ्रविरोचमानवसू
 देवैस्तेत १० सविस्मयोत्कुल्लविनोचनोहरिसुतविलोक्यानकडुदुभिस्तदा कृष्णावतारोत्सवसभ्रमोऽस्पर्शान्मुदाद्विजेभ्योऽनुतमा
 पुतोगवाम् ११

मूर्वरित्यर्थः ४ असुरदुहाकसादिव्यतिरिक्तानासर्वप्राणिनादेवानाचेति स्वर्गेतुविशेषमाह जायमानइति अजनेजायमाने ५ त
 दाशसन्न प्रसवोयस्मिन्तस्मिन्समये ६ ७ तमसाउद्धतेधनतमसिनिशीषे यथायथावत् ऐश्वरेणवरूपेण ८ तमद्भुतचालकवस्देवैस्तेतिदि
 तीयत्सोकेनान्यः अद्भुतत्येहेतुगर्भाणिविशेषणाणिअबुजेक्षणमित्यादीनि श्रीवत्सलक्ष्मणश्रीवत्सलक्ष्माण गलेर्भशोभतइतिगलशोभीमकास्तुसोयस्मि
 न् ९ परिषक्तसहस्रकुतलम् किरीटकुडलादीनातिषास्तरुपरिमितकेशमित्यर्थ १० विस्मयेनोत्कुल्लेविशिष्टेनोचनेयस्यसः गधाम्युतमस्पर्शात् मनसाद
 भवान् कसनिगृहीतस्यदानासभवान् स्पृशेहेतु कृष्णावतारेति मुदाभाष्यतोव्याप्त क्लानइतिवा ११ ४

कृतधीः शत्रुबुद्धिः १२ वस्तुदेवः मथमंपुत्रबुद्ध्यापश्यन् तांपरित्यज्याह अहोविदितोऽस्मि भवान्प्रकृतेः परः पुरुष इति ननु किमाश्चर्यं पुरुषस्य प्र
 कृतेरन्यत्वादेवेति अत आह साक्षादिति प्रत्यक्षत इत्यर्थः नन्वसि सन्निकृष्टप्रत्यक्षत उपलभ्यते किंचिन्नमित्यत आह केवलेति केवलश्चासावतु भवन्त आनंदश्च तदे
 वस्वरूपं यस्य सः किंच सर्वबुद्धिदृक् साक्षी नहि एवं भूतो दृश्यो भवतीत्यर्थः १३ ननु देवकीजठरे प्रविष्टस्य किमियमिति स्तुतिः क्रियते अत आह स एवेति स एव उक्त-
 स्वरूप एव त्वं देवकीजठरे प्रविष्ट इत्यर्थः ननु विश्वं सृष्ट्वा तदनु प्रविष्टस्य किमेतद्ब्रु अत आह स्वप्रकृत्येति स्वमायया सृष्ट्वा तदनु त्वमप्रविष्ट एवेति ननु तर्हि क-
 थं श्रुत्याच्यते तत्सृष्ट्वा तदेवानु प्राविशदिति अत आह प्रविष्ट इवेति प्राच्यसे निरूप्यसे प्रत्यक्षतो वा स इपेण वा प्रविष्ट इव लक्ष्यसे १४ अत्र दृष्टान्तः यथेति इमेः वि-
 कृताभावा महदादयो यथा तथेति दृष्टान्तं विवृणोति ते विकृतै रिति ते विकृतैः षोडशविकारैः सहस्रान्निपत्य विराजं जनयंति सन्निपत्ने हेतुः यतः पृथग्भूताः संतो
 नानावीर्या विशिष्टकार्यसमर्थान भवंति १५ ननु तेषां कार्यप्रवेशः कथं कल्प्यते कथा देवा भिनवास्ते अत्र जायंते इति किं न स्यादिति चेत्तत्राह प्रागेवेति कार्यात्प-
 त्तैः प्रागेव तेषां विद्यमानत्वान्न तेषां भूतानामिह कार्यसंभवः अतः सन्निपत्येति एवं समुत्पाद्य अनुगताः प्रविष्टा इव दृश्यंते न पुनः प्रविष्टाः कुतः उत्पत्तेः प्रागेव का

अथैनमस्तौदव धार्यं पुरुषं परं न तांगः कृतधीः कृतांजलिः स्वरोचिषां भारत सूतिका गृहं विरोचयंतं गतभीः प्रभाववित् १२ वस्तुदे-
 वरुवाच विदितोऽसि भवान् साक्षात्पुरुषः प्रकृतेः परः केवलानुभवानंदस्वरूपः सर्वबुद्धिदृक् १३ स एव स्वप्रकृत्येदं सृष्ट्वा-
 योत्रिगुणात्मकम् तदनुत्पत्य प्रविष्टः प्रविष्ट इव भाव्यसं १४ यथेमं विकृताभावास्तथा तं विकृतैः सह नानावीर्याः पृथग्भूता वि-
 राजं जनयंति १५ सन्निपत्य समुत्पाद्य दृश्यंते नुगता इव प्रागेव विद्यमानत्वान्न तेषामिह संभवः १६ एवमवानुबुद्ध्यानुमेयं ल-
 क्षणे ग्राह्ये गुणैः सन्निपत्तद्गुणाग्रहः अनाद्यतत्वाद्बहिरतवनत सर्वस्य सर्वात्मन आत्मवस्तुनः १७

रणतया विद्यमानत्वान्न तेषामिह सृष्टे-
 कार्ये पश्चात्संभवः प्रवेश इति १६ दार्ष्टान्तिके अतिदिशति एवं भवानिति ननु यद्यहमप्रच्युतस्वरूप एव कारणतया कार्ये प्रवर्तते तर्हि ते चिद्विद्येर्गत्यामाणे प्रममग्रहणं-
 किं नास्ति तत्राह बुद्ध्यानुमेयलक्षणै रिति बुद्ध्या रूपादिज्ञानेनानुमेयं लक्षणं स्वरूपं येषां तै र्गुणैः इंद्रियैः यात्ये र्गुणैः सहस्रान्निपत्तमानोऽपि तद्गुणाग्रहः तै र्गुणैः
 सह न गृह्यसे अयं भावः नहि ग्राह्यैः सह भावमात्रं ग्रहणे कारणं किंतु इंद्रियाणां शक्तिः सा च कार्यैकसमधिगम्या अथा कार्यमेव कल्प्यते अतो यथा चक्षुषारूप
 ग्रहणैरसादिग्रहणं नास्ति तथैव विषयग्रहणेतद्ग्रहणमपीति अविषयत्वेन च ग्रहणानर्हत्वमुक्तमेव सर्वबुद्धिदृक् इत्यत्र एव तावत् प्रागेव विद्यमानत्वान्न प्रवेशो ना-
 स्ति इत्युक्तम् किंच परिच्छिन्नस्य नीडे पस्यादेरिव प्रवेशो भवेत् तवतु अनाद्यतत्वात् परिच्छिन्नत्वेन बहिरतर्भेदो नास्ति कुतः प्रवेश इत्याह अनाद्यतत्वादिति
 अनाद्यतत्वे हेतूनाह सर्वस्येति नहि सर्वरूपस्यान्यदावरकमास्ति सर्वात्मनः नलोकेनाद्यतोऽन्यस्यात्मा भवेत् आत्मवस्तुन इति आत्मनो वस्तुत्वञ्चेति हेतु
 इयम् अतसात्तत्त्वगमन इत्यस्मात् अतति प्राप्नोतीत्यात्मानं हि व्यापकस्यावरणं घटते तथा वस्तुनः परमार्थवस्तुनः आवरणं घटते इत्यर्थः तस्मात्तवांतयो-
 भित्तया प्रवेशो न सुरथो स्ति कुतस्तस्यो र्गं प्रवेशः अतः केवलानुभवानंदस्वरूप एव तं विदितोऽसीत्याश्चर्यं मम प्राग्यमित्यर्थः १७

ननेन द्यु चतुष्टयमात्रस्याप्यस्तेपदेन ननु नमप्रसनि सत्यतेनपनीनेरित्याशक्यम् यदिति आत्मनोदृश्यगुणेषुदृशदितुस्त्यतिरेकन आत्मन्यतिरेकेणदृश्यकू-
 रान्यदृहादिरान्यवरयनेनधिनेनियुष्मन्सोऽनुध प्रविदात् व्यतिरेकदर्शनात् किंन मनीषितवित्तरितसत् देहादिसर्वयत् पिनाऽनुनादवात्तारमणमा
 प्रीरनानसम्पत्तानां अनोऽवस्तुतेनन्यक्त नापितमववस्तुषु ह्याउपाददत् स्तीकुर्वन्वुपइत्यर्थ १० एवंपरमेश्वरदृश्यस्यनव्यतिरेकेणासत्वमुक्तम् परमे
 श्वगोपादावत्तादृशतद्व्यतिरेकेणासत्वमित्याह त्वनोत्येति नचैवसत्यपिविकारित्वमित्याह अनीहादिति अणुणलादनीहलनताविकारित्वमित्यर्थः नन्व
 नीहलेक्यकर्तृत्वकर्तृत्वानुक्तोऽविकारित्वनयाह त्वयीश्वरइति ब्रह्मन्नाविकारित्वमीश्वरत्वात्कर्तृत्वमिति नन्तदपिबिरुद्धमेवनेत्याह त्वनाश्रयत्वादितिगुणे
 कर्तृद्वि नपिसम्प्रादिकर्तृत्वसुगचर्यते गुणाश्रयत्वात् यथाश्रयकृत्यराजनीति १० एवमभूतस्यैवतवययाविश्वस्थितिसर्गप्रत्ययार्थविवणागुणानन
 रापनमपभूभारापनपनार्थमितिज्ञानमित्याह मत्वमितिश्लोकद्वयेन २० रिरक्षिषु रश्चिमुमिच्छुर्वनीर्णोऽमिष्टण्णेनवर्णेन अत मापूनागम्पणार्थ
 राजन्यगतायेऽसुरकारिपूयपास्तेर्निर्व्व्यह्यमानाइनस्तनत्राल्पमानाश्रयु सेनाभिहनिष्यसे सहारिष्यसि २१ किञ्चतथाप्यप्रमत्तेननयाभाष्यमित्याह

यआत्मनोदृश्यगुणेषुसन्नितिव्यवस्यतेस्वव्यतिरेकतोऽनुध विनानुवादनचतन्मनीषितसम्यग्यतस्त्यक्तसुपाददत्तुमान् १०
 त्वतोऽस्यजन्मस्थितिसयगान्विभोवदत्यनीहादृगणादविक्रियान् त्वयीश्वरेब्रह्मणिनीविरुद्ध्यनेत्वादश्रयत्वाद्दृश्यतेगुणे ११
 सत्त्वित्तीकस्थिनयेस्वमाययाविमर्षि शक्रुरेवतुवर्णमात्मन सर्गायरक्तवजसोपदृहितकृष्णाचवर्णतमसाजनात्यये २० त्वमस्य
 लोकस्यविमोरिरक्षिषुर्गहेवतीर्णोऽसिममारिवलेश्वर राजन्यसज्ञासुरकोटियुथैर्निर्व्व्यह्यमानानिहनिष्यसेचमु २१ अयत्तसभ्य
 स्तवजन्मनोयहेश्रुताऽप्रजास्तेन्यवधीत्करेश्वर सनेवतारपुरुषे समर्पितश्रुत्वाऽधुनेवाप्तिसरत्युदायुधे २२ श्रीशक्तउवाच अ
 र्थेनमात्मजनीद्वयमहापुरुषलक्षण देवकीतमुपाधावत्कसाद्गीताशक्तिस्मिना २३ देवक्युवाच रूपयत्तत्प्राहुरव्यक्तमाद्यब्रह्म
 ष्योतिर्निर्गुणनिर्विकरम् सत्तामायनिर्विशेषनिरीहसत्वसाक्षाद्विष्णुरध्यात्मदीप २४ अयत्तिति असभ्य खल समर्पितकपिन अभिसरति
 प्रागपिष्यति २२ उपाधावत् प्रसौत् २३ तपिभयशकेवतावन्नास्तीतिश्लोकचतुष्टयनाह देवकीकिचिद्विज्ञापयित्त्वरूपमिति यत्तत्किमपिरूपंवस्तु प्राहवेद्य किं
 नदस्तुतदाह अत्यक्त अत्रहेतु आयकारण किपरमाणव नन्नह्यहत् किप्रधानम् नज्योति चेतनम् किवेशेषिकाणामिषज्ञानगुणम् ननिर्गुणम् किपीमासक्त
 नामिषज्ञानपरिणामिननिर्विकारम् किपुकराक्षादीनामिवशक्तिष्वेपपरिणामिनसत्तामात्रम् तर्हि किस्मान्यम् ननिर्विशेषम् तर्हि विकारणत्वात्सक्रियम्
 ननियहम् सन्निधिमात्रेणकारणम् एवमभूतकिमपिकार्यकृत्ययदस्तुसएवसाक्षात्स्वविष्णुरिति अपरोक्षश्चेत्याह अध्यात्मदीपइति सुखादिकरणसपातम
 करारकमित्यर्थ अयना अव्यक्तनकेनापिप्रकरेणव्यज्यतइत्यव्यक्तम् कथम् इत्यत्यात्तावन्नव्यज्यतइत्याह आद्यसर्वस्य ह्यर्पस्यप्रायम् अनादीत्यर्थ तथात्र
 त्यज्योतिर्निर्गुणनिर्विकारमितिचतुर्भि पदैर्देशेनप्रकरणान्वगुणेनपरिकारेणपथ्यक्तिनियकरोति तथासत्तामात्रमितिविशेषेणनिर्निशेषमिति सामान्येननिरीहार्था
 क्रिययत्तव्यक्तिनियकरोति अन्यत्समानम् एवमभूतस्यतवनप्रयशकेतिभाव २४

किंचगहाप्रलयं पृथग्निष्पद्यमाणस्यकुतो भयमित्याह नष्टलोके इति चरान्तरे लोके महाभूते पुलीने वय्यादिभूतं भूतस्य संप्रविष्टेषु तस्मिन्नापि व्यक्तेऽव्यक्तं प्रधानं प्राप्ते-
 अशोपात्मके प्रधाने संज्ञा प्रजायस्य एतन्मिथिलानमिदमस्ति पञ्चाद्वसु द्रोधीयमिति सोशेषसंज्ञः शेषसंज्ञ इति वा २५ एवमलये हेतुर्योऽयं कालः एतन्हे अव्यक्तबंधो
 प्रकृतिप्रवर्तकतस्य प्रत्ययावधिभूतस्य तेतवचे दालालां चेष्टतेपि परिवर्तते पुनः पुनः वत्सरावृत्त्या महीयान् द्विपरार्थरूपः यस्य चेशामाहुः तंत्वालांक्षेमधामप्रभ-
 यस्यानंप्रपद्ये शरणं ब्रजामि २६ क्षेमधामत्वमेवाह मर्त्य इति लोकान् प्रतिपद्यच्छयाकेनापि भाग्योदयेन हे आद्य २७ प्रस्तुतं विज्ञापयति सत्त्वमिति भृत्यानां वि-
 आसंहंतीति भृत्यविआसहा भृत्यविदिनिवालेदः पौरुषं ऐश्वर्यं ध्यानधिष्यं ध्यानास्पदं मांसदृशां मांसचक्षुषां प्रत्यक्षं माह्वयाः २८ भवत एव हेतोर्निमित्तात् कंसा

नष्टलोके द्विपरार्थावसाने महाभूतेषां भूतगतेषु व्यक्तेः व्यक्तं कालवेगेन याते भवानेकः शिष्यते शेषसंज्ञः २५ योऽयं कालस्तस्य ते
 व्यक्तबंधोश्चेशामाहुश्चेष्टते येन विश्वम् निमेषादिवत्सरांतो महीयांस्तत्त्वज्ञानं क्षेमधामप्रपद्ये २६ मर्त्यो मृत्युव्यालभीतः पलायनलो
 कान् सर्वांनिर्भयं नाध्यगच्छत् तत्पादाब्जं प्राप्य दृच्छयाऽद्य स्वस्थः शैले मृत्युरस्मादपैति २७ सत्त्वधारादुग्रसेनात्मजान् रत्राहि
 वस्तान् भृत्यवित्त्वासहासि रूपंचेदं पौरुषं ध्यानधिष्यं माप्रत्यक्षं मांसदृशां मांसचक्षुषीष्टाः २८ जन्मते मय्यसौ पापो माविद्यान्मधुसूदन
 समुद्रिजे भवद्विताः कंसादहमधीरधीः २९ उपसंहर विश्वात्सन् दोरूपमलोकिकम् शंखचक्रगदापद्मश्रियाञ्जुष्टं चतुर्भुजम् ३०
 विश्वदेतत्स्वतनो निशांते यथाऽवकाशं पुरुषः परोभवान् विभीर्तं सोयममगर्भगोऽभूदहो नृलोकस्य विडं वनहितत् ३१ श्रीभगवा
 नुवाच त्वमेव पूर्वसर्गे भूः पृथ्विः स्वायंभुवे सति तदायं स्मृतपानामप्रजापतिरकल्मषः ३२ युवां वै ब्रह्मणा दिष्टो प्रजासुर्गे यदा ततः
 सन्नियम्येन्द्रियग्रामं तेषां परमतपः ३३ वर्षवातात् पहिमधर्मकालशुणान्तु सहमानोश्चासरो धविनिर्धूतमनोमलो ३४ शीर्णप
 णानिलाहारावपशांतेन चेतसा मत्तः कामानभीप्संतो मदाराधनभीहतुः ३५ एवं वां तप्यतोस्तीव्रतपः परमदुष्करम् दिव्यवर्षस
 हस्त्राणि द्वादशैर्युर्मदात्मनोः ३६ तदा वां परितुष्टोहममुनावपुषानये तपसाश्रद्धयानित्यं भक्त्या चच्छदिभावितः ३७ प्रादुरासंवर
 दराद् युवयोः कामदित्सया प्रियतांवर इत्युक्ते मादृशो वावृतः स्मृतः ३८

त्समुद्रिजे विभेमि यतोऽधीरचित्ता २९ ३० किमित्युपसंहर्तव्यमे
 वंभूतेनमयापुत्रेण तवमहतीभ्यायास्यात् इति तत्राह विश्वमिति निशांते प्रलयावसाने यथाऽवकाशमसंकोचतः असंभावितत्वाद्दुपहास्यते वस्यादित्यर्थः ३१ चतु
 र्भुजेन रूपेणाविर्भावे कारणतावदाह त्वमेवत्यादिचतुर्देशभिः पूर्वसर्गे प्रथमजन्मानि अभूः आसीः पृथ्विर्नामस्वायंभुवे मन्वन्तरे तदा अथवसुदेवः ३२ तेषां चेतपः
 हनवन्तो ३३ ३४ ३५ तथ्यतो रात्रतोः ईसुर्गतानि मदात्मनोः मच्चित्तयोः ३६ असुनावपुषा ३७ प्रादुरासं प्रादुर्भूतोस्मि वरदराद् वरदेषु श्रेष्ठ इ-
 त्यर्थः तेन सकृद्दरेण च वारंवारमाविर्भावे कारणमुक्तम् कामस्यदित्सया दालुमिच्छयामादृशः मया सदृशः ३८

मेमत्तोऽपि युवायमपमर्गनवव्राथे नचनवतो ३० वरं दत्ताय गते ४० ४१ अदित्याकश्यपाश्च मनः आसेति यत्तदपिन दूषयेत्सुवपोरहमग पुनरायमित्यर्थः ४२
 ४३ प्राक्प्रयमतापदेतदुपमेजन्वेति स्मरणापजानापदर्शिनम् मद्भवमद्विपप अनतरत्वादिच्छया वा लोपि भविष्यतीति भावेः ४४ ननु स्वपि प्रसन्नेऽपि कथमावयोः पु
 नः उरुजन्मेत्यनः परेन मे विष्यतीत्यह युवामिति ४५ ४६ ४७ यदिकसादिभेपितर्हि मागो कुलं न पयशो यथाभ्यता कन्या मन्मापामानयेति प्रथममेव म
 गवता भवोदितावसूदेवोपद्यगत्तु मेच्छत् तदेव अजापि अयोगमायासावदजापयानि मित्तमात्र भूतपाभजनिजाता ४८ तदा अन्ययाणाः सर्वाश्च नयोपे

अनुष्टयाभ्युनिपयावुनपत्योन्वदपती नवव्राथेऽपपुर्गमयोहितो देवमायया ३० गते म्पियुवात्तु आवरमत्सहशक्ततम् ग्राम्यान् भोगान-
 मुजायायुवाप्राप्तमनारथो ४० अदृश्वान्यतमलोके शीलौदार्यगुणे समं अहस्ततोषामभ्रवृष्टमिगभेइति श्रुत ४१ तयोवापुनरेवाहम
 दित्यामासकप्रयपात् उपेइइति विख्यातो चामन स्वाध्वामनः ४२ तृतीयेस्मिन् भुवे ह वै तेनेषु पुषापपाम् जातो भूयस्तयोरेव सत्य
 मेभ्यात्तसति ४३ एतदाशितरूपं प्राग्जन्मस्मरणायमे नान्यथा मद्भवजानमत्यालिंगेन जायते ४४ युवांमापुत्रभावेन ब्रह्मभावेन च
 सकृत् चितयतौ कृतस्नेहोयास्येथे महति पराम् ४५ यदिकसादिभेपितर्हि मागो कुलं नय मन्मापामानया शकत्वयशोदागभिस-
 प्रवो ४६ श्रीशकउवाच इत्युक्त्वासीदरिस्तूष्णीं भगवानोत्तमायया पिशाः संपश्यतोः सद्यो बभूवमाकृत शिशुः ४७ तत
 श्वशोरिभगवत्प्रवोदितः सुतसमाद्यपससूतेकागृहात् यदा बहिर्गन्तुमियेषतर्त्यजाया योगमापत् जनिनेदजायया ४८ तयात्त
 तमत्वयसर्ववृचिषु ह्यस्थेऽपौरेषु पिशायितेषु धारस्तु सर्वाः पिहितादुरत्यया हृहत्कपादाय सक्रीडश्वरवलेः ४९ ताः कृष्णवो हवसूदे
 वुभागतस्त्वय्यवपत्तयथातमारवेः ववर्षपुजेन्यउपारागजित शीषोः न्वगाह्यारिनिपारयन् फणैः ५० मयोनिवर्षत्यसहस्रमानुज
 गंभीरवो यो यजवोमि फेनित्वा मयानकावर्तशतकुलानवीमार्गेददौ सिधुरिवश्रियः पते ५१ नंदप्रजशौरिकरुपेत्यत ब्रह्मनुंगोपान्प्र
 सस्मात्पुत्रपनिद्रया सुतयशोद्यशयनेनिधायतत्कृता सुपाद्यपुनर्यहानगात् ५२ देवपयाः शयनेन्यस्यवसूदेवोऽगदारिकाम् प्रति
 मुच्यपदो लोहमास्तं प्रवृष्यद्युत ५३ यशोद्यनदफ्लौत्तजानपरमवुक्ष्यत नतद्विगपस्थिता निद्रयापगतस्मृतिः ५४ इमांम दश
 स्तुकेषु जन्मनि तृतीयाः ध्याय ३

या अपपाहताः प्रत्यया अन्याश्च सर्वश्च नयोवेषां जायतामपि तथा भूतेषु दारपालेषु सत्सु हृहत्सकपादेषु-
 लोहपुलकयुक्तस्यंरवलेः वृहद्विः कपादादिभिः दुरत्ययाश्विना ५९ स्वयमेव ध्ववर्षत विहनाइत्यर्थः अत्रियंतेति वक्तव्ये सुण्छादसः रवेर्निमित्तात् ५९ गभीरो
 यस्तोषोषः तस्यजपेन येऽरुमेयस्ते फेनित्वा फेनव्यासा मवानकेरावर्तशतेव्यासाः पिश्रियः पतेः सीतापते ५१ निद्रयाअजया ५२ मतिमुच्यवध्यापदेः पा
 दयोः लोहनिगडमास्तेस्म ५३ अतकिनिरिति केवत अशुभत ननु वद्विगपप्रभः कन्यावेति योपनिद्रयाचमोहितेति ५४ इति दशमस्कंधेनी तृतीन्य ३

चतुर्थे चंडिकाकाण्डमाकर्ण्यतिभयाकुलः दुर्मन्त्रिभिर्हितं मेनेकं सो बालादिहिंसनम् १ १ तत् अष्टमं जन्म २ कालो मृत्युः ३ ४ ५ अंगहे ज्ञातः ६ दीनदीनवत् दीना
 दापि दीनवत् न तु तथा पुत्रस्थान्यत्र नीतत्वात् सा च योगमायेति ज्ञातत्वात् याचितोऽपि आचिच्छिदे आकृष्य जग्राह ७ अपोथयत् बलेन चिक्षेप ८ सद्य एव देवी भूत्वा ९
 १० ११ रूपणानिति अन्यान् शिशून् हनिष्यति इति ज्ञात्वा वारयति पाठांतरे मामाकृपणां वृथाऽहिंसाः हिंसितवानसीति बहुनामनिकेतेषु वाराणस्यादिस्थानेषु १२
 १३ परमविस्मितः कथं देवी वागनुता जातेति १४ मामहे भगिनी भर्तः पुरुषादो राक्षसः यथा स्वापत्यमेव हिनस्ति तद्दत् १५ १६ १७ हेमहाभागो स्वकृतं भुजः स्वारथक

श्रीशुक उवाच बहिरंतः पुरद्वारः सर्वाः पूर्ववदावृताः ततो बालध्वनिं श्रुत्वा गृहपालाः समुत्थिताः १ ते तु पूर्णमुपव्रज्य देवस्या गर्भजन्मतत् आ
 चरव्युभोजराजाय यदुद्दिग्धः प्रतीक्षते २ स तल्पात्तुर्णमुत्थाय कालो यमिति विद्वलः सूति गृहमगात्तुर्णप्रस्खलन्मुक्तमूर्ध्निजः ३ तमाह स्था
 तरं देवी कृपणाकरुणं सती स्तुषेयतव कल्याणस्त्रियं माहंतुमर्हसि ४ बहवो हिंसिता भ्रातः शिशवः पावकोपमाः त्वया देवनिस्पृहेन भुवि
 कैका प्रदीयताम् ५ नन्वहं ते स्तुवंरजादीना हतसुताप्रभो दातुमर्हसि मदाया अगमाचरमां प्रजाम् ६ श्रीशुक उवाच उपगुत्थात्संजामेव रु
 दंत्या दीनदीनवत् याचितस्तां विनिर्भस्य हस्तादाचिच्छिदे रवलः ७ तां गृहीत्वा चरणयोर्जातमात्रां स्वसुःसताम् अपोथयच्छिलापृष्ठे स्था
 थोन्मिकितसो हृदः ८ सा तद्गस्तात्समुत्पत्य सद्यो देव्यं वरगता अदृश्यतानुजाविष्णोः सा युधाष्टमहाभुजा ९ दिव्याश्च गवरा लेपवत्ता भरण
 मूषिता धनुःश्लेषु चर्मासिशंखचक्रगदाधरा १० सिद्धचारणगंधर्वैरप्सरःकिन्नरैरगैः उपात्तोरुबलिभिः स्तुयमाने दमब्रवीत् ११ किं
 मया हतयामं देजातः खलु तवा तकृत् यत्र कृत्वा पूर्वशत्रुमां हिंसाः कृपणान् वृथा १२ इति प्रभाष्यतं देवी माया भगवती भुवि बहुनामनिकेते
 शुचं बहुनामा बभूव ह १३ तथाऽभिहितमाकर्ण्य कसः परमविस्मितः देवकी वसुदेवं च विमुच्य प्रथितोऽब्रवीत् १४ अहो भगिन्ये हो भामभ
 यावो बत पाप्माना पुरुषादइवापत्ये बहवो हिंसिताः सुताः १५ सत्वहं त्यक्तकारुण्यस्य क्तं ज्ञातिस्तद्दत्तं रवलः कालो कान्वेगमिव्यामिब्र-
 त्यहे वमृतः श्वसन १६ देवमप्यनुतं वक्ति न मर्त्या एव केवलम् यद्विश्रमादहपापः स्वसूनिहतवान् शिशून् १७ माशो च तमहाभागात्वात्
 जान्स्वकृतं भुजः जंतवो न सदेकत्र देवाधीनाः सहासते १८ भुवि भौमानिभूतानि यथायात्पयाति च नायमात्मा तथैतेषु विपर्येति तथै
 व भूः १९

ममोक्तं किं जंतवः प्राणिनः सदानासते किंतु अल्पकालमेव तदाऽपि एकत्र नासते किंतु विद्युज्यंते यतो देवाधीनाः १८ सदानासत
 इत्यनेन यदुक्तं जन्ममरणौ दितदपि देहानामिव न आत्मान इत्याह भुवीति भूतानि देहा एव भवन्ति न भवन्ति चेत्यर्थः यथा भुवि भौमानि घटादीनि तद्दत् एतेषु भू
 ते पुजन्मादिभिर्विक्रियमाणेषु अयमपरोक्षतया प्रत्यभिज्ञायमानो न विपर्येति विपर्ययं न प्राप्नोति एकरूप एव वर्तते इत्यर्थः भौमेषु विक्रियमाणेषु यथा भू
 स्तथेति एवं विचार्यमाणे सति न शोकाद्यवकाशः १९

गेमत्तोऽपि यवामपनर्पनवचादे नहतवतो ३० परदत्तामधिगत ४० ४१ अदित्याकश्यपाद्यामनः आसेति पत्तदपिन दूषयेत्येवपोरहमवपुनराममित्यर्थः ४२
 ४३ प्राकृपयमतावरेतद्रूपमेजन्मेति स्मरणाय ज्ञानापदर्शिनम् मद्रूपमद्रिपपभनतरत्विच्छयाचालोपि मविप्यामीति भावः ४४ ननुत्वयिमसन्नेऽपिकथमावयोः प्र
 नऽनुननेमेत्यत परंतुमैरिष्यतीत्याह पुत्राविति ४५ ४६ ४७ यदिकसादिभेपितर्हिमागोकुठनयपशोदापाश्वताकन्यामन्मापामानयेति प्रथममेवम
 गवताप्रत्तादितावसुदेवोयद्यगतमेच्छत् तद्वच अजापियायोगमायासानदजापयानिमित्तमात्रभूतपापजनिष्ठाता ४८ इता गन्पयायाः सर्वावृत्तयोपे

अजुष्ट्याम्यनिपयावनप्लोत्तदपती नववायिः उपर्गममोहितौदेवुमापया ३९ गतेमृथियुवाल्क्यावरमत्सदृशसूतम् ग्राम्यानभोगान-
 मुजापायुवाप्राप्तमनारथो ४० अदृष्टान्यनमलोकशीनोदार्पणुणे सम अहसूतोषामुभवं चभिगर्भइतिश्रुत ४१ तयोवापुनरेवाहम
 दित्यामासकृत्प्रयात् उपेद्रुइतिविरव्यातोवामनस्वाच्चवामनः ४२ तृतीयेस्मिन् भुवे हवेतेनेषवपुपापवासु जातोभूयस्तयोरेवसत्य
 मध्यात्तसति ४३ एतद्दोदशित्तरूपमाज्जन्मस्मरणायमे नान्यथा मद्रवज्ञानमत्यातिगेनजायते ४४ युवाभापुत्रभावेन प्रह्यभावेनचा
 सहत् चितयंतौहनस्मेहोयास्येयमहतिपराम् ४५ यदिकसादिभेपितर्हिमागोकुठनय मन्मायामानयाशक्तत्वयशोदागर्भस-
 भावां ४६ श्रीशुकउवाच इत्युक्त्वासीद्धरिस्तूष्णीमगवानात्ममायया पित्रोः संपश्यतोः सद्योषधुवमाकृत शिशु ४७ तत
 श्वशोरिभगवत्प्रचोदित सूतसमाद्यपससृतेकाएहात् यदाकहिर्गंतुमियेषतत्यजायायोगमापजनिनदजापया ४८ तयात्त
 नमत्ययसर्ववृत्तिषुहास्वेपुपोरेषुपिशायिते चथ्य द्वारस्तुसर्वाः पिहित्वादुरत्यपाचहत्कपावायसुकीलश्वरवले ४९ ता सृष्ट्यावाहेषसुदे
 वप्रागतस्त्वयध्ववर्षतयथातमारवः ववपपुजेन्यउपारतगजितः शेषोऽन्वगाहारिनिपारयद्रुफणः ५० मपोनिवर्षत्यमह्यमानुजा
 गभीरतोयोषजवोभिफेनित्प्र मपानकवर्तशताकुलानधीमार्गेददोसिधुरिवश्रियःपते ५१ नंदब्रजशौरिरुपेत्यनगतां नृगोपान्म
 सुखात्पल्लव्यनिद्रया सूतयशोदाशयनेनिधायतत्कतासुपाद्यपुनर्गहनगात् ५२ देवक्याः शयनेन्यस्यवसुदेवोऽगद्यारिकाम् प्रति
 मुच्यपदोर्ताहमास्तेशुववृदाहत ५३ यशोदानदप्लोत्तजातपरमवुष्पत नतद्विगपस्त्रिानानिद्रयापगतस्सृतिः ५४ इभाभमदश
 स्कधेकृष्णजन्भनितृतीयोऽध्याय ३

या अपपात्ताः प्रत्यया अन्याश्चसर्वहृत्तयोवेषांजायतामपि तथाघृतेषुद्वारपलेषुसत्सुहृत्सुकपादेषु-
 लोहृत्तिलकपुक्तश्वरतेः हृद्दिःकपाद्यदिभिःदुरत्यपाश्रित्वा ५५ स्वयमेवव्यवर्षतविद्यताइत्यर्थः अत्रियतेतिवक्तव्येणुण्छादसः रवेर्निमित्तान् ५० गभीरो
 यस्तोयोयानस्यजपेनयेदमेयस्ते फेनित्प्रफेनव्यासा मयाचकेरावर्तशमेध्यासाःपिथिय पतेःसीतापतेः ५१ निद्रयाअजया ५२ मतिमुच्यवध्यापद्येःपा
 दयोः लोहनिगडमास्तेस्म ५३ जातकिचिदिति केवलं प्रबुध्यत ननुवद्विगपुप कन्यावेति योगनिद्रयाचमोहितेति ५४ इतिदशमस्कधेदी तृतीन्य ३

चतुर्थेचंडिकावाक्यमाकर्ण्यतिभयाकुलः दुर्गेत्रिभिर्हितंमेनेकंसोबालादिहिंसनम् १ १ तत्तुअष्टमंजन्म २ कालोमृत्युः ३ ४ ५ अंगहे फ्यातः ६ दीनदीनवत्दीना
दपिदीनवत् नतुतथा पुत्रस्यान्यत्रनीतत्वात् साचयोगमायेतिज्ञातत्वात् याचितोऽपिआचिच्छिदेआकृष्यजग्राह ७ अपोथयतुबलेनचिक्षेप ८ सद्यएवद्वीभूला ९
१० ११ रूपणानिति अन्यान्शिश्नुहनिष्यातिइतिज्ञात्वावारयति पाठांतरमामाकृपणांरथाऽहिंसीः हिंसितवानसीति बहुनामनिकेतेषुवाराणस्यादिस्थानेषु १२
१३ परमविस्मितः कथं देवीवागनुताजातेति १४ मामहेभगिनी भर्तः पुरुषादोराक्षसः यथास्वापत्यमेवहिनस्ति तद्वत् १५ १६ १७ हेमहाभागोस्वरुतंभुजः स्वारब्धक

श्रीशुकउवाच बहिरंतःपुरद्वारः सर्वाः पूर्ववदावृताः ततोबालध्वनिंश्रुत्वागृहपालाः समुत्थिताः १ तेतुतूर्णमुपव्रज्यदेवक्यागभजन्तत् आ
चरव्युभोजराजाययदुद्विग्नः प्रतीक्षते २ सतल्पान्तूर्णमुत्थायकालोयमितिबिह्वलः सूतिगृहमगात्तूर्णप्रस्वरलन्मुक्तसूर्धजः ३ तस्माहफ्या
तरंदेवीकृपणाकरुणंसी स्तुषेयंतवकल्याणस्त्रियमाहंतुमूर्हसि ४ बहवोहिंसिताभ्यातः शिशवैः पावकोपमाः त्वयादेवनिस्सृष्टेनपुत्रि
कैकाप्रदीयताम् ५ नन्वहंतेस्त्वैरजादीनाहंतुभुताप्रभो दातुमहसिमदायाअगेमांचरमांप्रजाम् ६ श्रीशुकउवाच उपगुह्यातंजामिवरु
दंत्यादीनदीनवत् याचितस्ताविनिर्भस्त्यहस्तादाचिच्छिदेखलः ७ तांगृहीत्वाचरणयोजीतमात्रांस्वसुःसुताम् अपोथयच्छिलापृष्ठेस्वा
थोन्मलितसोहृदः ८ सातद्वस्तात्समुत्पत्यसद्योदेव्यवरगता अदृश्यतानुजाविष्णोः सायुधाष्टमहाभुजा ९ दिव्यास्त्रगेवरालपरताभरण
भूषिता धनुःशूलेषुचर्मासिशखचक्रगदाधरा १० सिद्धुचारणगंधर्वैरप्सरःकिन्नरोरगैः उपात्तोरुबलिभिःस्तूयमानेदमब्रवीत् ११ किं
मयाहतथामदजातःखलुतवातकृत् यत्रकृत्वापूर्वशश्रुमाहिंसीः कृपणान्त्रथा १२ इतिप्रभाष्यतंदेवीमायाभगवतीशुवि बहुनामनिकेते
षुबहुनामावभूवह १३ तथाऽपिहितमाकर्ण्यकंसः परमविस्मितः देवकीवसुदेवंचविमुच्यप्रश्चितोऽब्रवीत् १४ अहोभगिन्यहोभामम
यावतिवतपापाना पुरुषादइथापत्येवहोहिंसिताःसुताः १५ सत्वहत्यक्तकाकर्ण्यस्त्यक्तज्ञातिरुहृत्खलः कौल्लोकान्वैगमिष्यामिब्र-
ह्महवसुतःश्वसन् १६ देवमध्यनृतंवक्तिनमत्याएवकेवलम् यहिश्नुभादहंपापःस्वसुनिहितवान्शिष्नुन् १७ माशोचतमहाभागात्वात्म
जान्स्वरुतंभुजः जंतवोनसदेकत्रदेवाधीनाःसहासते १८ सुविष्णोमानिभूतानियथायात्यापयातिच नायमाह्यातथैतेषुविपर्येतितथै
वभूः १९

ममोक्तं किंच जंतवः प्राणिनः सदानासते किंतु अल्पकालमेव तदाऽपि एकत्रनासते किंतु विद्युज्यंते यतो देवाधीनाः १८ सदानासत
इत्यनेन यदुक्तं जन्ममरणोदितदपि देहानामिव न आत्मान इत्याह भुवीति भूतानि देहा एव भवन्ति न भवन्ति चेत्यर्थः यथा सुविष्णोमानि घरादीनि तद्वत् एतेषु भू
ते पुजन्मादिभिर्विक्रियमाणेषु अद्यमपरोक्षतया प्रत्यभिजायमानो न विपर्येति विपर्येयं न प्राप्नोति एकरूप एव वक्तव्य इत्यर्थः शोभेषु विक्रियमाणेषु यथा
स्तथेति एवं विचार्यमाणे सति न शोकाद्यवकाशः १९

क्षेमनिर्मयेदेश्चरैः सयुगादत्यत्रविकृत्य
 त्तिरहितमिन्नावृत्तपनमोकोयस्यतेनशंभुना
 षुःसचयत्रधर्मस्तत्रास्ते धर्मस्यमूलवेदादयः ३९ ४० ४१ किंच विषादयोहरेरेवतनवोयस्मात्तस्मादयमेवोपायइत्याहुः अयमिति ४२ ४३ ४४ आरात्स
 मीपमागतोमृत्युर्येषांते ४५ सतांविद्वेषोनमृत्युमात्रहेतुः किंतुवद्वनर्थकारीत्याह आयुःश्रियमिति ४६ इतिदशमेटीकायांचतुर्थोऽध्यायः ४ ७ पंचमेजा

किंक्षेमशूरैर्विचुधैरसंयुगविकृत्यनैः रहोजुषाकिंहरिणाशंभुनावावर्णोकसा ३६ किमिंद्रेणाल्यवीर्येणब्रह्मणावातपस्यता तथाऽपिदेवाः
 सापत्यान्नोपेक्ष्याइतिमन्त्रहे ततस्तन्मूलखननेनियुक्त्वास्माननुग्रतान् ३७ यथाऽमर्थाऽगोसमुपेक्षितो नृभिर्नशक्यतेरूढयदश्विकि-
 लितुम् यथेद्रियग्रामउपेक्षितस्तथारिपुमहान्बलबलोनचाल्यते ३८ मूलविष्णुर्हिदेवानांयत्रधर्मःसनातनः तस्यचब्रह्मणोविष्णो
 स्तपोयज्ञाःसद्रक्षिणाः ३९ तस्मात्सर्वात्मनाराजन्ब्राह्मणान्ब्रह्मवादिनः तपस्विनोयज्ञशीलान्गाश्चहृद्योहविर्दुघाः ४० विष्णोवावश्च
 वेदाश्चतपःसत्यदमःशमः श्रद्धादयातितिक्षाचक्रतवश्चहरेस्तनूः ४१ सहिसर्वकराध्यक्षोत्वास्मरुद्विदुगुहाशयैः तन्मूलादेवताःस
 वाःसेश्वराःसचतुर्मुखाः अयंवेतदूधोपायोयदृषीणांविहिंसनम् ४२ श्रीशुक उवाच एवमुक्त्वात्रिभिःकंसःसहसंमन्त्रदुर्मतिः
 ब्रह्महिंसाहितमेनकालपाशावृत्तोऽस्मरः ४३ सद्विषयसाधुलोकस्यकदनकदनप्रियान् कामरूपधरान्दिक्षदानवाचगृहमाविशत् ४४
 तेवैरजःप्रकृतयस्तमसामूढचेतसः सतांविद्वेषमाचरुगरादागतमृत्यवः ४५ आयुःश्रियंथशोधमेलोकानाशिषएचच हतिश्रेयांसि
 सर्वाणिपुंसोमहदतिक्रमः ४६ इतिश्रीभाग० महा० दशम० चतुर्थोऽध्यायः ४ श्रीशुक उवाच नदस्त्वात्मजउत्प
 न्नेजाताल्लादोमहामनाः आहूयविशान्देवज्ञानस्नातःशुचिरेलंकृतः १ वाचयित्वास्वस्त्ययनंजातकमात्मजस्यै कारयामासवि
 धिवत्पितृदेवाचनंतथा २ धेनुंनानियुतेप्रादाद्विभेष्यःसमलंकृतं तिलाद्रीत्सप्तरत्नौघशान्तकौभावरवृत्तान् ३ कालेनस्नानशौचा
 ष्यासंस्कारैस्तपसेज्यया शुद्धीतिदानैःसंतुष्ट्याद्रत्याण्यात्मात्माविद्यया ४

तकनंदःसूनोःकृत्वामहोत्सवम् गत्वाऽथमथुरांप्रापवसुदेवागमोत्सवम् १ महात्मनाउदारचित्तः १ २ नियुतेद्वेलक्षे सप्ततिलपर्वतांश्चप्रादान् कथंभू
 तान् रत्नौघैःरत्नसमूहैःशान्तकौभावरैःसुवर्णरसाक्तैरंवरैश्चावृतान् ३ द्रव्याणांगोहिरण्यादीनांमध्येकेषांचिद्दानैरेवशक्त्यिर्यथातथाःनदा नादियुक्तजातक-
 र्मादिसंस्कारैरेवगर्भाणांशुद्धिरितिदर्शयितुंप्रतिनियतानिशोधकानिदृष्टान्तत्वेनोदाहरति कालेनेति कालेनभूम्यादिस्नानेनदेहादि शौचेनामेध्यलिप्तादि संस्का
 रैर्गर्भादि तपसाइंद्रियादि इज्ययाब्राह्मणादिदानैर्द्रव्याणि संतुष्ट्यामनः आत्माआत्मविद्ययाइति ४

अज्ञानतस्मिन्निवर्तत इत्याह यथेति यथायथावत् अनेवंविद एवमज्ञानत आत्मविपर्यय देहात्मसुद्धिर्भवति यतोविपर्ययाद्देवो भवति देहाहंकारेण हि आत्मनिपरिच्छि
 ने सति इदंस्वरास्पदभिन्नं भवति यतो भेदात्पुत्रादिदेहेर्गोविद्योगश्च ततः ससृति स्रस्वहु स्वइति यावदज्ञाननिवर्तत इत्यर्थ २० एवमुक्तप्रकारेणनेतेतवत
 नया अहंतावन्वर्णितवान् तथाऽपि अज्ञानदृष्ट्या स्वतनयान्मया व्यापादितानपिमाऽनुशाचेति सात्त्वयति तस्मादिति अज्ञानाश्रयमेककर्मवादमाह यत इति २१
 कृत्यतर्हि व्यासणादिह तु तद्व्यस्यचप्रायश्चित्तश्रवणअज्ञानमूलमेवेत्याह यावदिति अस्वहृक् देहाभिमानितावत्तदभिमानितास्य देहस्यहननमात्मनिअभिमान्य

यथाऽनेवविदोभेदोयत आत्मविपर्यय देहयोगवियोगौ च ससृतिर्निवर्तते २०, तस्माद्देस्वतनयामया व्यापादितानपि मानुशोचयतः स
 र्वं स्वरुतं विदतेऽवशा २१ यावद्भूतोऽस्मिहताऽस्मीत्यात्मानमन्यतेऽस्वहृक् तावत्तदभिमान्यज्ञोबाध्यबाधकतामियात् २२ क्षमध्वममदीरा
 त्म्यसाधवोदीनवृत्तला इत्युक्त्वाऽश्चुसुस्व पादौश्याल स्वस्वोरथाग्रहीत् २३ मोचयामासनिगडाह्विश्च कन्यकोगिरा देवकीवसूदे
 ववदर्शयन्नात्मसौहृदम् २४ घातु समनुतसस्यसातरोषात्तदेवकी व्यसृजहसूदेवश्च प्रहस्यतमुवाचह २५ एवमेतन्महाभागयथाव
 दसिदेहिनाम् अज्ञानप्रभवाऽइंधी स्वपरेतिभिदायुत २६ शोकहर्षभयदेषुलोभमोहमदान्विता मिथोघ्नतनपश्यति भावैर्भाविपृथ
 गृशा २७ श्रीशुक उवाच कस एव प्रसन्नाभ्या विशङ्कद्भुपतिभाषित देवकीवसूदेवाभ्यामनुज्ञातोऽविशद्भुहम् २८ तस्यारा
 श्याव्यतीतायाकस आह्वयमभिण तेभ्य आचष्टत्सर्वयदुक्तयोगनिद्रया २९ आकर्ण्य भर्तृर्गदिततमुचुर्देवशत्रव देवान्यतिकृतामर्षी
 दैतेयानातिकोविदा ३० एवचेत्तर्हि भोजेद्रपुर्यामवजादिषु अनिदेशान्निदेशाश्च हनिष्यामोऽद्य वैशिशूनु ३१ किमुद्यमै करिष्यति
 देवा समरभीरवः नित्यमुद्दिग्मनसोज्याघोषैर्धनुषस्तव ३२ अस्यतस्ते शरवातेहन्यमाना समतत जिजीविषव उत्सृज्यपलायनपरा
 ययु ३३ केचित्साजलयादीनान्यस्तशस्त्रादिवोकस मुक्तकल्लुशिरवा केचिद्गीता स्मइतिवादिन ३४ नत्वविस्मृतशस्त्रास्त्रान् वि
 रयान्भयसृतान् हस्यन्यासक्तविमुस्वान् भग्नचापानयुद्धते ३५

मान इत्यर्थ २२ श्याल कस स्वस्वोरिति स्वसृशब्देन द्विवचनानुपपत्त्यामि
 धुनगुणद्वारा मियुनीलक्षणया स्वसृत्तस्योरभिधानलिगसम्वायेन प्राणभृत उपधातीतिवत् देवकीवसूदेवयो प्रत्येकपादमग्रहीदित्यर्थ श्यालशब्देन वाक्यचि
 हसूदेवाभिधानम् २३ आत्मसौहृदप्रियवादादिनादर्शयन् २४ २५ २६ स्वपरभेददर्शने किं भवति तदाह शोकहर्षेति भावैरेव निमित्तभूतेर्मिथोभावात्
 घ्नतभावभीस्वरपृथग्गृशा तेनपश्यति कित्वहमेवहताहतश्चेति मन्यत इत्यर्थ २७ विशङ्क्य यथाभवति २८ २९ नातिकोविदा दृष्टमात्रमतय ३०
 ननिर्गतानि देशादिनानि येषातानन्याश्च ३१ ३२ अस्यत बाणान् क्षिपत सत उत्सृज्यरणत्यक्त्वा ३३ ३४ अन्यासक्तान् विमुस्वाश्वेति नह
 सि नहिनत्सि ३५

क्षेमनिर्मयेदेशेभूरेः सयुगादन्यत्रविकत्यनंप्रोदिवादीयेपांतेः ननुहरेर्विमिश्रंभोश्चेतिचेत्तत्राह रहोजुषेति सर्वस्यायंतः प्रविष्टेन क्वचिदपि बहिरहरेनेत्यर्थः पुरुषप्रवृ-
 त्तिरहितमिलावृत्तवनमोकोयस्यतेनशंभुनावा ३६ यद्यप्युद्यमैर्देवानकिंचिदपिकर्तुंसमर्थास्तथापिनीतिरनुसर्तव्येत्याहुः ३७ रूढपदः बद्धमूलः ३८ देवानामूलवि-
 ष्णुः सचयत्रधर्मस्तत्रान्ते धर्मस्यमूलवेदादय इति ३९ ४० ४१ किंच विप्रादयोहरेरेवतनवोयस्मात्तस्मादयमेवोपायइत्याहुः अयमिति ४२ ४३ ४४ आरात्स
 मीपमागतोमृत्युर्येषांते ४५ सतांविदेषोनमृत्युमात्रहेतुः किंतुवद्वनर्थकारित्याह आयुःश्रियमिति ४६ इतिदशमेटीकायांचतुर्थोऽध्यायः ४ ७ पंचमेजा

किंक्षेमशूरेर्विचुधैरसंयुगविकत्यनैः रहोजुषाकिंहरिणाशंभुनावाचनौकसा ३६ किमिंद्रेणाल्पवार्थेणब्रह्मणावातपस्यता तथाऽपिदेवाः
 सापत्न्यान्नोपेक्ष्याइतिमन्त्रहे ततस्तन्मूलखननेनियुक्त्वास्माननुव्रतान् ३७ यथाऽमयोऽगोसमुपेक्षितो नृभिर्नशक्यतेरूढपदश्चिकि-
 त्सित्तुम् यथेन्द्रियग्रामउपेक्षितस्तथापिपुर्महान्बन्धबलोनचाल्यते ३८ मूलंविष्णुर्हिदेवानांयत्रधर्मःसनातनः तस्यचब्रह्मणोविप्रा
 क्तपोयज्ञाःसदक्षिणाः ३९ तस्मात्सर्वात्मनाराजन्ब्राह्मणान्ब्रह्मवादिनः तपस्विनोयज्ञशीलान्गाम्ग्रहन्मोहविदुषाः ४० विप्रागावश्च
 वेदाश्चतपःसत्यदमःशमः आत्मादयातितिक्षाचक्रतवश्चहरेस्तनूः ४१ सहिसर्वसुराध्यक्षोत्वासरुद्विदगुहाशयः तन्मूलादेवताःस
 वाःसेश्वराःसचतुर्मुखाः अयंवेतद्वधोपायोयदृषीणांविहिंसनम् ४२ श्रीशुक उवाच एवमुवाचिभिःकंसःसहसंमव्यदुर्मतिः
 ब्रह्महिंसाहितमेतकालपाशावृताऽसरः ४३ सद्विश्वसाधुलोकस्यकदनकदनप्रियान् कामरूपधरान्दिकृदानवाचगृहमाविशत् ४४
 तैर्वैरजःप्रकृतयस्तमसामूढचेतसः सतांविदेषमाचरुशरादागतमृत्यवः ४५ आयुःश्रियंयशोधर्मलोकानाशिषएवच हतिश्रेयोमि
 सर्वाणिपुंसोमहदतिक्रमः ४६ इतिश्रीभाग० महा० दशम० चतुर्थोऽध्यायः ४ श्रीशुक उवाच नंदस्त्वात्मजउत्प
 न्नेजाताल्हादोमहामनाः आहूयविप्रान्देवज्ञानस्नातःशुचिरलकृतः १ वाचयित्वास्वस्त्ययनजातकर्मोत्पजस्यवै कारयामासवि
 धिवत्पितृदेवाचनतथा २ धेनुनांनियुतेप्रादाद्विप्रेभ्यःसमलकृते तिलाद्रीन्सप्तरत्नौघशातकौभांबशवृतात् ३ कालेनस्नानशौचा
 ष्यासंस्कारैस्तपसेज्यया शुक्येतिदानैःसंतुष्ट्याद्रव्याण्यात्मात्मविद्यया ४

तकंनंदःसूनोःकृत्वामहोत्सवम् गत्वाऽथमथुरांप्रापवसुदेवागमोत्सवम् १ महामनाउदारचित्तः १ २ नियुतेद्वेलक्षे सप्ततिलपर्वतांश्चप्रादात् कथंभू
 तान् रत्नौघैःरत्नसमूहैःशातकौभांबरैःसुवर्णरसाक्तैरंबरैश्चावृतान् ३ द्रव्याणांगोहिरण्यादीनामध्येकेषांचिदानैरेवप्रकृतिर्यथातथाःनदानादियुक्तजातक-
 र्मादिसंस्कारैरेवगर्भाणांशुद्धिरितिदर्शयितुंप्रतिनियतानिशोधकानिदृष्टान्तत्वेनोदाहरति कालेनेति कालेनभूम्यादिस्नानेनदेहादि शौचेनामेध्यलिप्तादि संस्का
 रैर्गर्भादि तपसांद्रियादि इज्ययाब्राह्मणादिदानैर्द्रव्याणि संतुष्ट्यामनः आत्माआत्मविद्याइति ४ ७ ७ ७ ७

सौमगल्यगिरि स्तम्भिनचक्रविषादफेचभुवु तत्रसूता पौराणिका प्रोक्ता सागधापशशक्त्या वदिनस्त्वमन्मसा प्रस्तावसदृशोक्तयः ५ समृष्टानिससिक्ता
 निचहाराणिअत्रिराणिअगणनिगृह्यतराणिगृहमध्यानिचयस्थिनुसतया चिचधजेपुपताकानाध्रजमैलपल्लवतोरणानिचतेर्भूषिता ६ हरिद्रातेलरूपिता
 लिप्ताविचित्रपातवर्हस्मजश्वरुणाणिचकाचनमालाश्चअलकारतयाविद्यतेयेयातेनयाभूता गवादयोवभूवुरित्यर्थ ७ ८ आकल्या अलकारा ९
 नवकुकुमकिजल्दी सुस्वपंकजेषुभूति श्रीर्यासाता १० समृष्टानिउज्ज्वलितानिमणिमयात्रिकुलानियसाम् निष्काःपदकानिकदेपुषतातश्चशिस्याम्यन्व्यु

सौमगल्यगिरौविष्णु सूतमागधवदिन गायकाश्वजगुर्नदुर्भेयोदुर्भयोमुहु ५ व्रज समृष्टससिक्ताहाराजिरगृह्यतर चिचधजपताकास्व
 कुचैलपल्लवतोरणे ६ गोवोवृषावत्सतराहरिद्रातेलरूपिता विचित्रपातवर्हस्मजश्वरुणाणिचकाचनमालिन ७ महाहवस्थाभरणकचुकोष्णी
 षभूषिता गोपा समायपूराजन्मनोपायनपाणयः ८ गोप्यश्वाकर्ण्यमुदितापरोदाया सूतोद्रवम् आत्मानभूषयाचक्रुर्वस्वाकल्याज
 नादिभि ९ नवकुकुमकिजल्कसुस्वपंकजभूतय वलिभिस्त्वरितजगु पुयुथोप्यश्चलत्कृत्वा १० गोप्य समृष्टमेणिकुडलनिककल्प
 शिन्नावरा पथिशिस्वाच्युतमाल्यवर्षा नंदालयसवलयाव्रजतीविरेजुव्योडोलेकुडलपयोधरहारशोभा ११ तांआशिष प्रयुजानाभिरपा
 हीतिवालके हरिद्राचूर्णतेलादि सिक्त्येजनमुज्जगु १२ अवाद्यंतुविचित्राणिवादित्राणिमहोत्सवे कृष्णोविश्वेश्वरेऽनेतनदस्यव्रज
 मागते १३ गोपा परस्परदृष्टादधिसीरयतांशुभि आसिचतोविलिपतोनवनीतेश्चचिसिपु १४ नदीमहामनास्तेभ्योवासीलकानगोध
 नम् सूतमागधवदिभ्योयेन्येविद्योपजीविन १५ तैस्ते कामैरदीनात्मायथोचितमभूजयत् विष्णोराधनार्यायस्वपुत्रस्योदयापच
 १६ रोहिणीचमहाभागानदगोपाभिनदिता व्यचरद्विच्यवाससुकुकराभरणभूषिता १७ ततआरभ्यनदस्यव्रज सर्वसमृद्धिमान्
 हरेर्निवासात्सगुणैरमाकीडमभून्पु १८ गोपानुगोकुलरक्षापानिरूप्यमयुरागतं नद कसस्यवार्धिक्यकरदातुकुडुह १९ वसुदेवुड
 पशुत्यभ्वातरनदमागतम् ज्ञात्वादिक्तकरराज्ञेययीतदवमोचनम् २० तदृष्ट्वासहसोत्थायदेह प्राणयिवागतम् प्रीति प्रियतमदोभ्यास
 स्तजप्रेमविह्वल २१ पूजित सुस्वमासीन पृष्ठाऽनामपमादत प्रसक्तधी स्वात्मजयोरिदमाहविशापते २२ दिष्ट्याभ्वात प्रवयसइदा
 नीमपूजस्यते प्रजाशायानिवृत्तस्यप्रजायत्समपद्यत २३ दिष्ट्याससारचक्रेऽस्मिन्वर्तमान पुनर्भव उपनव्योभवानद्यदुलभमि
 यदप्रानम् २४ तानिमाल्यवर्षाणियासाता नदालयव्रजती व्रजव्य पथिविरेजु सवलया कृष्णभूषिता आलोले कुडनादिभि शोभायासाता ११

जनसिचल्य अजनमुज्जगुरितिवा १२ १३ १४ तेभ्य द्यादात् १५ यद्योचितमन्यानप्यपूजयत् १६ १७ हरेर्निवासेनयेआत्मानिगुणा सर्वप्रियत्वादव
 स्तेरमाया आकीडविहारस्थानम् १८ वार्धिक्यप्रतिवर्षदेयम् १९ भ्वातरसत्वायतदवमोचनत्स्यवसतिस्थानशकटात्तारभूमिम् २० २१ २२ २३
 पुनर्भव पुनर्जावइव तत्रहेतुगर्भविशेषणससारचक्रेवर्तमानइति २४ २५ २६ २७ २८ २९ ३०

दुर्लभत्वमेवाह नैकत्रेति प्रियश्चासौसंवासश्चप्रियसंवासः हेप्रियेतिवा स्त्रोतसओघेननीयमानानांप्लवतीतिप्लवाः नृणकाष्ठादयस्तेषांयथाएकत्रस्थितिर्नास्ति
 इत् २५ कञ्चिदितिपश्यादिरूपेतस्मिन्वनेनिर्देशिगोपयोरुच्चादिप्रभूतगोपिकास्तन्यादिनापुत्रक्षेमविवक्षयापृच्छति प्रसक्तधीः स्वात्मजयोरित्युक्त
 त्वात् २६ प्रयद्वामुपलालितःसन्कञ्चिद्वर्ततइतिशेषः २७ पुत्रादर्शनक्लेशानाह पुंसइति स्रुद्धोबधून्प्रत्यनुभावितःसंपादितोयस्त्रिवर्गःसहिपुसापि
 हितःसुक्तःशास्त्रेणवाप्रोक्तःनस्वभात्रपर्यवसितःअतस्तेषुक्लिश्यमानेषुस्वरगायनभवतीत्यर्थः २८ नंदोवसुदेवंसांत्वयन्नाह अहोइति अदृष्टेएवनिष्ठास
 मानियस्यसःयदैवपुत्रादिसुखप्रदमदृष्टंहीयतेतदैवतेपुत्रादयोभवतीत्यर्थः अदृष्टपरमःतथाअदृष्टमेवपरमयस्यसःयद्यपिपुत्रादयोवियुक्तास्तथाऽपि
 तानदृष्टमेवपुनःसंगमयतीत्यर्थःएवमदृष्टमात्मनस्तत्त्वमध्यभिचारिकारणंसुखदुःखयोर्देवेदसनमुत्थति तस्मादिदानीत्त्वयानदुःखभावनीयम् मृतानामपि

नैकत्रप्रियसंवासःस्रुद्धांचित्रकर्मणाम् ओघेनव्यूह्यमानानांप्लवानांस्त्रोतसोयथा २५ कञ्चित्प्रशव्यंनिरुजंभूर्यंबुतृणाशीरुधमू
 बृहद्भुनंतदधुनायत्रास्सेत्वंस्रुद्धदतः २६ त्वातर्मस्रुतःकञ्चिन्मात्रासहभवद्भुजे तातंभवंतमन्वानोभवद्वामुपलालितः २७ पुंसस्त्रि
 वर्गोविहितःस्रुद्धोत्वनुभावितः नतेषुक्लिश्यमानेषुत्रिवर्गोऽर्थीयकल्पते २८ नंदोवाच अहोतेदेवकीपुत्राःकसेनबहवो
 हताः एकाऽवशिष्टाऽवरजाकन्यासाऽपिदिवंगता २९ नूनंत्वादृष्टनिष्ठोऽयमदृष्टपरमोजनः अदृष्टमात्मनस्तत्त्वयोवेदनसमुत्थति
 ३० वसुदेवउवाच करोवैवार्थिकोदत्तोराजेदृष्टावयंचवः नेहस्थेयंबहूतियंसत्युत्पाताश्चगोकुले ३१ श्रीशुकउवाच
 इतिनंदादयोगोपाःप्रोक्तास्तेषौरिणाययुः अनोभिरनदुदृक्तेस्तमनुज्ञाप्यगोकुलम् ३२ इतिश्रीभाग०सहा०दशम०वसुदेवसं
 गमोनामपंचमोऽध्यायः ५ श्रीशुकउवाच नंदःपथिवचःशौरेर्नमृषतिविचिंतयन् हरिजगामशरणमुत्पातागमशक्तिः
 १ कसेनप्रहिताघोरापूतनाबालधातिनी शिशुश्चचारनिघ्नतीपुर्यामवजादिषु २ नयत्रश्चवणादीनिरक्षोघ्नानिस्वकर्मसु कुर्वति
 सात्वताभक्तुर्यातुधान्यश्चतत्रहि ३ सारवेचयैकदोपेत्यपूतनानदगोकुलम् योषित्वाभाययात्मानं प्राविशत्कामचारिणी ४

वियुक्तानामपिचकालांतरेदर्शनयोगयोःसंभवात् अस्मदादिभिरपिकालांतरेतद्वियोगेसत्यपीति नंदस्यदेवीवागेपाभाविस्सूचिका ३० तांबुध्वावसुदे
 वोदुःखत्यक्तानदमाह करोवैइति वःसुष्माभिः ३१ ३२ इतिदशमेरीकायापंचमोऽध्यायः ५ षष्ठेसरव्युर्गिरानंदोवजंगच्छन्मृतांपथि
 दृष्टानुराक्षसीतस्यामृत्युश्रुत्याथविस्मितः १ १ २ कृष्णविषयेशकमानराजानंप्रतिअविषयेप्रवृत्तासेवमरिष्यतीतिसूत्रयन्नाह नयत्रेति यत्रश्रीकृ
 ष्णस्यश्चवणादीनिनसतितत्रैवतासांशक्तिःसाक्षात्तस्मिन्नेवसतिकाशंकेतिभावः ३ योषित्वावेषतोवरांनारीमिवात्मानंविधाय ननुनिर्लज्जानिर्विशंकाचस
 तीकथपरसद्यनिप्रविष्टाऽतआह काप्रचारिणीति नहिकामचारिणीधिदचित्रमित्यर्थः ४ ५ ६ ७ ८ ९

तावनितापतिद्रुमागतामतिरूपवतीश्रियमिनगोप्याऽमसनेषुतरस्थाहेनन्वय श्रीसाम्भार्यानिप्र यथानि केशवधव्यतिपक्तमल्लिकाधमिहससक्तमल्लिकाकु
समाम् वृद्धनानितयेनसनाभ्याचउपायतआ कानमिपकृच्छुवृशमध्यमुदरयस्या नाम् सुवाससजाभनेरप्रणायेवाससीयस्यात्ताम् कपितयो कूर्णभूषणयोस्त्रि
गण्डव्यदि नन्वेर्दिनावगगणा नय ५ वल्गाभितोपागविसर्गवीक्षिते वन्गुरम्यसितपुतेनयाभूताअपागविसर्गायेपुते वाक्षितेव्रजौकसामनोहर
. : : गोप्यश्चश्रियामाप्रत्वांतृष्णीमासन् अत केनाप्यनिनारितासतीप्रविशेशेतिभावः ६ बालग्रह पूतना

अमदतकवालददश असतामतकरस्वाकयनाधभाततनाह प्रतिच्छु नकिजोरुतेजसम् बालनात्थेनप्रतिच्छन्नतिरोहितनिजमुकतेजायेनतम् कमिव क
सिप्रसन्न्यादितमग्निमिपेति ७ चराचरात्मलादपताविवुध्यनिमीलितेक्षण आस स्वयमनतदृष्टानामतकवालमन्वासाअकमारोपयत् यथोरगस्तम

ताकेशवधव्यतिपक्तमल्लिकारुहन्नितयस्तनकृच्छुमध्यमाम् सनामसकपितदूर्णभूषणत्वियोल्लसल्लुतलभूषिताननाम् ५ वल्गास्त्रि
तापागविसर्गवीक्षितमनोहरतीचेनिताव्रजौकसाम् अमसताभक्तकरेणारूपिणीरौप्ये श्रिद्रुमिवागतापतिम् ६ बालग्रहस्तत्र
विचिन्पतीशिशून्यदृच्छयानदग्रहऽसदतकम् बालप्रतिच्छन्ननिजोरुतेजसददर्शतल्पऽग्निमिवाहितमसि ७ विबुध्यताबाल
कुमारिकाग्रहचराचरात्मासनिमीलितेक्षण अनतमारोपयदकमतकयथोरगस्तमसमुद्दिस्ज्जुधी ८ तातीक्ष्णचित्तामतिवाम्
चेक्षितावीस्यातराकाशपरिच्छदासिवत् वरस्त्रियतत्यभयाचधर्षितेनिरीक्षमाणेजननीत्यातिष्ठताम् ९ तस्मिन्स्तनदुर्जरवीर्य
मुल्बणघाराकमादायशिशोर्ददावथ गादकराभ्याभगवान्प्रपीड्यतत्प्राणे समरोपसमन्विताऽपिबत् १० सासुचमुंचालमि
तिप्रभाषिणीनिथीड्यमानाऽस्त्रिज्ज्वलीवमर्षणि विवृत्यनेत्रेचरणौसुजौमुहु प्रस्विन्नगात्राक्षिपतीरुरोदह ११ तस्यान्वनेनाति
गभीररहसासुद्रियहीद्योश्चचूचालसग्रहा रसादिशुभ्रप्रतिनेदिरजना पैतृ क्षितोवज्जनिपातशक्या १२ निशाचरीत्यव्यधि
तस्तनाव्यसुव्यादायकेशाश्चरणौभुजावपि प्रसायगोष्ठेनिजरूपमास्थितावज्जाहतोवृत्रइवापतन्नृप १३ पतमानोपितदेहस्त्रि
गव्यूत्यतरद्रुमान् चूर्णायामासराजैद्रमहदासीत्तदद्रुतम् १४ वृद्धिश्चासौस्ज्जुधीअस अज्ञानतोस्ज्जुकुब्जागृह्णातीतितहत ८ ननुयशोदारे

द्विष्येताकथनन्यवारयेतातनाह ताभिति वामक्लाजनन्याइक्चेधितयस्यास्ताक्स्त्रियचसहसैवअतरागृहमध्येवीक्ष्य अतस्तेक्ष्णावहिर्मादेवेचदृष्टात कोश
परिच्छदासिवत् मुदुचित्रचर्ममय कोशपरिच्छद आवरणयस्यासे रक्द्रस्यतद्वत् तत्यभयाचधर्षितेअभिभूते अहमस्यजननीयवेतिमोहितेचसत्यौजननी
जनन्योनिरीक्षमाणेएवकेवलमतिष्ठताम् ननुनिवारितवत्यौ ९ तस्मिन्स्थानेदुर्जरवीर्यविषयस्मिन्तस्तनथीकृणामकमादायतस्मैशिशवेददौ अथअनतरमे
वप्रपीड्यकेवलविषमपथ्यमितिमलेपतस्या प्राणे सहापिबत् १० चरणौसुजौचमुहुर्मुहु क्षिपती प्रस्विन्नानिस्तेदयुक्तानिगात्राणियस्या सा ११ रसा रसा
तलानिच १२ आदापमुखविवृत्य निजरूपमास्थितामरणसमयेकपटग्रयुक्तमितिने वृत्रोक्याहत १३ पतन्नपितस्यादेह षट्कोशमध्यवर्तिनीद्रुमान्चूर्णा

इषामात्रोऽग्रदंष्ट्रास्यं गिरिकंदरनाभिकम् गंडशूलस्तनं रौद्रं प्रकीर्णां रुणामूर्धजम् १५ अंधकूपगभीराक्षं पुलिनारोहभीषणम् बद्ध
 पदेनिगिनधि गिरिकंदरवतनाभिकेयस्मिन्तत् गिरेश्च्युतोऽस्यूलोपलोताविवस्तनोयस्मिन्तत् रौद्रं घोरम् प्रकीर्णां अरुणामूर्धजायस्मिन्तत् १५ अंधकूपा
 विवागभीरेऽक्षिणीयस्मिन्तत् पुलिनवत् आशेहो जघनेताभ्याभीषणम् बद्धाः सेतव इव भुजो ऊरू अंधी च यस्मिन्तत् शून्यतोयद्गद इव उदरयस्मिन्तदिति १६
 पूर्वमेव तस्याः शब्देन भीताः पुनर्दर्शनेनातितत्र स्फुरित्याह पूर्वत्विति तस्याः निःस्वनितंशब्दः तेन निर्भिन्नानिहृत्कर्णमस्तकानियेषांते १७ १८ १९ द्वाद
 शागेषु ललाटादिषु केशवादिद्वादशनामभिः २० अनाचंता एव प्रथममति संपन्नमेणैवं रक्षां कृत्वा किंचिच्छब्दाः पुनस्तात्पर्येण बीजन्या समकुर्वतेत्याह

इषामात्रोऽग्रदंष्ट्रास्यं गिरिकंदरनाभिकम् गंडशूलस्तनं रौद्रं प्रकीर्णां रुणामूर्धजम् १५ अंधकूपगभीराक्षं पुलिनारोहभीषणम् बद्ध
 सेतुभुजोर्वाघ्रिशून्यतोयद्गदोदरम् १६ संतत्रस्रः स्नातद्वाक्ष्यगोपागोष्यः कलेवरम् पूर्वतुतन्निःस्वनितमिन्नहृत्कर्णमस्तकाः १७
 बालचतस्या उरसिक्रीडतमकुतोभयम् गोष्यास्तृणसमप्येत्यजगृहृजातसंपन्नाः १८ यशोदारोहिणीप्याताः समंबालस्य सर्वतः
 रक्षां विदधिरसंभ्यगोपुच्छमणादिभिः १९ गौमूत्रेण स्नापयित्वा पुनर्गोरजसाऽभ्रकम् रक्षां चक्रुश्च शकृताद्वादशागेषु नामभिः २०
 गोष्यः संस्पृष्टसलिलाजगेषु करयोः पृथक् न्यस्यात्स न्यथ बालस्य बीजन्या समकुर्वत २१ अद्यादजोघ्रिमणिनास्तवजां च्च्युत्सूय
 ज्ञोऽच्युतः कटितर्जवरहयास्यः हृत्केशवस्तुदुरइष्टा इनस्तकठविष्णुभुजं मुखं मुकुटं मूर्ध्नि धरः कम् २२ चक्रयग्रतः सहगदो हरिर
 स्तपश्चोत्सत्याश्च योर्धनु रसीमधुहाऽजनश्च क्रोणेषु शरव उरुगाय उपयुपेद्रस्तास्यः क्षितौ हलधरः पुरुषः समतात् २३ इंद्रियाणि हृषी
 केशः प्राणान् नारायणोऽवतु श्वेतद्वीपपतिश्चिंतय नोथेगेश्वरोऽवतु २४ पृथ्निगभश्च ते बुद्धिमात्मानमगवान् परः क्रीडतं पातु गो
 विदः शयानपातु माधवः २५ व्रजतमन्या इंद्रकूट आसीनं त्वाश्रियः पतिः भुजानयज्ञभुक् पातु सर्वग्रहभयकरः २६ डाकिन्यो चानुधा
 न्यश्च कूष्मांडारोऽभ्रकग्रहाः भूतप्रेतपिशाचोश्च यक्षरक्षो विनायकाः २७ कोटरारेवती ज्येष्ठा पूतना मातृकादयः उन्मादायेच्छाप
 स्मारादेहमाणोदियद्गुहः २८ स्वप्नदृष्टामहोत्पाता वृद्धबालग्रहाश्च ये सर्वे नश्यतु ते विष्णोर्नामग्रहणभौरवः २९

गोष्य इति संस्पृष्टस

लिलाः आचंताः आत्मानि प्रथमप्रगेपुकरयोश्च पृथक् अजाद्येकादशबीजानां मध्ये करभुक्तौ त्रीणि करयोः संधिषु चत्वारितथा अंज्यादावेकैकस्मिन्नंगे अजाद्येकै
 कबीजन्यस्य बालस्याप्यंगेषु तथैवाकुर्वत २१ अंधिमंधी जानुजानुनी भुजंभुजो कशिरः २२ तथादिक्षरक्षासकुर्वन्तित्याह चक्रयग्रत इति चक्रसहितो ह
 रिस्तवाग्रतोऽस्तु सहगदो गदासहितो हरिस्तवपश्चादस्तु त्वस्याश्च योर्धनु रसीमधुहाऽजनिश्चैतावास्ताम् शरवधर उरुगायश्चतु क्रोणेषु क्षितौ अ
 धस्तात् २३ एवबहीरक्षाकृत्वातरंगमकुर्वन्तित्याह इंद्रियाणीति २४ आत्माल अहंकारम् २५ २६ २७ २८ २९

सन्न्यवेशयत् शाययामास ३० ३१ विस्मयमेवाह नूनमिति वतविस्मयेसामतम् सन्नपिस्तु प्रभाषवान् योगेशो ज्ञानीवासम्यगास यत सएवदृष्टेति
 ३२ ३३ विस्मयातरमाह दत्त्यमानस्येति कृष्णेननिर्मुक्त अतएवसपद्याहत पाप्मायस्य ३४ प्रसगात्कैमुत्यन्यायेनभक्तिवैभवमाह पूतनेति ३५ अ
 द्याआस्तिक्वेन भक्त्याप्रेम्णा रक्ता स्मिग्धा तन्मातरइति वत्साहरणलीलाऽभिप्रायेणचहुर्वचनम् गोगोपिकास्तदामातरोऽभवन्निति ३६ ३७ ३८
 ३९ ४० ४१ ४२ एतदार्षकर्मर्षकचरितम् कितन् पूतनामोक्षमिति ४४ अत्तुदैत्यकुलानीशः पूतनाया भिशुच्छलात् स्तन्यापाश

इतिप्रणयवद्भाभिर्गोपीभि कृतरक्षणम् पाययित्वास्तनमातासन्न्यवेशयदात्मजम् ३० तावन्नदादयोगोपामशुरायाव्रजगता वि
 लोक्यपूतनादेहं चभूवुरतिविस्मिता ३१ नूनवतर्षिः सजातोयोगेशोवासमासस सएवदृष्टोत्सुत्सानोयदाहानकदुदुभिः ३२ कलेव
 रपरशाभिश्चिच्छत्तातत्तत्रजोकस दूरक्षिस्तोऽवयवशोन्यदहन्काष्ठवष्टितम् ३३ दत्त्यमानस्यदेहस्थधूमश्चागरुसौरभैः उथित कृ
 ष्णानिर्मुक्तसपद्याहतपाप्मन ३४ पूतनालोकवालमीराससीरुधिराशाना जिघांससाऽपिहरयस्तनदत्ताऽपसद्गतिम् ३५ किपुन
 अद्वयाभक्त्याकृष्णायपरमात्मने यच्छन्प्रियतमकिंनुरक्तास्तन्मातरोयथा ३६ पद्भ्याभक्तत्तद्दिस्थाभ्यावद्याभ्यालोकवदिते अग
 यस्थो समाक्रम्यभगवान्पिक्स्तनम् ३७ यातुधान्यापिसास्वर्गमवापजननीर्गतिम् कृष्णभुक्तस्तनक्षीरा किमुगावोत्तुमातर ३८
 पयासियासामपिवत्पुत्रस्त्रेहस्तुतान्यलम् भगवान्देवकीपुत्र केवल्याद्यस्त्रिष्ठप्रद ३९ तासामधिरतकृष्णकुर्वतीनास्रतेक्षणम्
 नपुन कुल्पतेराजन्ससारोऽज्ञानसभवः ४० कटधूमस्यसौरभ्यमवघ्रायव्रजोकस किमिदकुतएवेतिवदतोव्रजमाययुः ४१ तेत
 त्रवर्णितगोपे पूतनागमनादिकम् श्रुत्वातन्निधर्नस्वस्तिशिशोश्चासन्नस्रविस्मिताः ४२ नद स्वपुत्रमादायपेत्यागतसुदारधी
 मूर्ध्निपाघ्रायपरमामुदलेभेकुरुदह ४३ यएतत्पूतनामोक्षकृष्णस्याभकमद्भुतम् शृणुयाच्छुद्धयामत्योगोविदेलभतेर्गतिम् ४४
 इतिश्रीभागवतेमहापु० दशम० पष्ठोऽध्याय ६ राजोवाच येनयेनावतारेणभगवान्हरिरीश्वर करोतिकुर्णरम्यै
 णिमनोऽज्ञानिचन प्रभो १ यच्छृण्वतोऽपैत्यरतिवितृष्णासत्त्वंचशब्दत्यन्त्रिरेणसुस भक्तिहरीतत्पुरुषचसरव्यतदेवहारवदमन्य
 सेचेत् २ अथान्यदापिकृष्णस्यतोकाचरितमद्भुतम् मानुषलाकमासाद्यतज्जातिमनुरुधत ३ नत प्राणे प्राणाहुतिमकल्पयत् १

इतिदशमेटीकापाषष्ठोऽध्यायः ६ उल्लिपन्शकटव्योम्भितुणावर्तमधः क्षिपन् दर्शयन्निश्वमास्येचकृष्णः कीडतिसप्तमे १ कृष्णार्षकस्रपासिधुसपूत
 नदनिर्भर भुयस्तदेवसप्रष्टुराजाऽन्यदभिनदति २ येनयेनेति येनयेनमत्स्याद्यवतारेणापियानिकर्माणिकरोतितोनिन कर्णस्रस्वावहानिमन प्रीतिकराणिच
 भवत्येव १ तथाऽपियत् शृण्वन् पुसः पुरुषमात्रस्यअरतिर्मेनोऽन्तानि तन्मूलभूताविविधानृष्णाचअपगच्छति तथाचसत्त्वशब्दिहरिभक्तिहरिदासस-
 रव्यानिचभवतितदेवहरिहरेश्वरितमनोहरवावद अनुग्रहयदिकरीषीति २ अत्योत्सुक्येनपुनर्विशिनष्टि अथेति अनुरुधत अनुकुर्वत ३ ६

उत्थानं शिशोरंगपरिवर्तनं तत्र करणीये कौतुकापूर्वे उत्सवाभिषेके तथा तस्मिन्नेव दिने जन्मार्क्षस्यापियोगे अतिमहोत्सवे समवेतयोषितां मिलितपुरंध्राणां मध्ये वा
 दिव्यादिभिः शोभितमभिषेचनसती च शोदाचकार ४ अन्नादिभिः संपूजितैर्विप्रैः कृतमंगलम् संजातनिद्रे अक्षिणीयस्य तम् अशीशयत् शाश्वितवती
 शकटस्याधस्तात्संसे ५ उदक्षिपत् उर्ध्वं चालितवान् ६ तदधः शयानस्य शिशोरत्यकश्चासौ प्रवालवन्मृदुश्चयोः घृस्तेन हतमनः शकटं व्यवर्त्तत विपरी
 तमपतत् कथं विधस्तानि नानारसवतिकुप्यभाजनानि स्वर्णरजतातिरिक्तकांस्यादिमथानियथा भवंति तथा चक्रे च अक्षश्चक्राक्षाः व्यत्यस्ताः चक्राक्षाः
 यस्मिन् विभिन्नः कूबरो युगधरो यस्य तच्च तच्च यथा भवति तथा व्यवर्त्तत इति ७ अद्भुतदर्शनेनाकुला बभूवुः तदेवाह कथमिति विपर्यगात् विपरीतमपत

श्रीशकटवाच कदाचिदौत्थानिककौतुकापूर्वे जन्मार्क्षयोगे समवेतयोषिताम् वादित्रगीतद्विजमंत्रवाचकैश्चकार सूनोरभिषे
 चनसती ४ नदस्य पत्नी कृतमज्जनादिकं विप्रैः कृतस्वस्त्ययनं संपूजितैः अन्नाद्यवासः स्रगभीष्टधनुभिः संजातनिद्राक्षिमशीश
 यच्छनैः ५ औत्थानिकोत्सुक्यमना मनस्विनी समागतान् पूजयती प्रजो कसः नैवाश्रूणो ह्ये रुदितं कृतस्य सा रुदस्तनाथी चरणानुद
 क्षिपत् ६ अधः शयानस्य शिशोरनोऽत्यक प्रवालमृदुं घृहृतं व्यवर्त्तत विधस्ता नानारसकुप्यभाजनव्यत्यस्तचक्राक्षी विभिन्नकूब
 रम् ७ दृष्ट्वा यशोदा प्रसुरवा प्रजस्त्रिय औत्थानिके कर्मणि याः समागताः नदादयश्चाद्भुतदर्शनाकुलाः कथं स्वयं वै शकटं विपर्ये
 गात् ८ ऊचुरव्यवसितमतीन् गोपान् गोपीश्च बालकाः रुदताऽनेन पादेन क्षिप्तमतेन्न संशयः ९ नते अहृदिरे गोपा बालभाषित
 मित्युत अप्रमेयं बलतस्य बालकस्य नते विदुः १० रुदतसुतमादाय यशोदा ग्रहशक्तिता कृतस्वस्त्ययनं विप्रैः सूक्तैः स्तनमपाथ
 यत् ११ पूर्ववत्स्थापितं गोपी बलिभिः सपरिच्छुदम् विप्राहुत्वाऽच्चेयांचक्रुर्दध्यक्षत कुशांबुभिः १२ येऽसूयाऽनृतदंभेर्ष्याहिंसा
 मानविवर्जिताः नतेषां सत्यशीलानामाशिषो विफलाः कृताः १३ इति बालकमादाय सामर्थ्यजुरुपाकृतैः जलेः पवित्रौषधिभिर्
 भिषिच्यद्विजोत्तमैः १४ वाचयित्वा स्वस्त्ययनं नदगोपः समाहितः हुत्वा च्चाग्निद्विजातिभ्यः प्रादादन्नमहागुणम् १५ गावः सर्व
 गुणोपेता वासस्त्रगुक्ममालिनीः आत्मजाभ्युदयाथीय प्रादात्ते चान्वयुजत १६ विप्रामंत्रविदायुक्तास्तेर्याः प्रोक्तास्तथाऽशिषः
 तानि फलाभिविध्याति न कदाचिदपि स्फुटम् १७ इति ८ ९ न अहृदिरे विश्वासं न जग्मुः उत अपि बालस्यैतन्न संभवति एते च बालाः किंजा

नतीति १० रक्षोघ्नैः सूक्तैः कृत्वा ११ भगवत्प्रभावानभिज्ञविपचेष्टितं विडंबयन्नाह पूर्ववदित्यादिना बलिभिः शक्तैः यद्वा अष्टदि सुबलिभिः सहितस
 पस्किरं यथा पूर्वस्थापितं विप्राः दध्यादिभिः अर्चयामासुः हुत्वा प्रहादिहोमविधाय १२ असूयागुणेषु दोषा विष्करणम् ईर्ष्या अक्षांतिस्तेरसूयादिभि
 विवर्जितास्तेषामाशिषः कृतास्तेः प्रयुक्ताः १३ इति एवमाभिप्रेत्य सामर्थ्यजुभिः उपाकृतैः संस्कृतैः पवित्राओषधयोषेषु जलेषु तैः कृत्वा द्विजोत्तमैः कर्तु
 भिरभिषिच्य अभिषेककारयित्वा १४ हुत्वा हावयित्वा १५ गावः गाश्च प्रादात् अन्वयुजत आशिषो ययुजुः १६ तास्तथैव बभूवुरित्यर्थः १७ ३

उत्सिष्यमृदादेनशकरव्योम्भिलीलया तृणावर्तपदापीड्यभ्रव्यपातयदर्भक आरोहमुत्सगस्य तृणावर्तोत्समृत्युपरिहारयकृष्णोनेवात्सूनउत्सगादुत्ता
 रायकृतभारभेजानती १८ उत्सातशक्यामहापुरुषमादधौ श्रीकृष्णोदरवर्तिनाजगताभारेणपीडिताविस्मितासती यद्वा जगतामध्येकमसूत्रास नभूव
 ननुजगदुररतवेदेत्यर्थ १९ २० इरयन्निनादप नित्यर्थ २१ यत न्यस्तवतीतस्मिन्स्थानेनापश्यत् २२ २३ र्वरपवनचक्रात्पासवपेसति २४
 उपारत पासुवर्षस्यवेगोयस्मिन्तथाभूतेपवनेसतितत्रनस्था रुदितमनुनिशाम्यगोष्योरुहु २५ वात्याचक्रवान तद्रूपधरःकृष्णहरन्शातरय कथञ्चि

एकदारोहमारूदलालयतीकृतंसती गरिमाणशिशोर्वेदुनसेहेगिरिकृतवत् १८ भूमौनिधायतगोपीविस्मिताभारपीडिता म
 हापुरुषमादधौजगतामासकमसू १९ देत्योनाम्नातृणावर्त कसभृत्य प्रणोदित चक्रवात् स्वरूपेणजहारासीनमभकम् २०
 गोकुलसर्वमावृण्वन्पृष्ठाश्चस्त्रपिरेणुभि इरयन्कर्महाघोरशब्देनप्रदिशोदिश २१ मुहुत्तमभवद्गोष्ठरजसातमसावृतम् सुत
 यशीदानापश्यत्स्वयेन्यस्तवतीयत २२ नापश्यत्कश्चनात्मानपरचापिविमाहित तृणावर्तेनिसृष्टाभि शकराभिरुपद्रुत २३
 इतिरवरपवनचक्रपासवर्षेकृतपदवीमवलाऽविलक्ष्यमाता अतिकरुणमनुस्मरंस्वशोचद्द्रविपतितासुतवत्सकायथागी २४
 रुदितमनुनिशाम्यतत्रगोष्योभृशमनुतसधियोऽशुपूर्णसुर्य्य रुरुदरनुपलभ्येनंदसूनुपवनेउपारतपासवर्षवेगे २५ तृणावर्त
 शांतरयोवात्यारूपधरोहरन् कृष्णानभोगतोगतुनाशक्रोदरिभारभृत् २६ तमशमानमन्यमानआत्सुनोगुरुमृत्या गलेगृहीत
 उत्सृष्टनाशक्रोदद्रुत्तपृक्तम् २७ गलग्रहणनिश्चयेदेत्योनिर्गतलीचने अव्यक्तगवान्यपत्सहबालाव्यक्तप्रजे २८ तमतरिष्ठा
 त्यतिर्तेशिलायांविशीर्णसर्वावयवकरालम् पुरयथा रुद्रशरणविस्थस्त्रियोरुदत्यादृशु समेता २९ यादायमात्रेप्रतिहृत्यवि
 स्मिता कृष्णाचतस्योरसिलवमानम् ३० तस्वास्तिमत्पुरुषादनीतविहायसामृत्युमुरवात्समुक्तम् ३० गोष्यश्चगोपा क्लिलनदमुरव्या
 लब्धाशिष प्रापुरतीवमोदम् ३१ अहोचतात्यद्रुतमेपरक्षसाबालानिचृत्तिगमितोऽभ्यगात्पुन हिस्त्रस्वपापेनविहिसित स्वल
 साधु समत्वेनप्रयादिसुच्यते ३२ किनस्तपश्चीर्णमधोक्षजाचनुपूतेष्टदत्तमुतभूतसोहृदमे यत्सुपरते पुनरेवबालकोदिष्ट्यास्व
 वधून्प्रणयन्नुपस्थित ३३ दृष्ट्याऽद्रुतानिवहुशानदगोपावृहदने वरुदेववचोभूयोमानयोमासविस्मित ३४ नभोगत तत परगत

नाशक्रोदित्यर्थः २६ गुरुमत्तयाऽतिगौरवेणततथाअश्मानमश्रुवतपर्वतपायमन्यमानस्तनेवात्सनोगलेगृहीतलात्तत्पकुमिच्छन्नपिनाशक्रोदित्यर्थ २७
 २८ २९ तस्योरसिलवमानकृष्णामादधमानेप्रतिहृत्यसमर्थविस्मिताश्चवभूवुरिति विहायसागरनमार्गेणपुरुषादेननीततथाऽपिमृत्युमुरवात्समु
 क्तम् ३० पुन लब्धाशिष मोदप्रापुरिति ३१ परस्परहर्षकथामाह अहोचतेति निचृत्तिगमितोमृत्युमापित कोऽचस्मियोऽनुच्यतएवेतदितितेवैव
 केचिदाहु हिस्त्रइति ३२ न अस्माभि शीर्णकृतपूर्तेशापीकूपादिनिर्माण इष्टपंचयजाग्निहोत्रादिदत्तदानम्यत्तयस्मात्तप्यादे प्रणयन्हर्षयन् ३३

३५ तृणावर्ताग्रेहृष्टगौरवाशांकिनीं प्रसूम् वीधयन्दर्शयामासजृम्भमाणो मुरवेजगत पीतप्रायस्यपीतप्रायस्तनोयेनतस्य ३६ नगान्गिरिनृतहृदितः
 नदीः ३७ ३८ इतिदशमेटीकायांसप्तमोऽध्यायः ७ अष्टमेनामकर्मास्यबालकीडाकुतूहले मृद्भक्षणादियोगेचविश्वरूपनिरूप्यते १ विश्वरू
 पादिवालस्यनिशाम्याशांकिनःपितुः नामकृद्गर्वाक्येननिजंतत्वमसूसुचत् २ १ २ ३ पूर्णश्वेतलथधनिनागृहमाणतस्तत्राह महद्द्विचलनमिति
 महतांस्वाश्रमादन्यत्रविचलननस्वार्थं किंतु गृहिणांमंगलाय ननुतर्हितएवमहद्दर्शनायंकिमितिनागच्छेतित्राह दीनचेतसांरूपणानांक्षणापिगृहंल्य
 कुमशाकृवतामित्यर्थः ४ त्वयाबालयोः नामकरणादिकरणीयमितियक्तस्यज्ञानातिशयमाह ज्योतिषामयनमिति यदतींद्रियज्ञानसाधनज्योतिषाम
 यनंतत्यतिपादकंज्योतिः शास्त्रमित्यर्थः तत्साक्षाद्भवताप्रणीतम् येनान्योऽपिपुमान्परावरंपरकारणंपूर्वजन्मकृतंकर्म अवरंकार्यतस्मिन्जन्मानिभाविफ

एकदाऽर्भकमादायस्वांकमारोप्यभाभिनी प्रसूतंप्रायथामासस्तनंस्वेहपरिपूता ३५ पीतप्रायस्यजननीसातस्थरुचिरस्मितम् सुरवंला
 लयतीराजन्जृम्भतोददृशोऽदम् ३६ स्वरोदसीज्योतिरनीकमाशाः सूर्येदुर्वेद्विभ्रसनांबुधीश्च द्वीपान्नगंस्तहृदितृवनानिभूतानिथा
 निस्थिरजगमानि ३७ सावीक्ष्यविश्वसहसाराजन्सजातवेपथुः सर्वाल्यमृगशावाहीनेत्रेऽसौत्सुविषिस्मितौ ३८ इतिश्री
 भाग० महा० दश० तृणावर्तमोक्षानामसप्तमोऽध्यायः ७ श्रीशुक उवाच गणैःपुरोहितोराजन्यदूनास्महातपाः ब्रज्जगता
 मनदस्यवसुदेवप्रचोदितः १ तदृष्यापरमप्रीतः प्रत्युत्थायकृतोजलिः आनर्चोद्योक्षजाधियाप्रणिपातपुरैःसरम् २ सूपविष्टकृता
 तिष्ठ्यगिरासून्तयासुनिम् नंदयित्वाऽब्रवीद्धस्यनृपूणस्यकरवामकिम् ३ महद्द्विचलननृणागृहिणादीनचेतसाम् निश्चयसायभ
 गवन्कल्पतेनान्यथाक्वचित् ४ ज्योतिषामयनसाक्षाद्दृष्टज्ञानमतींद्रियम् प्रणीतंभवंतार्थज्ञपुमान्बेदपरावरम् ५ त्वंदिब्रह्म
 विदाश्रेष्ठःसंस्कारान्कृतंमहोसि बालयोरनयोर्दृष्टाजन्मनाब्जाह्यणोरगुरुः ६ गणो उवाच यदनामहमाचार्यःख्यातश्चभुवि
 सर्वदा सतमयासस्कृतंमन्यतदेवकीसुतम् ७ कंसःपापमतिःसरल्युतवचानकदुदुषीः देवक्याअष्टमोगर्भोऽनर्त्नीभवितुमहति
 ८ इतिसंचितयन्श्रुत्वादेवक्यादारिकावचः अपिहतागताशांकस्तर्हितन्नोऽनयोर्भवेत् ९ लंतहेद उक्तंजगतके यदुपचितगन्धजन्मनि

शुभाशुभंतस्यकर्मणःप्राप्तिव्यंजयतिशास्त्रमेतत्तमसिद्रव्याणिदीपइवेति ५ विवक्षितमाह त्वंहीति देवजोभंत्रविचलनमतीनामकरणादिसंस्कारान्कृतुमह
 सीत्यर्थः नचेतदुरुणाकरणीयमितिचेत्त्राह नृणामिति ६ अत्युत्साहिनंदं प्रतिगुप्तमेतत्कार्यमित्यभिप्रायेणप्रत्याचक्षाणइवाह यदूनामिति भवतु त
 याऽपित्वमत्रागतइतिफोविद्यादितिचेत्तदाह स्यातश्चेति ततः किमतआह सुतमितिकसोमन्यते मन्येतकल्पयेदित्यर्थः ७ ननुयदुकुमारइतिकथचिज्जा
 नातु तत्रयसुदेवस्यसुतस्तत्रापिदेवक्याजातइतिकृतोजानीयात्त्राह कंसःपापमतिरित्यादि ८ किंमयाहतयामंदेत्यादिदेवकीकन्यावचःश्रुत्वादेवक्याअष्टमोगर्भोऽन
 र्त्नीभवितुमहतीतिनित्यंसंचितयन्सामान्येनक्वचिदस्तीतिज्ञात्वायुवयोश्चसर्व्यंसंचितयन्त्सद्देभवेदितिसंभाव्यमत्संस्कारलिङ्गेनचागताशांकःआगताशकायस्यसः
 अपियदिहताहनिष्यतितर्हितत्तदानोमहाननयःस्यादिति ९

द्विजातिसंस्कारद्विजातीनामवश्वकर्तव्यसंस्कारमात्रकेवलस्वस्तिवाचनपूर्वकमिति १० ११ यदूनामपृथग्भावात्कुंतश्चिदेतोर्विप्रतिपद्यमानानापदूनामपृथग्भावात् भावोभावनतस्मादन्योन्यशिक्षयासर्वैकमत्यकरणादिस्थयं सम्यक्कषीतएकीकरोतीतिसकर्षणमेषुशति मन्योवस्यतीत्यर्थं गर्भसकर्षणतुनपकाशयति १२ अस्यतवपुत्रस्यअत कृष्णइतिएकनामप्रविध्यति १३ प्राययमितिसामान्योक्त्याकृषिरयजन्मातसगतनामकयथतीतिनदोमन्यतेस्य अतएनमस्रदेवइतिसप्रचंस्रइति १४ गुणानुरूपानिश्चर सर्वज्ञइत्यादीनि कर्मानुरूपानिगोपतिगोविर्धनीद्वरणइत्यादीनितानिसर्वाण्यहमपिनोवद जनाअपिनविदुरिति १५ जातकफलमाह एषइति आधास्यन् आधास्यति अनेनरक्षमाणा समेधिताश्चदस्यूनजिग्युरिति १६ १७ १८ १९ इतिचात्मान

नदइवाच अलक्षितोऽस्मिन्रहसियामंकरपिगोव्रजे कुरुद्विजातिसंस्कारस्वस्तिवाचनपूर्वकम् १० श्रीशकडवाच एव सप्रार्थितोविप्र स्वचिकीर्षितमेवतनु चकारनामकरणगुदोरहसिवालया ११ गर्गडवाच अयद्विराहिणीपुत्रोरमचन्स्रत्वेदोगुणे आस्व्यास्यतरामइतिचलोधिक्यादुलविदु यदूनामपृथग्भावात्सकर्षणमुशत्पुत १२ आसन्वर्णस्त्रियोत्यस्यगृह्णताऽनुयुगतनु शुक्रारक्तस्तथापीतइदानीकृष्णतागत १३ प्रागथवस्रदेवस्यकृच्चिज्जातस्तवात्मज वास्रदेवइतिश्रीमान भिजा सप्रचक्षते १४ वेहनिसातिनामानिरूपाणिचस्रतस्यते गुणकर्मानुरूपानितान्यहवेदनाजना १५ एष्वे श्वेआधास्य द्योपगोकुलनदन अनेनसर्वदुर्गाणियुयमजस्तरिष्यथ १६ पुराऽनेनुव्रजपतेसाधवोदस्युपीडिता अराजकेरक्ष्यमाणाजिग्युदस्यूनसमेधिता १७ यएतस्मिन्महाभोगा प्रीतिकुर्वतिमानवो नारयोऽभिभवत्येतान्विष्णुपसानिवास्तुरा १८ तस्मान्नदात्मजो पतेनारायणसमोर्गुणे श्रियाकीर्त्याऽनुभावेनगोप्रायस्वसमाहित १९ इत्यात्मानसमादिश्यगर्गचस्वगृहगतं नद प्रमुदितोभेनआत्मानंपूणआशिषाम् २० कालेनव्रजताऽल्पेनगोकुलसामकेशयो जानुभ्यास्रहपाणिभ्यारिगमाणीविजहत् २१ तावद्वियुग्ममनुकृष्यसरीसृपतीघोषप्रघोषरुचिरव्रजकर्मेषु तन्नादहृष्टमनसावनुसृत्यलोकमुग्धप्रभीतवद्वपेयत्तरतिमात्रो २२ तन्मातरौनिजसृतोऽणयास्त्ववत्योपकागरागरुचिरावुपगूत्थदोभ्याम् दत्वास्तनेमपिपद्यतो स्मिन्वनिरीक्ष्यमुग्धस्मिताऽल्पदशनययतु प्रमोदम् २३

पतिसमादिश्य आत्मानकृष्णश्चआशिषामाशीर्षि २० बालक्रीडाचमकारे कृष्णोरामेणसयुत परमानंदमाधत्तव्रजेनदयशोदयो पूर्णत्वमेवदर्शयन्नाह कालेनेति २१ अनुकृष्यपुन पुनराकृष्यसरीसृपतीअतिशयेनचक्षतो कथम् घोषा कटिपादकिकिप्यस्तेषाप्रघोषेणरुचिरयथातयातेषानादेनहृष्टमनोययौस्ती लोकादतस्ततो गच्छतजनमनुसृत्यत्रिचतुराणिपदानिअतुगम्यमुग्धवत्प्रभीतवन्मात्रोरतिसमीपेउपेयतु उपजगमतु २२ तदाच तन्मातरौदोभ्यामुपगूत्थाप्रमोदययतु कथंभूतेऽणयारूपपास्त्ववत्योपय पूरपयोधरेसत्योपकेनागरागेणचरुचिरीकथंभूतमुस्वनिरीक्ष्यमुग्धमदभित्तयस्मिन्कल्पादशान्भयस्मिन्तच्चतच्च २३

यार्हिअंगानां दर्शनीयाकुमारलीलाययोः तथाभूतौ जातौ तदाऽतर्जजेव्रजस्यमध्ये तदबलाव्रजांगनास्तौ प्रेक्षंत्यः प्रेक्षमाणाः विस्मितगृहकृत्याः हसंत्योजहृषुः
 तृष्ठावभूवुः कथंभूतौ ताभ्यां प्रगृहीतानि पुच्छानियेषांतैः वत्सैरितस्ततोऽनुकृष्यमाणौ २४ अतिचपलौतौ शृंग्यादिभ्यो निषेदुंगृहोचितानि कर्माणि च कर्तुं यत्रथ
 दातज्जनन्यौ नशेकाते तदाऽलं मनसोऽनवस्थामापतुरिति गृहसौख्यस्य पराकाष्ठादर्शिता २५ २६ २७ २८ कृष्णाचापलचौर्याणिसहैवारिवलसद्वतः प्रज
 ल्पत्यः समागत्य गोप्यो गोप्ये मुदंददुः असमये अदोहनकाले क्रोशे संजातहासः स्तेयं चौर्यार्जितं न तु दत्तम् तत्रापि स्वादुनेतरत् दधिचपयश्च अति किंच
 भोक्ष्यन्मर्कान्मर्कान् प्रतिविभज्यददाति तेषां मध्ये तृप्तत्वेन कोऽपि नात्तिचेत् भांडं भिनत्ति क्वचिद्रव्यस्यालाभे सति सः गृहाय धस्यागीतिकुपितो याति यद्वा

यत्संगनादर्शनीयाकुमारलीलावंतर्जजेतदबलाः प्रगृहीतपुच्छैः वत्सैरितस्तत उभावनुकृष्यमाणौ प्रेक्षंत्य उज्झितगृहाजहृषुर्हसं
 त्यः २४ शृंग्यग्निदंष्ट्रसिजलद्विजकटकेश्यः क्रीडापरावतिचलोत्सुतो निषेदुम् गृह्याणिकत्तुमपियत्र न तज्जनन्यौ शेकात
 आपतुरलमनसोऽनवस्थाम् २५ कालेनाल्पेन राजर्षेणः कृष्णाश्च गोकुले अघृष्टजानुभिः पद्भिर्विचक्रमतुरजसा २६ ततस्तुभ
 गवान्कृष्णो वयस्यैर्ब्रजबालकैः सह रामो व्रजस्त्रीणां चिक्रीडे जनयन्मुदम् २७ कृष्णास्य गोप्यो रुचिरवीक्ष्य कोमारचापलम्
 शृण्वत्याः किल तन्मातुरिति होचुः समागताः २८ वत्सान्मुचनूकचिदसमये क्रोशे संजातहासः स्तेयं स्वाहृत्यथ दधिपयः कल्पितैः
 स्तेययोगैः मर्कान्भोक्ष्यन्विभजति सचेन्नातिभांडं भिनत्ति द्रव्यालाभे स गृहकुपितो यात्युपक्रोश्यतो कान् २९ हस्ताग्राह्यैरच
 यतिविधिपीठकोलुखलाद्यैश्छिद्रं ह्यतनिहितवपुनः शिव्यभांडेषु तद्वित् ध्यांतगारे धृतमणिगणस्वागमथे प्रदीपकाले गोप्यो
 यर्हि गृहकृत्येषु सव्यप्रचित्ताः ३० एवं ध्यास्यान्मुशतिकुरुते मेहनादीनि वास्तौ स्तेयोपायैर्विरचितकृतिः सप्रतीकोयथास्ते इत्यंस्त्री
 भिः सभयनयनश्चीसुरवालोकिनी भित्त्वरव्यातार्थी प्रहासितमुरवीनह्यपालव्युमैच्छत् ३१ एकदा क्रीडमानास्तेषां माद्यागोपदारकाः
 कृष्णो मृदभाक्षितवानिति मात्रेन्यवेदयन् ३२ सा गृहीत्या करं कृष्णमुपालभ्य हि तैषिणी यशोदा भयसंभ्रातप्रेक्षणाक्षमभाषत
 ३३ कस्मान्मृदमदातात्मन्भवान्भाक्षितवान् रहः वदति तावकाहोते कुमारस्तेऽयजोऽप्ययम् ३४ सगृहागृहिणस्तेभ्यः कुपितः तेषां तो

कान्पर्यंकादिषु सुप्तान् उपक्रोश्यरोदयित्वा यातीति २९ कल्पितैस्तेययोगैरित्युक्तं तत्पंचयति हस्ताग्राह्यइति तुंगशिव्यस्य भांडेषु अंतर्निहिते दध्यादौ वपुनं ज्ञानं
 यस्य सः छिद्रं चयति तद्वित् छिद्रं चनादिवित् ध्यांतयुक्ते गृहे स्वागमे वार्थप्रदीपं रचयति विशेषतो धृतमणिगणम् यर्हि यस्मिन्काले ३० रेरेचोरइत्या कृष्टः स नृश
 तिजल्पति त्वमेव चोरः अहं गृहस्वामीत्यादीनि धार्ष्ट्यानि प्रागल्भ्यानि अथवा उशति हे कमनीये यशोदे यद्वा उशति वास्तौ स्तर्चिते गृहे मेहनादीनि पुरीषोत्सर्ग
 निकुरुते एवं स्तेयोपायैः विरचितकृतिः कर्मयेन सः त्वत्समीपे सुप्रतीकः साधुरिवास्ते सभयेनयने यस्मिन्तच्च तच्छ्रियुक्तं मुरवं च तदालोकिनीभिः व्याख्यातार्थां प्रख्या
 पितकर्मफलाउपालभ्य माक्षे तु नैच्छत् ३१ कदाचिदपराधारे उपालभत तदा तु महदाश्चर्यमभूदिति कथयन्नाह एकदेति ३२ उपालभ्य निर्भर्त्स्य भयेन संभ्रातप्रेक्षणे च पल
 निरीक्षणे अक्षिणीयस्य तम् ३३ अदातात्मन् च पलगात्रहः

नाहमस्मितवानिति न हि दृष्ट्या किंचित्मया भक्ष्यते मत्कुशावाद्येव सर्वमस्तीति भावः समस्तप्रथमम् ३५ व्यदेहि मुत्तप्रसारयेति व्यदत्तप्रसारितवान् ३६ तन्नतस्मिन्मुखे
 विश्वददृशोददर्शं तद्व्यपचयति जगत्तजगमम् स्यात्सुस्थवरम् स्वमनरिक्षलोकम् साद्रिहीपाधिभूगोलपर्वतद्वीपसमुद्रसहितभूगोलभूलोकवायु प्रवह अग्नि
 वैद्युत इंदुश्चतारकाश्चतत्साहितम् ३७ ज्योतिश्चक्रस्वलेकिम् वैकारिकाणि देवा मन इति वैकारिकुशाब्देन गृहीतमापि देवैव लक्षणयात्पुनरुक्तम् इद्रियाणि च ते
 जसानि मात्रा नामसा शब्दादय ३८ एवमेतद्विचित्रविश्वसह एकदेवतीस्य विचित्रतामाह जीवश्च गुणसोभक कालश्च परिणमहेतु स्वभावश्च जन्महेतुः क
 र्मचनत्सस्कार आशयश्च एतेर्लिमान्तराचरशरीराणां भेदो यस्मिन् तत् तत्र प्रजन्व सदात्मानस्वसहितव्यविद्धीस्यसूनोस्तनी अल्पे विदारिते आस्थेशकामवाप
 ३९ तामेवाह किस्वन्न इति परितो विलोक्याह नायस्वन्न तर्हि किदेवस्य हरेर्माया तथान्तेदन्येकिनपश्यति तर्हि किं नाम दीया एव कश्चिद्बुद्धिमोह विपर्ययादपि

नाहमस्मितवानवसर्वेभिर्याभिशासिन यदि सत्यगिरस्तर्हि समस्तप्रथममुरवम् ३५ यद्येव तर्हि व्यादेहीत्युक्त सभगवान् हरिः
 व्यादत्ताव्याहते श्वर्यं क्रीडामनुजबालक ३६ सातत्रददृशो विश्वजगत्स्थान्त्वस्वेदिशः साद्रिहीपाधिभूगोलसवायुभीदुतारकम्
 ३७ ज्योतिश्चक्रजलतेजो नभस्यान्विपदेवच वैकारिकानोद्रियाणि मनोमात्रागुणास्तय ३८ एतद्विचित्रसहजीवकाल स्वभा
 वकर्माशयलिगभेदम् सूनोस्तनी वीक्ष्य विदारितास्येव जसहात्मानमवापशकाम् ३९ किस्वन्न एतदुत देवमाया किं नाम दीयो वत बुद्धि
 मोह अथो अमुष्येवममाभ्रकस्यय कश्चनोत्पत्तिक आक्षयोग ४० अथो यथावन्न वितर्कगोचरचेतोमन कर्मवचोभिस्जसा यदा
 श्रययेनयत प्रतीयत सुदुर्विभाव्यप्रणताऽस्मितत्पदम् ४१ अहममासौ पतिरेषमेकतो ब्रजेश्वरस्यास्त्रिलवित्तपासती गोप्यश्च गो
 पा सहगोधनाश्च मयन्मायस्य कुमतिः समेगति ४२ इत्यविदिततत्त्वायागोपिकायास इश्वर वैष्णवीव्यतनोन्मायापुत्रस्तेहमर्थी
 विश्व ४३ सद्यो नष्टस्मृतिगोपीसारीप्यारोहमाक्षजम् प्रवृत्तस्तेहकलिलत्तदयाऽसयथापुरा ४४ अथ्याचोपनिषद्भिश्च सारव्ययोगे
 श्वसालते उपगीयमानमाहात्म्यहरिसामन्यतात्मजम् ४५ गोमुखवत् एव तर्हि अयं कृष्णोऽपि कथमत प्रतीयते अतर्बहिश्चैक रूपेण चक्यजग

त्प्रतीयते तथा सति विंशतिविंशयेरिव परस्परवैपरीत्येन प्रतीतिः न्यादिस्या शक्यान्यथा वितर्कयति अथो इति अथवाममागुष्याभेदस्यापि सतोय कश्चनान्दित्यथा
 क्षयोग स्वीयमैश्वर्यमौत्पत्तिक स्वाभाधिक ४० चरमपक्षमाभित्यायमीश्वर इति निश्चित्याह अथो इति चेतश्चित्तचित्तादिभिर्न वितर्कगोचरजगद्यदा अथयद
 धिष्ठानयेन करणाधिष्ठात्रायतो बुद्धिवृत्त्यभिष्यक्तान् नन्विदमवितर्क्य भवतु तस्य दकीटक अत आह सुदुर्विभाव्यमिति इदमत्यतमचिन्नामित्यर्थ ४१ एवय
 पचप्रतीत्योन्नीततत्त्वपुनर्जीविससृतिहेतुमायाश्रयत्वेनोन्नयत्याह अहमिति यशोदानामाहम् असौ ममपति अमुष्यं ब्रजेश्वरस्यास्त्रिलवित्तपाऽधिष्ठात्री
 अहसतीजाया एष कृष्णो मेकत गोप्यादयश्च मदीया इतीत्यकुमतिर्यन्मायया स एषमेशरणमिति ४२ वैष्णवीस्वीयाम् ४३ प्रवृत्तेन स्तेहेन कलिलत्तदयाऽस्तदयय
 स्या सापुरेवास ४४ मायाबलो देकमाह न्येति अथ्याकर्मफाडरूपया इद्रादिरूपेण उपनिषद्भिर्द्रष्टेति सास्वै पुरुष इतियोगे परमात्मिति सात्वते भगवानिति उपगी
 यमानमाहात्म्यस्यतम् ४५

अतिविस्मयेन पृच्छति नन्द इति महोदयं महानुदय उद्भवो यस्य तत् ४६ ययोः प्रसन्नोऽवतीर्णस्तौ पितरा च पिच्यन्तान्व विदेतां प्राप्नुताम् कृष्णास्वादारमहतम् अ
 र्भकेहितं बाललीलां च कययोगायंति तद्योऽविन्दत् स किंश्रेयोऽकरोदिति ४७ ब्रह्मण आदेशान् गोपालादिलक्षणान् ४८ ४९ स एव ह द्रोणो जज्ञे स च नन्द इ
 तिरव्यातः सा च धरा यशोदाऽभवत् ५० गोपगोपीनामपि वस्तुस्वभावादस्त्येव भक्तिः तयोः पुनर्नितरामिति ५१ स्वलीलया पुत्रभावानुकारिण्या ५२ इति
 दशमे टीकायामष्टमोऽध्यायः ८ नवमेपय उल्लिख्ये गत्वा गोप्यथ तत्कृतम् विलोक्य भांडभंगादिलक्षणादास्माबबंधतम् १ तनूदराश्रितं विश्वं दृष्ट्वा विश्वि

राजो वाच नन्दः किं करोद्ब्रह्मन् श्रेय एव महोदयम् यशोदा च महाभागापौत्रस्याः स्तनं हरिः ४६ पितरौ नान्व विदेतां कृष्णा दा
 र्भकेहितम् गायत्यद्यापि कवयो यलोकशमलापहम् ४७ श्रीशुक उवाच द्रोणो वसूना प्रवरो धरया सह भायया करिष्य
 माण आदेशान् ब्रह्मणस्तमुवाच ह ४८ जातयोर्नो महोदये भुवि विश्वेश्वरे हरौ भक्तिः स्यात्परमालोक्ययाऽजो दुर्गतिं तरेत् ४९ अस्त्वित्यु
 क्तः स भगवान् प्रजे द्रोणो महाशशाः जज्ञे नन्द इति ख्यातो यशोदा सा धराऽभवत् ५० ततो भक्तिर्भगवति पुत्रा भूते जनादेने दंपत्यो नित
 रामासीद्गोपगोपीषु भारत ५१ कृष्णो ब्रह्मण आदेशं सत्यं कर्तुं प्रजे विभुः सहरामो वसंश्चक्रे तेषां प्रीतिस्वलीलया ५२ इति श्रीभा
 गवते महादशो विंशतिरूपदर्शने अष्टमोऽध्यायः ८ श्रीशुक उवाच एकदा गृहदासीषु यशोदानदगेहिनी कर्मांतरनिश्च
 क्तासु निर्ममंथ स्वयदधि १ यानियानीह गीतानि तद्दालचरितानि च दधिनिर्मथने कालस्मरती तान्य गायत २ क्षौमं वासः पृथुक
 रितदेवि प्रती सूत्रनन्दं पुत्रस्नेहस्तुत कुचयुगं जातकंपचस्रभ्रुः रज्ज्वाकर्षणमभुज चलत्कणो कंडले च स्थिन्नवृत्रकवरविगलन्मा
 लती निर्ममंथ ३ तास्तन्यकाम आसाद्य मध्वती जननी हरिः गृहीत्वा दधिमथानन्यषेधत्पीतिमावहन् ४ तमकमारूढमपाययत्
 स्तनस्नेहस्तुतसस्मितमीक्षती सुरवम् अतुससुत्सृज्य जवेन साययावुत्सिच्यमाने पयसि त्वधि श्रिते ५ संजातकोपः स्फुरितारु
 णाधरसदृश्यदद्विदधिमथभाजनम् भित्त्वा सृष्टाऽश्रुदृषदृशमनारहोजघास हस्यगवमतरगतः ६ उत्तार्य गोपीसुश्रुतपथः पुनः प्रवि
 श्य सदृश्य च दध्यमत्रकम् भग्नं विलोक्य स्वसूतस्य कर्म तज्जहास तचापिन तत्र पश्यती ७ उलूखलांघ्रेः परित्यक्त्वा स्थितं मर्का
 यकामं ददत्त शिचि स्थितम् हस्यगवचौर्यं विशाकितेक्षणं निरीक्ष्य पश्चात्कृतभागमच्छनेः ८ तचेतसः बंधनद्वंद्वगुलापूर्त्या पूर्णताम

न्वदर्शयत् २ स्वयंदधिनिर्ममंथ १ तदा चागायतेति चकारान्वयः २ सूत्रनस्थं कांची बद्धम् रज्जोराकर्षणमभुजयोस्तयोर्भुजयोश्चलंतौ कंकणो च क
 वराद्विगलत्यो मालत्यो यस्याः सा ३ ४ अधिश्रिते चुल्लीमारोपिते उल्लिख्यमाने अतितापे नोद्विच्यमाने ५ दृषदृशनाशिलापुत्रेण अंतरंगृहमध्यंग
 तः रहः एकांते नवनीतमभक्षयत् ६ स्मृतं कृतसदधि मथनस्थानं प्रविश्य भिन्नसंदृश्यदृष्ट्वा ७ उलूखलांघ्रेः परिवर्तितस्थो लूखलस्योपरिशिचिशि
 क्ये चौर्येण विशांकितम् चंचलमीक्षणं यस्य तं सुतम् ८

तपसा एकाग्र्येण ईरिततदाकारना नीतमत एव सप्तयोग्य प्रवेष्टुयोगिना मनोऽपियनापतम् अथवा अन्वधावत्केवलनत्वापयतो योगिना मनोऽपिय प्रवेष्टुन सप्त
मिति ९ अन्वचमाना एव हृष्णा मनुगच्छन्ती बृहस्योश्चलत्यो श्रोण्योर्भरिणा कान्तास्त्वधागतियंस्था सा विस्मिता क्लेशवधात् च्युते प्रसूनैरनुगतिरनुगमनय
स्या सा यदा जवेन कपिता क्लेशवधात्सुर पतितानि प्रसूनानि अनुपश्चात्गतिर्यस्याः सा परामृशत् धृतवती १० अजन्मपिणी अजती सर्वत प्रसरती मपी
पयोस्ते अक्षिणी स्वपाणिना कर्षत समर्ह्यतं भिषयती द्रस्वच्छादस भोषयती भयमुत्पादयती अचागुरत् अभर्त्सयत् ११ इयेषु ऐच्छत् अतदीर्य
कोविदा तदा भावानभिज्ञा १२ अकोविदस्वमाह नचांतरिति पचक्षि बंधनहि बहि परिघृतेन दाम्ना अतरावृतस्य भवति तथा पूर्वापरविभागवतो वस्तु

तामात्तयष्टिप्रसमीक्ष्य सत्वरस्ततोऽवस्त्यापससारभीतवत् गोप्यन्वधावन्मयमापयोगिना सप्तप्रवेष्टुतपसेरितमन ९ अन्वचमा
नाजनी वृहच्चलच्छ्राणी भराक्रांतगति सुमध्यमा जवेन विस्मिता क्लेशवधनच्युत प्रसूनानुगति परामृशत् १० कृतागसतप्ररु
दतमक्षिणी कर्षत मजन्मपिणी स्वपाणिना उद्दीक्ष्यमाण भयविह्वलक्षण इस्ते गृहीत्वा भिषयत्यवागुरत् ११ त्यस्कायष्टिसुतभी
तं विज्ञायाभकवत्सला इयेषु किल तबहुदास्माऽतदीर्यकोविदा १२ नचांतनं बहियस्य न पूर्वन्नापिचापरम् पूर्वापरबहिश्चात्
जगता योजगच्चय १३ तमत्वाऽत्मजमव्यक्तमत्यलिगमधोस्जम् गोपिके लुखलदास्मावषधप्राकृतयथा १४ तद्वामवस्थमा
नस्य स्वार्भकस्य कृतागस द्यगुलोनमभूत्तेन संदधेऽन्यच्च गोपिका १५ यदा सीतदपिन्यूनतेनान्यदपिसदधे तदपि द्यगुलन्यु
नयद्यदा दत्तवधनम् १६ एवं स्वगेहदाभानियशोदासदधत्यपि गोपीनामुत्स्रघतीनास्मेषती विस्मिताऽभवत् १७ स्वमातु स्त्रि
नगान्नाया विस्त्रस्तकवरस्त्रज दृष्ट्वा परिभ्रमरूष्णा रूपयाऽसीत्स्ववधने १८ एवं सदशिनात्द्यगहरिणा भक्तवश्यता स्ववशीना
पिकृष्णोनयस्येदसेश्वरवशे १९ नेमधिरिच्यो न भवो न श्रीरप्यगसथया प्रसादलोभिरगोपीयत्तत्यापविमुक्तिदात् २० नायसुरवा
पो भगवान् देहिना गोपिकासुत ज्ञानिना चात्सभूतानायथा भक्तिमतामिह २१ कृष्णास्तु गृहकृत्येषु व्यग्रायामातरि प्रभु अद्रा
क्षीदजुनो पूर्वगुत्थको धनदात्मजो २२

न पूर्वतो दामधत्वापरित परिवेष्टनेन भवति नत्वेतदस्तीत्याह नचांतरिति किंच व्यापकेन व्याप्यस्यबंधो भवति
तच्च विपरीतमित्याह पूर्वापरमिति किंच तद्व्यतिरिक्तस्य चाभावात् नबधइत्याह जयच्चयइति १३ तमत्यलिगमधोस्जमत्स्रंमत्वाववधेति १४ द्यगुलोनद्वा
प्यामगुल्वाभ्यामूनमपूर्णम् १५ १६ स्मितकुर्वतीनामध्ये स्वयमपि दृसती विस्मयमाप १७ १८ नचैवस्वातत्र्यभगइत्याह एव सदशितेति सेश्वरमिदं विश्व
यस्य वशे यदधीनमित्यर्थ १९ भगवत्प्रसादमन्येऽपि भक्तालभते इदं त्वतिचिन्मिति सरोमाचितमाह नेममिति विरिच्य पुनोऽपि भव स्वात्माऽपि श्रीर्जायाऽपि
२० फलितमाह नायमिति देहिना देहाभिमानिना तापसादीना ज्ञानिना निवृत्ताभिमानानामपीति २१ भक्तेर्वदुस्याप्यन्यमोचकत्वमाह कृष्णास्त्विति २२

२३ इति दशमेटीकायानवमोऽध्यायः ९ दशमेऽपातयद्विगन्ततरायमलार्जुनो तत्रत्याभ्यांचदेवाभ्यांरुष्णास्तुतइतीर्थते १ यद्विगर्हितं कर्मधेनवादेवधेर्भोग
 यतोऽन्नमस्यापितमः क्रोधः तदेतत्कथ्यतामिति १ २ ३ गंगायामंतर्मध्ये कथंभूते अंभोजानांवनानितेषाराजयः ताः विद्यंतेयस्मिन्तस्मिन् ४ अपश्यत्
 दृष्ट्वाचक्षीवाणोमत्तौसमबुद्ध्यत ५ कुतइत्यतआह तंदृष्ट्वेति ६ अनुग्रहार्थायअनुग्रहश्चमदनाशः अर्थश्चश्रीरुष्णादर्शनतदर्थमिदं वक्ष्यमाणंनह्यन्यइत्यादि
 ७ जोष्यान्प्रियान् विषयान् जुषतः सेवमानस्यपुंसः श्रीमदादन्यभाभिजात्यादिः सत्कलविद्यादिजनिमोमदः अन्येवा रजोगुणः रजः कार्यः हास्यहर्षादिरूपो
 नहितथा बुद्धिभ्रंशः बुद्धिभ्रंशयतीतितया किंतु श्रीमदाएवेति तदाह यत्रेत्यादिचतुर्भिः यत्रश्रीमदे ८ इमंनश्वरं देहम् अजराभृत्यु अजरश्चअमृत्युश्चय

पुरानारदशापेनवृक्षतांप्रापितौमदात् नलकूबरमणिग्रीवावितिरव्यातौश्रियाऽन्वितौ २३ इतिश्रीभाग० महापु० दश० गोपी
 प्रसादोनामनवमोऽध्यायः ९ राजोवाच कथ्यतांभगवन्नेतत्तयोः शापस्यकारणम् यत्तद्विगर्हितं कर्मधेनवादेवधेस्तमः १
 श्रीशुकउवाच रुद्रस्थानुचरोभूत्साकृदसौधनदात्मजो क्लेशोपवनेरस्येसदाकित्थ्यांमदोल्कतो २ वारुणीभदिरांपीत्वा
 मदाघृणितलोचनो स्त्रीजनैरनुगायद्विश्वैरतुःपुष्पितेवने ३ अंतःप्रविश्यगंगायामंभोजवनराजिनि चिक्री डतुयुवतिभिर्गजा
 विवकरेणुभिः ४ यदृच्छयाचदेवधिर्भगवांस्तत्रकोरव अपश्यन्नारदोदेवोक्षीवाणोसमबुद्ध्यत ५ तंदृष्ट्वाग्रीडितादेव्योविवस्त्राः
 शापशक्तिः वासांसिपर्यधुःशीघ्रविवस्त्रौनेयगुत्थकौ ६ तौदृष्ट्वाभदिरामत्तौश्रीमदाधौसुरात्मजौ तयोरनुग्रहार्थायशापदास्य
 न्निदजगौ ७ नारदउवाच नह्यन्योजुषतोजोष्यान्बुद्धिभ्रंशोरजोगुणः श्रीमदादाभिजात्यादियत्रस्त्रीद्वानमासवः ८
 हन्यतेपशवोयत्रनिर्दयैरजितात्मभिः मन्यमानैरिमदेहमजराभृत्युनश्वरम् ९ देवसंज्ञितमध्यतेकमिवितभस्मसंज्ञितम् मृतधुक
 तत्कृतेस्वार्थकिवेदनिरयोयतः १० देहः किमन्नदातुःस्वनिषेक्तुर्मातुरेवच मातुःपितुर्वावलिनः क्रेतुरग्नेः शन्नोऽपिवा ११ एवं
 साधारणदेहमव्यक्तप्रभववाप्ययम् काविहानात्मसात्कृत्वाहातितजतुनृतेऽसतः १२ असतःश्रीमदाधस्यदारिद्र्यंपरमाजनम्
 आत्मौपम्येनभूतानिदरिद्रःपरमीक्षते १३ यथाकटकवित्थांगोजतीनेच्छतितान्यथाम् जीवसांम्यगलोलिगेमेतथाविद्धकटकः

१४ यातथामन्यमानैः ९ नरदेवभूदेवसंज्ञितमपिप्रवादिभिर्भस्मितंविटसंज्ञितंदग्धंभस्मसंज्ञितमन्यदारुमिसंज्ञितंतत्कृतेतदर्थयोभूतधुकद्वोग्धाय
 तोभूतद्रोहान्निरयोभवति सकिस्वार्थवेदनैववेदेत्यर्थः १० इदानीं देहेअहंभावोऽपिनघटतइत्याह देहइति निषेक्तुःपितुःमातुःपितुर्वामातामहस्यपुत्रिका
 करणे ११ अव्यक्तप्रभवाप्ययमव्यक्तात्प्रभवस्तस्मिन्नेवाप्यधीयस्यतमात्मसात्कृत्वा आत्मेतिमत्वा असतोमूढाहते १२ एवंश्रीमदविचेष्टितंउत्क्वातत्
 प्रतीकारंनिश्चिनोति असतइति परंश्रेष्ठेदारिद्र्यमेवकेवलमिति कुतइत्यतआह आत्मौपम्येनेति ततो नदुह्यतीतिभावः १३ सदृष्टान्तमाह यथेति
 मुखम्लान्यादिलिगेः सर्वेषांजीवानांस्वरुदुःखेसमइतिज्ञातवानित्यर्थः १४

किन्तु शरिन्द्रमोक्षमपिसाधयतीत्याह दरिद्रइतिश्लोकचतुष्टयेन निरहस्तभोगिर्गत अहकाररूपःस्तभोग्यस्मात्स १५ १६ युज्यते स्वतएवसंगेच्छते
 तर्पन्तृणाम् १७ ननुसाधूनामपिधनिकःपिय स्यान्नदरिद्रइतितत्राह साधूनामिति धनेनस्तभोगर्वेयेपाते १८ तमोमदअज्ञानकृतमदम् १९
 तम पुनोतमोव्याप्तौ २० शपति अतोऽहंतइति अनुगृह्णातिस्थातानेवमित्यादिना मत्प्रसादेनस्मृति स्यात् २१ स्वर्लोकतादेवत्वपुनर्लब्ध्यामदनुग्रहात्
 व्यभक्तीभाविष्यतइति २२ २३ प्रस्तुतमाह कथेरिति २४ किमितिसत्यकर्तव्यतत्राह देवर्षिरिति यद्यत तत्तत २५ यमयोःयमलयो सहजातयो आ
 त्मनः कृष्णस्यतन्मध्यप्रवेशमात्रेण २६ अनुभवतीत्यन्वक् तत्रहेतु दामोदरेणेति उक्तकितःउत्सारित अधिवधोमूलवधोयथोस्तौ परमस्यश्रीकृष्णस्यवि

दरिद्रो निरहस्तभोग्यस्तु सर्वमदेरिह कृच्छ्रयुहच्छयाऽभ्योतितद्वितस्यपरतप १५ नित्यस्तुत्सामदेहस्यदरिद्रस्यान्नकाक्षिण इद्रियाण्य
 नुश्रुतिहिंसाःपिधनिवर्त्तते १६ दरिद्रस्यैवयुज्यतेसाधय समदर्शिन सद्भि क्षिणोतिततर्पनतआसद्भिश्चुद्धति १७ साधनास
 मच्चिरोनामुकदचरणेषिणाम् उपेक्ष्ये किधनस्तभैरसद्भिरसदाश्रये १८ तदहंमतयोर्माध्यावारुण्याभौमदाधयो तमोमदहेरि
 ध्यामिस्त्रेणयैरजितात्मनो १९ यदिमोलोकपालस्यपुत्रोभूत्वातम पुनो नविद्याससमात्मानविजानीत सुदुर्मदो २० अतोऽहंत
 स्था रितास्यातानेवयथापुन स्मृति स्यान्मत्प्रसादेनतत्रापिमदनुग्रहात् २१ वासुदेवस्यसान्निध्यलब्ध्यादिव्यशरच्छते वृत्तस्व
 लोक्तोभूयोऽव्यभक्तीभाविष्यत २२ श्रीशुकउवाच एवमुक्त्वासदेवर्षिर्गतो नारायणाश्रमम् नलकृत्वरमणिश्रीवावाप्तनुयम
 लाजुनो २३ ऋषेर्भागवतमुस्यस्यसत्यकर्तव्योहरिः जगामशुकैस्तत्रयत्रास्तायमलाजुनो २४ देवर्षिर्मप्रियतमोयदिमोधनदा
 कर्षी तत्तयासाधयिष्यामियद्दीततन्महात्मना २५ इत्यतरेणाजुनवो कृष्णस्तयमयोर्धयो आत्मनिवेशमात्रेणतियेमातमूलुरवल
 २६ बालेननिर्घर्षयताः न्वगुलुस्वलतहामोदरेणतरसोत्कलिताध्रिवंधी निषेत्तु परमविक्रमितातिवेषस्कधप्रवालवितपीकृतच
 डशब्दो २७ तत्रश्रियापरमधाककुम्भ स्फुरतोसिद्धावुपेत्यकुजयोरिवजातवेदाः कृष्णप्रणम्यशिरसाःखिललोकनाथबद्धजलीविर
 जसाविदमुच्यतु स्म २८ कृष्णकृष्णमहायोगिस्त्वमाद्य पुरुष पर व्यक्ताव्यक्तमिदविश्वरूपतेब्राह्मणाविदु २९ त्वमेक सर्वभूताना
 देहास्वात्मैद्रियेश्वर त्वमेवकालोभगवान्विष्णुरव्ययईश्वर ३०

स्फुरतावित्यर्थं यद्वादिश प्रकाशयतावितिकुजयोर्दृश्या स्थितोऽग्निर्यथा मूर्तिमानुपैति तथ्येपेव्यधिरनसौनिर्मदो २८ गोपालं प्रायुवादेवो किमिति प्रणतो इति चेत्
 वाहतु हेकृष्णकृष्ण महायोगिन् अचित्यप्रभावस्तनवाल किन्तु पर पुरुष यतः आद्य क्करणभूत तत्रापिननिमित्तमात्रम् किन्तु उपदानमपित्वमेवेत्याशयेनतुष्टवतु
 व्यक्ताव्यक्तमिति स्थूलसूक्ष्मभिदरूपतेतवब्राह्मणा ब्रह्मविद् विदुरिति २९ नियतापित्वमेवेत्युच्यते त्वमेक इति देह असव प्राणा आत्मा अहकार इद्रियाणि च ते
 यामीश्वरः नन्वस्यकान्तेनिमित्तप्रहृतिरुपादानप्रकृतेर्जातो महात्मान्वात्मतयापरिणमते पुरुष कर्त्तानियताव किमत्राहमतआहतु त्वमेवकाल इत्यादिनासादेन यतोभ
 गवन्निष्तोविष्णुस्तम् अतः कालोनामतवलीला ३०

प्रकृतिः शक्तिः पुरुषोऽंशः महाकार्यम् अतस्त्वमेव सर्वमित्यर्थः ३१ नन्वहमेवंचेत्सर्वतर्हि घटादिज्ञाने मञ्जानं किं न भवति भवतीति चेत्सर्वोऽपि ब्रह्मवित्स्यादत आ
हनुः गृह्यमाणेऽपि दृश्यत्वेन वर्तमानैः बुद्ध्याहंकारेन्द्रियादिभिः दृष्टत्वेन गृह्यसदिति भावः ननु तर्हि जीवो जानातु नैवेत्याहनुः कोन्विहेति जीवाद्युत्पत्तेः प्रागेव स्व
प्रकाशतया सिद्धत्वात्कोवा जानाति गुणसंवृतः देहाद्यावृतः ३२ अतो दुर्ज्ञेयत्वात्केवलप्रणमतः तस्मै तुभ्यमिति आत्मनः स्वस्मात्घोतः प्रकाशो येषां तैर्गुणैश्छन्नो
महिमायस्य अभ्यैरिवरवेस्तस्मै ३३ अहोहमीश्वर इति कुतो ज्ञातं तत्राहनुः यस्येति ३४ भवायोद्वाय विभवाय विगतो भवो यस्मिन् तस्मै कैवल्यमित्यर्थः ३५
३६ नो आवा मनुचरः कुबेरो नारदो वा तस्य किं करो भगवतस्तव दर्शनम् ३७ तत्र गतयो रावयोः पूर्वस्वभावो माभूत् किंतु वाणी गुणानु कथन इत्यादि नः अस्मदीहं

त्वं महान् प्रकृतिः साक्षाद्भजः सत्वतमो मयी त्वमेव पुरुषो द्यक्षः सर्वक्षेत्रविकारवित् ३१ गृह्यमाणे स्वमग्राह्यो विकारैः प्राकृतैर्गु
णैः कोन्विहार्हेति विज्ञातुं प्राक्सिद्धिगुणसंवृतः ३२ तस्मै तुभ्यं भगवते वासुदेवाय वैधसे आत्मघोतगुणैश्छन्नमहिम्ने ब्रह्मणे
नमः ३३ यस्यावताराज्ञाद्यंते शरीरेषु शरीरिणः तैस्तेरतुल्यातिशयैर्विषैर्देहिघसंगतैः ३४ स भवान् सर्वलोकस्य भवाय विभवाय
च अवतीर्णोऽंशभागेन साप्रतं प्रतिराशिषाम् ३५ नमः परमकल्याणनमः परमभगल वासुदेवाय शाताय यदनापतये नमः ३६
अनुजानीहि नो भूमन्स्तवानुचर किं करो दर्शनं नो भगवतः कृपया सीदतु ग्रहात् ३७ वाणी गुणानु कथने श्रवणो कथायां हस्तो च कर्म
सुमनस्तव पादयोर्नः स्मृत्या शिरस्तव निवासजगत्प्रणामे दृष्टिः सता दर्शनेऽस्तु भवत्तनूनाम् ३८ श्रीशुक उवाच इत्यं
कीर्तितस्ताभ्यां भगवान्गोकुलेश्वरः दाम्ना चो लूखलबद्धः प्रहसन्नाह गुह्यको ३९ श्रीभगवानुवाच ज्ञातं मम पुरैर्वैत
दृष्टिणा करुणात्मना यच्छ्रीमदाधयो वाग्भिर्विष्णोऽनुग्रहः कृतः ४० साधूनां समचित्तानां सुतरां मत्कृतात्मनाम् दर्शनान्नो भ
वेद्धंघः पुंसोऽक्ष्णोः सवितु यथा ४१ यद्गच्छतमत्परमौ नलकूबरसादनम् संजातो मयि भावो वामीषितः परमो भवः ४२ श्री
शुक उवाच इत्युक्तौ तौ परिक्लम्य प्रणम्य च पुनः पुनः बद्धो लूखलमामं च जग्मतु दिशमुत्तराम् ४३ इति श्रीभाग० महा० दश
नारदशापीनामदशमोऽध्यायः १०

योश्चेति द्विवचनस्थाने बहुवचनम् अस्मत्संगिनां सर्वेषामपीति बहुवचनं वा तव निवासभूतं यज्जगतस्य प्रणामे
त्वं निवासभूतमिति बहुमानेन जगतः प्रणामेशिरोऽस्त्वित्यर्थः भवत्तनूनां भवतो मूर्त्तीनाम् ३८ संकीर्तितः संस्तुतः ३९ वाग्भिर्नृत्यन्योजुषतौ ज्योषानित्या
दिभिः श्रीविष्णुरूपोऽनुग्रहः कृत इति ४० युक्तमेवैतदित्याह साधूनां स्वधर्मवर्त्तिनां समचित्तानामात्मविदां सुतरां मत्कृतात्मनां मय्यर्पितचित्तानां तेषां कृपाऽ
तिरेकात्सुतरां मित्युक्तम् सवितुर्दर्शनादक्ष्णोर्घथाबंधोन भवेत्तद्वत् ४१ प्राधान्यादेकस्य संबोधनम् हे नलकूबर सुवांतत्तस्मात्सादनं स्वनिकेतं मत्परमौ
संतो गच्छतम् सुवयोरपेक्षितो मयि प्रेमाजात एव अभवः न भवो यस्मिन्सः ४२ बद्धो लूखलबद्धमुलूखलयस्मिन् ४३ इति दशमे टीकायां दशमोऽध्यायः १०

एकदशोसमागस्यदावनमथार्थके वस्त्रान्पालयताऽनेनहतीवत्सवकास्तौ १ निर्घातोवज्रपातइतिभयेनशक्तिता १ तल्लस्यप्रत्यक्षत पुरतोदश्यमपिपतनका
 रणमविज्ञायचक्षुः २ लस्यकारणदर्शयति उल्लखलमिति भ्रमकारणमाह कस्येदराक्षसादे कमकुतोवाकारणात् अदोआश्चर्यमुत्पातइतिकारण भीना सतो
 वक्ष्यमुरित्यर्थ ३ मध्यगेनरक्षयोर्मध्यगतेन नकेवलमेतावत् वक्ष्याभ्यानिर्गतौदिव्यौपुरुषावप्यचक्ष्महि दृष्टवतोवयमिति ४ केवलतार्किकानजगृहुरेकअये
 तु सदेहयुक्तचित्ताचमृत्वरिति ५ भगवन्मायाविमोहितस्यनदस्याचरितमाह उल्लखलमिति ६ तास्यतेमाभितिशाकमानोऽतीववात्यमनुकरोतिस्म तदाह

श्रीशुकउवाच गोपानदादय भुत्वाद्रुमयो पततोरधम् तत्राजग्मु कुरुश्रेष्ठनिघतिभयशक्तिता १ भूप्यानिपतितौतत्रदृष्टार्थमत्ता
 जुनो वक्ष्यमुस्तदविज्ञायलस्यपतनकारणम् २ उल्लखलविकर्षतेदाम्नावत्सवचालकम् कस्येदकुतआश्चर्यमुत्पातइतिकारण
 ३ बालाऊचुरनेनितिभियगत्सुल्लखलम् विकर्षतामध्यगेनपुरुषावप्यचक्ष्महि ४ नतेतदुक्तजगृहुरेकअयेततस्यतत् बाल
 स्यात्पतनतर्वा केचित्सदिग्धचितस ५ उल्लखलविकर्षतदाम्नावत्सवमाक्षजम् विलोक्येनद प्रहेसदहनोविमुमेत्तह ६ गोपी
 भि स्तोभितोऽनृत्यद्रगवान्बालवत्कचित् उद्गायतिक्वचिन्मृगस्तदृशोदरुयत्रवत् ७ विभक्तिक्वचिद्वाजस पीठकोन्मानपादुक
 वाहुक्षेपंचकुरुतेस्वानाचपीतिमावहन् ८ दशयस्तद्विदालेकिआत्मनाभृत्यवश्यतोम् व्रजस्योवाहवेहर्षभगवान्बालचेष्टिते ९
 गोपवृद्धमहीत्पातावनुभूयवृहदने नदादय समागम्यव्रजकार्यममत्रयन् १० तत्रापनदनामाहगोपानानवयोऽधिक देशकालार्थ
 तत्त्वज्ञ प्रियकृद्रामकृष्णयो ११ उत्प्रातव्यमितोऽस्माभिर्गोकुलस्यहितेषिभि आयात्यत्रमहीत्पाताबालानानाशहेतव १२ मुक्त
 कथंचिद्राक्षस्याबालघ्नाबालकोत्पसौ हरेरनुग्रहान्मनमनभ्योपरिनापतत् १३ चक्रवातेननीतोऽयदेत्येनविपदवियेत् शिलायाप
 तितस्तत्रपरित्रात् सुरेश्वरे १४ यन्नभ्रियेतद्रुमयारतरप्राप्यबालक असावन्यतमोवापितदप्यच्युतरक्षणम् १५ यावदोत्प्रातिकोऽ
 रिष्टोव्रजनाभिभवदित तावद्बालानुपादायथास्यामोऽन्यत्रसानुगा १६ वनरुंदावननामपशव्यनवकाननम् गोपगोपीगवासे
 व्यपुण्याद्रित्पणवीरुधम् १७ तत्तत्राद्येवयास्याम शकटान्युक्तमाचिरम् गोधनान्यग्रतोपांतुभवतापदिरोचते १८ तच्छुल्लैकधि
 योगोपा साधुसाधित्वादिन क्रजान्स्वान्स्वान्समायुन्ययथूकूटपरिच्छदा १९ गोपीभिरिति स्तोभितःकरतालादिनाप्रोत्साहित ७

इदमानयेत्याज्ञप्तः आनेतुमसमर्थइत्तविभर्तिकेवलपीठादि बाहुक्षेपंचरचालनच तद्विदाचेतिचकारान्वय ८ तदेत्येवविदतियेतेषाम् एवव्रजस्यहर्षमुवा
 हेति ९ रतुददावनगतुमेत कृष्णेनयन्त्रिता स्वतत्राइवनदाद्यामत्रमेतममत्रयन् व्रजकार्यगोकुलस्यहितरुस्यम् १० ११ १२ १३ विपदवीनांपक्षिणा
 स्थानम् विपतनभ विगतप्रतिष्ठवा १४ अन्यतमोवाकश्चिद्बाल अच्युतेनैवरक्षणमासीत् १५ अरिष्ट जनर्थ इत स्थानात् १६ पशव्यपशुभ्योहितमूनव
 निकाननान्यवीतराणिविद्यतेयस्मिन्तत् १७ १८ एकधिय विप्रतिपत्तिरहिता व्रजान्शकटव्यूहान् कूटाःशकटादिधारोपिता परिच्छदायैस्ते १९ ७

यत्नाः कृतप्रयत्नाः २० २१ नूतनैः कुचगतैः कुंकुमैः कांतिर्यासांताः नूतनेषुकुचेषुयत्कुंकुमंतेनकांतिर्यासायित्तिवा २२ २३ व्रजावासंगोकुलवसतिस्थानम् २४
 २५ स्वकालेनतद्योग्यकालेन २६ कौमारलीलानिरूपयति अविदूरइत्यादिना २७ क्षेपणैः बिल्वामलकादिभिः किंकिणीयुक्तैः पादैः क्षिपतः ताडयतः
 वत्सपालापवद्विन्नाः कंबलादिपहिनाः वृषरूपमनुकुर्वन्तितैः सह २८ स्वयमपितथैववृषायमाणौनदंतौ तदनुकारिशब्दानुकुर्वन्तौ युयुधाते इत्यर्थः कृतैः श

वृद्धान्बालांस्त्रियोरान्नसर्वोपकरणानिच अनस्त्वारोथगोपालाद्यत्ताआत्तशरासनाः २० गोधनानिपुणस्तृत्यशृंगाण्यापूर्यस
 वतः तूर्यशेषेणमहताययुःसहपुरोहिताः २१ गोप्योस्तुल्यथानूलकुचकुंकुमकांतयः कृष्णालीलाजगुःप्रीतानिधकंद्याःसुवास
 सः २२ तथायशोदारोहिण्यावकुशकटमास्थिते रेजतुःकृष्णारामाभ्यातल्लयाश्रवणानुरवे २३ वृदावनसंप्रविश्यसर्वकालसु
 स्वावहस्य तत्रचक्रुव्रजावासंशकटैरर्थचंद्रवत् २४ वृदावनंगोवधनयमुनापुलिनानिच वीक्ष्यासीदुत्तमाप्रीतीराममाधवयो
 नृप २५ एवव्रजाकसांप्रीतियच्छतोवालचोष्टितैः कलत्रार्थैः स्वकालेनवत्सपालौबभूवतुः २६ अविदूरवज्रभुवःसहगोपाल
 दारकैः चारथामासतुर्वत्सान्नानाक्रीडापरिच्छदो २७ क्वचिद्वादयतोयेणुक्षेपणैःक्षिपतःक्वचित् क्वचित्पादैःकिंकिणीभिः
 क्वचित्कृत्रिमगोवृषैः २८ वृषायमाणौनदंतौयुयुधातेपरस्परम् अनुकृत्यकृतेजंतुश्चरतुःभ्राकृतोयथा २९ क्वदानिद्वासुना
 तीरेवत्साश्चारयतोःस्वकैः वयस्थैःकृष्णबल्योजिघांसद्वैत्यआगमत् ३० तंवत्सरूपिणोवीक्ष्यवत्सयुयुगतंहरिः दर्शयन्बल
 देवायशनेमुग्धइवासदत् ३१ गृहीत्वाऽपरपादाभ्यासहलांगूलराच्युतः श्यामयित्वाकपित्याग्रेप्राहिणोद्गतजीवितं सकपिस्थे
 महाकायःपायमानैःपपातह ३२ तवीक्ष्यविस्मिताबालाःशशंसुःसाधुलाध्विति देवाश्चपरिसंतुष्टावभूवुःपुष्यवर्षिणीः ३३ तौवत्सपालकौभू
 त्वासर्वलोकैरूपालकौ सप्रातराशौगोवत्साश्चारयंतौविचरतुः ३४ इयंस्ववत्सुकुलसर्वपाययिष्यतएकदा गत्वाजलाशयाभ्याशपाययित्वापपु
 जलम् ३५ ततत्रददृशुबालामहासत्वमवास्थितम् तत्रमुकज्जनिभिन्नगिरिःशृगामिवच्युतम् ३६ सर्वबकोनाममहानसुरोव
 करूपधृक् आगत्यसहस्राकृष्णातीक्ष्णतुडोऽग्रसहली ३७ कृष्णामहाबकप्रस्तदत्वारामादयोऽभेकाः बभूवुरिंद्रियाणीवविना
 प्राणविचतसः ३८

तथा गृहीत्वा ३२ ३३ सर्वलोकानामभेकोसुरयोपालकौ ३४ अप्याशसमीपम् ३५ ३६ ३७ रामआदियेर्षते नतुरामः ३८ ६
 प्रातराशः प्रतिगौभोज्यं अन्नंतत्सहितो ३४

३१ तुडपोः चक्षो वीरणवदप्रथितृणविशेषवत् ४० समीडिरेतुद्वु आनके शसैश्चसंस्तवै सह ४१ स्वस्थानमागतप्राणमिवकृष्णप्रणीचएकीकृत्य ४२ अतिप्रियेणप्रीत्याआदता सादरा प्रेत्यागतमिवलोकातरादीगतमिव नृषितान्यतृप्तानिअमृतंपिबतीवईक्षणानियेषाते ४३ अहोवतेत्यादि श्लोकत्रयस्यइतिनदादयइत्यनेनान्वय अपिएवमपितेषामेवानिष्टयासीत् यतस्तेः पूर्वमन्येषामयकृतम् ४४ अथपोरदर्शनाअपिनाभिभवति नय

ततालमूलप्रदहृतमग्निवद्वोपालसूनुपितरजगद्गुरोः चच्छर्हसयोःतिरुपाऽक्षतबकस्तुडेनहतुपुनरभ्यपद्यत ३९ तमापततस निगृह्यतेतुडयोदोभ्याचिककेससरवसेतापति पश्यत्कृबालेषुददारलीलयामुदावहोवीरणवाहोवोकसाम् ४० तदाबकारिस्त रलाकवासिन समाधिरन्नदनमल्लिकादिभिः समीडिरेचानरुशरवसस्तवैस्तदीह्यगोपालसुताविसिस्त्रिरे ४१ मुक्तवकास्या दुपलभ्यवालकारामादय प्राणमिवोद्वियोगेण स्थानागततपरिरभ्यनिवृता प्रणीचवत्सान्मजमेत्यतज्जगु ४२ शुन्वातद्वि स्मितागोपागोव्यश्वातिप्रियादता प्रेत्यागतमिवोत्सुक्यादेक्षततृषितेक्षणा ४३ अहोवतास्यवालस्यवहवोमृत्पचोऽभवन् अप्यासीद्विप्रियतेपाकृतपूर्वघतोभयम् ४४ अथाप्यभिप्रवन्त्येननेवतेघोरदर्शना जिघासयेनमासाद्यनश्यत्यस्मोपत्तापत् ४५ अहोवत्प्रविदावाचोनासत्या सतिकहिचित् गगोयदाहभगवानन्वभाषितयेवतत् ४६ इतिनदादयोगोपा कृष्ण रामकथामुदा कुर्वतारममाणाश्चनाविदन्भववेदनाम् ४७ एवविहारै कोमारै कोमास्जहतुर्व्रजे निलायने सेतुवधैर्भक्तै त्पूवनादिभिः ४८ इतिश्रीभाग० महा० दशमस्कंधवत्सवकवधोनामेकादशोऽध्याय ११ श्रीशुकउवाच क्वचिदूनाशायमनोदधद्रुजातुप्रात समुत्थायवयस्यवत्सपान् प्रषोधयन्शृगर्षणचारुणाविनिर्गतोवत्सपुर सरोहरि १ तेनेवसाकृष्टयुक्ता सहस्रश स्निग्धा स्निग्धेचविषाणवेणव स्वान्स्वान्सहस्रोपरिसरव्ययाऽन्वितान् वत्सान्पुरस्कृत्य विनिययुमुदा २

र्षयन्ति ४५ गगोयदाह तस्मान्नदात्मजोऽयतेनारायणसमोगुणैरित्यादि वत्सयूथगतहत्वावत्सदभासुरहरिः सुनियूथमत चाहन्नयप्यदभिनावकम् ४६ ४७ ४८ इतिदशमेटीकायामेकादशोऽध्याय ११ द्वादशोतुमहासर्पवपुर्धरमघास्तरम् वत्सपालगिलकुन्दो गलेऽहन्नितियर्ष्यते १ महायकगलकीडाकेवतस्यनकीतुकम् इतीवाषासुरमुखेससख प्राविषान्हरि २ क्वचित्कदाचित् वनाशायवनेएवप्रथमं प्रोजवकर्तुम् १ तेनेवशृगर्वेणश्रीकृष्णेनच पृथुकावाला स्निग्धा स्नेहयुक्ता शिकुशिक्यम् रम्या शिम्बेनादयोयेषातेसहस्राधिकसस्यायुक्तान्वत्सान् २

३ काचादिभिः पूर्वमातृभिर्भूषिता अपि कलादिभिरात्मानमभूषयन्नित्यर्थः ४ मुष्णंतश्चोरयंतः ५ यदिदूरगतः कृष्णो भवति तं हीति ६ ध्यांतः वा दयंतः
 भृगैः सह ७ विच्छायाभिः पक्षिच्छायाभिः कलापिभिर्मयूरैः ८ कीशवालान् वृक्षशारवांस्तुल्यमानानि वानरलांगूलानि आकषंतः लांगूलममुच्यते
 तैः सह दुमान् आरुहंतः विकुर्वंतः दंतदर्शनभ्रूविजृम्भादिभिः तैः सह विकारान् कुर्वंतः पलाशिषु वृक्षेषु भ्रूवंतः शारवायाः शारवांतरमुद्रच्छंतः ९ प्रति-
 च्छायाः प्रतिविंबानि १० तानतिविस्मितः श्लोकद्वयेनाभिनन्दति इत्यमिति सतां विदुषां ब्रह्मचरत्परं चानुभूतिश्च यास्वप्रकाशपरमसुरवेनेत्यर्थः
 मक्तानां परदेवतेन आत्मप्रदेनेनाथेन मायाश्रितानां तु नरदारकृतचाप्रतीयमानेन सह विजडुः कृतानां पुण्यानां पुजाः राशयो येषां ते ब्रह्मविदां तदनुभव एव

कृष्णवल्गैरसंख्यातेर्भूषिता इत्यस्ववत्सकान् चारयंतोऽर्भलीलाभिर्विजडुस्तत्र तत्रह ३ फलप्रवालस्तवकसुभनः पिच्छधातुभिः
 काचगुजामणिस्वर्णभूषिता अद्यभूषयन् ४ मुष्णंतोऽन्योन्यशिक्ष्यादीन् ज्ञातानां राच्चि विक्षिपुः तत्रत्याश्च पुनर्हरन्तु सतश्च पु-
 नर्ददुः ५ यदिदूरगतः कृष्णो वनशोभेक्षणाय तम् अहंपूर्वमहपूर्वमिति संस्मृशयरेमिरे ६ केचिदेषु न्वादयतो ध्यांतः शृगाणिके
 चन केचिद्भृगैः प्रगायतः कुजतः कोकिलैः परे ७ विच्छायाभिः प्रधावतो गच्छंतः साधुहसकैः बकैरुपविशतश्च नृत्यतश्च क-
 लापिभिः ८ विकषंतः कीशवालानां रोहतश्च तैर्दुमान् विकुर्वंतश्च तैः साकं भ्रूवंतश्च पलाशिषु ९ साकं भूके विलषतः सरित्प्र-
 स्ववसपुताः विहसतः प्रतिच्छायाः शपतश्च प्रतिस्नान् १० इत्यसता ब्रह्मसुरवानुभूत्यादां स्थगतानां परदेवतेन मायाश्रितानां
 नरदारकेण साकं विजडुः कृतपुण्यपुजाः ११ यत्पादपाशुबहुजन्मरुच्छुतो धृतात्मभिर्योगिभिरव्यगम्यः स एव यद्दृग्विषयः स्व-
 यंस्थितः किं वण्यते दिष्टमतो ब्रजो कसाम् १२ अथाघनामाः श्वपतन्महास्फुरस्ते पास्फुरवकीडनवीक्षणोक्षप्रः नित्यं यदतनिजजी-
 वितेष्ुभिः पीतामृतैरप्यमरैः प्रतीक्ष्यते १३ दृष्ट्वाऽर्भकान् कृष्णामुरवानघासुरः कसानुशिष्टः सबकीबकानुजः अयंतुमसौ
 दरनाशकृतयोर्द्वयोरथेन सबलहनिष्ये १४ एते यदा मत्सहृदोस्तिलापः कृतास्तदानष्टसमाब्रजो कसः प्राणो गते वर्षसुका-
 नुचिता प्रजाऽसवः प्राणभृतो हि येते १५

मक्तानामतिगौरवेण भजनं एते तु तेन सह सरथेन विजडुः अहोभाग्यमिति भावः ११ बहुजन्मभिः कृच्छ्रेण धृतआत्मानो यैस्ते

रपि १२ सुखकीडनवीक्षणेनाक्षमायस्यसः कथं भूतः यस्य अंतरंतरं छिद्रं पीतामृतैरपि पीततो मृत्युभीतैः अमरैरपि प्रतीक्ष्यते कथं मरिष्यति कदावेति यद्वा कथं भूतं सुरवकीडन-
 यत् अंतर्दृष्टये अमरैः प्रतीक्ष्यते विचिंत्यते पीतामृतैरपि पुनर्निजजीवितेष्ुभिः अयं भावः नामृतपानमात्रेण जीवन्सफलं भवति किंतु मगबल्लीलाऽसुरशरणेने तितदेव नित्य-
 मंतश्चित्यत इति १३ कृष्णप्रमुरवानर्भकान् दृष्ट्वा स इति व्यवस्थानिश्चित्य आजगारं वपुर्धृत्वा तेषां ग्रसनाशयापथिव्यशोते तितृतीयेनान्वयः कसेनानुशिष्टः प्रहितः बकीपूतनाक-
 थव्यवस्थतदाह अयत्निति सार्धेन ममतयोर्द्वयोः सो दरयोः स्थाने एनं कृष्णं सबलं ससैन्यं वत्सतत्यालसहितं हनिष्यामि १४ ननु तथापि ब्रजस्थास्त्ववशिष्यैरनेत्याह एत इति
 मिलापः कृताः तिलोदकतथाकल्पिताः वर्षसुदेहेषु प्रजा एवासवो येषां ते तथा १५

सयोजनायमयोजनप्रमाणेनद्वैर्ध्वेणसुक्तचतन्महाद्रिपीवरचव्यात्प्रसारितगुहातुल्यमाननयस्मिस्तत् १६ अद्भुतमितियदुक्ततद्दर्शयितुंविशिनष्टि धरापाम
धरोष्ठोयस्यस जलदेपूजरोष्ठोयस्यस दर्याविधाननस्यातोसृक्किणीयस्यस गिरि शृगाणीवदष्टायस्यस ध्वातवदतरास्ययस्यस वितताध्वज्जिह्वायस्य
स परुषानिलवच्छासोयस्यस दववदीक्षणयोस्त्र्या दाववदृष्टिरित्यर्थ परुषानिलश्वासश्वासोदवेक्षणोष्णश्चतथा १७ वस्तुतोऽजगरमेवध्यात्तुडदृष्ट्वा
दृदावनस्यश्री सर्पद्वेषेतिश्चास्मयत्वाविपरीतव्यात्ताजगरतुडसादृश्येनोद्येक्षितवत् १८ उत्प्रेक्षामेवप्रश्नोत्तराभ्यामाह अहो इति सत्त्वकूटसत्त्वाभासमि
दनवा तत्राप्यस्मत्प्रसनायव्यात्तयद्यालनुडतदृष्ट्वाचरतिवानवा १९ निश्चिततथैवेत्याह सत्यमिति अर्ककरैरास्त्तुघनमुत्तरोष्ठवत् पश्यत तस्यघनस्य
प्रविच्छापया अरुणरोधस्यलअधरोष्ठवत्पश्यतेतिसर्वान्चेति २० सृक्किण्यामृषोष्ठप्राताभ्याप्रतिस्पर्द्धेतेतुल्यतयावर्त्तेते नगोदरेगिरिदध्वै एतास्तुगम्

इतिव्यवस्थाजगत्सुबृहदृषु सयोजनायाममहाद्रिपीवरम् धत्ताऽद्भुतव्यात्तगुहाननतदापथिव्यशेतप्रसनाशयास्वल् १६ धराधुरोष्ठोञ्ज
लदोत्तरोष्ठोदर्यानिनातो गिरिशृगदष्ट ध्वातातरास्योवितताध्वज्जिह्वा परुषानिलश्वासदवेक्षणोष्ण १७ दृष्ट्वाततरास्यसर्वमेत्वाष्ट
दावनश्रियम् व्यात्ताजगरतुडनस्युत्प्रेक्षतेस्मलीलया १८ अहोमित्राणिगदतसत्त्वकूटपुच्छस्थितम् अस्मत्प्रसनायव्यात्तव्याल
तुडायतनवा १९ सत्यमर्ककरैरास्त्तुघनमुत्तरोष्ठवद्हनम् अधराहनुवद्रोधस्तत्यतिच्छाययाऽरुणम् २० प्रतिस्पर्द्धेतेसृक्किण्यासव्या
सव्येनगोदरे तुगशृगालयोप्येतास्तदृष्ट्वाभिश्चपश्यत २१ आस्त्रतायाममार्गोऽयरसनाप्रतिगर्जति एषामतर्गतेध्वातमेतदध्य
तराननम् २२ दावोष्णस्वरोवातोऽयश्वासवद्भ्रातिपश्यत तद्गुधसत्त्वदुर्गंधोऽप्यतरामिषगधवत् २३ अस्मान्किमत्रप्रसिता
निविष्टानयतयात्वेहकवाहनस्यति क्षणादननेतिवकायुशन्मस्ववीक्ष्याद्भ्रसत कर्ताडनेययु २४ इत्यपियोऽतस्यमतञ्जभा
षितश्रुत्वाविचित्र्यत्यमृषामृषायते रक्षोविदित्वाऽस्विलभूतत्तुस्थितस्वानानिरोद्धुमगवान्मनोदध २५ तावत्सविष्टास्त्वसरोद
रांतरपरनगीणा शिशवःसवत्सा प्रतीक्षमाणेनवकारिवेशनहतस्वकांतस्मरणेनरक्षसा २६ तानुवीक्ष्यकृष्णा सकलाभयप्र
दात्यनेन्यनाथान्त्वकरादवच्युतान् दीनाश्वसृत्योर्जठराग्निघासान्घृणाऽदितोदिष्टकृतेनविस्मिते २७ गालय तस्यदष्टाभिःस्पर्द्ध

माना २१ आस्त्रतायाममार्ग विस्तृतोर्द्वैर्ध्वान्मार्ग प्रतिगर्जतिप्रतिस्पर्द्धेते एषाशृगाणामतर्गतमध्यगतध्वातमेतत् अतराननमाननस्यमध्यप्रतिगर्जति २२ द्य
केनोष्णा स्वरवातोऽयम् तेनदावाग्निनादग्धानासत्त्वानायोदुर्गंध सएवसर्पतिर्गतामिषगधवद्भ्राति २३ एवसतमेवाजगरमन्यथोत्प्रेक्ष्यनिर्भयाययु किञ्च
सितायासिध्यति अनेनश्रीरुष्णेनहनेतिवकारेरुशत्कर्मनीयसुरवम् २४ अमृषावस्तुत सर्पवपुरसरएवमृषायते स्वानासर्पसादृश्यगोचरत्वेनप्रतीयतइति
तान्निरोद्धुचारयितुयावन्मनोदधेताकम्पविष्टास्युत्तरेणान्वय २५ तावत्सविष्टाएवकेवलनतुनेनगीणागिलित्वा जीर्णाइतिपाठेऽपिसएवार्थ कथंभूतेनदृतयो स्व
रूपोरतस्मैतिभनुध्यायतीतितयातेन अतएववकारे श्रीरुष्णस्यप्रवेशप्रतीक्षमाणेन २६ स्वकरादवच्युतान् विनि सृतान्विस्मित सत्त्वकृत्स्विक्रमत्रेत्यादिविचित्रतत्रौ

कथंचित्त्यअस्यजीवनममीषांचविहिसनमितिद्वयंवेनिश्चितं कथंनस्यादिति २८ घनच्छदामेषांतरिताः कौणपाः कुणपाशिनेराक्षसाः कौणपोनिर्ऋतिस्तदीयाइति
वा २९ चूर्णीकर्तुमिच्छोः तस्यगलेआदावेवतरसावृधेअवर्धत ३० निरुद्धोमुखादीनांमार्गभूतः कंबोयस्यास्तितस्यउद्गीर्णदृष्टेर्बहिर्निर्गतलोचनस्यअंतरंगेदेहम
ध्ये पूर्णः परिभृतः मूर्त्निमूर्धानं ब्रह्मरंध्रनिर्भिदाबहिर्निर्गतइति ३१ प्राणेषुइंद्रियेषुस्वयाऽमृतवर्षिण्यादृष्ट्येव ३२ अहिदेहेस्थितं शुद्धसत्त्वमयंज्योतिर्निर्गत्स्य
स्येऽवस्थितं तस्मिन्देशेविवेश ३३ स्वरूतः स्वकार्यरूतः श्रीकृष्णस्यार्हणमरूत पूजामकुर्वन् रुगाः स्रष्टुगायतीतिगंधर्वादयः ३४ तेषांयान्यद्भुतस्तोत्रादीनितेषां
कोत्सवायेमंगलस्वनास्तान् स्वधाम्नः अंतिसमीपेषुत्वाअजोब्रह्माअचिरादागतः ईशस्यश्रीकृष्णस्यमहिमहिमानंदृष्ट्वाविस्मयंप्रापेति ३५ बहुतिथंबहुकालम्

कृत्यां किमत्रास्यखलस्यजीवनंनवाअमीषांचसतांविहिसनम् द्वयंकथंस्यादितिसंचिंचित्त्यतज्ज्ञात्वाऽविशचुंडमशेषदृग्घरिः २८ तदाघन
च्छदादेवाभयात्साहेतिचुकुशुः जल्लुप्येचकंसाद्याः कौणपास्त्वघचांधवाः २९ तच्छ्रुत्वाभगवान्कृष्णस्त्वय्यः साभेवत्सकम् चूर्णीचि
कीर्षोरात्मानंतरसावृधेगले ३० ततोऽतिक्रायस्यनिरुद्धमार्गिणोत्तुद्गीर्णदृष्टेर्बहिर्निर्गतस्त्वितस्ततः पूर्णोऽंतरंगेपवनोनिरुद्धोमूर्त्त्येत्स्विनि
ष्यात्त्यधिनिर्गतोबहिः ३१ तेनैवसर्वेषुबहिर्गतेषुप्राणेषुवत्सान्सुहृदः परतान् दृष्ट्वास्वयोत्थाप्यतदन्वितः पुनर्वैश्वान्त्युक्तोभगवान्नि
निर्ययो ३२ पीनाहिभोगोत्थ तमद्भुतमहज्ज्योतिः स्वधाम्नाज्वलयद्विशोदश प्रतीक्ष्यखेऽवस्थितमीशनिर्गमविवेशतास्मिन्निषत्तादियौ
कसाम् ३३ ततोऽतित्दृष्टाः स्वरूतोऽरूतार्हणंपुष्पैः सुराअप्सरश्चनर्तनैः गीतैः सुगावाद्यधराश्चवाद्यकैस्तवैश्वविप्राजयनिःस्वनेगणाः
३४ तदद्भुतस्तोत्रसुवाद्यगीतिकाजयादिनेकोत्सवमंगलस्वनान् श्रुत्वास्वधाम्नोऽत्यजआगतोऽचिराद्दृष्ट्वामहीशस्यजगामविस्मयम् ३५
राजन्नाजगरंचर्मशुक्लदावनेऽद्भुतम् ब्रजोकसांबहुतिथंबभूवाक्रीडगद्गरम् ३६ एतल्लौमारजंकर्महरेरात्माहिमोक्षणम् मृत्योः पौगं
डकेबालादृष्ट्वाचुर्विस्मिताब्रजे ३७ नैतद्विचित्रमनुजाभमायिनः परावराणांपरमस्यवेधसः अघोऽपियत्स्पर्शनधौतपातकः प्रापात्मासास्थित्य
सतांसुदुलभम् ३८ सकृद्यदंगप्रतिमांतराहितामनोमयीभागावतींददौगतिम् सएवनित्यात्मसुरानुभूत्यभित्युदस्तामायाऽतर्गतोहिकिंपु
नः ३९ सूतउवाच इत्थं हिजायादवदेवदत्तः श्रुत्वास्वरातुश्चरितविचित्रम् पप्रच्छभूयोऽपितदेवपुण्यवैद्यासक्रियन्निगृहीतचेताः

आक्रीडगद्गरं क्रीडार्थमहाबिलम् ३६ अन्यच्चातिचित्रं वृत्तमित्याह एतदिति कौमारपंचमाब्दांतंपौगंडं दशमावधि केशोरमापंचदशाद्यौवनंतुततः परम् हरेः
कौमारजपंचमाब्दकृतंकर्मतदैवदृष्ट्वापौगंडकेषुषेऽब्दे बालाअद्यैतद्भूतमित्युचुः किंतत्कर्म मृत्योः सकाशात्तस्मानामहेश्चमोक्षणम् आत्मनांप्रसिद्धान्मृत्योः अहे
स्तुसंसारलक्षणान् अघासुरस्यज्योतिषः श्रीकृष्णोप्रवेशमपितदादृष्टकथितवतइत्यर्थः ३७ नैतद्विचित्रमिति किंतदित्यपेक्षायामाह अघोऽपीति आत्मसा
म्यस्वसमानरूपताम् ३८ यस्यांगमूर्त्तिस्तस्यप्रतिमाप्रतिकृतिः तत्रापिकेवलंमनोमयी साऽपिबलादंतराहितासतीभागावतींगतिंददौ प्रहादादिभ्यः सएवसा
क्षात्स्वयमंतर्गतः किंपुनः नित्याच्चासागात्प्रसुरानुभूतिश्चतयाऽभित्युदस्तामायायेनसः ३९ येनश्रवणेननिगृहीतवंशीकृतं चेतोयस्यसः ४० ४९

कालान्तरेकीमारेकृतपौगडकेकथज्ञालोचुरित्यर्थः ४१ ४२ ४३ तेनय स्मारितोऽनत तेनहृत्तानिअरिवलेदियापियस्यस तथाभूतोऽपिकथचिह्नव्यवहित्
 ष्टि हेभागवतोत्तमोत्तम हेरौनक ४४ इतिदशमेटीकायाद्दशोऽध्यायः १२ त्रयोदशोहरद्वेसावत्सान्पाळाश्वमायया तदातत्सर्वरूपोऽद्वरुष्ण
 पूर्वयद्यचरत् १ नूतनयसिनव्यवल्करोपि १ तथाहिसारभृतासारग्राहिणामयनिसर्ग स्वभाव कोऽसौअच्युतस्यवात्तप्रितिक्षणसाधुनव्यवद्भवतीतियत्स
 विद्वानास्त्रेषान्नास्त्रिया कामिन्यावार्ताइवकथभूतानामपिसनाम् याअच्युतवार्त्तवअर्थेयिषातानिषापीश्रुतिचेतासियेपातयाभूतानामपि २ ३ ४ साजन
 विधानायपुलिनस्तीति अहोइति स्वीयानाकेनीनासपदोविद्यतेयस्मिन्तत् किंच स्फुटदिक सत्सर सरोजवाहुल्येनोपचारत सरएकविक सदित्युक्तम्

राजोवाच ब्रह्मनूकालातरकृततत्कालीनकथभवेत् यत्कीमारेहरिकृतजगु पौगडकेऽर्भका ४१ तद्ब्रह्मिमेमहायोगिन्परकीतू
 हलगुरो नूनमेतद्दरेवमायाभवतिनान्यथा ४२ वयधन्यतमालोकगुरोऽपिसत्रवधव यत्पिबामोमुहुस्त्वत्त पुण्यदृष्ट्याऽ
 मृतम् ४३ सूतउवाच इत्यस्मपृष्ट सनुवादरायणिस्तत्स्मारितानतत्तत्तास्विलदिय कृच्छ्रात्युनल व्यवहित्दोशि शन प्रत्या
 हतंभागवतोत्तमोत्तम ४४ इतिश्रीभाग महा दश द्वादशोऽध्याय १२ श्रीशुकउवाच साधुपृष्टमहाभागत्वया
 भागवतोत्तम यन्नूतनयसीशस्यशृण्वन्नपिकथामुहु १ सतामयसारभृतांसिगोयिदर्थेवाणीश्रुतिचेतसामपि प्रतिक्षणनव्यव
 दच्युतस्ययत्स्त्रियाविद्वानाभिकसाधुवार्त्ता २ शृणुष्वीवहितोराजन्नपिगुत्यावदामिते ब्रूयु स्त्रिग्धस्यशिष्यस्यगुरवोगुत्यामप्युत
 ३ तथाऽयवदनाच्युतोरक्षित्वावत्सपोलकान् सरित्युलिनमानीयभगवानिदमब्रवीत् ४ अहोऽतिरम्यपुलिनवयस्या स्वकोलिसपु
 न्मृदुलाच्छवालुकम् स्फुटत्सरोगधत्तत्तालिपत्रिकध्वनिप्रतिध्वानलसत्द्रुमाकुलम् ५ अत्रभोक्तव्यमस्माभिर्दिवाकूटक्षुधाऽदि
 ता वत्सा समीपेऽप पीत्वाचरतुशनकेस्तृणम् ६ तथेतिपापयित्वाऽभोवत्सानारुत्थशाहले सुक्ताशिक्यानिबुभुजु समंभ
 गवतामुदा ७ कृष्णस्यविष्वक्पुरुराजिमडलेरभ्यानना फुल्लदशोव्रजाभका सहोपविष्टाविपिनेविरजुश्छुटायथाऽशोरुहक
 णिकाया ८ केचित्तुष्येहले केचित्तुपल्लयेरकरं फले शिभिस्तस्वग्भिर्देषद्विश्चबुभुजुःकृतभाजना ९ सर्वेभियोदपीयत स्व
 स्वभोज्यरुचिपृथक् हसंतोहासयतश्चाभ्यक्जङ्ग सहेश्वरा १०

तस्यगध तेनहृत्ता आकृष्टा अलय पत्रिणश्वयेतेषा केउदके धनयस्तेषाप्रतिध्वाना तैर्लसतोहुमास्तीराकुलव्याप्तम् ५ दिवाकूटवेताऽतीतेन्यर्थ ६
 आरुत्थसरुत्थ शाहलेहरिततृणदेशे ७ तदानेविरजु कृष्णस्यविष्वक्परितःपुरराजिमडलेर्बहुभि पक्तिमडले सहनैरतयेणोपविष्टा श्रीकृष्णाभि
 मुरवान्याननानियेपाते फुल्लदश विकसितनयना कमलकर्णिकाया परित पत्राणियथेति ८ पुष्पैस्तदले अन्यैश्चपत्रै कृतानिभाजनानियेस्ते ९
 रुचिस्वादविशेषम् अभ्यक्जङ्गवर्षुभिरे सहेश्वरा श्रीकृष्णसहिता १० ११ १२ १३ १४ १५

यज्ञभुगपितेषु बुभुजे बालानामिवकेलिर्यस्यसः तदाह उदरवस्त्रयोर्मध्येवेणुं बिभ्रद्दृधदितिसर्वत्रसंघड्यते वामइतिकक्षपाण्योर्विशेषणम् मसृणंस्निग्धं दध्यो
दनकवलम् तदुचितानिविल्यादिकलानिअंगुलीसंधिषु कर्णिकेवसर्वाभिमुखोमध्येतिष्ठन्स्वस्यपरितउपविष्टान्स्फुटदः स्वैर्नर्मभिः परिहासवाक्यैः स्वर्गे
लोकेस्वर्गवासिनिजनेमिषति आश्चर्येणपश्यतिसतिलोकेजनानामध्येबुभुजे ११ १२ श्रीभयम् भयहेतुभ्योभयमस्यअपास्य यद्वा अस्यविश्वस्यभियोऽपिभ
यंयः श्रीरूष्णाःआशाद्भोजनान्अस्मिन्यादेः क्षराधिक्यमार्षम् १३ अद्रिषुतद्वरीषु कुंजेषुलतादिपिहितोदरविचरेषु गङ्गरेषुसंकरस्थानेषु १४ अंभोजन्मनःपद्मा
ज्जनिर्यस्यसः ब्रह्मातदंतरेतस्मिन्वसरेगतः आगतः तच्छिद्रप्राप्तोवा अन्यदधिमहिलंमहिमानद्रुतस्यवत्सानितः स्थानाद्दत्सपंश्चान्यत्रनीत्वास्वयंतिरोबभू
व प्रभवतः श्रीरूष्णास्य १५ उभावपिवत्सान्वत्सपंश्चविचिकाय अन्वीक्षितवान् १६ विधिकृतं ब्रह्मणाकृतम् १७ उभयायितवत्सतत्पालरूपेणवर्तमानं

विभ्रद्द्रेणुंजरपरयोः शृंगवेत्रेचकक्षेवामेपाणौमसृणकवलंतत्फलान्यंगुलीषु तिष्ठन्मध्येस्वपरिस्फुटदोहासयन्नर्मभिः स्वैः स्वर्गलो
केमिषतिबुभुजेयज्ञभुग्बालकेलिः ११ आरतेववत्सपेषुभुजानेघञ्च्युतात्मसु वत्सास्वतर्वनेदूरविधिशुस्तृणलोभिताः १२ तान्हे
स्वांभयसंभ्रस्तान्चेरूष्णाःस्यभीभयम् मित्राण्याशान्चाविरमतेहानेष्यवत्सकानहम् १३ इत्युक्त्वाऽदिदरीकुंजगङ्गरेषात्मव-
त्सकान् विचिन्वन्मगवान् रूष्णाःसपाणिकवलोयथौ १४ अंभोजन्मजनिस्तदतरगतोमायाःभक्त्येशितुद्रुमजुमहितमन्यद
पितदत्सानितोवत्सपान् नीत्वाऽन्यत्रकुस्तदहोतरदधात्स्वेऽवस्थितोयःपुराहृष्ट्वाऽघासुरमोक्षणप्रभवतः प्रासैः परविस्मयम् १५
ततोवत्सान्दृष्ट्वेत्यपुलिनेऽपिचवत्सपान् उभावपिवनेरूष्णाविचिकायसमततः १६ काप्यहृष्ट्वाऽतर्विपिनेवत्सान्पालाश्चवि
श्ववित् सर्वविधिकृतंरूष्णाःसहसाऽवजेगामह १७ ततःरूष्णासुदक्तुतन्मातृणांचकस्यच उभयायितमात्मानचक्रेविश्वक
दीश्वरः १८ यावदत्सपवत्सकाल्यकवपुषोवत्कराध्यादिकथावदाष्टिविषाणवेणुं दलशिर्यावद्विभूषावरम् यावच्छीलगुणाभि
धाकृतिवयोयावद्विहारादिकंसर्वविष्णुमयंगिरोऽगवदजःसर्वस्वरूपोबभौ १९ स्वयमात्मात्मगोवत्सान्प्रतिवार्यात्मवत्सपैः
ऋडन्नात्मविहारैश्चसवात्माप्राविशाद्भुजम् २० तत्तदत्सान्मृथग्नीत्वातत्तद्गोष्ठेनिवेश्यसः तत्तदात्माभवद्राजस्तत्तत्सदप्रवि
ष्टवान् २१ मित्यर्थः अयंभावःयदितूष्णीमासेतर्हितन्मातृणांविषादःस्यात् यदिचतानेवानयिष्यामितीर्हं ब्रह्मणोभोहोनस्यादितितदुभयप्रीतयेतथा

चक्रेइति १८ तदेवदर्शयति यावदिति वत्सपानां वत्सकानांचाल्यकवपुः प्रमाणमनतिक्रम्य एवमुपस्यपियोज्यम् यद्वा यावदत्सपादिवपुस्तावत्सर्वस्वरू
पोऽजःरूष्णावभावित्यर्थः उत्तरत्राद्येवंसर्वविष्णुमयंजगदितिप्रसिद्धायागीःतस्यार्धगवत् सागीरे वार्थस्वरूपेणप्रत्यक्षायथातथाबभूवेत्यर्थः १९ एवंसर्वा
त्सासन् भ्रजंप्राविशन् कथंस्वयमात्मैवप्रयोजकआत्मरूपान्गोवत्सानितिकर्मापिस्वयमेवेत्युक्तम् आत्मरूपैर्वत्सपैः प्रतिवार्यप्रयोज्यकर्ताऽपिस्वयमेवात्म
विहारैः ऋडन्नितिक्रियाऽपिकारकाण्यपिस्वयमेवेत्यर्थः २० तत्तदात्मातत्तद्गोपबालरूपोऽभवत् तत्तत्तत्सदप्रविष्टः २१

गोपिकामोहमाह तन्मातर इति तन्मातरोनेणुरवेणत्वरसोत्थिता सत्य सुतान्मत्वापरब्रह्मैवदोर्भिरुदुत्पत्त्याप्यस्नेहेनस्मृतस्तन्यपय सुधासवपयएवसुधा
 पत्रस्तादुआसववन्मादकपाययामासुरित्यर्थ २२ एवयामयमेनचतत्तलालकीडानियमेनसायगत यास स्वचरितै स्वस्याचरितै शोभनेराचरितैर्वामान्
 पहर्षयन्तस्तस्माभिरुमर्दनादिभिरुपनालितइति २३ गधामोहनमाह गावइति परिहृताआहूताश्वतेसगताश्वतान् २४ एतावत्तुवैपम्यरुष्णास्वापिदु
 र्निवारमासीदित्याह गोगोपीनामिति गवागोपीनाचास्मिन्रुष्णे भानृताउपलालनादिरूपापुरोवदेवासीत् कितु स्नेहर्द्धिकाविना स्नेहाधिक्यत्विदानो
 विशेषइत्यर्थ आसुगोगोपीपुहरेस्तोकताचवालभायनाधिपूर्ववदेवासीत् कितु माययाविनाममेधमाताः हभस्था पुत्रइतिमोहविनाइत्यर्थ २५ स्नेह
 द्विमेवदर्शयति व्रजोऽस्माभिति यथाकृष्णायशोदानदनेस्वपुत्रेष्वोऽपिस्नेहाधिक्यपूर्वमासीन् इत्यनीस्वतोकेषपितयेवाकईतेत्यर्थ आऽब्दयावत्सक्य

तन्मातरोवेणुरवत्तरोत्थिताउदुत्पदोर्भि परिपश्यनिर्भरम् स्नेहस्मृतस्तन्यपय सुधासवमत्वापरब्रह्मसूतानपाययन् २२ त-
 तोनृपोन्महेनमज्जलपनालकारुरस्तातिलकापानादिभि सलालित स्वाचरितैः प्रहर्षयन्सायगतोयामयमेनमाधव २३ गा
 वस्ततोगोष्ठमुपेत्यसत्वरहकारयोषि परिहृतसगतान् स्वकान्स्वकान्वत्सतरानपाययन्मुहुलिहृत्य स्ववदोधसंपय २४ गो
 गोपीनामातृताऽस्मिन्संषस्नेहस्थिकाधिना पुरोवदास्वियहरेस्तोकतामाययाविना २५ व्रजोकसास्वतोकेषुस्नेहवृष्ट्याऽब्द
 मन्चहम् शनेर्नि सीमवर्धयथाकृष्णत्वपूर्ववत् २६ इत्यमात्मात्मनात्मानवत्सपालमिषेणस पालयन्वत्सपोवषोचिक्री
 डेवन्गोष्ठयो २७ एकदाचारयन्वत्सान्सरामोवनमाविशत् पचपासुत्रियामासुहायनापूरणीष्वज २८ ततोविदुराञ्चरतो
 गावोवत्सानुपव्रजम् गोवहनादिशिरसिचरत्यादहसुस्त्रणम् २९ दृष्ट्वाऽथतत्स्नेहवशोऽस्मृतात्मासगोव्रजात्यात्मपदुर्गमा
 र्ग द्विपात्ककुद्दीकुउदास्यपुच्छोऽगात्सुकृतेरास्त्रुपयाजवेन ३० समेत्यगावोऽधोवत्सान्वत्सवत्योऽप्यपाययन् गिलत्येव
 चागानिलिहृत्य स्वीधसंपय ३१ रनि सीमयथाभवति ३२ एवमात्माश्रीरुष्ण वत्सपोऽस्त्वातमापिवत्सानांपालानांभमिषेणात्मानमात्मन्यपा

लयन् क्रीडितवानित्यर्थ २७ एतावत्पर्यन्तरामस्यापिमोहएवासीत् सवत्सरानेतुकथयकिञ्जातवानितिदर्शयन्नाह एकदेति पचपासुपचसुवाषट्सु
 वारात्रिपुष्ट्यपचस्यापूरणीषुपूरकतयाऽवशिष्टास्त्वित्यर्थ २८ ततोदूरतरपवगोवर्धनशिवरेचरत्योगावोव्रजसमीपचरतोवत्सान्दृष्टु २९ तदेवसगो
 व्रजःगवाकलाप यतस्तत्स्नेहवशा तेषावत्सानांस्नेहेनाकृष्ण अतएवतस्मृतआत्मायेनस जवेनउपव्रजमगात् कथंभूत अत्यात्मपदुर्गमार्ग अतिक्रान्ता
 त्पान्गोपाठान्य सोऽत्यात्मप तथादुर्गोर्दुर्गोमार्गोयस्यस सचसत् तथायुक्ताप्यापद्वाधावन्द्विपादिवप्रतीयमान ककुद्दिआकुचितायीवायस्य
 स उदास्यपुच्छ उन्मभितान्यास्यानिपुच्छानिचयेनस आस्तुपया सर्वत भवतिपयासियस्यस आस्तुपयाइत्यपिपाठेसएवार्थ गोव्रजइत्यनेनवृषभा
 दशोप्यगुरिभ्यक्तम् ३० तत्रविशेषतोयेनूनाचेष्टितमाह समेत्येति गोवर्त्यनस्याध वत्सवत्य पुन प्रसूताअपि ३१

रामेण दृश्यं त्सेषु गवांस्त्रेहातिशयमुत्कागोपानामपि दर्शयितुमाह गोपा इति तासांगवारोधनेय आयासः तस्यमौघ्येन मोघत्वेन लज्जया सहोरुमन्युना दुर्गमार्गजनित
 क्लेशेन चाभ्येत्यगोवत्सैः सहस्रतान् ददृशतः ३२ ततश्च तेषां मीक्षणो नोद्गतो यः प्रेमरसस्तस्मिन्नाप्नुताः निमग्ना आशया येषां ते लज्जामन्युरुच्छ्रैस्तान्पिताडयितु
 मागताः संतो अपगतमन्यवः प्रत्युत्जातोऽनुरागो येषां ते मूर्धनि घ्राणैरवघ्राणैः परमां सुदमवापुः ३३ कृच्छ्रात्ततोऽपगताः निवृत्ताः तेषां सुतानामनुस्मृत्या उद्भू
 त्ति अश्रुणियेषां ते ३४ प्रेमर्द्धैः ओत्कंठ्यमतिशयम् मुक्तस्तनेषु पत्येषु वीक्ष्य हेतुमजानन् अचिंतयत् ३५ चिंतामेवाह किमेतदिति द्वाभ्याम् वासुदेवयथा
 पुरा प्रेमतथा स्वतो केषुपि ब्रजस्य प्रेमवर्धते किमेतद्द्रुतमिति किंच सात्मनः मत्सहितस्य ब्रजस्य मतेषु प्रेमकारणं किमिति भावः ३६ केयमाया देवानां वानरा
 णां वा अस्तराणां वा कुतो वा कस्मात्प्रयुक्ता तत्रान्यमायानसंभवति यतो ममापि मोहो वर्तते अतः प्रायशो मत्स्वामिनः श्रीकृष्णस्यैव मायेयमस्ति तिसंभावयति

गोपास्तद्रोधनायासमौघ्यलज्जोरुमन्युना दुर्गाध्वकृच्छ्रतोऽभ्येत्यगोवत्सैर्दृशुः सतान् ३२ तदीक्षणप्रेमरसाप्नुताशयाजालानुरागा
 गतमन्यवोऽर्भकान् उदुह्यदोर्भिः परिरभ्यमूर्धनि घ्राणैरवापुः परमां सुदमे ३३ ततः प्रवयसो गोपास्तोकाश्लेषसुनिवृत्ताः कृच्छ्रा
 च्छनैरपगतास्तदनुस्मृत्युदश्रवः ३४ ब्रजस्य रामः प्रेमर्द्धे वीक्ष्योत्कंठ्यमनुक्षणम् मुक्तस्तनेषु पत्येषु हेतुविदचितयत् ३५
 किमेतद्द्रुतमिव वासुदेवोऽखिलात्मनि ब्रजस्य सात्मनस्तो केषु पूर्वप्रेमवर्धते ३६ केयवाकुत आयाता देवानां वानरा
 प्रायोमायाऽस्तमेभत्तुर्नान्यामेऽपि विमोहिनी ३७ इति संचित्य द्वाशाहो वत्सान् सवयसानपि सर्वानाचष्टवैकुण्ठं च क्षुषावशुने
 नसः ३८ नैते सुरेशाः कृष्णो न चैते त्वमेव मासीश भिदाश्रयेऽपि सर्वं पृथक्कनिगमात्कथं वदेत्युक्तेन वृत्तप्रशुणा बलोऽवैत् ३९
 तावदेत्यात्मभूरात्ममानेन ननु त्यनेह सा पुरोवदद्दकीडतं ददृशे सकलहरिम् ४० यावता गोकुलबालाः सवत्साः सर्वएव हि माया
 शय्ये प्रायानामेनाद्यापि पुनरुत्थिताः ४१ इतरतेऽत्र कुत्रत्यामन्मायामोहिते तरे तावत् एव तत्राब्दकीडतो विष्णुना समम् ४२
 एवमेतेषु भेदेषु चिरंध्यात्वास आत्मनि सत्याः केकतरनेति ज्ञातुनेष्टे कथंचन ४३ एवं समोहयन् विष्णुविमोहं विश्वमोहनम् स्वयैव
 माययाऽजोऽपि स्वयमेव विमोहितः ४४

३७ सवयसान् सरगीनपिवशुनेन ज्ञानमयेन च क्षुषावैकुण्ठं श्रीकृष्णमेवापश्यत् ३८ एवं कृष्णरूपान् सामान्यतो ज्ञात्वा

कृष्णं दृष्ट्वा कृष्णापदेशेन विशेषतो ज्ञातवानित्याह नैतदिति अयमर्थः पाल्यमानास्तावद्दत्साः कृष्णीणामशाः पालाश्च देवानामंशा इति तावद्दहं वेदि इदानीं तु जतया किंतु
 आस्मिन् भिदाश्रयेऽपि त्वमेव मासि अतस्त्वसर्वं पृथग्विचिन्त्य कथं वृत्तमिति वदेत्युक्तेन प्रशुणावत्रान्निगमात्सक्षेपत एवोक्तवृत्तबलोऽवैत् विदितवानित्यर्थः ३९ ततः कि
 वृत्तमित्यपेक्षायामाह तावदिति वर्षे जाते आत्मनो मानेन ननु त्यनेह सात्रुटिमात्रेण कालेन सकलं सानुचरं हरिं ददर्श ४० दृष्ट्वा च त्यतर्कयदित्याह यावत् इति द्वाभ्याम् मेमाया
 शय्ये मायातल्ये ४१ मन्मायामोहितेभ्य इतरैः कुत्रत्याः ४२ इति वितर्कयन् मुह्यदित्याह एवमिति द्वाभ्याम् एवमेतेषु भेदेषु चिरंध्यात्वास आत्मभूरिति पाठः ४३ ४४

ननुमायाप्रपत्यतस्यकृतोमोहद्वयतआह तस्यामिति महामायिनिभगवतिअन्यमायायाआवरणविसेपकत्वाभावेदृष्टातदयमाह तस्यातमिस्वयपारात्र्यानंहारहिम
 कणप्रभवतमइव तद्विज्ञायेपिसर्जनस्यापितमसोनेहारमितिविशेषणछादसम् तत्तमोयथापृथगावरणनकरोति किन्तु तत्रैवलीयते यथाचरवयोतार्चिरहनिपृथ
 कप्रकाशनकरोति एवमहतिपुरुषेषुजत पुस इतरानीचामायातयातत्रकिचिक्करोति किन्तु आत्मनिस्वस्मिन्नेवरेषयसामर्थ्यानिहतीति ४५ अन्यदप्याश्रयं
 माह तावदिति वत्सपाठा वत्सा पालाश्वसर्वेयष्टिविषाणादयश्च ४६ ४७ श्रीवत्सप्रभायुक्तान्यगदानिदोषुयेषाम् रत्नमयानिकवृवन्निधाराणिककणनिपा
 णियुष्याम तेचनेच ४८ तथाश्चरिबहुजन्मार्जितपुण्यतयुक्तेर्जनैरर्पिते ४९ चद्रिकाविशदस्मितयुक्ते सहारुणगुणेनचवर्तमानायेऽपागास्ते वीक्षिते स्वका
 र्यानास्वभक्तमनोरथानांरजसत्त्वाभ्यास्त्रपुपालकाइवव्यदृश्यत सत्त्ववदृशदस्मितेनपालकाइव रजोवदरुणगुणेनचस्वष्टारइव तादृक्कटाक्षैर्द्योतमानाइत्य
 र्य ५० आत्माब्रह्मातदादिस्तद्वर्षयते अनेकार्हे अनेकार्हेणै ५१ अजाद्याभिर्मायाविद्यादिभिर्विष्मृतिभिःशक्तिभिः ब्रह्मादिभिरिति महत्सूत्रयोरपृथक्क

तस्यातमोयनेहारस्वद्योतार्चिरिधाहनि महतीतरमार्यैशयनिहत्यात्मनियुजत ४५ तावत्सर्वेकस्सपाठा पश्यतोऽजस्यतस्सपात् व्यद
 श्यतघनश्यामा पीतकोशेयवासस ४६ चतुर्भुजा शरवचक्रगेदाराजीवुपाणयः किरीटिन कुडलिनीहारिणोवनमालिन ४७ श्रीव
 त्सागददोरत्नकुक्कणपाणयः नूपुरे करकेभोता कटिसूत्रागुलीयके ४८ अधिमस्तकमापूर्णास्तुलसीनवदामभि कौमलेः
 सर्वगात्रेषुश्चरिपुण्यवदार्पिते ४९ चद्रिकाविशदस्मरे सारुणापागवीक्षिते स्वकार्यानामिवरजे सत्त्वाभ्यास्त्रपुपालका ५० आ
 त्मादिस्तद्वर्षयतेमूर्तिमद्विश्चरचरे नृत्यगीताद्यनेकार्हे पृथक्पृथग्गुणासिता ५१ अणिमाद्यैर्महिमभिस्त्रजाद्याभिर्विष्मृतिभि चतुर्वि
 शतिभिस्तत्त्वे परीतामहदादिभि ५२ कालस्वभावसस्कारकामकर्मगुणादिभि स्वमहिध्वस्तमहिभिर्मूर्तिमद्विरुपासिता ५३ सत्य
 ज्ञानानन्तानदमात्रैकरसमूर्त्तय अस्पृष्टभूरिमाहात्म्याअपित्युपनिषद्गुणाम् ५४ एवसकृद्दृशजि परब्रह्मात्मनोऽरिवृत्तान् यस्य
 भासासर्वमिदविभ्रान्तिसचराचरम् ५५ ततोऽतिकुतुकोहत्यास्तिमितेकादशादिय तद्वाग्नाऽभूदजस्तूष्णीपूदच्यतीवपुत्तिका ५६

विवक्षयाचतुर्विंशतितत्सैर्जगत्कारणे ५२ कालादिभिश्चतस्रहकारिभि तत्रस्वभाव परिणामहेतु सस्वरउदोधक स्वमहिध्वस्तमहिभि भगवन्महिन्नातिरस्क
 तस्वातन्त्र्ये उक्ते सर्वैरिणामाद्यै ५३ सर्वेषामूर्तिमक्तेपिविशेषमाह सत्यज्ञानरूपाश्वअनताश्वआनंदरूपाश्वतत्रापितदेकमात्राविजातीयसभेदरहिताः तत्रापिचैक
 रसा सदैकरूपासमूर्त्तयोषेपातेयद्वा सत्यज्ञानादिमात्रैकरसयत्ब्रह्मतदेवमूर्त्तयोषेषामितिअतएवोपनिषत्तुआत्मज्ञानसैवहकुचसुर्येवातेषामपिहिनिश्चितम् अस्पृष्ट
 भूरिमाहात्म्याः नस्पृष्टस्पर्शयोग्यभूरिमाहात्म्येषातेतथाभूताः सतोव्यदृश्यतेति ५४ एवसकृत्एकदेवदर्श परब्रह्मणोविशेषणम् यस्येति ५५ अतिकुतुकेना
 श्रयेणउदृत्यदृष्टी फ्यदृत्य हसपृष्टेनिष्येतिवाकुतुकशब्देतृतीयायाश्छादसोलुक यद्वा उदृत्यइतिच्छेद अतिकुतुकेनउदृत्य विलोभ्य विपर्यस्त सन्नितिचावत्
 पात्रातरेतुअतिकुतुकेनोदृतः सुभित तेषांथान्नाकेजसात्तव्यसर्वैदियोब्रह्मातूष्णीनिश्चलीऽभूत् अनदृष्टां व पूदेवीब्रजाधिष्ठात्रीकाचिद्देवतातस्याअतिसमीपेषुत्ति
 काचतुर्मुखीरुक्वकप्रतिमेव ५६

एवंमोहमग्नमज्जमुज्जहारेत्याह इतीति इरेषोऽरासरस्वतीतस्या ईषो ब्रह्मणिकमिदमितिसुह्यतिसतिपश्चात्तद्रूपमप्यनीशेसतिपरमोजः श्रीकृष्णः सपदि अजाजवनि
 कामायास्त्रुपांतिरस्करिणीम् यथाऽद्रुतदर्शितम् तांच्छादतिरोधत अपसारितवानित्यर्थः अथवाअपंलोकाभिमानीममैश्वर्यंद्रूपमयोग्यइतितस्योपरिमायां प्र
 सारितवानिति कमुह्यतिसति अतर्वैर्यतर्कागोचरे निजः असाधारणोमहिमायस्यतस्मिन्निति मोहे हेतुरुक्तः दर्शनायोग्यत्वायत्रीणिविशेषणानि स्वप्रमि
 तिके स्वप्रमितस्वप्रकाशंचतत्कसरवचयस्मिन् अतएवाजातः प्रकृतेः परत्रपरस्मिन् अतन्निरसनसुरवेन ब्रह्मकैः श्रुतिशिरोभिर्मिति ज्ञानयस्मिन्तस्मिन्
 स्वरूपे ५७ अर्वाकृबहिः प्रतिलब्धान्यस्त्रीणियेनसः परेतवन्मृतोयदिकथंचित्सुनरुत्तिष्ठतितथादृष्टीः नेत्राणि ५८ जनानामाजीव्येद्रुमैराकीर्णम् स
 माप्रियंसंततानिआसमंतास्त्रियाणियस्मिन्तत् ५९ तदाह यत्रेति नैसर्गदुर्वैराः स्वाभाविकाप्रतिकार्यवैरवंतोऽपिनराः सिंहादयश्चाभिन्नाणीवयत्रसहे

इतीरेषोऽतर्क्यनिजमहिमनिस्वप्रमितिकेपरत्राजातोऽतन्निरसनसुरवब्रह्मकमितौ अनीशोऽपिद्रष्टृकिमिदमितिसुह्यतिसति
 च्छादाजोज्ञात्वासपदिपरमोऽजाजवनिकाम् ५७ ततोऽर्वाकृप्रतिलब्धासः कः परेतवदुत्थितः कृच्छ्रादुन्मील्यवेत्तृशीरचष्टेद
 सहात्मना ५८ सपद्येवाभितः पश्यन्दिशोऽपश्यत्पुरस्थितम् वृदावनजनजीव्यद्रुमाकीर्णसिमाप्रियम् ५९ यत्रनैसर्गदुर्वैराः
 सहसन्मृगादयः मिन्नाणीवाजितावासद्रुतरुतर्षकादिके ६० तत्रोद्दहत्पशुपवंशशिपुत्वनात्य ब्रह्मादयपरमननमगाधवो
 धम् वत्सान्सरवीनिवपुरापरितोविचिन्वदेकसपाणिकवलपरमेष्ठाचष्ट ६१ दृष्ट्वात्वरैणानिजधारणतावतीर्यपृष्ठावपुःकनक
 दंडमिवातिपात्य स्पृष्ट्वाचतुर्मुकुटकोटिभिरघ्रियुग्मनत्वासुदशुस्रजलैरकृताभिषेकम् ६२ उत्थायोत्थायकृष्णस्यचिरस्थप
 दयोःपतन् आस्तेमहित्वाप्रार्द्रष्टृस्मृत्वास्मृत्वापुनःपुनः ६३ शनैरथोत्थायविमृज्यलोचनमुकुटमुहीह्यविनस्त्रकधरः कृतोजलिः
 प्रथयवान्समाहितः सवेपथुर्गद्गदयैलतैलया ६४ इतिश्रीभागवतेमहापुराणेदशमस्कंधेचतुर्दशोऽध्यायः १३ ६४

वासन् अजितस्यावासेनद्रुताः पलायिताः रुद्रतर्षादयः क्रोधलोभादयोयस्मात् तथाभूतंवृदावनमपश्यदिति ६० तत्रचपरमेष्ठी ब्रह्मा एवपुराप्रवर्देव
 ब्रह्मअचष्ट अपश्यत् कथंभूतम् पशुपवंशशिपुत्वनात्यमुद्दहत् नात्यमित्यत्रहेतुः अद्वयमित्यादि अद्वयंचवत्सान्निविचिन्वत् एकचसरवीन्
 अगाधबोधंचविचिन्वत् अनंतंचपरितोविचिन्वत् परंचशिपुत्वमुद्दहत् ब्रह्मचसपाणिकवलमितिनात्यमेवाद्दहदित्यर्थः ६१ निजधारणतः
 स्ववाहनात्वरैणवेगेनावतीर्यदंडवन्त्वा चतुर्णांमुकुटानामयैरांघ्रियुग्मसृष्ट्वासुदशुस्रजलैरानंदाश्रुसूतैः स्रजलैरभिषेकमकरोदिति ६२ चिरस्थचिर
 पादयोःपतन्नास्ते ६३ सवेपथुः सकंपः अतएवगद्गदया अनुकरणमेतत् इलयावाचाएलत अस्तौत् ६४ इतिश्रीभागवतेमहापुराणेदश
 मस्कंधेटीकायांचतुर्दशोऽध्यायः १३ ६४

ननुर्दशोः इतरस्यापूर्वागतुकनिश्चयम् अनारा कर्तुमस्तोषीत्कृष्णाद्रह्याविमोहित १ स्वहृतापराधनप्रियासकूपतयाभगवन्महिमानमनवगाहयानापयाहृष्टस्वरूप
 मेवकीर्तयन्नाह नोमीति हेर्दंडय स्तुत्यनेतुम्यनोमि द्वितीयार्थेचतुर्थी अथवा नोमीत्युक्त्वा प्रस्तुतस्यभगवत कर्मत्वज्ञातेप्रयोजनापेक्षायामेवभूतोभगवानेवप्रयोजन
 मितितादर्थ्येचतुर्थीयद्वा तुभ्यत्वामेवप्रसादपितुत्वामेवस्तोषीत्यर्थ अत्रवद्वपुर्भ्यस्यतस्मैतुभ्यम् तडिद्वदवरस्यतस्मै गुजानामवतसोर्कर्ण घूपणेपरिपरित पि
 च्छचवर्हापिठतेर्लसन्नुवपस्यतस्मै वन्या स्रजोयस्यतस्मैकवलादिभिलेष्मभि श्री शोभायस्यतस्मै मृदुपादोयस्यतस्मै पशुपस्यागजाय १ ननु नोमीतिप्रतिज्ञा
 यकिस्वरूपानुवादमात्रकियतेअतआह अस्यापीति भोदेव अस्यापिफलभत्वेनप्रकाशितस्यापितववपुषोऽवतारस्यमहिमामिमानमयसितुज्ञातुकोऽपिक्व ब्रह्माभ
 हमापिनेशो नशक्नोमि यद्वाकश्चिदपिनेशेनसमर्थअसीत् सुलभत्वायविशेषणद्वयम् मदनुग्रहस्वभमानुग्रहोयस्मान्तन्मदनुग्रहस्य किंच स्वेच्छामयस्य स्वीयाना
 प्रक्तानायथायथेच्छातयातथाभवत् तर्हि किमितिज्ञातुंनशक्यतेअतआह ननुभूतमयस्यअचित्यशुद्धसत्त्वात्प्रकस्य यदाऽस्यवतदाकयपुन साक्षात्तवकेवल
 स्यात्सुरानुभूतेरेवस्वसुरवानुभवमात्रस्यावतारिणोऽगुणातीतस्यमहिमानजातेरेणनिरुद्धेजापिमनसाकोवाज्ञातुसमर्थेभवेत् अथवा भूतमयस्यउक्तलक्षण
 स्यापिविराडूपस्यतवत्वानियम्यस्यवपुषःमहिमानमेवावसितुकोऽपिनेशो तदासाक्षात्तवेवासाधारणस्यनियम्यनियतृभेदरहितस्यउक्तलक्षणस्यास्यमहिमा

ब्रह्मोवाच नोमीदृशतेऽध्वपुषेतडिदवरायगुजावतसपरिपिच्छलसन्नुस्वाय वन्यस्त्रजेकवलवेत्रविषाणवेणुलक्ष्याश्रियेमृदुपदेपशु
 पागजाय १ अस्यापिदेववपुषोमदनुग्रहस्यस्वेच्छामयस्यननुभूतमयस्यकोऽपि नेशोमहित्ववसितुमनसांतरणसाक्षात्तवेवकिमुतादा
 सुरानुभूते २ ज्ञानेप्रयासमृदुपास्यनमनाएकजीवतिसन्मुरुरितोभवदीयवार्ताम् स्थानेस्थिता श्रुतिगतातनुवाङ्मनाभियेप्रायशोऽजित
 जितोऽप्यसितैस्त्रिभोक्स्याम् ३ श्रेयःस्मृतिभक्तिमुदस्यतेविभोक्तिप्रयतियेवैवलवाधे लब्धये तेषामसीकेशलूकैषिष्यतेनान्यद्यथास्थूलतु
 षावघातिनाम् ४ पुरेहसुमन्वेहवोऽपियोगिनस्त्वदपितेहानिजकर्मलब्धया विबुद्धाभर्त्स्येवकथोपनीतया प्रपदिरेऽजोऽच्युततेगतिपराम् ५

नमवसितुकोऽपिनेशइति किमुक्तव्यमित्यर्थ २ तर्हिअज्ञा कथसत्तारतरेपुरतआह ज्ञानइति हेअजितउदपास्यर्षदप्यकृत्वासद्भिर्मुस्वरितोस्वतएवमित्यप्रकटिता
 भवदीयवार्तास्वस्वस्थानएवस्थिता तत्सन्निधिमात्रेणस्वतएवश्रुतिगताश्रयणप्राप्तातनुवाङ्मनोभिर्नमत सकुर्वतोयेजीवतिकेवलयद्यपिनान्यलुर्वेति ते प्रायशस्त्रि
 लोस्यामन्वैरनिताऽपिलजितः प्राप्नोऽसीति किज्ञानभ्रमेणेत्यर्थ ३ भक्तिविनात्तानतुनैवसिद्धेदित्याह श्रेयःस्मृतिमिति श्रेयसामश्रुदपापवर्गलक्षणान्मनुतिःअस्वण
 यस्या सरसरवनिर्झसणाम् तातेतवभक्तिमुदस्यत्यक्त्वा श्रेयः स्मृतिमितिपाठेश्रेयसामर्षाभूतामिति तेषाकेशलूकैषाएवावशिष्यते अयभाव यथाअत्यप्रमा
 णंधान्यंपास्त्यन्यअत कृणहीनानस्पूलधान्याभासान्तुषानेवावघ्नति तेषानकिंचित्फलम् एवभक्तितुच्छीहृत्ययेकेवलवोधायप्रयततेतेषामपीति ४ भर्त्स्येव
 ज्ञाननान्यथेव्यत्रसद्यचारप्रमाणयति पुरेति हेभूमन् इहलोकेपूर्वयोगिनोऽपिसत योगैर्ज्ञानमप्राप्यपश्चात्स्वदीर्घतेहा लक्ष्यर्पितालीकिस्यपीहाचेशयेस्ते निजकर्म
 लब्धपात्रदीर्घतेभिर्जे कर्मफलैश्चया लक्ष्यर्पिताइदानीजानिकर्मोणचर्त्स्येवइत्येकपदवाक्योपनीतयाकथयाम्बसमीपप्रापितया भर्त्स्येवविबुध्यआत्मज्ञानज्ञा
 वाभज-सुभेनेवतेपरगतिप्राप्ता ५

एवंतावत्सगुणनिर्गुणयोरुभयोरपि ज्ञानं दुर्घरमिति लक्ष्म्याश्रवणादिनैव त्वत्साक्षिर्नान्यथेत्कृतम् इदानीं पद्यप्युभयोरविशेषेण दुर्जेयत्वमुक्तम् तथाऽपि गुणातीतस्य ज्ञानं कथं चिद्भवेत् न तु सगुणस्य तव अचिंत्या नंतगुणत्वादिति श्लोकद्वयेन स्तौति तथाऽपीति हेभूमन् अपरिच्छिन्न अगुणस्य ते महिमा अमलैरंतरात्मभिः प्रत्याहृतैर्द्विभैः विबोद्धुं बोधगोचरी भवितुमर्हति योग्यो भवति अथवा विबोद्धुं ज्ञातुमर्हति अर्हति शक्यत इत्यर्थः यद्वा महिमेति महिमानं कश्चिद्बोद्धुमर्हतीत्यर्थः कथं स्वानुभवात् आत्माकारांतःकरणसाक्षात्कारात् नन्वतःकरणमपि मयिकारमेव विषयीकरोतीति कथं मात्माकारता तस्येत्यत आह अतिक्रियादिति विक्रिया विशेषाकारः तद्दहितात् विशेषपरित्याग एवात्माकारतेत्यर्थः नन्वतःकरणसाक्षात्कारविषयत्वे ज्ञातृत्वप्रसंगः स्यादत आह अरूपत इति रूपं विषयः अविषयात् रक्षितविषयमेवात्मनो न फलविषयत्वमतो नायं दोष इति भावः कथं तर्हि स्फूर्तिः अनन्यबोद्ध्यात्मतया स्वप्रकाशत्वेनैव न त्वन्यथा इदं तदिति विषयत्वेनेत्यर्थः बुद्धितत्स्थचिदाभासौ द्यावेतौ व्याप्तौ घटम् तत्राज्ञानं धियानश्येदाभासेन घटः स्फुरेदिति अनात्मस्य आत्मानितु ब्रह्मण्यज्ञाननाशाय वृत्तिव्याप्तिरिहेत्यते स्वयंस्फुरणरूपत्वान्नाभासस्तत्र युज्यते अथवा मासर्वतोऽंतरं गालक्ष्मीरपि अगुणस्य ते महि महिमानममलैरंतरं रक्षितभिरिंद्रियैरपि यथायादृक्वस्तस्तेन रूपेण विबोद्धुं किमर्हति नार्हत्येवेत्यर्थः कथं तर्ह्यर्हति तदाह स्वानुभवा

तथाऽपि भूमन् महिमाऽगुणस्य ते विबोद्धुमर्हत्यमलांतरात्मभिः अतिक्रियात्स्वानुभवाद्दूरूपतो ह्यनन्यबोद्ध्यात्मतयानन्यथा ६ गुणात्मनस्तेऽपि गुणान्विमातुहितावतीर्णस्य क ईशारेऽस्य कालेनैर्वा विमिताः सकल्पैर्भूपांसवः रवेमिहिकाद्युभासः ७ तत्तेऽनुकंपासुसमीक्षमाणो भुजान एवात्मकृतं विपाकम् तद्वाग्बुभिर्विदधन्मस्ते जीवेतयो मुक्तिपदे सदा च भाक् ८ पश्य शमेऽनार्यमनंत आद्ये परात्मनि त्वस्यपि माधिमाधिनि मायां वितत्ये क्षितुमात्मवैभवं तद्वाहं कियानैच्छमिवाचिरग्नौ ९ अतः क्षमस्वाच्युत मे रजो भुवो ह्यजानतस्त्वत्पृथगीशमानिनः अजाऽबले पांधतमोऽध्वक्षुषणोऽनुकंप्यो मयि नाथवानिति १०

नात्मात्मनः गुणाधिष्ठातृस्ते तव पुनर्गुणान्विमातुमेतावंत इति गणयितुमपि के ईशारे समर्था बभूवुः दूरतस्तद्विशेषवार्ता कथं भूतस्य तव अस्य विश्वस्य हिताय फलनाय बहुगुणा विष्कारेणावतीर्णस्य ननु कालेन निपुणैः किमशक्यमत आह कालेनेति वाशब्दो वितर्कं सकल्पैरिति निपुणैर्बहुजन्मना कालेन भूपरमाणवो विमिता विशेषेण गणिता भवेयुः तथारवेमिहिका हिमकणा अपि तथाद्युभासः दिवि नक्षत्रादिकिरणपरमाणवोऽपि ७ तस्माद्भक्तिरेव संगच्छत इत्याह तत्तेऽनुकंपामिति सुसमीक्षमाणः तव रूपा कदा भविष्यतीति बहुमन्यमानः स्वार्जितं च कर्म फलमनासक्तः सन् भुजान एव नातीव तप आदिना क्लिश्यन्नेव यो जीवेत समुक्तौ दायभाग्भवति भक्तस्त्वजीवनव्यतिरेकेण दायप्राप्ता विवमुक्तौ नान्यदुपयुज्यत इति भावः ८ तदेवं स्तुत्या भगवंतं क्षमापयितुं स्वापराधं निवेदयति पश्येति हे ईशमेऽनार्यदीर्जन्यं पश्य यदहं मायिनामपि मायिनि विमोहके लब्धपि स्वमायां प्रसार्य आत्मैश्वर्यमीक्षितुमैच्छम् अभिलषितवान् अहो एव कर्तुं लब्धं कियान् न किंचित् यथाऽमेरुद्रूताज्याला अग्नौ न किंचित् तद्ददति ९ रजोभुवः रजसोजानतस्य अतः अजानतः अत एवाजाबले पांधतमोऽध्वक्षुषः अतो जगत्कर्ता ह्यमिति मदेन गाढतमो रूपेणांधी भूतेनेत्रेयस्य अतस्त्वत्तः पृथगीशमानिनः अन्यत्र प्रभुत्वेन वर्तमानोऽपि मयि नाथे सति नाथवान् मद्भृत्य एव अत एवोऽनुकंप्य इति मत्वा क्षमस्वेत्यर्थः १०

ननु ब्रह्मा इति यदहस्त्वमपि ईश्वर एवेति चेत्तत्राह क्वाहमिति तम प्रकृति महान्महत्तत्त्वम् अहमहकार स्वमाकाश चरो वायुः अग्नि वार्त्तलम् भूश्च प्रकृत्यादिपृथि
व्यतिरेके सर्वेष्टितो योऽदृष्ट स एव तस्मिन्वास्त्वमानेन सप्तवितस्ति कायोपस्यसो हृत् क्वच ते महत्त्वम् कथं भूतस्य ईदृग्विधानियान्यविगणितानिष्कानितेषु
स्माणव तेषाचर्यापनिष्मणतदर्थवाताध्वानोगवासाद्वरोमविवराणियस्यतस्य तव अतोऽतितुच्छत्वात्तयाऽनुकप्योहमिति ११ अपिच गर्भगतस्य शिशो पा
दपोरुत्क्षेपणमातु किमपरापाय भवति लोके अस्ति नास्ति व्यपदेशाभ्याभावाभावशब्दाभ्यास्यूलसूक्ष्मकार्यकारणशब्देर्वाभूषितमभिहितम् एतेषां शब्दानाम्
विनिर्णयेऽपि तस्य तमिति वा सर्ववस्त्वित्यर्थ हेअधोक्षज तव कुक्षे अनतपहि कियदपि किंचिन्मात्रमपि किमस्ति न किंचिदस्तीत्यर्थः अत सर्वस्य तव कुक्षि
गतत्वेन ममापितयात्मान्मातृवदपराध सोढव्य इति भाव १२ किंच विशेषतो पितृत्वे मम जन्म प्रसिद्धमित्याह जगन्त्रयेत्यादि जगन्त्रयस्यांते प्रत्ययेऽपि उद्पीना
सप्लव सप्लेपः तस्मिन्नुदे उदके नारायणस्योदरे नाभि तस्य नाभादजो विनिर्गम इति यावाक् सातावनृषानभवति वैनिश्चितम् तथाऽपि तु हे ईश्वर त्वत्त अहं कि
न विनिर्गत नोत्पन्नोऽस्मि अपि तु त्वत्त एवोत्पन्न इत्यर्थ १३ तर्हि नारायणस्य पुत्रस्त्वमम किमायात तत्राह नारायणस्त्वमिति न हीतिका क्वास्त्वमेव नारायण इ

क्वाह तमो महदुत्तरवचराग्निषार्धसत्वेष्टितादृष्टसप्तवितस्ति काय क्वेदृग्विधा विगणितानि पराणुचर्यावाताध्वरोमविवरस्य च ते म
हितम् ११ उत्क्षेपणगर्भगतस्य पादयो किं कल्पते मातृरधोक्षजात्सु किमस्ति नास्ति व्यपदेशाभूषिततवास्ति कुक्षे कियदप्यनत १२
जगन्त्रयातो दधि सप्लवो दे नारायणस्योदरे नाभिनालात् विनिर्गतोऽजस्त्विति वाङ्मवेष्टुषा किं त्वीश्वर त्वन्निर्गतोऽस्मि १३ ना
रायणस्त्व न हि सर्वदेहिनामात्माऽस्य धीशोऽखिललोकसाक्षी नारायणोऽग्निरभूजलायनत्तच्चापि सत्यनतवैवमाया १४ तच्चैज्ज
लस्य तव सज्जगदुपु किं मे न दृष्ट भगवस्तदेव किवास्तदृष्टद्विमेतदेव किन्नो सपद्येव पुनर्व्यदर्शि १५

त्यापादयति कुतोऽहं नारायण इति चेदत आह सर्वदेहिनामात्मा स्मृति एवमपि किं नारायणो न भवसि नास्तीवसु मूह अयनमाभयोपस्य सतथेति त्वमेव सर्वदे
हिनामात्मा त्वान्नारायण इति भाव हेअधीश त्वनारायणो न हीति पुन काक् अधीश प्रवर्तकस्तत्तत्त्वनारस्वायनं प्रवृत्तिर्यस्मात्सतथेति पुत्रस्त्वमेवासाविति कि
च त्वमखिललोकसाक्षी अखिललोकसाक्षान्तपश्यसि अतो नारमयसे जानासीति त्वमेव नारायण इत्यर्थ नन्वेव नारायणपदव्युत्पत्तौ भवेदेव तत्त्वन्यथा प्रसि
द्धमित्याशक्याह नारायणोऽगमिति नराहुद्गतायेऽर्थस्तथानरन्जातयज्जलतदयनाद्यो नारायण प्रसिद्ध सोऽपि तवैवागमूर्ति तथा च स्मर्यते नराज्जातानि
तत्त्वानिनारा णीति विदुर्बुधा तस्य तान्ययनं पूर्वतेन नारायणः स्मृत इति तथाच आपो नारा इति प्रोक्ता आपो वैतरसूनव अयनतस्यता पूर्वतेन नारायणः स्मृत
इति च ननु मन्मूर्तेरपरिच्छिन्नाया कथं जलाश्रयत्नमत आह तच्चापि सत्यनेति १४ अपरिच्छेदमेवोपपादयति तच्चैदिति जगदाश्रयभूततव तदुपुऽजलस्यमि
श्रेयस्यदिसत्सत्यस्यात्तर्हितदेवकमलनालमार्गेणात् प्रविश्य सवत्सरशतविचिन्वताऽपिमया हे भगवन्नचित्यैश्वर्यतत्र किमिति न दृष्टम् तद्यपि किमिति नो
व्यदर्शिन दृष्टम् तदेव तप करणा नवरसपद्येव स दृष्टम् अनो मायैव अतस्त्वन्मूर्तेर्देशविशेषपरिच्छेद सत्यो न भवतीत्यर्थ १५

अपिच यदिजलादिप्रपंचः सत्यः स्यात्तर्हि तेन तव परिच्छेदो भवेत् सत्तु माया विलसित इति त्वयैव दर्शितमित्याह श्लोकत्रयेण हेमाया धमना योपशमन अत्रैवाव
 तारे बहिः स्फुटस्यापि जठरमध्ये जनन्याः प्रदर्शनेन १६ ननु बहिः सत एव अंतर्जठरे प्रतिबिंबोऽस्तु कुतः सर्वथामाया त्वं तत्राह यस्येति यस्य तव कुक्षौ सर्वमिदं
 यथा भाति तत्सर्वमिहापि बहिरपि तथैव भाति किंच सा त्वं त्वत्सहितम् तदिदं सर्वमायया विना किं घरेत अयं भावः त्वयि प्रतिबिंबश्चेद्वा त्वाद्दिलोम तथा प्रती
 येत न तु तदस्ति तव चादर्शस्थानीयस्य त्वयि प्रतीतिर्न स्यात् अतः सर्वथामिथ्यात्वमेवेति १७ अपिच न केवलं जनन्याः मया पितथैव दर्शितमित्याह अद्यैव
 ति त्वदृते त्वां विना अस्य विश्वस्य माया त्वं त्वयामैव च तदप्यद्यैव किं दर्शितं किंतु दर्शितमेव तथाहि एकोऽसीत्यादितत्ततो मया सहा खिलैस्तत्त्वादिभिरुपासि
 ताः तावन्तश्चतुर्भुजा असि जगति ब्रह्मांडानि इति प्रागनुक्तमपि दृष्टमिति ज्ञातव्यम् १८ ननु ब्रह्म नूतन मया दर्शितं शुद्धमेव चेत्तन्मयं कथं प्रपंचवन्मायेत्युच्यते

अत्रैव माया धमना वतारे त्वस्य प्रपंचस्य बहिः स्फुटस्य कृत्स्नस्य चांतर्जठरे जनन्या माया त्वमेव प्रकटीकृतं ते १६ यस्य कुक्षौ विदंस
 वंसात्मभाति यथा तथा तत्त्वस्य पीहतत्सर्वं किमिदं मायया विना १७ अद्यैव त्वदृतेऽस्य किममनते माया त्वमा दर्शितं मेकोऽसि प्रथमं
 नतो ब्रजसुहृद्ब्रह्माः समस्ता अपि तावन्तोऽसि चतुर्भुजास्तदखिलैः साकमयोपासितास्तावत्येव जगत्स्य भूस्तदमितं ब्रह्मा द्वयं शिष्य
 ते १८ अजानता त्वत्पदवी मनात्मन्यात्मात्मना भासितव्यमायाम् सृष्टा विवाहजगता विधान इव त्वमेवोऽत इव त्रिनेत्रैः १९ सुरे
 षु पिधीषात्तथैव नृषु अपि तिर्यक्षु यादस्त्वपितेऽजनस्य जन्मासतां दुर्मदनिग्रहाय प्रभो विधातः सदनुग्रहाय २० कोवेत्ति भूमन् भूगव
 न्परात्मन्यो गेश्वरो तीर्भवत्त्रिलोक्याम् क्वा कथं वा कति वा कदेति विस्तारयन् नु क्रीडसि योगमायाम् २१ तस्मादिदं जगदशेषम्
 सत्स्वरूपस्वप्नाभमस्तधिषणं पुरुदुःखदुःखम् त्वयैव नित्यसुखबोधतनावनंते माया त उद्यदपि च त्सदिवा वभाति २२ ६२

सत्यम् किंतु अद्वितीये त्वयि नाना त्वंगुणावतारमत्स्याद्यवतारेषु विकार्यवशेन स्वतंत्रमायानिबंधनमित्याह श्लोकद्वयेन अजानता मिति त्वत्पदवी तं त्वस्वरूपमजानताम्
 अनात्मनि प्रकृतौ स्थितः आत्मैव त्वं आत्मनैव स्वातंत्र्येण मायां वितत्य भासि कथं जगतः सृष्टावहमिव ब्रह्मेधविधाने पालने च एष त्वमिव अंते त्रिनेत्र इवेति १९
 सुरेषु उपेद्रः ऋषिषु परशुरामः नृषु पिरामः २० ननु च स्वातंत्र्ये कथं कुत्सितेषु मत्स्यादिषु जन्म कथं वा मनाद्यवतारे याज्ञादिकार्षण्यं कथं वाऽस्थिनेव क
 दाचिद्भयपलायनादि अत आह कोवेत्तीति अन्वर्थैः संबोधनेर्दुर्ज्ञेयत्वमेवाह भूमन् नित्यादिभिः भवत उतीर्लाः त्रिलोक्यां कोवेत्ति क्वा कथं वा क
 दावा कति वेति अचिंत्यं तव योगमाया वैभवमिति भावः २१ ननु भवत्ववताराणामचित्यो महिमा प्रपंचस्य त्वसत्त्वे कथं सत्त्वप्रतीतिरिति मामाशंकां सपरि
 करसुपसहरन्परिहरति तस्मादिति अस्तधिषणं निरस्तप्रतिभासं त्वयैव उद्यत् उद्भवत् अपियन्नश्यत् सदिवेत्युपलक्षणमेतत् नित्यमिव सुखमिव चेतनम्
 दुःखमिव च अधिष्ठानभूतस्य तव गुणैः तथा तथा भातीत्यर्थः २२ ६२ ६२ ६२ ६२ ६२ ६२ ६२

तमेवतुसत्यइत्याह एकस्वसत्यकृत आत्मादश्यमसत्यदृश्यनचात्मादृश्य अत सत्य किंच यदिकारवत्तदसत्यम् नचत्वयिजन्मादयोविकाराः सतीत्याह आद्यरूप
 णम् अतो न जन्म आद्यत्वे हेतुः पुराण पुराऽपिनवः कर्षात्पूर्वमपिवर्तमानइत्यर्थं अबहेतु पुरुषइति तथाच श्रुति पूर्वमेयाह पिहासमिति तस्युरुषस्य पुरुषत्वमिति न
 न्मानतरास्ति नवक्षणविकारवारयति नित्यइति सनातनइत्यर्थं पूर्ण अजस्रसुरव अक्षर अमृतइति चतुर्भिः पदैः क्रमेण वृद्धि विपरिणामापक्षयविनाशानुवा
 रयति पूर्णत्वे हेतु अनत अद्वयइति च देशकालपरिच्छेदरहित वक्रपरिच्छेदरहितोऽपि अमृतत्वोपपादनाय चतुर्विधक्रियाफलत्ववारयति स्वयज्योतिर्निरज
 न उपाधितो मुक्तइति पदभयेण अयभाव तत्रोत्पत्तिराद्यइत्यनेनैव नियरुताभ्रतिरपि क्रियायाज्ञानेन वा भवेत् क्रियायाप्राप्तिरत्यपदेनैव नियरुता ज्ञानत प्राप्ति
 वारयति स्वयज्योतिरिति विकृतिरपितुषापाकरणेनावघातेन व्रीहीणाभिक्रपा द्यपाकरणेन भवेत् तच्च असगलान्नसंभवंतीत्याह मुक्तउपाधितइति सत्कारोऽ
 पिक्रिमप्यतिशयाधानेन मलापाकरणेन वा तत्रातिशयाधानपूर्णत्वेनैव निराकृतम् मलापाकरणनिवारयति निरजनइति निर्मलइत्यर्थं २३ तस्मादेवमृत
 ज्ञानान्मुच्यतइत्याह एवंविधमिति त्वापेविचक्षते सम्यक्प्रपयति कथम् आत्मात्मतया आत्माप्रत्यकृतस्य स्वरूपेण नचैतत्पुत्रादिधिवर्गोणमित्याह सफलात्मना

एकस्वमात्मापुरुष पुराणा सत्य स्वयज्योतिरनत आद्य, नित्योऽक्षरोऽजस्रस्रस्वो निरजन पूर्णोऽद्वयो मुक्तउपाधितोऽमृत २३ ए
 वविधत्वासकलात्मनामपि स्वात्मानमात्मात्मतया विचक्षते गुर्वकलव्योपनिषत्सूत्रे कृषायेतेतत्तृतीव भवानृताबुधिम् २४ आत्मानये
 वात्मातयाऽविज्ञानतातेनैव जातनिर्विकल्पप्रपंचितम् ज्ञानेनभूयोऽपि चतस्रतीयतरज्ज्वामहे भोगप्रवाभवावयथा २५ अज्ञानसज्ञाभ
 ववधमोसौ द्वौ नामान्यौस्तत्रतज्ञभावात् अजस्रचित्यात्मनिकेवलेपरेविचार्यमाणेतरणाविवाहनी २६ त्वामात्मानं परमत्वा
 परमात्मानमेव च आत्मापुनर्बहिर्गृह्य अहोऽज्ञजनताऽज्ञता २७

मपि स्वात्मान केन गुरुरेवार्कस्तस्माल्लब्धोपनिषत् ज्ञानतदेव सुचक्ष
 तेन भव एवानृताबुधि ततरतीव २४ तच्च ज्ञानेन तरतीतितच्च तरतीवेतितच्चात्मात्मतया ज्ञानेनेत्यर्थं त्रयप्रतिज्ञातक्रमेणोपपाद्यते तत्रात्मानमेवात्मतयेत्यने
 नत्वोकेन ज्ञानेन तरतीत्युपपाद्यते अज्ञानसज्ञावित्यनेन तरतीवेत्येतत् त्वामित्यादिस्लोकद्वयेन तु आत्मात्मतयेत्येव दुपपाद्यते ननु ज्ञानेन कथं भवतरतीतितस्या
 ज्ञानमूलत्वादित्याह आत्मानमेवेति तेनैव अज्ञानेनैव प्रपंचितप्रपच रज्ज्वामहे भोगप्रवाभवाविति सर्पशरीरस्याध्यासापवादीयथेति २५ ननु ज्ञानेन तरत्येव
 किमिदमुच्यते तरतीवेतितत्राह अज्ञानसज्ञाविति अज्ञानेन सज्ञायथो तौ भववधमोसौ भवेन वधस्तन्योसश्चतौ द्वौ नामपश्चिदौ क्रतज्ञभावात् क्रतश्चासौ ज्ञ
 श्वतस्यभाव तस्मादन्योनस्त ननु कथमहान्प्रज्ञाप क्रियते परमार्थविचारादित्याह अजस्रेति अरक्तालुभवरूपे परेशत्ये आत्मनि अज्ञानं च नचवध अत
 एव न ज्ञानेन चमोस तरणोसूर्येण च्यहनी इवेति २६ ननु परमार्थज्ञानादज्ञानरुतोव धोनिवर्तताम् आत्मात्मतयैव ज्ञानादिति दोऽयमाग्रहइत्याशक्याह
 पदध्यासादस्मिन् पररूपास्फूर्तिस्तदपवादेन तत्रैव ज्ञानमुक्तमित्यमुमर्धीविस्मयेनाकोशान्निवाह त्वामिति त्वामात्मानपरदेहादिपत्वा आत्मनि देहादिमध्य
 स्यतथापरदेहादिमात्मानमत्वादेहाद्यवात्मानमध्यस्यात्र नष्ट आत्मावहिर्गृह्य इति चिन्नहिर्गृहेनष्टवनेमृग्यतइत्यर्थं २७

विवेकिनस्तु प्रत्यक्षरूपे एव परमात्मानं विचिन्वतीत्याह अंतर्भवइति भवतीति भवः चिज्जडात्मकं शरीरं तन्मध्य एव त्वां मृगयंति अतज्जडं त्यजंतः अपवदंतः ननु सतो ज्ञानेनालं किमसतोऽपवादेनेत्याशंक्य अध्यस्तापवादं विनाऽधिष्ठानतत्त्वं ज्ञायत इति सतां न्यवहारेणाह असंतमिति अंतिसमीपे असंतमपि अहिमंतरेण तन्निषेधं विनेत्यर्थः संतं गुणं रज्जुसंतः किमुयंति जानंति अंतिसंतमपि गुणमिति वानजानंतीत्यर्थः तस्मादात्मतयैव ज्ञानान्मुक्तिरिति भावः २८ नन्वेवं ज्ञानैकसाध्ये मोक्षे किमिति भक्तिरु द्वौ धिता अत आह अथापीति यद्यपि हस्तप्राप्यमिव ज्ञानमुक्तं तथाऽपि हे देव तव पादांबुजद्वयमध्ये एकदेशस्यापि यः प्रसादले शोऽधि तेनानुगृहीत एव भगवतस्तव महिम्नस्तत्त्वं जानाति हे भगवन् ते महिम्नस्तत्त्वमिति वा एकोऽपि कश्चिदपि चिरमपि विचिन्वन्तपि अतदशापवादेन विचारयन् पीत्यर्थः २९ तत्तस्माद्भूरिभागः महद्भाग्यम् अत्र भवेद्ब्रह्मजन्मिति तिरश्चामपि मध्ये यत् जन्मतस्मिन्वा येन भाग्येन भवदीयानां जनानामेकोऽपि यः कश्चिदपि भूत्वानिषेवे अत्यर्थं सेवेय इति ३० देवादिजन्मतोऽपि यत्र कुत्रचित्त्वद्रक्तिगज्जन्मैव श्रेष्ठमित्योत्सुक्येन सप्तभिः श्लोकैरभिनंदति अहोऽतिधन्या इत्यादिभिः ब्रजगोरमण्यः ब्रजस्थागावोरमण्यो गोप्यश्च ते त्वया वत्सतरात्मजात्मानावत्सानामात्मजानां च रूपेण यस्य तव तृप्तये सर्वेऽपि यज्ञा अद्यापि न शक्ताः तेन त्वया प्रतिक्ष

अंतर्भवेऽसंतं भवंतमेव स्यात्स्यजंतो मृगयंति संतः असंतमप्यंत्यहिमंतरेण संतं गुणं किमुयंति संतः २८ अथापि ते देव पादांबुजद्वयप्रसादले शानुगृहीत एव हि जानाति तत्त्वं भगवन् महिम्नो न चान्य एकोपि चिरं विचिन्वन् २९ तदस्तु मे नाथ स भूरिभागो भवेऽत्र वा न्यत्र तु वा तिरश्चाम् येनाहमेकोऽपि भवज्जनानां भूत्वानिषेवे तव पादपल्लवम् ३० अहोऽतिधन्या ब्रजगोरमण्यः स्तन्यामृतपीतमतीव ते मुदा यासां विभो वत्सतरात्मजात्माना यत्तृप्तयेऽद्यापि न चालमध्वराः ३१ अहो भाग्यमहो भाग्यं न दगोपव्रजौकसाम् यच्चित्रपरमानंदं पूर्णं ब्रह्म सनातनम् ३२ एषा तु भाग्यमहिमा च्युतता वदास्तामेकादशैव हि वयं वत भूरिभागाः एतद्दृषीकचषकैरसकृत्सिबामः शर्वादयोऽद्भ्युदजमध्यमृतासवन्ते ३३ तद्भूरिभाग्यमिह जन्म किमप्यदव्यायद्वोकुलेऽपि कृतमाधिरजोभिषेकम् यज्जीवितं तु निरिवलं भगवान्मुकुदस्त्वद्यापि च त्पदरजः श्रुतिमृग्यमेव ३४

गंतृप्यतायासां स्तन्यममृतं रूपं पीतमिति ३१ ३२ किंच एतेषां भाग्यस्य तावन्महिमा आस्ताम् कस्तं वि कुं शक्नोति शर्वादयः शर्वेऽहंकाराधिष्ठाता आदिर्येषां चंद्रादीनामेकादशानां ते तथा वयं च वयमित्यात्मानमेव बहुमन्यमान आह एवं बुद्वाहंकारमनश्चक्षराद्याधिष्ठानारस्य यो दशदेवा एव तावत् वत अहो भूरिभागाः यस्मादेतेषां दृषीकाणींद्रियाण्येव चषकाणि पानपात्राणि ते स्ते चतुर्दशस्य चित्ताधिष्ठातुः अंघ्री एव उदजे वारिजे तयोर्मधुमकरंदः तदेवा मृतं स्वादु आसवं मादकं पिबामः एतदुक्तं भवति यदा प्रत्येकमिंद्रियाभिमानिनो वयं कीर्त्तिसौंदर्यसौगंध्याद्येकदेशसेविनोऽपि कृतार्थाः तदा सर्वे द्वियैः सर्वसेविनामेतेषां किं वण्यंते भाग्यमिति ३३ अतो मया प्रार्थितं तदस्तु मे नाथ स भूरिभाग इति यत्तदेवेत्याह तद्भूरिभाग्यमिति किंतत् इह मनुष्यलोके यत्किमपि जन्मतत्रापि अटव्यायत् तत्रापि गोकुले यत् अहो सस्य लोकं विहायात्र जन्मनिजाते कौलाभ अत आह अपि कृतमाधिरजोभिषेकमिति गोकुलवासिनां मध्ये अपि कृतमस्य यस्य कस्याप्यधिरजसाऽभिषेको यस्मिन्तत् ननु कुतो गोकुलवासिन एव धन्यास्तत्राह यदिति येषां जीवितं निरिवलं भगवान्मुकुदः परमेव जीवनमित्यर्थः दुर्लभतामाह अद्यापीति श्रुतिमृग्यं वैदैरपि मृग्यन एव न तु दृश्यत इत्यर्थः ३४

अपिच निवर्णने कृतार्थत्वमेतेषां चेषां भक्त्या भवानपि कृणीषास्ते ननु किरा तुमसमर्थेः ह्येन कृणीस्यामत् आह उत अपि भवानपि एषा कुत्रापि किञ्चिदप्युक्तात्सर्वफला
 प्रकृतात्तत्र परफलात्तादास्यतीति नश्चेत् अपनसर्वत्र गच्छन् विचारयत्सु ह्यति ननु मायेवदत्वाऽनृण स्यामिति चेन्न हि नहि सद्देवादि वसता भक्तानां पोषेषु स्तद
 नुकरणमात्रेण पापिष्ठापृत्तनाऽपि न्वामेवापितामापिता तद्विहितसवधिनामपि दास्यामीति चेत्तत्राह सकृलेति बकाघासुरसहिता एषामपितावदेव चेत् अपयांभमि
 त्याह यदिति येषां धामादयः कृतेष्वदर्थमेवेत्यर्थ ३५ ननु वीतरागादिदोषाणां सन्त्याक्षिनामपि नमत्त परकिञ्चिदस्ति कथमेषामपयसांभित्यत आह तावदिति
 हे कृष्णरागादयस्तावदेव स्तनाश्चैराभवति तथा तावद्गृहमपि कारागृहबधनागारम् मोहोऽपितावदेवांघ्रिनिगड पादश्रवला यावत्तेष्वदीयाजनानभवति त
 दीवानां तु रागादयोऽपि त्वन्निष्ठा मोचका एवेति नयति श्याविशेषः भजनत्वधिकमिति भाव ३६ नन्वतएव अहमेपापुत्रादिरूपेण वर्तते इति चेत्तत्राह प्रपचमिति
 प्रपन्नाभजनताजनसमूहस्तस्या आनदानासदोहसमूहप्रथमित्युक्ति नहि कपटपुत्रत्वादिना तादकृमत्तेरानृण्यसपद्यत इत्यर्थ ३७ तदेवमादित आरायानि

एषापोपनिवासिनामुतभवान् किं देवरातेति नश्चेतो विश्वफलात्फलत्वपरकुत्राप्ययन्युत्पत्ति सद्देवादि वृत्तनाऽपि सकृत्कृत्वा मेव देवापिता च
 द्यामार्थसकृत्स्त्रियात्मतनयप्राणाशयास्त्वकृते ३५ तावद्वागादयस्तावन्तावत्कारागृहगृहम् तावन्मोहोऽघ्रिनिगडो यावत्कृष्णानतजना
 ३६ प्रपचनिष्प्रपचोऽपि विडवयसिष्मृतले प्रपन्नजनतान्दसदोहं प्रथितुप्रभो ३७ जानतएकजानतु किञ्च हत्त्यानमे प्रभो मनसो
 वपुषो वाचो वैभवतवगोचरः ३८ अनुजानीहि मारुणासर्वत्ववेत्सि सर्वदृक् त्वमेव जगतानायो जगदेतत्तवापितम् ३९ श्रीकृष्णवृष्णिकु
 लपुंकरजोपदायिन्स्मानिर्जरहिजपशूदधिवृद्धिकारिन् उद्धर्मशार्वरहरक्षितिराक्षसधुगाकल्पमाः कर्महन् भगवन्नमस्ते ४० श्रीशं
 कउवाच इत्यभिष्टुयभूमानत्रि परिक्रम्य पादयो नत्वाऽभीष्टजगद्भाता स्वधामप्रत्यपद्यत ४१ ततोऽनुज्ञाप्य भगवान् स्वशुवप्राग
 वस्यितान् वत्सान् पुलिनमानिन्येयया पूर्वसखिस्वकम् ४२ त्मानतगुणत्वेन स्वयद्दुर्जेयत्वमुक्तम् केचिन्नुजानीमइति स्थितास्तां तुपहसन्निवाह

जानतइति ननु मेमन आदीनातव वैभवविषयइति ३८ जगदीशलाद्यभिमानपरित्यज्याह अनुजानीहीति हे कृष्णामनुजानीहि सख्यलोकगतुमनुज्ञादेहि
 स्वमहिमानमस्यदादीना च ज्ञानबलादिसर्वत्वमेव वेत्सि यत् सर्वदृक् जगतानाश्च त्वमेवेत्येतावत् ज्ञानम् अतो मम तास्यदजगत् एतत् प्रारीरचतवार्पितम्
 ३९ तदेव किं करप्रस्यापयेति अत्यादरेण नमस्करोति श्रीकृष्णोति वृष्णिकुलपत्यस्य प्रीतिदातृत्वेन हे सूर्योपम स्माच अवनि निर्जरा देवाश्च द्विजाश्च पशवश्च
 तएव उदधपक्षेण वृत्तिकारित्वेन हे चद्रोपम उद्धर्म पारवठ धर्मस्तदेव शार्वरतम् तद्भरतीति तथा अनैनद्वयोपम हे क्षितिराक्षसधुक् क्षितीराक्षसा कसादय
 उद्यन्नेव तेभ्यो द्रुह्यतीति पुन सूर्योपम सूर्योपमऽपिन्यूनेति मत्वाऽह आः कर्मकर्मभिव्याप्य सर्वेषामर्हन् पूज्य भगवन् आकल्पकन्यपर्यतिते तु भवनमइति
 ४० मसखिस्वकमोक्षणकौतुकद्रुतविलंबितपुत्रमुदेऽद्रुतम् निखिलरूपमतो दधुदच्युतोऽवतुसच कलयन् व्रजमगलम् १ पादपोर्नत्वा अभीष्टसर्वत पूजि
 तमभिप्रेतवा ४१ अनुज्ञाप्य अनुज्ञामदाप्यपृष्ट्वेत्यर्थ स्वयशुवव्रत्माणम् यथा पूर्वसखा योयस्मिस्तत् स्वकपुलिनम् ४२

नन्वेतावंतंकालं कथं तत्रैवोपविष्टाः कथंचकृत्स्निपासादिविस्मरणमतआह एकस्मिन्निति श्लोकद्वयेन अच्चेपिथाते प्राणेशं कृष्णामंतराच्च विनाऽपि प्रियविरहेऽज्ञोऽपि वर्षा
 धिको भवति तथाऽपि मायाहताः क्षणाधमिरे ४३ यत्तयमायामोहितं जगदभीक्ष्णं पुनः पुनः विस्मृतात्मकं विस्मृतः आत्मैव येन तत्तथा ४४ अतएव मूचुश्च तेषां
 याऽतिवेगेन स्वागतं सम्यगागतम् एकोऽपि आसस्त्वाविनाऽस्माभिर्नाभोजिनमुक्तः इतएहि साधुअविक्षेपेण भुज्यतामिति ४५ अप्यवदत्यमुक्त्वा ४६ प्रोहा
 मोचेण्वादिस्तस्य वैरुत्सवस्तेनादयः संपन्नः गृणन् उपलालनैशङ्कयन् गोपीदृशामुत्सवरूपादृशिर्दर्शनं यस्य सः ४७ यशोदानंदं सूनुनेति बहूनामुक्तिः सहैव दर्शि
 ता यद्वा केचिदाहुः यशोदासूनुना अपरे नंदसूनुनेति यद्वा यशोदानंदयतीति यशोदानंदः सचासौ सूनुश्चेति तथा तेनास्मात् महाव्यालाद्भयं चाविताः रक्षिताः
 ४८ ब्रजौकसां स्वताकेषु स्तेहवह्याऽब्दमन्वहम् शनैर्निःसीमववृधेयथा कृष्णोत्पूर्ववदित्यादिना स्वतोकेभ्योऽपि परपुत्रे कृष्णे प्रेमाधिक्यमुक्तम् तत्र पृच्छति ब्रह्म

एकस्मिन्नपिथातेऽच्चे प्राणेशं चांतरात्मनः कृष्णामायाहता राजन् क्षणाद्धीमे निरेऽर्भकाः ४३ किं किं न विस्मरंतीह मायामोहितचेतसः च
 न्नोहितजगत्सर्वमभीक्ष्णं विस्मृतात्मकम् ४४ उचुश्च सुहृदः कृष्णस्वागतमेतिरहसा नैकोऽध्यभोजिकवल एहीतः साधुभुज्यताम् ४५
 ततोहसन्तृषीकेशोऽभ्यवदत्यसहार्भकैः दर्शयन् च माजगारन्यवर्ततवनाहुजम् ४६ बर्हप्रसूनवनधातुविचित्रितांगः प्रोहामवेणु
 दलभ्रगरवोत्सवादयः वत्सानुगृणन्नुगृणीतपवित्रकीर्त्तिगोपीदृशामुत्सवदृशिः प्रविवेशगोष्ठम् ४७ अद्यानेन महाव्यालायशोदानंदसू
 नुना हतोऽवितावयंचास्मादिति बालाब्रजजगुः ४८ राजोवाच ब्रह्मणरोद्भवे कृष्णे इयान् प्रेमाकथं भवेत् योऽभूत्पूर्वस्तोकेषु स्वो
 द्रवेषुपिकथ्यताम् ४९ श्रीशुक उवाच सर्वेषामपि भूतानां नृपस्वात्मैकवल्लभः इतरैऽपत्यवित्ताद्यास्तद्वल्लभतयेव हि ५०
 तद्रजद्रयथास्तेहः स्वस्वकात्मनि देहिनाम् न तथा ममता लब्धिपुत्रवित्तगृहादिषु ५१ देहात्मवादिनां पुसाभपिराजन्यसत्तम यथा
 देहः प्रियतमस्तथानुयुचेत्तम् ५२ देहोऽपि ममतात्मा कुचेत्तस्मिन्नात्मवत्प्रियः यज्जीर्येत्यपि देहः स्मिन् जीविताशाबलीय
 सी ५३ तस्मात्प्रियतमः स्वात्मा सर्वेषामपि देहिनाम् तदर्थमेव सकलजगज्जैतञ्चराचरम् ५४ कृष्णमेन प्रवेहित्वमात्मानमरिवला
 त्मनाम् जगद्वितायसौष्यत्र देहीवाभाति मायया ५५

निति ४९ श्रीकृष्णस्य साक्षादात्मत्वात्तस्मिन्नात्मीयेभ्यः प्रेमाधिक्यं युज्यत इति वक्तुं
 प्रथमं तावदात्मनः स्वतः प्रेम्णैव गन्धेषां तु तदुपाधिकमिति दर्शयति पंचभिः सर्वेषामपीति ५० कुतः तथा दर्शनादित्याह तदिति तस्मादेवकारणात् स्वस्व
 कात्मनि अहंकारास्पदेऽपि देहे आत्माध्यासतारतम्येन प्रेमतारतम्यं दृश्यमानं तन्निबन्धनमेवेति दर्शयितुं मूढामूढभेदेन विशेषमाह देहात्मवादिनामिति द्वाभ्यां
 तं देहमनुभवति ये पुत्रादयस्ते तु न तथा प्रियतमा इत्यर्थः ५१ ५२ यदास्माज्जीर्यत्यपि आसन्नमरणेऽपि जीविताशा भवति अयं भावः न जीविष्यतीति निश्चि
 तेऽपि देहे यत्प्रेमास्पदत्वं तदात्मगतमेव संगच्छत इति अथवा यद्यस्मिन् देहे जीर्यत्यपि जीविताशा अविवेकदशाया मसीत् साऽपि विवेकिनो यदा ममता
 माकृभवति तदा तत्र नातो वा स्थिति तदर्थमेव सकलप्रियमित्यर्थः ५३ ५४ प्रस्तुतमाह कृष्णमेनमिति ५५

नकेयलमात्मनामात्मा अपितु जडानामपीत्याह वस्तुत इति सर्वजगत्कारणमिति कृष्णजानतापुसास्थावस्जगमचसर्वभगवद्रूपभगवानेवस्वरूपयस्यतत् नान्यत्
 ५६ कृत इति तदाह सर्वेषामिति भावार्थ परमार्थ भवति भवत् परिणामप्राप्नुवत् कारणतस्मिन् तस्यापि भवत् कारणस्यापि भगवान् कृष्ण एव कारणम् अत कि
 मतत् श्रीरूपायतिरिक्तवस्तु रूप्यताम् तस्माच्छ्रीकृष्णस्यैव परमार्थत्वात् तदेकेशरणानामयत्नसिद्धो मोक्ष इति ५७ प्रकरणार्थमुपसङ्गति समाभिता इति
 पुण्ययशोपस्यसपुण्ययशा सचासौ मुरारिश्च तस्य पदपल्लव एव पूव तये सम्यगाश्रितामहत्स्यदमहतांपदमाश्रयम् यद्वा महच्चतस्रदचेतितया तेषाभगावुधिर्वत्स
 पदेमात्रभवति किञ्च परपदश्रीवैकुण्ठस्थपदस्थानभवति विपदापसदाविषय तस्युन कदाचिदपितेपानभवति नतत पुनरावर्तत इत्यर्थ ५८ ५९ सुहृद्भिश्च
 रितमुष्णतोऽन्योऽन्यशिक्ष्यादीनित्यादिना उक्तम् अघादनचशाहलजेमनभोजनच व्यक्तेतरत् व्यक्तावजडपचादितरत् शुभसत्त्वात्मकवत्सवत्सपालरूपम्

वस्तुतो जानतामत्र कृष्णस्यास्मत्परिष्णुच भगवद्रूपमसिलनान्यहस्तिहकिचन ५६ सर्वेषामपि वस्तुना भावार्थे भवति स्थित तस्यापि भगवा
 न्कृष्णः किमत इत्तु रूप्यताम् ५७ समाश्रिताये पदपल्लवपुवमहत्स्यदपुण्ययशो मुरारे भवावुधिर्वत्सपदपरपदपदपदपदपदपदपदानतेपाग् ५८
 एतत्ते सर्वमाख्यातयत्पृष्टोहमिहत्तया यत्कोमारैर्हरिकृतपौर्ण्डेपरिकीर्तितम् ५९ एतत्सुहृद्भिश्चरितमुरारैरघादनशाहलजेमनच व्य
 क्तेतरद्रूपमजोर्वभिष्टवशृण्वन्गृणन्नेति नरोऽपि वलाथोन् ६० एवंविहारैर्कोमारैर्कोमारजहतुज्जे निलायने सेतुवर्धमकलोत्सूवनादि
 सिः ६१ इति श्रीभाग्यमहादशाऽब्रह्मस्तुतिनामचतुर्दशोऽध्याय १४ श्रीशुक उवाच ततश्च पौर्ण्डव्यश्रियोयजेवभू
 वतुस्तोपशुपालसमतौ गाश्चारयतोसस्त्रिभि समपदेवृदावनपुण्यमतीवचक्रतु १ तन्माधवोवेणुमुदीरयन्तुगोपैर्गृणद्भि स्वयशो
 बलान्वित पशून्पुरस्कृत्यपशव्यमाविशाद्दिहर्तुकाम् कुक्कुमाकरचनम् २ तन्मजुघोषालिभृगद्भिर्जाकुलमहन्मन स्वच्छपय सरत्त्वं
 ता वातेनजुष्टशतपत्रगधिनानिरीक्ष्यरतुभगवान्मनोदधे ३ सतत्रतत्रोरुणपल्लवश्रियाफलपसूनोरुभरेणपादयो स्पृशाच्छिरवान्
 वीक्ष्यवनस्यतीन्सुदास्ययन्निवाहायजमादिपूरुष ४ यद्वा व्यक्तेतर विहित्वासस्त रूप्यत इति रूपम् अजस्य उरुर्महान् अभिष्टवस्तवस्तव
 कृताञ्जुतिम् एतत् शृण्वन्गृणन् गायन् नर सर्वपुरुषार्थान्प्राप्नोति ६० ६१ इति श्रीपरमानन्दनृसिंहपदपद व्याकरोच्छीधरस्वामीपथामतिविधि
 च्छुतिम् १ इति दशमेटीकापाचतुर्दशोऽध्याय १४ तत् पचदशोधेतुपालनधेतुकार्दनिम् कालियस्वेडतो गोपरस्तणचनिरूप्यते १ अदिवचमवे
 शोनवृयास्त्रिन्नान्सस्तीनत् कृष्ण पावेशयत्सङ्गफलतालालिकाननम् २ पशुपालसमतौ पशुपालनेसमतौ पशुपालानावासमतौ ईषदयोवलातिरेकमनुकृत
 वतावित्यर्थ अतीवचक्रतुः सर्वत प्रसर्पणेन १ स्वयशोगृणद्भिर्गोपैर्वृत तद्हनप्राविशत् २ तद्हननिरीक्ष्यरतुमनोदधे कथंभूतम् मजुघोषायेऽलिभृगद्भि
 जाः क्रमरमृगपक्षिण तैराकुलव्याप्तम् महन्मन स्वच्छपय सरस्वतामहतामनसातुन्यस्वच्छपयोपस्मिन् तत्सर आश्रयत्वेनास्ति यस्य तेन वातेनेति शीत्सु
 कम् शतपत्रगधिनेति परिमलवत्त्वम् जुष्टवनमिति माद्यसूचितम् ३ अरुणपल्लवश्रियासहस्रशत्य शिरवा शारवाश्रणियेषातान् ४ ५

तरुजन्मयेन कृतं तस्य तमसः पापस्य अपहृत्यैनाशाय अथवा येन त्वपाईश्वरेण सर्वेपिकारकं तरुजन्मकृतं तं त्वां नमंति एवं श्लाघ्येऽपि जन्मनियदज्ञानरूपं तमोऽस्ति
तस्यापहृत्यै ५ हे अनघ वने गूढमपित्वां न त्यजंति त्वयि मनुष्यवेषेण निगूढे सति मुच्योऽप्यलिवेषेण निगूढास्त्वां भजंतीत्यर्थः ६ इयान् हि सतां निसर्ग इति
यदस्ति स्वस्मिन् तद्गूढमागताय महते महत्स्य रूपाय समर्पयंतीति ७ तृणवीरुधश्च त्वपादौ स्पृशंतीति तथा करजाभिमृष्टाः नखैः स्पृष्टाः सदयैरवलोकनेः श्री
रपियस्मै स्पृहयति केवलतेन भुजयोरंतरेण वक्षसागोप्यो धन्या इति ८ एवं श्रीमत्पदावनप्रतिप्रीतः सन् अद्रेः समीपवर्तिसरित्तरेषु पशून् संचारयन् सालुगः

श्रीगणेशाय नमः अहो अमी देववरा मराचिंतं पादांबुजं ते सुमनः फलार्हणम् नमंत्युपादाय शिरवाभिरात्मनस्तमोपहृत्यै तरुजन्मयत्क
तम् ५ एतेऽलिनस्तव यशोऽखिललोकतीर्थगायंत आदिपुरुषानुपदं भजते प्रायो अमी सुनिगणा भवदीयसु रूपा गूढवनेऽपि न जहत्यन
घातं देवम् ६ नृत्यं त्यग्नी शिरिन ईड्य मुदा हरिण्यः कुर्वंति गोप्य इव ते प्रियमीक्षणैः सूक्तेऽश्वको किल गणा गूढमागताय धन्या वनो कस
इयान् हि सतां निसर्गः ७ धन्येयमद्य धरणो तृणवीरुधस्त्वत्पादस्पृशोऽद्रुमलताः करजाभिमृष्टाः नद्योऽद्रयः स्वगमृगाः सद्यैरवलोकने
गोप्योऽंतरेण भुजयोरपियत्स्पृहा श्रीः ८ श्रीशुक उवाच एवं पदावन श्रीमत्कृष्णः प्रीतमनाः पशून् रेमे संचारयन् नद्रेः सरित्तरेषु
स्फसानुगः ९ क्वचिद्वायति गायत्सु मदाधालिघ्ननुव्रतैः उपगीयमानचरितः स्वर्गीसंकर्षणान्वितः १० क्वचिच्चकलहसानामनुकूज
तिकूर्जितम् अभिनृत्यति नृत्यं तं बर्हिणं हासयन् क्वचित् ११ मेघगभीरया वाचानामभिर्दूरगान् पशून् क्वचिदाह्वयति प्रीत्या गोपा
लमनोज्ञया १२ चकोरक्रौंचक्राद्भारद्वाजांश्च बर्हिणः अनुरीतिस्मसत्वानां भीतवद्वाघ्रसिंहयोः १३ क्वचित्क्रीडापरिभ्रान्तं गोपोलं
गोपबर्हिणम् स्वयं विश्रमयत्यार्यपादसंवाहनादिभिः १४ नृत्यतो गायतः क्वापि वलातो युद्धतो मिथः गृहीतहस्तौ गोपालान् हसंतौ प्र
शशंसतुः १५ क्वचित्पल्लवतल्पेषु निचुद्धश्चमकशितः वृक्षमूलाश्रयः शते गोपोलसगोपबर्हिणः १६ पादसंवाहनचक्रुः केचिन्नस्य महात्म
नः अपरहतपाप्मानो व्यजनैः समर्वाजयन् १७ अन्ये तदनु रूपाणि मनोज्ञानि महात्मनः गायंति स्म महाराजस्नेहक्लिन्नधियः शनैः १८ एवं निगू
ढात्मगतिः स्वमायया गोपालाजत्वचरितैर्विडंबयन् रेमे रमालालितपादपल्लवो ग्राम्यैः समग्राम्यवदीशचेष्टितः १९ श्रीदामानामगोपालोराम
केशवयोः सरवा सुबलस्तोककृष्णाद्या गोपाः प्रेम्णा दमब्रुवन् २० गोपैः सह वर्तमानः प्रीतमनारेमे ९ तामेवरतिमाह क्वचिदित्यादिदशाभिः १०

बर्हिणं नृत्यं तमनु अभिनृत्यति बर्हिणमपि मुसो नृत्यतीति वा सरवीन् हासयन् ११ १२ चकोरादीननुकृत्यरौति कदाचिच्चसत्वानां मध्ये व्याघ्रसिंहयोः ताभ्यां
भीतवद्भवति सत्त्वेषु पलाय मानेषु पलायत इत्यर्थः तयोः सत्वानां बलोद्रेकाणां भीतवद्भवतीति वा १३ आर्यमग्रजं विश्रमयति विगतश्रमं करोति १४ मिथो नृत्या
दीन् कुर्वंतौ गोपान् प्रशशंसतुः १५ १६ व्यजनैः पल्लवादिनिर्मितैः १७ १८ ईशचेष्टित इति निगूढस्वभावत्वेऽपि अंतरांतराई शस्यैव चेष्टितानि
दृश्यंते यस्मिन् सः १९ २० २१ २२ २३ २४ २५ २६ २७ २८ २९ ३०

रंगान्नेति सत्येव दर्शयितुमाह श्रीरामेति श्लोक कृष्णः कश्चित् तालालिसकुलतालपक्तिभिर्व्याप्तम् २१ २२ २३ २४ विपूचीनाः सर्वत प्रसृत २५
 २६ २७ २८ सनगसत्सुसम् २९ प्रत्यग्हाभ्यापश्चिमाभ्याहाभ्याम् काशब्दमिति गर्दभजातिशब्दान्तकरणम् पर्यसरत् परितोधावदित्यर्थ ३० उपकोशा
 गर्दभ पराक्रमतिमुख-अपरोपश्चिमौ क्त्वापपलहतुम् ३१ तृणराज ताल ३२ ३३ उत्सृष्टेन स्रग्देहेन हतेराहताश्चकपिरे अकपत ३४ यस्मिन्निदविश्वमोत

रामराममहाबाहो कृष्णादुष्टनिवर्हण इतोविदुरेकमहहनंतालालिसकुलम् २१ फलानितत्रभुरीणिपतितानिपततिच सतिक्विच
 वरु हानिधेनुकेनबुनात्मना २२ सोऽतिवीर्योऽसुरोऽसुमहेरुष्णस्वरूपयक् आत्मतुल्यबलैरन्यैर्ज्ञोतिभिर्वहभिरित २३ तस्मात्कृतनरा
 हाराद्भूतेनृशिरमिन्नहन् नसेव्यतेपशुगणो पाक्षिसर्षोर्विवर्जितम् २४ विद्यतेऽमुक्तपूर्वाणिफलानिसुरभीणिच एषवैसुरभिर्गंधोविपू
 चीनोऽवगृह्यते २५ प्रयच्छतानिन कृष्णागधलोभितचेतसाम् वाच्छाऽस्तिमहतीरामगम्यतायादिरोचते २६ एवसुहृद्च शुल्वा
 सुहृद्विषयिचकीर्षया प्रहस्यजग्मतुर्गोपैर्दृतीतालवनप्रभू २७ क्व प्रविश्यदाहुभ्यातालानुसंपरिकपयन् फलानिपातयामासमत
 गजइयोजसा २८ फलानोपतताशब्दनिशम्यासुररासभ अम्यथावतुक्षितितलसनगपरिकपयन् २९ समेत्यतरसाप्रत्यग्हाभ्या
 पश्चावलवली निहत्योरसिकाशब्दमुच्यन्पर्यसरत्सुल ३० पुनरासोद्यसरव्यउपकोशापराकस्थित चरणवपरोराजनवला
 यभाक्षिपद्गुषा ३१ सतृगृहीत्वाप्रपरोऽन्नामिथिलेकपाणिना चिसेपतृणराजायेभ्यामणत्यक्तजीवितम् ३२ तेनाहतोमहातोलोवे
 यमानोमहाशिरा पाश्वस्थकपयन्मग्न सचान्यसोऽपिचापरम् ३३ क्वस्यलीलयोत्सृष्टस्वरदेहहताहता तालाश्चकपिरेसर्व
 महावातेरिनाइय ३४ नेतश्चित्रभगवतित्थनतेजगदीश्वरे ओतप्रोतमिदयस्मिक्ततुषगयथापह ३५ तत कृष्णाचसामचजातयो
 धेनुकस्यथे कोशारोऽभ्यद्रवन्सर्वेसरथाहृतबाधवा ३६ तास्त्वानापतत् कृष्णोसमभ्यनुपलीलया गृहीतपश्चाच्चरणान्यादिणोच्च
 णराजसु ३७ फलप्रकरसंकीर्णादेत्यदेहेगतासुभि रराजभू सतालायेधनीरिवनभस्तलम् ३८ तयोस्तत्कमहत्कमनिशम्यवि
 शुधादयः सुमुञ्च पुष्यवर्षाणिचक्रुर्वाद्यानितुष्टु ३९ अयतालफलान्यादन्मनुष्यागतसाध्वसा तृणचपशावश्चैरुहतेधेनुकफा
 नने ४० कृष्णा कमलपत्रास पुण्यश्रवणकीर्तने स्तुयमानोऽनुगोपै साग्रजोघ्नमाव्रजत् ४१ तैगोस्जश्लुरितकुतलवद्बह
 वन्यप्रसूनरुचिरेक्षणचारुहासम् वेणुक्षणतमनुगैरनुगीतकीर्तिगोप्योदिरसितदृशोऽभ्यगमन्समेता ४२ ४३ ४४

मूर्ध्वतनुषुपटवप्रथितम् मोततिर्यक्ततुषुपटवदेवसप्रथितसर्वतोऽनुस्यतवर्ततइत्यर्थः ३५ ३६ ३७ घर्नेनभस्तलमिवभू रराज तत्रफलप्रकरस
 कीर्णोति दैत्यदेहे फलतालायेभ्यसंकीर्णाइत्यरुणभेननीलघनसादृश्यसपादनम् ३८ ३९ आदन्अभसयन् ४० ४१ गोस्जोकि लुस्तिपुकुतलेषुव
 द्ववहवन्यानिमसूनानिचयस्य रुचिरमीक्षणचारुहासभ्यस्य तचतच दिरक्षितदृशा दिरक्षितदृशेनोत्कवायुक्तादृशोयासावा ४२ ४३

मुकुंदस्य मुखपद्मगतं सारघं मधु अद्रियो विरहस्तस्माज्जातं तापम् सचतासांसत्कृतिं पूजाम् कांसत्कृतिं कथं वा कृतांतामाह सत्रीडेति सत्रीडेन सलज्जेन
 हासेन विनयो यथा भवति तथा देतत् किंतत् अपांगमोक्षं कदाक्षदर्शनं च तथा तांसत्कृतिं प्राप्येति ४३ ४४ ४५ ४६ ४७ ४८ ४९ ५०
 सप्रति सद्य एव इता प्राप्तास्मृतिर्येस्ते संप्रतीतस्मृतयः यद्वा सम्यक् प्रतीता प्रति प्राप्तास्मृतिर्येस्ते तथा इति ५१ ५२ इति दशमे टीकायां पंचदशोऽध्यायः
 १५ षोडशो कालियस्योक्तो निग्रहो यमुनाद्गदे तस्य स्त्रीभिः स्तुतेनाथ कृष्णेनानुग्रहः कृतः १ हत्तारा सभदेतेयान् जग्ध्यानाल फलान्यलम् श्रीतोऽनृत्य

पीत्वामुकुंदस्य मुखसारघमक्षिणं गेस्तापं जहुर्विरहजं व्रजयोषितोऽद्रि तत्सत्कृतिं समधिगम्य विवेश गोष्ठं सत्रीडहासविनयं यद्वापंगमो
 क्षम् ४३ तयोर्थं शोदारो हिण्णेषु त्रयोः पुत्रवत्सले यथा कामयथा कालव्यधत्तां परमाशिषः ४४ गता ध्यानश्चमौ तत्र मज्जनोत्पन्नादि
 भिः नीवीं वसित्वा रुचिरां दिव्यस्त्रगंधमडितौ ४५ जनन्युपहृतं प्राश्य स्वाहून्नमुपलालितौ संविश्य वरशय्यायां सुरवंसुपुपुतुर्जै
 ४६ एवं सभगवान् कृष्णो वृदावनचरः क्वचित् ययौराममृते राजन् कालिंदीसखिभिरृतः ४७ अथ गावश्च गोपाश्च निदाघातपपीडि
 ताः दुष्टजलपपुस्तस्थास्तृषानाविषदूषितम् ४८ विषाभस्तदुपस्पृश्य देवोपहतचेतसः निपेतुर्व्यसवः सवेसलिलाले कुरुहह ४९
 वीस्यतान् वेतथा भूतान् कृष्णो योगेश्वरेश्वरः ईक्षयाऽमृतवर्षिण्या स्वनाथान् समजीवयत् ५० ते संप्रतीतस्मृतयः समुत्थाय जलांति
 कात् आसन् सुविस्मिताः सर्वे वीक्षमाणाः परस्परम् ५१ अन्वमंसत तद्वाजन् गोविदानुग्रहेक्षितम् पीत्वा विषपरेतस्य पुनरुत्था
 नमात्मनः ५२ इति श्रीभाग० महा० दश० येतु कवधोना पंचदशोऽध्यायः १५ श्रीकुरुउवाच विलोक्य दुषि
 तां कृष्णां कृष्णाः कृष्णाहिना विभुः तस्या विश्वस्थिमन्विच्छन् सपंतमुदवासयत् १ राजोवाच कथमंतर्जलेऽगाधे न्यगृह्णा
 द्रगवानहिम् सर्वे बहुयुगावासयथाऽसीद्विप्रकथ्यताम् २ ब्रह्मन् भगवतस्तस्य भूम्नः स्वच्छंदवर्तिनः गोपालोदारचरितकस्तु
 प्येतामृतं जुषन् ३ श्रीकुरुउवाच कालिद्यां कालियस्यासीत् द्रुदः कश्चिद्विषाग्निना श्रप्यमाणपयोयस्मिन्पतत्यु
 परिगाः खगाः ४ विप्रुष्पताविषादोर्मिमारुतेनाभिमर्शिताः स्त्रियंते तीरगायस्य प्राणिनः स्थिरजंगमाः ५ तंचंडवेगविषवीर्यमधै
 क्ष्यते न दुष्टानदींचखलसयमनावतारः कृष्णः कदंबमधिरुद्धततोऽतितुंगमास्फोट्य गाढरशनेन्यपतद्विषोदे ६ कृष्णारंगे कालियस्य कला

निधिः २ उदवासयतनिःसारितवान् १ बहूनि युगान्यावासोयस्य तमहिम् सर्वैर्आहिः अजलचरोऽपितस्मिन्तर्जले यथायेन प्रकारेणासीत् अथवा बहूनि युगानि आवा
 सोयथा भवति तथा तेन प्रकारेण सवैतत्रासीदिति कथ्यतामिति २ गोपालेन यद्गुदारमाचरितं तदेवामृतमनः कथ्यतामिति ३ श्रप्यमाणं पच्यमानं पयोयस्य सः अत्स
 परिगच्छतः खगायस्मिन्पतंति ४ किंच विप्रुष्पता अंबुकणयुक्तेन विषोदतरगस्य शिंयास्तेन स्पृष्टायस्य तीरगास्त्रियंते सद्द्रुद आसीदिति ५ तं कालियं चंडो वेगो यस्य
 तत्विषमेव वीर्यस्य तं कदंबमिति भाविना श्रीकृष्णस्य चरणस्पर्शाभागेन स एव कस्तुतीरिन् शुक्रः अथवाऽमृतमाहरता गुरुत्वात्क्रान्तादिति च पुराणां तसं आस्फोट्य
 बाहुकरतलेनाहत्य गाढादृढाकृद्दरशनाकटिबंधनवस्त्रयेन सः ६

नदास्यस्य हृद् पुरुषत्रयस्य पतनभारेण सक्षोभितानामुरगाणां विषैरुन्नतोऽसुराशिर्यस्य स विषेण कपायीकृताभयकराऽर्मपोयस्य स पर्यकूपरित धनुः
 शतधनुः प्रसृत नैतच्चिन्मिल्याह अनतबलस्येति ७ - हृदे विहरत भुजदडाहतोदकपोषश्रुत्वा तत् स्वसदनाभिभवनिरीक्ष्य तदसहमान सर्प समसरत्
 समाजगाम ८ प्रेक्षणीयश्च सुकुमारयपनवदुज्ज्वलश्च तश्चीवत्सपीतवसनश्चीवत्सेनसयुक्तमुच्चलत्पीतवस्त्रयस्य तम् भुजयाभोगेन चलाद अवेष्टयत्
 ९ सप्रियोयेपातेतस्त्रिया ते च ते सरवाय इति १० ११ भुवि भूकपादय दिवि उल्कापातादय आकाशनिवामनेत्रस्फुरणादय आसन्नभयशसितुशीलयेषां

सर्पहृदः पुरुषसारनिपातवेगसक्षोभितोरगाविषोच्छ्रुसितासुराशि पर्यकूपतो विषकषायविभीषणोर्मिर्धावन्धनुः शतमनतबलस्य कि
 तत् ७ तस्य हृदे विहरतो भुजदडघूर्णवाघोपमगवैरवारणा विक्रमस्य आश्रुन्यतस्वसदनाभिभवनिरीक्ष्य चक्षुश्चर्वाः समसरत्तदमृष्य
 माणः ८ तप्रेक्षणीयसुकुमारयनावेदातश्चीवत्सपीतवसनस्मितसदरास्यम् कीडतमप्रतिभयकमलोदराघ्निसदश्यमर्मसुरुषाभुज
 याचलाद ९ तन्नागभोगपरिवीतमदृष्टचेष्टमालोक्य तस्त्रियसस्वा पशुपाभृशात्ता कृष्णोऽपितासुसुहृदथेकलत्रकामादु खानु
 शोकभयमुदधियोनिपेतु १० गावोवृषावत्सतर्य क्रदमाना सुदुःस्विता कृष्णान्यस्तेक्षणाभीतारुदत्येव तस्थिरे ११ अथ ब्रजमहो
 त्यातास्त्रिधात्वातिदारुणा उत्पेतुर्विदिव्याद्यन्यासन्नभयशसिन १२ तानालस्यभयोद्दिग्नागोपानंदपुरोगमा विनारामेष्वा
 कृष्णाज्जात्वाचारयितुगतम् १३ तैर्दानीभित्तैर्निधनमत्वा प्राप्तमंतद्दिद तत्प्रमाणास्तन्मनस्कास्तेदु स्वशोकभयात्तुरा १४ आबालवृद्धवनि
 ता सर्वेऽगपशुवृत्तय निजगमुगोकूलाहीनाः कृष्णदर्शनलालसा १५ तास्तथाकातरानुवीक्ष्य भगवान्माधवावल प्रहस्य किंचिन्ना
 वाचप्रभावज्ञोऽनुजस्य स १६ तेऽन्वेषमाणादयितकृष्णासूचितयापदे भगवल्लक्षणैर्जग्मु पदव्यायमुनातदम् १७ तेतत्रतत्राब्जय
 वाकुशाशानिध्वजोपपन्नानिपदानिविषपते मार्गे गवामन्यपदातरांतरे निरीक्ष्यमाणा यद्युरगसत्वर १८ अतर्द्धदे भुजगभोगपरीतमारा
 ल्कृष्णनिरीहमुपलभ्य जलाशयाते गोपाश्वमृदधिषणान्परित पशुश्वसक्रदत परमकश्मलमापुरार्त्ता १९ गोष्योऽतुक्कमनसो भग
 वस्थनतेतत्सीहृदस्मितविलोकगिर स्मरत्य ग्रस्तेऽहिनाप्रियतमभृशदु रवतसा शून्यप्रियव्यतिहृतदहशुस्त्रिलोकम् २० ता कृष्णा
 मात्समपत्यमनुप्रविष्टा तुल्यव्यथाः समतुगृह्य शुच स्रवत्य तास्ता प्रियं ब्रजकथा कथयत्य आसन्कृष्णाननेऽपितदृशीमृतकप्रतीता २१

ते १२ तानालस्यगोकुलात् निर्जग्मु रिवितृतीयेनान्वयः भयोद्दिग्ना भयहेतुभ्योभीताः भयेन कंफमाना इति च १३ नतविदतीति अतद्दिद १४ पशुवृत्तयः अतिक्त्सला १५
 कातघनभीतान् १६ भगवतलक्षयतिपा निपदानितै परैः सन्नितपापदव्यामार्गेण १७ परैर्मार्गेज्ञानप्रकारमाह तदिति विषपते श्रीकृष्णस्थान्येषापदानामंतरातरेमध्ये म
 ध्येतत्तदपोहेन गवाश्रुतीनां मार्गेष्वरा अपमत्ता यो गिनः तत्तदुपाह्यत्वादेन यथापरंतत्समृगयते तद्दिदिप्रार १८ ततश्च सर्पशरीरवेष्टितकृष्णादूरान्निरीक्ष्य गोपा
 श्वपशुश्वतया निरीक्षार्त्ता परमकश्मलपरमोहमापुः १९ प्रियेण श्रीकृष्णेन व्यतिहृतविरहितमैलोकेषु न्यदहशु २० २१ २२ २३ २४ २५ २६

२२ अनन्यगतिपात्यानमित्यनिरीक्ष्यात एवात्महेतोः स्वगोकुलमतिदुःखितमाज्ञाय उरगबंधात् उदतिष्वदित्यन्वयः २३ तस्यप्रथ्यमानेनवपुषाव्यथितात्सशरीरोभुजंगः कुंडलीमुन्मुच्यतं त्यक्त्वा कुपितः फणानुन्ममस्य श्वसनकेवलमीक्षमाणस्तस्थौ कथंभूतः श्वसनरुद्धेषुनासाविवरेषुविषयस्यसतथा अंबरीषोमंडकपाकभाजनतद्वत्संतमानिस्तब्धानिर्दक्षणानियस्यसतथा उल्मुकानिमुखेषुयस्यसचसचसैच २४ हरिश्चक्रीडन्तममुंसर्पपरिससारं परितोबभ्राम अतिकरालाविषाग्निदृष्टिर्यस्यतम् जिह्वयाद्विशिखयेतिप्रतिमुखम् २५ एवंपरिभ्रमेणैवहतमोजोयस्यतम् तस्यमूर्द्धसूच्येत्तनिकरास्तेषांस्पर्शनात्यरुणंपादांबुजंयस्यसः ननुकथंचंचलेषुशिरस्फननर्त्ततत्राह अखिलकलानामादिगुरुः २६ २७ शतैकशीर्ष्णाः शतमेकानिमुख्यानिशीर्ष्णाणियस्यतस्य क्षीणायुषोःपिपुनर्भ्रमतः यद्यच्छिरोननमते स्तब्धतांनज

रुष्णप्राणान्निर्विशंतो नंदादीन्वीक्ष्यतं हृदम् प्रत्यपेधत्सभ्रगवानुरामः रुष्णानुभाववित् २२ इत्यंस्वगोकुलमनन्यगतिं निरीक्ष्य सस्त्री कुमारमतिदुःखितमात्महेतोः आज्ञायमर्त्यपदवीमनुवर्तमानः स्थित्वा सुहृत्तमुदतिषुदुरंगबंधात् २३ तस्यप्रथ्यमानवपुषाव्यथितात्सशरीरोभुजंगः कुंडलीमुन्मुच्यतं त्यक्त्वा कुपितः स्वफणानुभुजंगः तस्थौ श्वसनश्वसनरधविषांबरीषस्तब्धेक्षणोल्मुकमुखो हरिमीक्षमाणः २४ तं जिह्वयाद्विशिखयापरिलेहानहं सृक्किणीत्थतिकरालविषाग्निदृष्टिम् क्रीडन्तमुपरिससारयथास्वगेद्रौ बभ्रामसोऽप्यवसरप्रसमीक्षमाणः २५ एवंपरिभ्रमहतोजसमुन्नतांसमानस्यतस्युशुशिरः स्वधिरूढाद्यः तन्मूर्द्धरत्ननिकरस्यशांतिताम्रपादांबुजोऽखिलकलादिगुरुर्नर्त्त २६ तन्नत्तुमुद्यतमवेक्ष्यतदातदीयगंधर्वसिद्धसूरचारणदेववध्वः प्रीत्यामृद्गपणवानकवाद्यगीतपुष्पोपहारनुतिभिः सह सोपसेदुः २७ यद्यच्छिरोननमतेऽगशतैकशीर्ष्णास्तत्तन्मदरवलदंडधरोऽधिपातेः क्षीणायुषोभ्रमतउल्बणमास्यतोऽसृक्नस्तोवमन्परमकप्रमलमापनागः २८ तस्याक्षिभिर्गरलमुद्धमतः शिरस्सुयद्यत्समुन्नमृतिनिःश्वसतोरुषोच्चैः नृत्यत्पदाऽनुनमयन् दमयांबभ्रवपुष्पैः प्रपूजित इवहपुमान्पुराणः २९ तच्चित्रताडवविरुग्णफणात्पत्रारक्तमुखैरुरुवमन्तृपभग्नगात्रः स्मृत्साचराचरगुरुषुषपुराणानारायणतमरणमनसाजगाम् ३० रुष्णस्थगर्भजगतोऽतिभ्रवावसन्नपाणिप्रहारपरिरुग्णफणात्पत्रम् दृष्ट्वाऽहिमाद्यमुपसेदुरमुष्यपत्न्यआत्ताः श्लथद्वसनभ्रूषणकशबधाः ३१

हाति नृत्यच्छलेनांघ्रिपातेस्तत्तन्मर्दुं तदाचास्यतोमुखेभ्योनस्तोनासाविवरेभ्य

श्वासृक्वमन् २८ पुनरपि रूपा उच्चैर्निःश्वसतो यद्यत्समुन्नमति तत्तत्पदाघातेनानुनमयन् इह अस्मिन्नवसरे त्वष्टैर्गंधर्वादिभिः शेषासनः पुराणपुरुष इवयशोदानदनः पुष्पैः प्रपूजितः यद्वा तदागंधर्वादिभिः पुष्पैः प्रपूजितो गोपैः पुराणः पुमानिव दृष्ट इति यद्वा पुष्पैः प्रपूजित इव प्रसन्नः सन् दमयांबभ्रव हितकृतवानित्यर्थः २९ अरणशरणम् ३० गर्भजगति यस्य तस्यातिभ्ररेणावसन्नमाक्रातम् पाणिः पादपृष्ठम् आद्यश्चीरुष्णाम् श्लथंतो विस्रसमा नावसनादयोयासांताः ३१

ता शरणप्रपन्ना सत्य तपणम् स्रविग्मनस अतिविह्वलचित्ता शुषीति तस्मिन्स्थानेजलाथस्नाह्वतीरवा शमलस्यपापात्मनोऽपिभर्तुमोक्षेऽप्यव सत्तु
 यत्प्रामन्नतस्या मृतपतिप्रणिभानस्यपतिम् शरणदमात्रयप्रम् ३२ प्रथमतवत्कृपितभगवतददानुमोदनैर्नोपशमयत्य स्तुवति न्वाय्याहीति तत्रदेदो
 नुमोदनपदिदेशभिक्षुहरेस्तुतिः प्रार्थनपत्रभि स्तोत्रैस्तत पन्नगयोपिताम् नचनिग्रहासुग्रहलक्षणवैषम्यतवास्तीत्याहु धत्तोदममिति अनुशासन आलो
 चयन् ३३ निग्रहोप्यनुग्रहापेत्युक्तम् इदानीमनुग्रहएवायननिग्रहइत्याहु अनुग्रहइति न अस्माकयस्मादमुष्यसर्पत्वदृश्यते अतस्तन्मूलपापनिवर्तकोदउ
 अनुग्रहएव श्रेयन्नेनप्रतीयमानोऽपीत्यर्थ ३४ महाभ्यायमनुग्रहइतितस्यपूर्वपुण्यमभिनदति तपइति स्वयमानरहितेनान्येभ्योभानदेनच सर्वजीवयतीति
 सर्वजीव ३५ नतपआरिनिमित्तपषभागपोदय कित्त्वचित्यतवकृपावैभवमित्याहु स्तोत्रचयेण कस्यानुभावइति तपआरिनाद्रह्यादयोऽपिचस्या शिच प्रसा
 दमिच्छति सामीर्नलनउत्तमास्त्रीयस्यत्वदाधिस्पशाधिकारस्यवा छपातफआचरत् अस्यसर्पस्यसकिकृतवानितिकोवेतीत्यर्थ ३६ यत्तवपादस्र प्रपन्ना

तास्तस्मिन्मनसाः यपुरस्कृतासा कायनिधायशुविभूतपतिप्रणोम् साध्य कृताजलिपुटा शमलस्यभर्तुमोक्षेऽप्यव शरणप्रारूपा
 प्रपन्ना ३२ नागपत्न्यऋतुः न्वाय्याहीदु कृतकिल्लिषेः स्मिस्तवावतार स्वलनिग्रहाय रिपो सुतानामपितुत्यदृष्टेधत्से
 दमफलमेवानुशासन् ३३ अनुग्रहोऽयभवताकृताहिनोददोऽसतातस्वकृत्स्नपापम् यद्ददभृत्त्वममुष्यदेहिने क्रोधोऽपितेऽनुग्रहएव
 समतः ३४ तप स्रततकिमनेनपूर्वनिरस्तमानेनचमानदेन धर्मोऽधर्वासर्वजानानुकपयोयतोभवास्तुथतिसर्वजीव ३५ कस्यानु
 भावोऽस्यनदेवविद्यहेतवाधिरैणुस्यशाधिकार यद्वा छपाश्रीललनाचरत्तपाविहायकामान्स्त्विर्धतेव्रता ३६ ननावपृष्ठनचसाव
 भोमनपारमेष्ठ्यनरसाधिपत्यम् नयोगासिन्हीरपुनभवेवावाछतियत्वादरज प्रपन्ना ३७ तदेधनायापदुरापमन्येस्तमोजनि क्रोध
 वशोऽप्यहीश ससारचक्रेश्वमत शरीरिणोयदिच्छत स्याद्भिभव समस्त ३८ नमस्तुभ्यभगवतेपुरुषायमहात्मने भूतावासाय
 भूतायपश्यपरयास्यने ३९ ज्ञानविज्ञाननिधयेब्रह्मणोऽनतशक्तये अगुणायविकारायनमस्तेप्राकृतायच ४० प्रासा पारमेष्ठ्याद्यपितु

च्छयन्यते ३७ अहोयदेवअकृताएवपाप अन्ये श्यादिभिरपि कथमभूतपादरज यदिच्छत सेव्यमेभवन्नितिप्रार्थयमानस्यैवसमस्त प्रत्यसएवभिभव-अपेक्षि
 तासपद्रकति ३८ नमस्तुभ्यभगवतेअचिन्मैभर्पादिगुणाय तदुपपादनायदृशभि स्तोत्रैर्विशेषणानि पुरुषायपूर्वुअतर्क्यमिरूपेणवर्तमानाय महात्मनेएवम
 पिनानिपरिच्छिनाय कुतः भूतावासाय अकाशाद्यात्रयाय एतदपिकुत भूतायपूर्वमपिसते कृत परायकारणाय कित्त्व परमात्मनेकारणातीताय ३९ कारण
 त्वकारणातीतत्वचसमर्थापितुमाहु ज्ञानविज्ञाननिधये ज्ञानज्ञप्ति विज्ञानचिच्छक्ति उभयोर्निधयेताभ्यापूर्णाय कथतवात्मतउक्त ब्रह्मणोऽनतशक्तये कथ
 भूतायब्रह्मणे अगुणायविकाराय कथभूतायअनतशक्तये प्राकृतायभूकृतिप्रवर्तकाय अप्राकृतायइतिवा अप्राकृतायानतशक्तियुक्ताय अचमर्थ अगुणत्वा
 दविकारब्रह्मज्ञातिमात्रत्वात्कारणातीतम् भूकृतिप्रवर्तकोऽनतशक्तिविज्ञाननिधित्वादीश्वरः क्वरवोतदुभयात्मनेनप्रदति ४०

अनंतशक्तित्वात्कालशक्त्याविश्वसृष्ट्यादिरूपेणनमस्यंति कालायकालस्वरूपाय कालनाभायकालशक्त्याश्रयायकालावयवानांसृष्ट्यादिसमयानांसाक्षिणे तत्तद्विश्वायविश्व
रूपाय तर्हि किंजडोऽहंनहितदुपद्रष्टुं नचद्रष्टृमात्राय किंतु तत्कञ्चैन्नचकर्तृमात्राय विश्वहेतवेसर्वकारकरूपाय ४१ तदेवाहुः भूतमात्रेन्द्रियप्रा
णमनोबुद्ध्याशयात्मने आशयश्चित्तम् भूतादिरूपायअतःसर्वकारकरूपायेति अहंकारात्मतयानमस्यति त्रिगुणेनेति एवंसृष्टिकार्येयस्त्रिगुणोऽभिमानस्तेनगूढास्वाश
भूतानामात्मनामनुभूतियेनतस्मै ४२ त्वंहंकारानावृतइतिस्तुवंति नमोऽनतायाहंकारपरिच्छेदादतः सूक्ष्मायादृश्यत्वात् अतएवकूटस्थायउपाधिकृतविकाराभावात्
अतएवविपश्चितेसर्वज्ञाय एवंस्तुतःस्तुत्वाऽचिंत्यमायात्वेनस्तुवंति नानावादानुरोधाय अस्तिनास्ति सर्वज्ञः किंचिज्ज्ञः बद्धः मुक्तः एकः अनेक इत्यादिनावादानुक्तुणो
द्विमाययाअनुवर्त्ततयस्तस्मै किंच वाच्यवाचकशक्तयेअभिधानाभिधेयशक्तिभेदादपिनानात्वेनप्रतीयमानायेत्यर्थः ४३ अनावृतत्वमेवहेत्वतरेणापिसूचयंत्वः स्तुवंति
नमःप्रमाणमूलायचक्षुरादीनांचक्षुरादिरूपाय अतएवकवयेस्वयंतनिरपेक्षज्ञानाय कुतः शास्त्रयोनयेवेदात्मकनिःश्वासाय किंच प्रवृत्तायनिवृत्तायनिगमायनमोनमः
४४ किंच अनावृतैश्वर्यत्वादेवचतुर्मूर्तिरूपेणसर्वोपास्यत्वेननमंति नमः कृष्णायैतिश्लोकेन रामायसंकर्षणायवसुदेवसुतायच वसुदेवशब्दितंशुद्धंसत्वतत्रप्रकाशसा

कालायकालनाभायकालावयवसाक्षिणे विश्वायतदुपद्रष्टेतत्कञ्चैन्विश्वहेतवे ४१ भूतमात्रेन्द्रियप्राणमनोबुद्ध्याशयात्मने
त्रिगुणेनाभिमानेनगूढस्वात्मानुभूतये ४२ नमोऽनतायसूक्ष्मायकूटस्थायविपश्चिते नानावादानुरोधायवाच्यवाचकशक्तये ४३
नमःप्रमाणमूलायकवयेशास्त्रयोनये प्रवृत्तायनिवृत्तायनिगमायनमोनमः ४४ नमःकृष्णायरामायवसुदेवसुतायच प्रद्युम्नायानिरु
द्धायसात्वतापतयेनमः ४५ नमोगुणप्रदीपायगुणात्मच्छादनायच गुणवृत्त्युपलक्ष्यायगुणद्रष्टृस्वसंविदे ४६ अव्याकृतविहारायस
र्वव्याकृतसिद्धये तृष्ठीकेशनमस्तेऽस्तुमुनयेमौनशीलिने ४७

नायवासुदेवायेत्यर्थः सात्वतामुपासकानांपतयेसालोक्यादिनापालकाय एवंचतुर्मूर्तिरूपेणकृष्णायतुष्यंनमइति ४५ कथंचतुर्मूर्तिरूपेणतद्विदुः नमोगुणप्रदीपा
येति गुणाः अंतःकरणानितानिप्रदीपयतिप्रकाशयतीति तथा तस्मैचित्ताद्यधिष्ठातृत्वेनचतुर्मूर्तिरूपेणतद्विदुः ननुतथाऽपि एकस्यैवकथंचतुस्त्वमतआहुः गुणा
त्मच्छादनाय तैरेवगुणैरुपासकानां फलवैचित्र्यायात्मानमाच्छाद्यनानात्वेनप्रकाशमानायेत्यर्थः ननुतर्हिकथंचप्रतीतिरतुक्तम् गुणवृत्त्युपलक्ष्यायचित्तादीनां
चेतनान्ध्रवसायादिवृत्तिभिरुपलक्ष्याय उपलक्षणमेवाहुः गुणद्रष्टृत्वात्साक्षिणेकथंचिदुपलक्ष्य एव नज्ञेयइत्याहुः स्वसंविदेअगोचरायेत्यर्थः ४६ अगोचरत्वमु
पलक्ष्यत्वंचदर्शयंत्योनमंति अव्याकृतविहारायअतर्क्यमहिम्नइत्यर्थः सर्वव्याकृतसिद्धये सर्वकार्योत्पत्तिप्रकाशहेतुत्वेनोपलक्षणयोग्यायेत्यर्थः उपलक्षणांतर
माहुः हेतृष्ठीकेशकरणप्रवर्त्तक किंविषयलिप्सया नमुनये आत्मारामाय किंसाधनवशेनवा नहिमौनशीलिने मौनमात्मारामता तत्त्वभावाय ४७
श्रीगोपीजनवल्लभायगोपालायमुनिनमनसायनमोस्तु ४८

कृत परावरगतिज्ञायस्यूनसूक्ष्माणागतिज्ञत्वेन न द्वापिसञ्जमानावेत्यर्थं अपिच सर्वाध्यसाय सर्वस्याधिष्ठात्रे कुत एतत् अविश्वायनविश्वायस्मिन्तन्निषेधावध
 यैविश्वायनतद्विचाराधिष्ठानायेत्यर्थं किंच तद्रूपे अध्यासापवादसाक्षिणे अपिच अस्यविश्वाध्यासस्य तदपवादस्य चाविद्याद्विद्याभ्याहेतवे यद्वा अवि
 श्वायविश्वातेजसाद्यवस्थारहिताय विश्वायचरायेयास्वाशौक्यतदवस्थाय तद्रूपे तासामवस्थानाभावाभावसाक्षिणे अन्यत्प्रमाणम् तस्मात्सर्वगतिज्ञत्वसर्वा
 धिष्ठातृत्वात्सामत्वादिभिर्निरतिशयैश्वर्यायतुभ्यनमइति विशेषणैरसकीर्णै पंचैर्पचाशतानुतः अहिस्त्रीभिः पसन्नो वस्तासाभिवभवेद्धरि ४८ एवताव
 द्दुःखानुमेदनेन नमस्कारैश्च भगवन् प्रसाद्य इदानीं लदपीनानां प्राणिनां कोपरापइत्याशयवत्य प्रार्थयते लहीति अस्यलोकस्य जन्मादित्यमेव अकृतप्रकरो तत्तश्च
 तास्तान् सस्काररूपेण सत स्वभानान् धोरसत्तादीन् प्रतिबोधयन्तीहसे क्रीडसि यद्वा अस्यजन्मादींस्त्वमीहसइत्यन्वय कथंभूत अकृताअनादिर्पाकाक

परावरगतिज्ञायसर्वाध्यसायतेनम, अविश्वायचविश्वायतद्रूपेऽस्यचहेतवे ४८ त्वस्यस्यजन्मस्थितिसयमान् प्रभोगुणैरनीहोः
 कृतकालशक्तिधृक् तत्तस्त्वभावान् प्रतिबोधयन्त्सत, समीक्षयाऽभोगविद्धारईहसे ४९ तस्यैवतेः मूत्तनवस्त्रिलोक्याशाताअशाता
 उतमूढयो नय शाताः प्रियास्तेत्याधुना उवितुसतास्यातुश्च तेधमपरीष्ययेहन् ५० अनुगृहीधभगवन् प्राणास्त्यजतिपन्नग स्त्री
 णान साधुशोच्यानापतिः प्राण प्रदीयताम् ५१ अपराध सकृद्रुचिसोदव्य स्वमजाकृत क्षतुमहंसिशातात्मन् मूढस्यत्वामजानत
 ५२ विधेईतेकिं करीष्मामनुष्ठेयतवाज्ञया यच्छुद्ध्याऽनुतिष्ठन्वैमुच्यतेसर्वतोभयात् ५३ श्रीशक्रउवाच इत्यसनाग
 पत्नीभिर्भगवान् समभिष्टुत मूर्च्छितभग्नशिरसेविससजाधिदुःखैः ५४ प्रतिलब्धेदियमाणः कालिय शनकैर्हरिम् कच्छात्समु
 च्छुसन्दीन रुष्णामाहकृतोजडि ५५ वयस्वला सहोत्पत्यातामसादीर्घमन्यवः स्वभावोदुस्त्यजोनायलोकानायदसद्गुह ५६ त्वया
 सृष्टमिदविश्वधातगुणविसर्जनम् नानास्वभाववीर्यैर्जोयोनिवीजाश्रयाकृति ५७ वर्षचतत्रभगवन् सर्पाजाल्युरुमन्यैव कथंत्य
 जामस्त्यन्मायादुस्त्यजामोहिता स्वयम् ५८ भवान्हिकारणात् न सवर्षज्ञोजगदीश्वरः अच्युतहनिग्रहवामन्यसेतद्विधेहिन ५९
 श्रीशक्रउवाच इत्याकर्ण्येवच प्राहभगवान् कायमानुषः नात्रस्थेयस्त्रयासर्पसमुद्रपाहिमाचिरम् ६०

शक्तिस्त्राधारयतीति तस्य अन्यत्समानम् ४९ अतस्तस्य तवेवामूत्तनवस्तन्यतइति तनव, क्रीडोपस्करा तथाऽपितवाधुनाशाताः पिश्र कुत सताधर्म
 परिपालनेच्छयाईहत प्रवर्तमानस्यातस्तानवितुस्त्वतु स्थिवस्य ५० ५१ एवतवापिवाचरणाद्यपराधस्तर्हि सोदव्यइति ५२ युष्मदनुग्रहेऽन्येषामुत्सु
 रेषेतिचेत्तन्नेत्पद् विधेहीति लब्धज्ञयाप्राणिनोनाद्यामेतिभाव ५३ ५४ ५५ यदसद्गुहइति यत स्वभावोऽसद्गुहरूप यद्वा यतस्वभावादस
 तिदेहादौषोग्रह सतुस्त्यजइति ५६ गुणैर्विधधतपाद्यजतइति गुणविसर्जनतभापिनानास्वभावादयोयस्यतत् ५७ जात्याजन्मैव उरुर्मन्युर्येषातेवष
 कथत्यनाम ५८ द्वियस्मान्नत्रत्वन्मायात्यागेभसानेवकारणमिति अनुग्रहंविधेइयमात्तयारवादीविर्द्विस्वरस्त्रानिग्रहवाविधेहीति ५९ ६० ६१

यतो गोभिर्नृभिश्च नदीमुज्यतामिति ६१ नयुष्मत्तोभयमाप्नुयात् तस्य युष्माभिर्भयं नोत्पादनीयमित्याज्ञा इतोऽपित्वयानिर्गतव्यमित्याह योऽस्मिन्निति स्वयि
स्थिते तन्न स भवतीति भावः ६२ न च तव गरुड भयं भवेदित्याह द्वीपमिति ६३ ६४ ६५ ६६ ६७ इति दशमेटीकायां षोडशोऽध्यायः १६
नागं सप्तदशो नागालयं तं निरयापयत् बंधून् स्वदुःखतः श्रान्तान् सुकृतास्तत्र दवादपात् १ असमंजसमप्रियम् १ उपहार्यैः शस्यैः सर्पजनैः सर्पायत्तैर्जनैः
वानस्पत्यः वनस्पतेर्भूलेदेयः नागानां तद्वाधापरिहाराय यो बलिर्निरूपितः उपकल्पितः २ ते च नागाः स्वस्वभागं जनैर्दत्तं स्रुपर्णाय प्रयच्छंति ततो पीताः गोपीथाय

स्वज्ञात्पत्यदाराद्यो गोभिरुज्यतां नदी य एतत्संस्मरेन्मर्त्यस्तुभ्यं मदनुशासनम् ६१ कीर्त्तयन्नुभयोः संध्योर्नयुष्मद्भयमाप्नुया
त् योऽस्मिन्स्त्रात्वा मदा क्रीडे देवादीस्तर्पयेज्जलैः ६२ उपोष्य मां स्मरन् च त्सर्वपापैः प्रमुच्यते द्वीपरमणकं हित्वा कृदसेनमुपाशि
तः यद्भयात्स सुपर्णस्त्रानाद्यान्मत्यादलांछितम् ६३ कृषिकृवाच एवमुक्तो भगवता कृष्णानाद्रुतकर्मणा तं पूजया भास
मुदानागपत्यश्च सादरम् ६४ दिव्यांबरस्रद्गणिभिः परार्धैरपि भूषणैः दिव्यगंधानुलेपैश्च महत्सोत्पलमालया ६५ पूजयित्वा
जगन्नाथप्रसाद्य गरुडध्वजम् ततः प्रीतोऽभ्यनुज्ञातः परिक्रम्या भिवोद्यतम् ६६ सकलत्रसुहृत्पुत्रो द्वीपमध्ये जगाम ह तद्देवसामृ
तजलाय मुनानि विषा भवत् अनुग्रहाद्भगवतः क्रीडामानुषरूपिणः ६७ इति श्रीभाग. महा. दश. कालियनियोगणनाम
षोडशोऽध्यायः १६ राजोवाच नागालयं रमणकं कस्मात्तत्याज कालियः कृतं किं वा स्रुपर्णस्य ते नैकेनासमंजसम् १
श्रीशुक उवाच उपहार्यैः सर्पजनैर्मीसिमासी ह्यो बलिः वानस्पत्यो महाबाहो नागानां प्राकृ निरूपितः २ स्वस्वभागं प्रयच्छंति नागाः
पर्वणिपर्वणि गोपीथायात्पन्नः सर्वे स्रुपर्णाय महात्मने ३ विषवीर्यमदा विष्टः काद्रवेयस्तु कालियः कदर्थी कृत्य गरुडस्वयंतं बुभु
जे बलिम् ४ तच्छ्रुत्वा कुपितो राजन् भगवान् भगवत्प्रियः विजिघासुर्महावगः कालियसमुपाद्रवत् ५ तमापत्ततरसा विषायुधः
प्रत्यभ्यधादुच्छ्रितं नैकमस्तकः दद्रिः स्रुपर्णव्यदशह दायुधः करालजिह्वोच्छ्रितोऽग्रलोचनः ६ तं ताक्ष्यपुत्रः स निरस्य मन्युमा
न् प्रचंडवंगो मधुसूदनस्य सनः पक्षेण सत्येन हिरण्यरोचिषा जघान कद्रुसुतमुग्र विक्रमः ७ स्रुपर्णपक्षाभिहतः कालियोऽतीव वि
ह्वलः कृदविवेश कालिघास्तदगम्य दुरासदम् ८ तत्रैकदा जलचरं गरुडो भक्ष्यमीप्सितम् निवारितः सौभरिणा प्रसह्य सुधितो हरत् ९

रक्षणाय ३ विषवीर्यभ्यां यो महः तेना विष्टः काद्रवेयः कद्रुपुत्रो गरुडं कदर्थी कृत्य अविगणस्य यद्वा उपहार्यैः सुपर्णस्यैः सर्पावजनास्तैर्नागानां संबंधीयस्मिन्ने
कैकोनागो दीयते तथा भूतो यो बलिः सुपर्णाय निरूपितः तत्र स्वस्वभागं सर्वे नागाः प्रयच्छंति कालियस्तु प्रयच्छति कित्त्वन्वैर्दत्तमपित बलिं स्वयमेव बुभुजे ४ ५ विष्ट
मेवायुधस्य सः प्रत्यभ्यधात् यो ह्यु प्रतिजगाम उच्छ्रितं नैकमस्तकः उन्नमितानेकफणः ददायुधः दत्तायुधः करालजिह्वश्चासावुच्छ्रितोऽग्रलोचनश्च उच्छ्रितानि उज्ज
मितानि उग्राणि लोचनानि यस्य सः ६ ताक्ष्यपुत्रो गरुडः मधुसूदनस्यासनं यस्मिन्सः ७ तस्य गरुडस्य अगम्य मगाधतया दुरासदम् ८ तदगम्यत्वे कारणमाह तत्रेति
निवारितोऽपि ९

१० ११ केलिह सर्प अतस्तत्राव्यत्सित् १२ जाधूनदसवर्षतेनालरुतम् १३ असव इद्रियाणिप्रमोदनिभृत्तात्कान आनदपूर्णयनस १४ लब्धेहा लब्धचेण
 १५ गग वृक्षाअपिपूर्वशुका सत सद्यएवविरुद्धाइत्यर्थः १६ तेविभ्रुञ्चु १७ १८ नष्टलब्धयनानष्टमायासुनर्लब्धाप्रजापयासा १९ भ्रमेणचक्रर्षिता
 उपकूलत कूलप्रते २० २१ २२ २३ कालास्ने मृत्युरूपादग्ने नमृतोर्षिगीम कितु लञ्चरणवियोगादित्याहुः नशकुमइति २४ २५ विमोहानहिद
 डेनतत स्वशरणगतान् गोपानपादनतोऽसावनतवनवद्वित १ इतिदशमटीकायासप्तदशोऽध्यायः १७ अष्टादशोततोऽधीवसतगुणलक्षिते अघात

मीनान्सुद रिक्तान्दृष्ट्वादीनान्मीनपतौहते रूपयासौभारि प्राहृतत्रत्यक्षेममाचरन् १० अत्रप्रविश्यगरुडोयदिमत्स्यान्सरवादति
 सद्यःप्रणविद्युज्येतसत्यमेतद्वीम्यहम् ११ तकाडिय परवेदनान्य कश्चनलेडिह अवास्तीद्गुडाद्रीत कृष्णोचविवासित १२ कृष्ण
 नृदाहिनिकान्दिव्यस्त्रग्गधवासंसम् महामणिगणाकीर्णजाधूनदपरिष्कृतम् १३ उपलभ्योत्थिता सर्वलब्धप्राणाइवासव प्रमोदनि
 घनात्मानोगोपा प्रीत्याऽभिरिरेभिरि १४ यशोदारोहिणीनदोगोप्योगोपाश्वकोरव कृष्णासमेत्यलब्धेहाआसन्लब्धमनोरथा १५ राम
 श्चाच्युतपालिग्यजहासास्थानुभाववित् नगागावोत्पावत्सालेभिरिरेपरमापुदम् १६ नदविप्रा समागत्यगुरव सकलत्रका ऊचु
 स्तेकाडियग्रस्तोदिष्ट्यामुक्तस्तवात्सज १७ देहिदानहिजातीनाकृष्णानिमुक्तिहेतवे नद प्रीतमनाराजन्गा सुवर्णतदाऽदिशत्
 १८ यशोदाऽपिमहाभागानष्टलब्धप्रजासती परिष्वज्याकमारोप्यमुमाचोशुक्लामुहु १९ तारात्रितत्रराजेद्रक्षतृडभ्याश्चमकर्षी
 ता ऊपुर्वजौकसोगाव कालिद्याउपकूलत २० तदाशुचिवनोद्भूतोदवाग्नि सर्वतोव्रजम् सप्तनिशीथभावत्युप्रदग्धुमुपचक्रमे
 २१ ततउत्यायसभ्रानादत्त्यमानाव्रजौकसः कृष्णाययुस्तेशरणमायामनुजमीश्वरम् २२ कृष्णकृष्णमहाभागहरामामितविक्रम
 एषघोरतमोवद्विस्तावकान्ग्रसतेहिन २३ सुदुस्तरान्न स्वान्पाहिकालाग्ने स्रद्धे प्रभो नशकुमस्त्वञ्चरणसत्यक्तुमकुतोभय
 म् २४ इत्यस्वजनवेकृव्यनिरीक्ष्यजगदीश्वर तमग्निमपिषत्तीव्रमनतोऽनतशक्तिधृक् २५ इतिश्रीभाग०महा०दश०कालि
 यदमनोनामसप्तदशोऽध्यायः १७ श्रीशुकउवाच अथकृष्ण परिचृतोज्ञातिभिर्मुदितात्मभि अनुगीयमानोन्यविशुद्धज
 गोकुलमडितम् १ व्रजेविक्रीडितोरेवगोपालच्छद्यमायया श्रीष्मोनाभृत्तुरभवन्नातिप्रेयान्शरीरिणाम् २ सचवृदावनगुणवसेत
 इवलक्षित यत्रोस्तभगवान्साक्षाद्रामेणसहकेशव ३ यत्रनिर्झरनिर्हादनिवृत्तस्वनसिद्धिकम् शश्वत्च्छीकस्जीपद्गुममडलमडितम्

यहलेनालप्रलवलीतयादिरि १ कृत्वानृत्यफण्येपुकाडियस्थसकीतुकम् बलप्रलंबवतुगासमारोहयदरातिहा २ १ गोपालच्छद्यमायया गोपालनभैव
 च्छद्ययस्यात्पामायया २ ३ वसतसाम्यमाहचतुर्भि यत्रश्रीष्मेऽपिनिर्झरणानिर्हादेनयोपेणानिवृत्तस्वना छन्नध्वनयोसिद्धिका कठोरध्वनिसूक्ष्मकीटा
 यस्मिन्तथाभूतदंदावनभवति किंच शश्वत्तेषानिर्झराणाशीकरैरुक्तेषुर्कजीपा स्त्रिग्यायेद्रुमास्तेषामडलेमंडितम् ४ ५ ६ ७ ८

यत्र ग्रीष्मे वने वा निदाघो ग्रीष्मस्तेन तत्कालीनवद्द्रुर्काभ्यां च भवति यो दवस्तापः अतिशाद्वले अतिहरिततुणाकीर्णे च ह्य अतिक्रान्तशाद्वलेऽपि स्थाने ५ ननु शाद्व-
लमेव कुतस्त्यतत्राह अगाधेति अगाधानितो यानियासां तासां न्हदिनीनां तटस्पर्शिभिर्रुमिभिः पुलिनैः सह द्रवत्पुरीषंपकोयस्यास्तस्यामुव रसंशाद्वलितं शाद्व-
लरूपतां च विषवदुल्यणा अपि सूर्यरश्मयो न गृह्णते न हरति ६ तद्हनमविशदित्युत्तरेणान्वयः नदंतः चित्रामृगद्विजाश्च यस्मिन् गायंतो मयूराभ्यं मराश्च यस्मि-
न् कूजंतः कौकिलाः सारसाश्च यस्मिन् तत् अविशत् ७ ८ ९ १० ११ काकपक्षाः चूडाकरणात्माक्तनकेशाः फ्रामणादिप्रकारैर्निपुद्नेन बाहुयुद्नेन चिकीड

सरित्सरः प्रस्त्रवणोर्भितायुना कल्ह्वारकंजोत्पलरेणुहारिणा नविद्यते यत्र वनौकसांदवो निदाघवद्द्रुर्काभ्योऽतिशाद्वले ५ अगाध-
तोयन्हदिनीतटोर्भिरिवस्युरीष्याः पुलिनैः समततः नयत्र चंडाशकराविषोल्बणाभुवोरसंशाद्वलितं च गृह्णते ६ वनकुसुमितं श्रीम-
न्नदच्चित्रमृगद्विजम् गायन्मयूरभ्रमरकूजकौकिलसारसम् ७ क्रीडिष्यमाणस्तत्कृष्णो भगवान्बलसंयुतः वेणुविरणयनुगोपै-
र्गोधनैः संरतोऽविशत् ८ प्रवालबर्हस्तबकस्त्रगधातुकृतभूषणाः शमकृष्णादयोगोपाननृतुर्युधुर्जगुः ९ कृष्णास्यनृत्यतः केचिज्ज-
गुः केचिद्व्यादयन् वेणुपाणितलैः शृंगैः प्रशशसुरथापरे १० गोपजातिप्रतिच्छन्ना देवागोपालरूपिणः ईडिरेकृष्णराभौ च नटाडुवन-
टं नृप ११ फ्रामणैर्लघनैः क्षेपैरास्फोटनविक्रमणैः चिकीडतुर्निपुद्नेन काकपक्षधरौ क्वचित् १२ क्वचिन्तृत्यत्कृष्णान्येषु गायको वा-
दकौ स्वयम् शशांसतुर्महाराजसाधुसाध्वितिवादिनौ १३ क्वचिद्विल्वैः क्वचिक्लृप्तैः क्वचामलकमुष्टिभिः अस्पृश्यनेत्रबंधाद्यैः क्वचि-
न्मृगस्वगेहया १४ क्वचिच्चर्दुरप्लवैर्विधैरुपहासकैः कदाचित्स्पंदोलिकया कर्हीचिन्नुपचेष्टया १५ एवंतौ लोकसिद्धाभिः क्रीडा-
भिश्चैरनुर्वने नद्यद्रिद्रोणिकुंजेषुकाननेषु सरस्वत् १६ पशूंश्चारयंतो गोपैस्तद्नेरामकृष्णयोः गोपरुपी प्रलंबोऽगादस्तरस्तज्जिही-
र्षया १७ तविद्वानपिदाशाहो भगवान् सर्वदर्शनः अन्वमोदत तत्सर्वव्यवधतस्य विचिंतयन् १८ तत्रोपहृयगोपालान्कृष्णाः प्राह वि-
हारवित् हेगोपाविहरिष्यामो हं हीभूय यथा यथम् १९ तत्र चक्रुः परिवृदो गोपारा मजनादेनो कृष्णासंघट्टिनः केचिदासन् रामस्य चाप-
रे २० आचैरुर्विधाः क्रीडावात्यवाहकलक्षणाः यत्रारोहंति जेतारो वहति च पराजिताः २१ बहतो वात्यमानाश्च चारयंतश्च गोघनम्
भांडीरकंवतं नाम जग्मुः कृष्णापुरोगमाः २२ रामसंघट्टिनो युहिर्हीदाम वृषभादयः क्रीडायाजयिनस्तास्ता नूहुः कृष्णादयो नृप २३ उवाह
कृष्णो भगवान् श्रीदामानं पराजितः वृषभभद्रसेनस्तत्प्रलंबो राहिणीस्तम् २४ अविषह्यमन्यमानः कृष्णादानवपुंगवः वहन्नुततरं प्रागादव-
रोहणतः परम् २५ तुः १२ १३ कुंभैः कुंभरक्षफलैः अस्पृश्यत्वं नेत्रबंधश्च तदाद्यैर्मृगाणां रवगानां च चेष्टया १४ चर्दुरप्लवैः मंडूकप्लुतिभिः स्पंदोलिकया दोलालंब-

नेन नृपाणां मिव लीलया १५ नद्यः अद्रिद्रोणयः कुंजानि च येषु १६ चारयंतोः सतोः तद्नेतस्मिन् वने तयोर्जिहीर्षया १७ १८ यथा यथवयो बलाद्यनु रूपं हं हीभूय १९ प-
रिवृदो नायको तत्र केचन कृष्णासंघट्टिनः कृष्णपक्षीयाः २० २१ वात्यमानाः पृष्ठेनोत्थमानाः २२ २३ २४ कृष्णाहस्तिवंचनाय अवरुह्यतेऽस्मिन्नित्यवरोहणं मया दा ततः परं
दूरमगात् २५

धरणिपरेद्रवद्वीरवयस्यतम् निजमामुरवपुयस्यित पुरटपरिच्छदः सुपर्णात्कषत्रतद्विदुः सुमान् विद्युद्विषिमान् रसलकापेणा उडुपतिवाडिति यमोपमा उडुपतिवह्नी
 मृदु पतिनाद् यदि यथोचितस्थानेषु स्थिता विद्युनो भवति उपरि चरदुपतिस्तदासोः सुदोयथासाति तद्दृष्ट्वा भवित्यर्थ २६ अलमतिवेगेन प्रदीपे दृशीयास्मिन् वपु
 पितत् शुकुटितरसनन्नावयादद्यायस्मिन्तत् प्रदीपदृक्शुकुटितरयस्मिन् उपादद्यायस्मिन् तच्चतश्चेति वा ज्वलस्य शिखा केशायस्मिन्तत् २७ आगतस्मृ
 तिरभाय इव आत्मन सार्थगोपसमूहविहाय हरतरिपुमहनत् यद्वा विहायसा आकाशमागणात्मनः प्रासमर्थमिव हरतामिति वज्ररहसा वज्रवेगेन भुष्टिना २८ अप

तमुद्दहन् धरणिधरेद्रवो रवमहासुरो विगतरयो निजवपु समास्थित पुरटपरिच्छदो बभौ तद्विद्युमानुडुपतिवाडिवाबुद २६ निरीक्ष्य
 तद् पुरलमचरे चरत्यदो महग्भुकुटितदो यदपुक्रम् ज्वलच्छिखरकटकिरीटकुडललिषाः द्रुतहलधरे ईषदत्रसत् २७ अथागतस्मृतिर
 न्नपौरिषु चलो विहायसाः यमिव हरतमात्मन केषाः हनच्छिरसि दृढेन मुष्टिना सुराधिपो गिरिमिव वज्ररहसा २८ स आहत सपदि विशी
 णामस्तको मुरवा ह्मन् रूधिरमपस्मृतोऽसुर महारवच्यसुरपतस्समीस्यन् गिरिरिष्यामघवन आयुधाहत् २९ दृष्ट्वा प्रलबन्निहतबलेन व
 लशादिना गोपा सुविस्मिता आत्मन् साधुसाध्विति वादिन ३० आशिषोः भिगृणतस्त्रप्रशशसुस्तदद्वेणम् प्रेत्यागतमिवाङ्गिर्यमेम
 विद्वलचेतस ३१ पापे प्रलबन्निहतदेवा परमनिर्वृता अभ्यवर्षन् वलमाल्यै शंशंसु साधुसाध्विति ३२ इति श्रीभाग० महा० दश०
 प्रलववधोनामष्टादशोऽध्यायः १८ श्रीशुक उवाच कीडासक्तेषु गोपेषु तद्भावो दूरचारिणी स्वैरचरत्यो विविशस्तुणलोभेन
 गह्वरम् १ अजागावो महिष्यश्च निर्विशल्यो वनाहनम् इषीकाटवी विविशु कदत्यो दावतर्षिता २ तेऽयश्च्यंत पशून् गोपाः कृष्णारामा
 दयस्तदा जातानुतापानविदुर्विचिन्वतो गवागतिम् ३ तृणैस्तत्तुरदच्छिन्नेर्गोष्पदैरकितैर्गवाम् मार्गमन्वगमन्सर्वे निष्ठाजीव्या विचैत
 स ४ मुजाटव्याभ्यश्च मार्गं किं दमानस्वगोधनम् सप्राप्य तृषिता श्रातास्ततस्ते सन्धवर्तयन् ५ ता आहूता भगवता मेघगभीरया गिरा
 स्नास्ना निनदश्रुत्वा प्रतिनेदु महीर्षिता ६ तत समताहनधुं मकेतुभिर्यदृच्छयाः भूत्सयकृद्वनौकसाम् समीरित सारथिनो ल्यणोत्सु
 कैर्विल्लिहानः स्थिरजग्मान् महान् ७ तमापततपरितो द्वाग्निगोपाश्च गाव प्रसमोक्ष्य भीता ऊवुश्च कृष्णसचलप्रपन्ना यथा हरिम्
 स्युभयादिताजना ८ कृष्णकृष्णामहावीर्यहेरामामितविक्रम दावाग्निना दत्स्यमानान् प्रपन्ना रून्नातुमर्हथ ९

स्मृत गतस्मृति महारवसमीरयन् २९ ३० तदद्वेणम् प्रशशाद्वेणम् ३१ ३२ इति दशमे टीकायामष्टादशोऽध्याय १८ ऊनविशो निविष्टतु गोप
 कुलमच्युत सुजारण्यमरव्याग्नेररक्षन्निपानतः १ दूरचारिणी दूरचारिण्य १ वनाहनातरनिर्विशल्यो द्रावेनतर्षिता तृषिता कदत्यः इषीकाटवी जस्युच्छि
 तघनतृष्णविशेषारण्यनिर्विशु २ कृष्णारामावादीयेषांते नतृती ३ तासागवांसुरैर्दक्षिच्छिन्नेस्तृणैर्गोष्पदैरकितैश्च भूपदेशीस्तृणैर्वगवामामिन्वगमन् नष्टजी
 व्यागतजीविक्रसाधनाः ४ मुजाटव्यपिषेव इषीकाटवी ५ ६ गोपानानाशहेतुर्वनवदि सर्वत प्रादुरभूत् सारथिना वायुना ७ ८ ९ ७

१० ११ रुच्छात्गङ्गाप्रवेशकृत्तृश्रमादिजनितान् १२ क्षणेनैवमांडारंप्रापिताः ततः अक्षीण्युन्मील्यविस्मिताः १३ १४ १५ १६ श्रीदामादिस्वगोपानां
 स्वांगमारुत्यत्पथात् स्तैश्वर्यमाभिरकरोद्दनवाङ्निपानतः १ इतिदशमेटीकायामेकोनविंशोऽध्यायः १९ विंशोपारुट्शरच्छोभावर्णनेनवचिताः
 प्रावृट्क्रीडानिरूयंतेगोपरामसुजोहरेः १ हेयादेयोपमानेनप्रावृट्शरदृतुश्रियोः वर्णनंत्वद्भुतैश्वर्यकृष्णालीलाविवक्षया २ १ ३ तत्रप्रावृट्त्वर्णनंततआदिद्वि-
 विंशत्यासर्वेषांप्राणिनांसमुद्भवउत्पत्तितोजीवनतश्चयस्यांसाप्रावृट् विद्योतमानाः परिधयः परिवेषाः दिशोवायस्यांसाविस्फूर्जितंसक्षुभितंनभस्तलयस्यांसा ३
 सांद्रैर्निविडेनीलांबुदैर्विद्युद्गर्जितसहितैराच्छन्नसगुणंगुणैराच्छन्नजीवारव्यं विद्युद्गर्जितांबुदानांसत्तरजस्तमोभिरुपमा ४ पर्जन्यः सूर्यः स्वगोभिः रश्मिभिः काले

नूनंत्वद्वांधवाः कृष्णान्चार्हंत्यवसीदितुम् वयंहिसर्वधर्मज्ञत्वन्नाथास्त्वसरायणाः १० श्रीशुकउवाच वचोनिशाम्यरूपणंबंधूनांभग
 वान्हरिः निमीलयतमाभैश्लोचनानीत्यभाषत ११ तथेतिशीलिताक्षेषुभगवानग्निमुल्बणम् पीत्वासुरवेनतान्कृच्छ्राद्योगाधीशाव्यभो
 चयत् १२ ततश्चतेऽक्षीण्युन्मील्यपुनमांडारंप्रापिताः निशाम्यविस्मिताआसन्नात्मानगाश्चभोचिताः १३ कृष्णस्ययोगवीर्यतद्योगमा
 यानुभाषितम् दावाग्नेरात्मनःक्षेमवीक्ष्यतेमेनिरेऽपरम् १४ गाःसनिवर्त्यसायाङ्केसहरामोजनार्दनः वैष्णुविरणयन्गोष्ठसगाङ्गोपैर
 भ्रष्टतः १५ गोपीनांपरमानंदआसीद्गोविंददर्शने क्षणयुगशतमिवयासाषेनविनाऽभवत् १६ इतिश्रीभागवतस्यद्वादशोऽध्यायः
 ग्निपाननाभएकोनविंशोऽध्यायः १९ श्रीशुकउवाच तयोस्तदद्भुतं कर्मदावाग्नेर्मक्षिमात्मनः गोपाः क्लीभ्यः सयाचरन्तुः
 प्रलंबवधमेवच १ गोपवृद्धाश्चगोष्यश्चतदुपाकर्ण्यविस्मिताः मेनिरेदेवप्रवरोकृष्णारामौद्वजंगलौ २ ततः प्रावृत्तप्रावृट्सर्वसत्वस
 मुद्भवा विद्योतमानपरिधिर्विस्फूर्जितलभस्तला ३ सांद्रनीलांबुदैर्वीमसविद्युस्तनयित्नुभिः अस्पृष्टज्योतिराच्छन्नं ब्रह्मैवसगुणं
 बभौ ४ अष्टौमासान्निपीतंयद्दृष्ट्वाश्चोदमथवसु स्वगोभिर्मोक्षुमारैर्भेपजन्यः कालआगते ५ तडिद्वतोमहामेघाश्चडम्बस्रवोपि
 ताः प्राणनजीवनंत्वास्थसुमुत्तुः कुरुणाइव ६ तपःकृशादेवमीढाआसीद्दृषीयसीमही यथैवकाम्यतपसस्तनुः संप्राप्यतत्फलम् ७
 निशासुरवेषुरवद्योतास्तमसाभातिनग्रहाः यथापापेनपारवंदानहिवेदाः कलौयुगे ८ श्रुत्वापर्जन्यनिनदमडकाव्यसृजन्गिरः तूष्णीं
 शयानाः प्राग्यद्द्वाल्मणानियमात्यर्थे ९ आसन्नुत्पथवाहिन्यः क्षुद्रनद्योऽनुशुष्यतीः पुंसोयथाऽस्वतंत्रस्यैद्द्विविणसंपदः १०

यथोचितसमयेः अत्रराजोपमाकरादानतः समयेपुनर्दानतश्चसूचिता ५ अस्यविश्वस्यप्राणनमाप्यायनकरंजीवनमुदकंमुमुत्तुः कृपालवोयथातप्तंजनंनिरी
 स्थानुकंपमानाः तदाप्यायनायस्वजीवनमपित्यजंति तद्दन्महांतोमेघास्तडिन्नेत्रैर्विश्वंतप्तंनिरीक्ष्यवायुभिर्वेपिताजीवनंमुमुत्तुरिति ६ तपसाग्नीषोणक
 शादेवमीढापर्जन्यसिक्तावर्षीयसीउच्छुना पुष्टा काम्यतपोयस्यतस्यतनुः कामान्संप्राप्ययथेति ७ ८ नित्यकर्मावसानेआचार्यनिनदंश्रुत्वातच्छि
 ष्याः यथाऽधीयंतेतद्ददिति ९ अनुशुष्यतीः अनुशुष्यत्यः अस्वतंत्रस्यइन्द्रियपरतंत्रस्यस्वतंत्रस्य निरंकुशस्येतिवा १०

हरिभिर्नर्तय शष्पैः वाकृष्णी नीलवर्णा कृशित्द्रुगोपैः कीरविशेषैर्लोहिता तत्रत उच्छिलीधैः उन्नकारैरुद्दिरे रुतच्छायानृणारातांश्री सेनासपदिन ११ से
 श्राणीवि तदाहिरुषैरवच्छेरेलसक्तमिषगवादपोमुदददति विच्छेदेस्युथतोऽनुतापचेति १२ अविभ्रत अविभरु यथाहरिनिषेवयेति हरिसेवायापर्यताहि
 सद्यपवसेर्वरुचिरभवति तस्या परमधर्मत्वात्परमसुखत्वाच्चतद्वदिति १३ कामाक्तकामवासनायुक्तमिति स्वसनोर्मिसाम्यगुणैर्विषयैर्पुन्यतइतिसारित्सागति
 साम्यम् १४ अधोक्षजएवचेतोयेपाते १५ असत्कृताअक्षुण्णा नाभ्यस्थमानाइत्यसकृतसाम्यम् कालेनचाहताइतितृणाच्छादनसाम्यम् १६ यथाका
 पिन्य पुष्यव्य १७ निर्गुणज्यारहितमपिगुणानिगर्जितशब्दवतिअभात् अशोभत गुणव्यतिकरात्मके व्यक्ते प्रपवेअगुणवान्निर्गुण पुरुषोययेति १८ स्वमासा

हरिताहरिभि शष्पैरिद्रुगोपैश्चलोहिता उच्छिलीधुकृतच्छायानृणांश्रीरिवमूरधत् ११ क्षेत्राणिसस्यसपदि कर्षकाणामुदददु
 धनिनामुपतापचदेयाधीनमजानताम् १२ जलस्थलोकस सर्वनववारिनिषेवया अविभ्रद्रुचिरूपयथाहरिनिषेवया १३ सरि
 द्वि सगत सिंधुशुभेस्वसनोर्मिमान् अपध्योगिनश्चित्तकामाक्तगुणयुग्यया १४ गिरयोवपंधाराभिहन्यमानानविष्ययु अभि
 भूयमानाव्यसनयथाऽधोक्षजचेतसः १५ मार्गावभूवु सदिग्धास्तृणैश्छन्नात्यसकृता नाभ्यस्थमाना श्रुतयोहिजे कालहताइ
 व १६ लोकबधुपुमेषुविद्युतश्चलसीहृदा स्थैर्यनचक्रु कामिन्य पुरुषेषुगुणिधिव १७ धनुर्वियतिमाहेंद्रनिगुणचगुणिन्यभा
 त् व्यक्तेगुणव्यतिकरः गुणवान्पुरुषोयथा १८ नरराजोदुपच्छन्न स्वर्ज्योत्तमाराजितैर्घने महमत्याभासितयास्वभासापुरुषो
 यथा १९ मेघागमोत्सवात्तृषाःप्रत्यनदनशिरवडिन गृहेषुतमानिर्विण्णायथाऽश्रुतजनागमे २० पीत्वाऽप पादपा पदिरासन्नानात्म
 मूषेय प्राकृष्टामात्मपसाभ्यानायथाकामानुसवया २१ सरस्वशातरोधस्कन्युपुरगापिसारसा गृहेषुशातकृत्सेषुग्राम्याइवदुराशया
 २२ जलोपैर्निरभिघतसेतवोवर्षुतीश्वरे पाखडिनामसद्यदैवेदमार्गा कलौयथा २३ व्यमुचन्वायुभितुन्नाभूतेभ्योऽथामृतधना
 यथाऽशिषोविश्वपत्य कालेकालेहिजेरिता २४ एववनतहर्षिषपह्वस्वर्जुरजसुमत् गोगीपालैर्वृत्तोरतुसचल प्राविशन्हरि २५ धे
 नवोमदगामिन्य उद्योभारेणभूयसा ययुर्भगवताहृताहुतपीत्यास्तुतस्तनी २६

सासितयाअहयत्येतिस्वचैतन्येनैवप्रकाशितेनाहकारेणच्छ

नोजीरोयथा यदा अहनिह्यनदातावेत्ताशूरइतिसपतीत्येवारोपितयाइति १९ मेघागमेनोत्सवोयेषाम् अतोदृष्टा २० नानात्ममूर्त्तय अनेकरूपदेहा २१
 अशातानिपककटकदियुक्तानियेषासितरानियेषानेषपिन्युष्ट भितरामवसन् सारसा चक्रवाक्य अशातानिघोराणिअनुपरतानिवा कृत्यानियेषुतेषपिगु
 हेषु २२ ईश्वरेइद्रे २३ नुन्ना मेरिता आशिष कामान् विश्वतयोराजान वणिजापतयोवा हिजेरिता पुरोहितैरुक्ताः २४ प्राचपिकृताक्रीडावर्णय
 ति एतन्नमितिसप्तभि वर्षिष्ठसमृद्धम् २५ २६ २७ २८ २९ ३०

वनोक्तसः पुलिदीः प्रमुदिताः भगवान् ददृशे तथा वनराजीः मधुच्युतः मधुस्त्रयाः ददृशे गिरेः सकाशाज्जलधाराश्च तासां नादान् आसन्नानिकटवर्तिनीं गुहाश्च
यद्वा वनोक्तसः प्रमुदिता आसन् तथा वनराजीः वनराजयः वनपरंपराः मधुच्युत आसन् गिरेर्जलधारा आसन् तानेव भूतान् आददृशे सर्वतो ददर्श तथा भगवा
नधारणां नादान् गुहाश्चेति २७ २८ २९ ३० ३१ शरद्वर्णयति एवं निवसतो रित्यष्टादशभिः विगतानि अञ्जानियस्थांसा स्वच्छानि अञ्जनियस्थांसा अ
परुषः शान्तोऽनिलो यस्यासाचसाच ३२ नीरजानामुत्पत्तिर्यथा नया शरदा कृत्वा नीरजानामुत्पत्त्यावा ३३ व्योम्नोऽब्दमिति व्योमादीनां चतुर्णां चतुरो मलान् शर
दहरत् आश्रमिणां चतुर्णां कृष्णो जाता भक्तिर्यथाऽशुभमसुखं हरति तथा हि ब्रह्मचारिणो गुर्वर्चो देका हरणकषयथा भक्तिर्हरति तथा पूर्णस्य तेनानुपयोगात्
गुरुभिरपि कृतार्थस्य तस्यानियोगात् एवं व्योम्नोऽब्दं शरज्जहार यथा च गृहिणोऽपत्यादिसां कर्म भक्तिर्हरति विविक्तवासरुच्युत्पत्तेः तथा भूतानां शाबल्यंसा

वनोक्तसः प्रमुदिता वनराजीर्मधुच्युतः जलधारा गिरेर्नादानासन्नाददृशे गुहाः २७ क्वचिद्दृश्यति कोडे गुहायां चाभिवर्षति निर्वि
श्रय भगवान् रमेकं दमूलफूलाशनः २८ दध्योदनं समानीतं शिलायां सलिलांतिके संप्रोजनीयेषु भुजे गोपैः संकर्षणान्वितः २९
शादूलोपरिसंविष्य चर्वतो मीलितेक्षणान् तृप्तान् वृषान् वत्सतरान् गाश्च स्वो धोभ्रम्रमाः ३० प्रावृष्टश्रियं च तां वीक्ष्य सर्वभूतमुदाव
हाम् भगवान् पूजयां चक्रे आत्मशक्त्युपबृंहिताम् ३१ एवं निवसतोस्तस्मिन् रामकेशवयोर्भजे शरत्सामभवद्ब्रह्मास्वच्छाच्च परु
षानिला ३२ शरदानीरजात्पत्न्यानीराधिप्रकृतियेषुः अष्टानाभिवर्षतोसिपुनयगिनिषेवया ३३ व्योम्नोऽब्दभूतशाबल्यं भुवःपं
कमपांमलम् शरज्जहाराश्रमिणां कृष्यो भक्तिर्यथाऽशुभम् ३४ सर्वस्य जलदाहिला विरेजुः प्रकृत्यर्चसः यथा त्यक्तेषणाः शान्ताम्
नयो मुक्तकिल्बिषाः ३५ गिरयो मुमुक्षुस्तायं क्वचिन्नमुमुक्षुः शिवम् यथा ज्ञानामृतकाले ज्ञानिनो ददते नवा ३६ नैवा विदन् सीयमा
णजलगाधजलेचराः यथाऽयुर्नवहक्षय्यनराभूदाः कुतुबिनः ३७ गाधवारिचरास्तापमविदन् शरदकंजम् यथा हरिद्रः कृपणः कुटुं
व्यविजितेद्रियः ३८ शनैः शनैर्जहुः पंकस्थलान्यामचवोरुधः यथाऽहममतांधीराः शरीरादिष्वनात्मासु ३९ निश्चलात्पुरसूक्तुष्णा
समुद्रः शरदागमे आत्मन्युपरतेसम्यक् सुनिर्व्युपरतागमः ४० केदारेभ्यस्त्वपोऽगृह्णन् कर्षकाद्दृष्टसेतुभिः यथा प्राणैः स्ववज्जानं
तन्निरोधेन योगिनः ४१

कर्मशरत् वर्षासु वृष्टिभिः सांकुलानिवसंति यथा च वनस्थस्य मलधारणक्लेशं भक्तिर्हरति एवं भुवःपंकं शरत् यथा वयतीनां का
मादिवासनामलं श्रीकृष्णभक्तिर्हरति एवमपांमलशरदिति ३४ त्यक्तेषणाः त्यक्ताः पुत्रवित्तलोकैषणायेस्ते ३५ गिरय इति अयं भावः नत्पुपाव्यायाः कर्मविद्याभिवज्ञा
निनो ज्ञानामृतं सर्वतो वितरति अपि तु रूपया क्वचिदेव एवं गिरयः शिवं निर्मलतोयं क्वचिन्मुमुक्षुः क्वचिन्नपुनः प्रावृषीव सर्वत इति ३६ गाधे सुद्रे जले चरंतीति तथा ते पीनादयः
अविदन् लेभिरे ३७ ३८ शनैः शनैरिति तत्र ममतामिव पंकमहंतामिव आमतामपकृतां जहुरिति ३९ आत्मन्युपरतेत्यक्तक्रियो सुनिरिव निश्चलांबुः स एव्युपरतागमः
निवृत्तवेदघोषइव तूष्णीमभूदिति ४० केदारेभ्यो बहूशालिसेत्रेभ्यो दृढैः सेतुभिरपोगृह्णन् ततः परं वृष्यभावात् प्राणैरिंद्रियैस्तन्निरोधेन इंद्रियप्रत्याहारेण ४१

देहाभिमानजबोधन व्रजयोषितासुकुद्ववेत्यर्थ ४२ शरदाविमलानारकायस्मिन्तत् शब्दग्रहणावेदस्यार्थान्पूर्वत्तरमीमासानिर्णयान्दर्शयतीति तद्यतद्
 त् ४३ ४४ ममाभ्युनाधिक शीतच्छेषाभत ननुगोष्य कृष्णाभूतचेतस्त्वेनतासासतापोदु सहइति यद्वा नकारउपमार्थं तदाकृष्णाभूतचेतसइति चेतसा कृष्णा
 माश्लिष्यथयेत्यर्थः ४५ पुष्पिण्य गार्भिष्य-अन्वीयमाना स्वर्षेः स्वपतिभिरनिच्छन्वोऽपिचलादतुरगम्यमाना ईश्वराराधनार्था क्रिया बलात्कलैरनुगम्यमाना
 समस्तभोगगर्भापयेति ४६ कुसुमसुदकुक्षितसुतयस्येतिदस्युसाम्यम् ४७ आग्रयणेर्नवान्नप्राशनार्थे वैदिकैर्यागैरिद्रियैरिद्रियार्थैर्लौकिकैश्चमहोत्सवं
 कृनाभ्यारामकृष्णाभ्यादर्शनादिमहात्सवाभ्याम् ४८ वणिजोयतयोनुपा स्नातकाश्चतष्टाष्टाभ्यावर्षरूढा सतोनिर्गम्यार्थान्वाणिज्यस्तच्छब्ददिभिक्यथवि
 धारीन्प्रपेदिर-प्रापयत यथामनयोगादिसिद्धा आयुषारूढा काले आगतेस्वपिडान्योगादिप्राप्यान्देवादिदेहानिति ४९ इतिदशमेटीकायाविशतिनमोऽ

शरदकशिजास्तापान्भूतानामुडुपोऽहरत् देहाभिमानजबोधोसुकुदोव्रजयोषिताम् ४२ स्वमशोभतनिर्मेघशरद्विमलानारकम् सत्त्व
 युक्तयथाचित्तशब्दग्रहणार्थदर्शनेम् ४३ अखडमडलोच्योभिरराजोदुगणे शशी यथायदुपति कृष्णावृष्णिचकारुतोभुवि ४४ आ
 श्लिष्यसमशीतोष्णप्रसूनवनमारुतम् जनास्तापजहुर्गोप्योनकृष्णाभूतचेतस ४५ गावोमृगा स्वगानार्थं पुष्पिण्य शरदाऽभवन् अ
 न्वीयमान स्वर्षे फलेरीशक्रियाइव ४६ उद्धृष्यन्वीरिजानिभूयोत्यानेकुमुदिना राज्ञानुनिर्भेषालोकाययादस्युन्विनानृप ४७ पु
 र्यामेष्वाग्रयणैरिद्रियैश्चमहात्सवै- वसोभू पद्मसस्याद्याकलाभ्यानितराहरे ४८ वणिस्मुनिनृपस्नातानिर्गम्यार्थान्प्रपेदिरे वर्षरू
 द्वाययासिद्धा स्वपिडान्कालआगते ४९ इतिश्रीभाग-महा-दश-शरदूर्णनानामविशतितमोऽध्याय २० श्रीशुकउवाच

इत्यशरत्सच्छजलपद्याकरस्रगाधिना न्यविशहायुनावातसगोशोपुलकोऽच्युत १ कुसुमितवनराजिषुष्पिष्णोमत्ता भृगाहिजा स्वगाश्रतेषाकुलानितेपुष्पा सरासिस
 सर सरिचमहीधम् मधुपतिरवगात्पविश्यवेणुमवादयत् २ तद्भुजस्त्रियआश्रुत्यवेणुगीतस्मरादयम् काश्चि
 त्परोक्षकृष्णस्यस्वसरोभ्योऽन्ववणयन् ३ तदूर्णयितुमारब्धा स्मरत्ये कृष्णाचेष्टितम् नाशकन्स्मरवेगेनविक्षिप्तमुनसोनृप ४
 बर्हापीडनटवरवपु कर्णयो कर्णिकारविश्रदास कनककपिशवैजयतीचमालाम् रधान्वेणोरधरसुधयापूरयन्गोपवृ देवदारण्यस्व
 पदरमणमाविशद्गीतकीर्ति ५

ध्याय २० एकविशशरद्विमलानारकायस्मिन्तत् वायुनावातमनुगतव्यासमित्यर्थ १ तत्स्वकुसुमितवनराजिषुष्पिष्णोमत्ता भृगाहिजा स्वगाश्रतेषाकुलानितेपुष्पा सरासिस
 रित महीध्याश्रयस्मिन् तद्भनकृष्णाभ्यागात्पविश्यवेणुमवादयत् २ तद्भुजस्त्रियआश्रुत्यवेणुगीतम् स्मरस्योदयोयस्मात् तदाश्रुत्यश्रुत्वापरोक्षपथाभवतितथा ३ व्रजेच्छित्त
 लादिसिप्तमनस आकुलचित्ता ४ यादशकृष्णास्मरणतासामनस शोभकृजाततदाह बर्हापीडमिति नटवरवपुर्विभ्रन् तदावनपाविशत्कृष्णभूतवन स्वपदैरिद्धेते रमाणर
 तिजनकगोपवृदै गीतकीर्ति तथावर्हमयमापीडशिरोभूषणविभ्रत् वर्हमापीडोयस्मिन्निति वपुषोविशेषणवावेणुवादनमुद्येसतेरधान्वेणोरिति अतो नूनमधरसुर्यैवपू
 षादेणेरुच्चलनीगीतवत्सर्पितुमर्हतीतिभाव ५ ५९ ७

अग्निरोभिरे वर्णयंत्यः पदेपदेपरमानंदमूर्त्तिरूपं परिबध्वत्यः ६ अनुवर्णनमेवाह अक्षण्वतामिति त्रयोदशभिः अक्षण्वतांचक्षणांतांताविदमेव फलं प्रियदर्शनं परमन्यन्नविदामः
नविद्येत्यर्थः तच्च फलं सखिभिः सह पशुत्वनं प्रवेशय तोराम कृष्णायैर्वक्रं येर्निपीतं तेरेव ज्ञुंसेवितम् नान्यैरित्यर्थः कथं भूतं वक्रम् अनुवेणुवेणुमनुवर्तमानं तं वा दयत् तथा
अनुरक्त कटाक्षमोक्षस्त्रिगुणकटाक्षविसर्गम् अथवा येर्निपीतं तयोर्वक्रं तेर्त्तुष्टमिदमेवाक्षण्वतामस्त्रिगुणः फलमिति ७ अन्या आहुः चूतेति चूतप्रवालादीनां चित्राभिर्मालाभिः
अनुपृक्ते ईषदंत रांतरतः संयुक्ते परिधाने नीलपीतांबरेताभ्यां विचित्रो वेधो योस्तौ क्वचकदाचित् शुपालगोभ्यां गोपालसभायामध्ये अलमत्यर्थं विरेजतुः अहोगोपानां पुण्य
मिति भावः ८ अन्या ऊचुः हे गोप्यः अयं वेणुः किंस्मपुण्यमाचरत् कृतवान् कथं यत् यस्मात् गोपिकानामेव भोग्यां सती मपि दामोदराधरसुधां स्वयं स्वातंत्र्येण यथेष्टं पुंके कथं
अवशिष्टसंकेवलमवशिष्टसमात्रं यथाभवति यतोयासां हृदिनीनापयसापुष्टः तामातृतुल्याद्दिन्यः तृष्यत्तचः विकसितकमलवनाभिषेणरोमांचितालक्ष्यंते येषां वंश
जातः तेतरवो मधुधाराभिषेण आनंदं शुमुमुचुः यथा आर्याः कुलसूद्धाः स्ववंशे भगवत्सेवकं दृष्ट्वा तृष्यत्तचोः शुमुंचंति तद्दिति ९ काश्चिदाहुः हे सखि चंदावनं भुवः

इति वेणुवंशराजनुसर्वाभूतमनोहरम् शुत्वा ब्रजस्थियः सर्वावर्णयंत्योऽग्निरोभिरे ६ गोप्य ऊचुः अक्षण्वतां फलमिदं न परं विदामः सख्यः
पशून्नु विवेशय तो वयस्यैः वक्रं ब्रजेशसुतयो रनुवेणुजुष्टे यो निपीतमनुरक्तकटाक्षमोक्षम् ७ चूतप्रवालबृहत्तबकोत्सलाञ्जमालाऽनुपृक्त
परिधानविचित्रवेधो मध्ये विरेजतुरलपशुपालगोभ्यां रगेयथानटवरो क्वचगायमानौ ८ गोप्यः किमाचरदयकुपालस्ववेणुदामोदराधरसुधा
मपि गोपिकानाम् पुंके स्वयं दवशिष्टसंहृदियो तृष्यत्तचोऽशुमुमुचुस्तरो यथा र्याः ९ चंदावनं सखि शुभो वितनोति कीर्त्तिये हे वकी सुतपदा
बुजलब्धलक्ष्मि गोविंदवेणुमनुवर्तमयूरनृत्यप्रेक्ष्यादिसान्धपरतान्यसमस्तसत्त्वम् १० धन्याः स्ममूढमतयोऽपि हरिण्य एता यान दनं दनमु
पात्तविचित्रवेधम् आकर्ण्य वेणुं राणितं सह कृष्णसाराः पूजां दधुर्विरचितां प्रणयावलोकैः ११ कृष्णानिरीक्ष्य वनितोत्सवरूपशीलशुत्वा
चतच्छणिनवेणुविचित्रगीतम् देव्यो विमानगतयः स्मरन्नुत्सारां भ्रश्यत्सूनकवरासुमुहुर्विनीव्यः १२

कीर्त्तिसर्गादिपिविशेषेण वितनोति कथं भूतम् यदेवकी सुतपदा बुजाभ्यां लब्धा लक्ष्मीः शोभासंपद्येनतत् किंच गोविंदस्य वेणुमनुवेणुनिनादं शुत्वाऽनंतं गं दगर्जि
तनीलमेघतमत्तामत्तापेभयूरास्ते वा नृत्यप्रेक्ष्य सघशस्तत्र तत्र अदिसानुषु अपरतान्निउपरतक्रियाणि अन्यानि समस्तानि सत्त्वानि यस्मिस्तत् नैतदत्ये सुलोकेषु वि
द्यते अतोऽशुवः कीर्त्तितनोतीत्यर्थः १० अपरा आहुः हे सखि मूढमतयः तिर्यगादयोऽपि एता हरिण्यो धन्याः कृतार्थाः यावेणुराणितं वेणुना दयाकर्ण्यं नंदनं दनं
प्रतिप्रणयसहितैरेव लोकेनैर्विरचितां पूजां संमानं दधुः कृतवत्यः किंच कृष्णसाराः स्वपतिभिः सहिता एव दधुः अस्मत्पतयस्तु गोपाः क्षुद्राः समस्ततन्मसंहतइ
ति भावः ११ अन्या ऊचुः हे गोप्यः आश्चर्यं शृणुत वनितानामुत्सवो यस्मात्तद्रूपशीलचयस्य तं कृष्णानिरीक्ष्य तेन वा दितवेणोरसंकीर्णगीतच शुत्वा विमानैर्ग-
च्छंत्यो देव्यो देवानामंकेषु स्थिता अपि स्मरेणानुत्साराः परिक्षिप्तधैर्यासुमुहुः मोहेलिंगमाहुः भ्रश्यत्सूनकावरासुमुहुर्विनीव्यः १२
अत्र सर्वत्र वक्तृभेदान्नातीव संगतिर्वक्तव्या १२

धारणशक्तयेवोत्तमिनेरुत्तमिनेः कर्णपुटे पिवन्त्य सत्य तथाशावाश्चरन्त्याश्चस्तनपानेपवता समनतरमेवगीतमुत्तातदेवपीयूषमुत्तमितकर्णपुटे पिवन्त्य
 तस्तनपय कवला केवलस्तनेभ्य क्षरितक्षीरयासा मुखेपुयेषानेतस्यु विस्मृतक्रियाचक्षुर्विषयं तत्रहेतु गोविददशायागेण आत्मनिमनसिस्पृष्टात् आ
 निगत्य अतएवअश्रुणाकलालेशा लोचनयोर्थासाता गानस्तेचशावाः वस्सा १३ मोअषमात अस्मिन्वनेयेपिहगा पक्षिणस्तेषायेणमुनयोभवितुमर्हति
 कुत हृषोक्षितकृष्णदर्शनपुष्पफलाद्यतरविनायथाभवतितयारुचिराः प्रवालायेषातान्द्रुमभुजान्द्रुक्षाणाशास्वाआरुत्त्यतेन श्री कृष्णेनउदितप्रकटितकल
 वेणुगीतकेनापिस्वरवेननिमीलितदृशास्त्यक्तान्यवाच्य सत येभृष्वतीति यथाहि मुनयः श्रीकृष्णदर्शनियथाभवतितयावेदोक्तकर्मफलपरित्यागेनवेदद्रुमशा
 स्वास्तुदा रुचिरप्रवालस्यानीयानिकर्माण्येवोपपाददाना सुखिनः सत श्रीकृष्णगीतमेवभृष्वति अतस्तएवैतेभवितुमर्हतीतिभाव १४ आस्ताचेतनानां कृष्णा
 नद्योऽपिआवर्त्ते परिच्यमैर्दक्षितेनसूचितेनमनोभवेनकामेनभम्नोवेगोयासाताः आळिगनेनस्थगितमाच्छादितयथाभवतितयाऽर्मपएवभुजास्ते कमलोप

गावश्चकृष्णामुरवनिर्गतवेणुगीतपीयूषमुत्तमितकर्णपुटे पिवन्त्य शावा स्तुतस्तनपय कवला स्मत्स्युर्गोविदमात्मनिदृशाऽशु
 कला स्पृशत्य १३ प्रायोवतावविहगासुनयोवनेऽस्मिन्कृष्णोक्षिततदुदितकलवेणुगीतम् आरुत्त्ययेद्रुमभुजान्द्रुचिरप्रवालान्
 शृण्वतिमीलितदृशाविगताऽन्यवाच- १४ नद्यस्तदातेदुपधायसुकुदगीतमावर्त्तलक्षितमनोभवभम्नवेगा आळिगनस्थगित
 मूर्ध्निभुजैर्भुरारैर्गृह्णतिपादसुगलकमलोपहारा १५ दृक्षात्तपेक्षजपशूनसहरामगोपे सचारयंतमनुवेणुमुदीरयतस्य प्रेमप्रकृत
 दित कुसुमावलीभि सस्यव्यधात्स्ववपुषाऽबुद्भुआतपत्रम् १६ पूर्णा पुलिद्यउरुगायपदा अरागश्रीकुकुमेनदयितास्तनमदितेन
 तदृशनेस्वररुजस्तुणरुर्धितेनलिपत्यआननकुचेपुजहस्तद्यधिम् १७ हतायमद्रिचलाहरिदासवयो यद्रामकृष्णचरणस्पर्श
 प्रमोद मानतनोतिसहगोगणयोस्तयोयत्पानीयसूर्यवसकदरकंदमूलैः १८

हास कमलान्युपहरत्यः सुरारे पादसुगलगृह्णति धारयति १५ लोकार्तिहरणशीलत्वादित्ताम्यात्तान्यु श्रीकृष्णस्यअबुदत्ततुपरिउदित पुन प्रेम्णाप्रकृत
 सनकसुभावलीभि पुष्पसमूहे तत्तुल्यैस्तुषारैर्थासहस्ववपुषाच्छत्रविहितवान् १६ साहकारमाहु पूर्णा कतार्थो पुलिद्य शश्वरागना कथमिष्यतआह
 प्रथमदयितानास्तनेपुमडितेनानुलिप्तेनपुनश्चरति समयेउरुगायस्यश्रीकृष्णस्यपदा अयो रागेण आरुण्येनश्री कातिर्यस्वतेनकुकुमेनपुनस्तस्यकनस्फलीषु
 चक्रमणेनतृपोपुष्पितेननग्नेनतदृशनेनतयाभूतस्यकुंकुमस्यदर्शनेनस्वररुताकृतापोयासाता तेनकुकुमेनआननेषुकुचेपुचकामतसेषुलिपत्यस्तदाधिका
 मव्ययाजहु अतस्ता कतार्थे धिगन्यामादृश्य याएवभूतमप्याधिशयननलभतइतिभाव १७ हतेतिहर्षदेसस्य अयमद्रिर्गोविर्धनो ध्रुवहरिदासेषुश्रेष्ठ
 कुतइत्यतआहु वस्माद्दामकृष्णयोश्चरणस्पर्शनिप्रयोदोयस्यस तृष्णाद्युद्गमच्छलेनयेमहर्षदर्शनात् किंच यद्यस्याचानतनोति सहगोभिर्गणेनसखिसमू
 हेनचवर्त्तमानयोस्तयो के पानीये सूर्यवसे शोभनतृणे कदरेश्वकंदमूलैश्चयथोचितम् अतोऽमतिधन्यइत्यर्थ १८

हे सरव्य इदं त्वत्त्रिचित्रं गोपैः सह वने वने गाः संचारयतोस्तयोः रामरूपायोर्मधुपर्देर्महावेणुनादैः शरीरिषु ये गतिमंतस्तेषामस्यंदनं स्थावरधर्मः तरूणांपुलकः जंगम
 धर्म इति निर्युज्यते गावः आभिरिति निर्योगाः पादबधनरज्जवः अधृष्टागवां कर्षणार्थाः पाशाश्चतैः कृतलक्षणं चिद्रं ययोः शिरसि निर्योगवेष्टनेन स्कंधस्थपाशो न
 च गोपपरिवृत्तश्चिथाविराजमानयोरित्यर्थः १९ गोपीनां कामतः कृष्णोनिः सीमप्रेमसंगमः कात्यायन्यर्चनोद्गततत्प्रसादमहोदयः २० इति दशमे टीकायामेक
 विंशोऽध्यायः २१ द्वाविंशो गोपकन्यानां वस्त्राहरणलीलया वरदत्वागतः कृष्णोयज्ञशालामितो र्थिते १ प्रथमे मासि मार्गशीर्षे १ २ ३ महामायेत्या

गागोपकैरनुवनं न च तो रुदारवेणुस्वनैः कलपदैस्तनुभूत्सु सरव्यः अस्पंदनं गतिमतां पुलकस्तं रूपां निर्योगपाशकृतलक्षणयोर्विचित्रम्
 १९ एवविधाभगवतोयावदावनचारिणः वृणोत्योमिथोगोप्यः क्रीडास्तन्ययतां युयुः २० इति श्रीभाग० मूहा० दश० एकविंशोऽध्या
 यः २१ श्रीशुक उवाच हेमन्ते प्रथमे मासि नंदव्रजकुमारिकाः चैरुहविष्यभुजानाः कात्यायन्यर्चनेन व्रतम् १ आपुत्यांम
 सिकालिद्याजलांतचोदितेरूपे कृत्वा प्रति कृति देवीमानचुनुपसेकतीम् २ गर्धमांत्यैः सुरभिभिर्बलिभिर्धूपदीपकैः उच्चैर्वचैश्च
 पहारैः प्रवालफलतडुलैः ३ कात्यायनिमहामाये महायोगिन्यधीश्वरि नंदगोपकृतदेविपतिमेकुरुते नमः ४ इति मंत्रजपत्यस्ताः
 पूजांचक्रुः कुमारिकाः एवमासव्रतचैरुः कुमार्यः कृष्णाचेतसः ५ षड्कालीसमानचुभूयान्दसुतः पतिः उषस्थुत्यायगात्रैः स्वैर-
 न्योऽन्याबद्धबाहवः ६ कृष्णमुञ्चैर्जगुयोत्यैः कालिद्यास्नातुमन्वहम् नद्यांकदाचिदागत्यतीरे निक्षिप्य पूर्ववत् ७ वासांसिकृष्ण
 गायंत्योधिजहूः सुलिलमुदा भगवास्तदभिप्रेत्य कृष्णायोगेश्वरेश्वरः ८ वयस्वैरागतस्तत्रवृत्तस्तकर्मसिद्धये तासां वासास्यु
 पादायनीपगारुत्ससत्वरः ९ हसद्भिः प्रहसन्बालैः परिहासमुवाच ह अत्रागत्या बलाः कामस्वस्ववासः प्रगृह्यताम् १० सत्यज्ञ
 वापिनो नर्मयद्युयं व्रतकशिताः नमयोदितपूर्ववा अनृततदिमेविदुः ११ एकैकधाः प्रतीच्छुधं सहेवोतसुमध्यमाः तस्य तत्त्वचेलितं
 हस्तागोप्यः प्रेमपरिप्लुताः श्रुडिताः प्रेक्ष्य चान्योऽन्यजातहासाननिययुः १२ एवं ब्रुवति गोविंदे नर्मणासि सचेतसः आकंठमग्नाः शीतो
 देवपमानास्तमष्टुवन् १३ माऽनयभोः कृतास्त्वातु नंदगोपकृतं प्रियम् जानीमोऽगव्रजम्लायदोहवासांसिवेपिताः १४ श्यामसुं
 दरतेदास्यः करवामतयोदितम् देहिवासांसिधर्मज्ञ नोचेद्राज्ञे बुबामहे १५ दिसंबोधनेस्तवन किंचिदशक्यप्रतिसूचयंत्यः प्रत्येकं प्रार्थयते

४ ५ कृष्णाचेतस्त्वमाह भूयान्दसुतः पतिरिति आनर्चुरिति व्रतस्य पूर्वांगमाह उषसीति गोत्रेर्नामभिः अन्योन्याबद्धबाहवः परस्परंगृहीतपाणयः
 ६ ७ योगेश्वराणामीश्वर इति प्रत्येकं तां दृक् मनोरथपूरणसामर्थ्यदर्शयति ८ तासां कर्मणः सिद्धये फलदानायेति नोपकदंबम् ९ बालैः सह हेअबलाः
 १० नोनर्मनपरिहासः यस्याद्युयं परिप्लुताः ११ एकैकशोवा आगत्यस्त्रीकुरुत सहेववा नतत्रास्माकमाग्रह इत्यर्थः स्वैलितं उतपरिहासः प्रेमपरिप्लुताः प्रेमर
 सानिभरताः १२ १३ तत्रसुगंधाञ्जुः अंगभोः कृष्णा अनयमन्याय्यं माहृथाः १४ प्रौढाञ्जुः नोचेद्राज्ञे नदायकं माचवा बुबामहे हे कृष्णोतिवा १५ ७

१६ मोक्षेऽभिर्गता १७ आहता ईषदक्षतयोनीवीक्ष्य १८ धतव्रता सत्योविषस्त्राः अपोव्यगाहत अप्सुस्त्राता इति यत्तदेतत् उपदेवहेलनमपराधम्
 वेत्यर्थं धतवेगुण्यपीतानां प्रायश्चित्तमिवाह अस्याहस पापस्य निवृत्तये मुक्तिं जलिबद्धाः धो नम प्रणामकृत्वेति १९ इति वीषत्वेन अच्युतेनाभिहितविव
 र्त्रा पुवर्नवतस्य च्युतिहेतु मलातस्य व्रतस्य पूर्तिकामा तदशेषकर्मण्यतस्य व्रतस्यान्येषामशेषकर्मण्यचसाक्षात्कृतफलभूततमेवनेमुः स एवावद्यमृत्पापमाजक
 २० ११ दृढमल्पपलव्याचिताः पूयविवस्त्रा इत्यादिनात्रपालज्जयाहापितास्त्राभिता अत्रागत्यस्त्रवासासीत्याद्येण प्रस्तोभिता उपहसिता सत्यम
 याप्तिनो नर्मत्यादिना क्रीडनवत्कारिताश्च वधाऽजलिमित्यादिप्रायश्चित्तच्छलेनता नाभ्यस्यन् दोषदृष्ट्यानापश्यन् २२ प्रेषसगमेन सज्जितावशीकृता अ

श्रीभगवानुवाच भवत्योषदिमेदास्यो मयोक्तवाकरिष्यथ अत्रागत्यस्त्रवासासिप्रतीच्छतुश्चिस्त्रिता १६ ततो ज
 लाश्रयात्सर्वादारिका शीतवेपिता पाणिभ्यायोनिमाच्छाद्य प्रोत्रेरु शीतकशिता १७ भगवानाहतावीक्ष्य सुदुष्मावप्रसादित
 स्कंधनिधाय वासासिप्रीत प्रोवाच सस्मितम् १८ पूयविषस्त्रापदपाधतव्रताव्यगाहते तत्तदेवहेलनम् बद्धाजलिमूर्ध्यपनुत्त
 येऽहसः कृतानमोः धो वसनप्रगृह्यताम् १९ इत्यच्युतेनाभिहितव्रजाबलामत्वाविवस्त्रापुवर्नवतस्य च्युतिम् तत्पूर्तिकामास्तदश
 षकर्मणासाक्षात्कृतनेमुरवद्यमृग्यत २० तास्तथाऽवनतादृष्ट्वा भगवान् देवकीसुत वासासिताभ्यः प्रायच्छलेरुणक्तेन तो
 षित् २१ दृढमल्पास्त्रपथाचहापिता प्रस्तोभिता क्रीडनवत्कारिता वस्त्राणि चैवापहृतान्यथाऽप्यश्रुतानाभ्यसुवन् प्रियसग
 निर्वृत्ता २२ परिधायस्त्रवासासिप्रेषसगमसज्जिता गृहीतचित्तानो चेलुस्तस्मिन्लज्जापितेक्षणा २३ तासां विज्ञाय भगवान्स्त्रवा
 दस्पशकाम्यया धतव्रतानासकल्पमाह दामोदरोऽबला २४ सकल्पो विदित साध्व्यो भवतीनामदर्चनम् मयाऽनुमोदित सोऽ
 सो सत्यो भवितुमर्हति २५ नमव्यावेशितधिया काम कामायकल्पते भर्जिता कथिता धाना प्रायो बीजाय न ध्यते २६ याता बला
 व्रजसिद्धामथमारस्य यक्षणा यदुद्दिश्य व्रतमिदं चैतुरायार्चनं सती २७ श्रीशुक उवाच इत्यादिष्टा भगवता ल
 थकामा कुमारिका ध्यायत्यस्तत्पदाभोजकृच्छ्रान्निर्विषुव्रजम् २८

वेगुहीतचित्ता सत्वोनीचैकुः गृहीतचित्तत्वमाह तस्मिन्कर्मोत्कृष्टाधितेक्षणा
 कृच्छ्रान्तिरुचितीक्ष्णपासाता इत्यर्थं २३ दामोदर इति प्रकृत्या तस्य दर्शयति अथवा प्रति २४ प्रोवाच्य भवतीनामदर्चनमेव सकल्पो मनोरथ सचकृत्वा सुष्पाभिरकशि
 तोऽपिमया विदित ममया अनुमोदित अत सत्ये भवितुमर्हति अर्हतीति सत्प्रावनोत्स्य आत्यन्तिकेन भाविष्यतीति सूचितम् २५ तत्कृत इत्यत आह नमयीति कामाय पुनः
 कामभोगार्थं विषयमहिम्ना कामस्यापि प्रातिहेतुत्वाविति भावः कामाप्ररोहे दृष्टातः भर्जिता दरधा कथिता पद्माधानायवादि बीजाय अकुरोद्गमाय न प्राय इति स्त्रेच्छवापुनः
 प्ररोहमपि सूचयति भुवादीनामदर्शनात् २६ सिद्धा पूर्णमनोरथा तदाह इया आगामिनी सती मयोऽस्म्येति आर्षीक्यापनी सती सत्य २७ २८ २९
 सह विहरि

२९ ३० ३१ भक्त्याऽनुकंप्य कन्यास्तास्तद्विजितयज्वनाम् पत्न्यनुग्रहतस्तेषामहत्कर्ममहामदम् १ विप्रभार्यालुग्रहाययज्ञवाटंगच्छन्विप्राणांकाठिन्यम
 मिप्रेत्यतेभ्योऽपिद्रुमाः श्रेष्ठा इति तानभिनंदति चतुर्भिः पश्यतेति हेस्तोक कृष्णादयोगोपाः एतान्द्रुमान्पश्यत परार्थमेव एकांतेन जीवन्तेषां तान् तदाह वातव
 र्षादीन्स्वयं सहतः सहमाना अस्माकं वारयति ३२ सृजनस्य कृपालोरर्थिन इव ३३ निर्यासो घनरसः तोक्त्वाः पल्लुवाद्यं कुराः ३४ ३५ इत्यभिनंदनप्रवालादि
 समूहेर्नर्तशास्त्रानां तरूणां मध्येनयसुनां प्राप्तः ३६ ३७ कुमारिकाभ्यः पूर्वमेव तन्मौकुलतया अगृहीतभोज्यानामेव निर्गमात्कृधात्तदस्युक्तम् ३८ इति दशमे

अथगोपैः परिघृतो भगवान् देवकीसुतः वृंदावनाद्गतो दूरं चारयन्गाः सहाग्रजः २९ निदाघाकांतपेतिगमेच्छायाभिः स्वाभिरात्मनः आतपत्राधि
 तान् वीक्ष्य द्रुमानाह ब्रजौकसः ३० हेस्तोक कृष्णहे अंशो श्रीदामन्सुबलार्जुन विशालर्षभतेजस्विन्देव प्रस्थवरूथप ३१ पश्यते तान् महाभागा
 न्परार्थेकांतजीविनः वातवर्षातपहिमान् सहतो वारयति नः ३२ अहो एषां वरं जन्म सर्वप्राण्युपजीवनम् सृजनस्येव येषां वै विमुखाशोतिना-
 र्थिनः ३३ पत्रपुष्पफलच्छाया मूलवल्कलदारुभिः गंधनिर्यासभस्मास्थितो क्यैः कामान्वितन्वते ३४ एतावज्जन्मसाफल्यं देहिनामिह दे
 हिषु प्राणैरर्थैर्धियावाचाश्रेयै एवाचरेत्सदा ३५ इति प्रवालस्तवकफलपुष्पदलोत्करैः तरूणां नम्रशास्त्रानां मध्येनयसुनां गतः ३६ तत्र
 गाः पाययित्वाऽपः सुमृष्टाः शीतलाः शिवाः ततो नृपस्वयंगोपाः कामस्वादुपपुर्जलम् ३७ तस्याऽपवने कामचारयंतः पशून्तृप कृष्णार
 मावुपागम्य सुधात्तो इदमब्रुवन् ३८ इति श्रीभाग० महा० दश० द्वाविंशोऽध्यायः २२ गोपाकृतः रामराममहावीर्यकृष्णादु
 ष्णिवर्हण एषा वै वाधते कृन्तस्तच्छांतिकर्तुमर्हथः १ श्रीशुक उवाच इति विज्ञापितो गोपैर्भगवान् देवकीसुतः भक्ताया
 विप्रभार्यायाः प्रसीदन्निदमब्रवीत् २ प्रयात देवपजन ब्राह्मणा ब्रह्मवादिनः सत्रमागिरसनामत्यासते स्वर्गकांक्षया ३ तत्र गत्वोद
 नं गोपाया च तस्माद्द्विसर्जिताः कीर्त्तयतो भगवत आर्यस्य मम चाभिधाम् ४ इत्यादिष्टा भगवता गत्वा याचत ततश्चा कृतांजलिपुटादिप्रा
 न्दंडवत्पतिताभुवि ५ हे भूमि देवाः शृणुत कृष्णस्या देशकारिणः प्रासान्जानीत भद्रं वो गोपान्नो रामचोदितान् ६ गाश्चा र्यता व वि
 दूर ओदनरामाच्युतो वोलषतां बुभुक्षितौ तयोर्द्विजा ओदनमर्थिनो र्यदिश्रद्धाचवो यच्छत धर्मवित्तमाः ७ दीक्षायाः पशुसस्थायाः सौ
 त्रामण्याश्च सत्तमाः अन्यत्र दीक्षितस्यापि नान्मम भ्रन्हि दुष्यति ८ दीक्षायां द्वाविंशोऽध्यायः २२ त्रयोविंशो ततो गोपैरन्नयाञ्जाऽपदेश

तः तत्पत्न्यनुग्रहात् कृष्णो दीक्षितानन्वतापयत् १ १ भक्ताया इत्येकवचनं सद्यः सायुज्याभिप्रायेण २ ३ अस्माद्द्विसर्जिताः आवाभ्यां प्रहिताः सं
 तोयाच ध्वम् सुष्माकं कातत्रलज्जा ननु तथाऽप्यपात्रत्वादस्माकं किमिति दास्यतीति चेत्तत्राह कीर्त्तयंत इति ४ ५ ६ अविदूरे वर्त्तमानो संतो
 वो यदन्नं तल्लुषतः अभिलषतः इच्छतः वः ओदनं श्रद्धाचयद्यस्ति तर्हि यच्छतेति ७ दीक्षिता वयमभोज्यान्ना इति वदिष्यंतीति स्वयमेवाशंक्याहुः दीक्षायाः
 आरभ्याग्नीषोमीयपश्वालभनात्सर्वदोषः नततोऽन्यत्र तथासौत्रामण्याश्चान्यत्र अन्यदा ८ ९ ९ ९

शूरीभिक्षेणाधिकानिकर्माणियेषाम् अतोऽज्ञाद्याज्ञानरुद्रादितिमानवत ९ ननुकर्मकमपुत्रुप्यादेशकालेऽन्यार्थमन्वपन्वस्मीकय
 दयंतगद् देशइति प्रथकचरुपुरेराशादिद्रव्यतत्रपयोग धर्मोऽपूर्वम् १० मनुष्योऽयमितिदृष्ट्यामत्योत्मानोमाहृणावयमहातदितिमन्ययाना ११ १२ लोकिकीगति
 नाहिकार्पोथिनोनिर्विघने कोनापाचकोनपराभूवतदव्यारिलोकस्थितिदर्शयन् १३ केवलंदेहेनगृहेवसति धियाचमध्यैवापिता यतोमयिस्मिन्धा अतोदास्यतीति
 १४ १५ ईपिता प्रेषिता १६ सरुणागोपाले सह १७ तत्कथासिप्तमनस्त्वात्तदर्शनोत्सका अतएवतमुपागतशुलाजातसम्भ्रमायभूव १८ मक्ष्यभोज्य
 नेत्यनोप्यभेदेऽनुविधय वदुराणसस्कारविशेषैर्बेदवोरुणारससौरभ्यादपोयस्मिन्तत् भाजनै अमन्त्रै पत्यादिभिर्पर्यमाणोऽपिधियंश्रीकृष्णमभिसस्तु

इतितेभगवद्याज्ञाभूवतोऽपिनशुभु सुद्राशाश्चरिर्कर्माणोचालिशारुद्रमानिन ९ देशकाल पुयकद्रव्यभत्रतत्रर्त्विजोऽग्नय देव
 तायजमानशुक्रतुर्धर्मश्चयन्यय १० तद्रहमपरमसाक्षाद्भगवतमधोऽजम् मनुष्यदृष्ट्यादुष्यतामत्योत्मानोऽभनिरे ११ नतेयदोषितिपो
 तुर्ननेतिचपरतप गोपानिराशा प्रत्येत्यतथोत्तु कृष्णारामयो १२ तदुपाकर्ण्यभगवान्प्रहेस्यजगदीश्वर व्याजहारपुनर्गोपान्दर्शयन्
 लोकिकीगतिम् १३ माज्ञापयतपत्नीभ्यःससकृषणमागतम् दस्यतिकाममन्वव स्मिन्धामध्युषिताधिया १४ गत्वाऽथपत्नीशाला
 घाहृष्याऽसीना स्वलकृता नत्याहिजसतीर्गोपा प्रथिताददमब्रुवन् १५ नमोवोविप्रपत्नीभ्योनिबोधतवचांसिन इतोऽविदूरं चरता
 कृष्णेनेहेपितावयम् १६ गाश्चारयन्सगोपाले सरामोदूरभागत सुभुक्षितस्यतस्यान्नसानुगस्यप्रदीयताम् १७ शुलाऽच्युतमुपा
 यातनित्यतदर्शनोत्सकाः तत्कथासिप्तमनसोचभूवजोतिसुभ्रमा १८ चतुर्विधवदुराणमन्ममाद्यभाजनै अभिसस्तु प्रियसर्वा
 समुद्राभिवनिम्नगा १९ निपित्यमाना पतिभिर्भ्रातृभिर्बन्धुभि रूते भगवत्युत्तमन्लोकेदीर्घमुत्तधृताशया २० यमुनोपवनेऽशो
 कनयपल्लवमुडिते विचरतवृत्तगोपे साग्रजदहृषु स्त्रिय २१ इषामहिरण्यपरिधिचनमाल्यबहृधातुपुवालनदवेषमनुवतासे विन्य
 स्तदस्तमितरेणधुनानमन्तकणोत्पलालककपोलमुरवाङ्गहासम् २२ प्राय अतप्रियतमोदयकर्णपूरैर्येस्मिन्निर्गमनसस्तमथा
 स्त्रिरधे अत प्रवेक्ष्यसुचिरपरिरभ्यतापप्राज्ञयथाऽभिमतयोविजहुनरेद्र २३ अभिजगु अमतिबधेदृष्टानं समुद्रनिम्नगानघदोति

१९ अत्रहेतु भगवतीति दीर्घघृहकालश्रुतेनश्रवणेनधृत्तजाशयोयाभिसत्ता २० तयागता सत्योददृष्टु २१ हिरण्यवत्परिधि परिधानपस्यतम् पीताचरामि
 स्सर्ध वनमाल्यैर्येर्दधीतुभि मवालेऽनद्वेपोयस्यतम् अनुव्रतस्यसरव्य असेविन्यस्तोनिहितोहस्तोपेनतम् इतरेणहस्तेनलीलया अङ्गधुनानन्वामय
 तम् कृणोयोरुत्पलेषस्य अलका कपोलपोर्यस्य सुस्वाङ्गहासोयस्य तवतचतच २२ वृत्तेरपिलयेनसामरस्यमाह प्रायइति वृक्षे श्रुतायेपियतमम्पुदका
 उत्कर्षा तएवकर्णपूरा कर्णोपूरयतिरुताथैकुर्वतीतितयातै कर्णोपरपौरितिवा यस्मिन्कृष्णोनिमग्नमनस आविष्टचेतसक्तलोचनदूरैरेत प्रवेक्ष्यसुचिर
 मुपयुत्यतापजहु अभिमतयोऽहरन्तय प्राप्तसुधुमिसाक्षिणपरिरभ्यतस्मिन्लयमाप्ययथेति २३ ७ ७ ७ ७ ७ ७

अखिलदृग्द्रष्टा सर्वबुद्धिसाक्षी तास्तथाप्राप्ता विज्ञायापि तथेत्येतद्विवृणोति त्वक्तसर्वाशाः त्यक्ताः सर्वा आशायाभिस्ताः केवलमात्मनः स्वस्यैवादिदृक्षयेति २४ हेम
 हाभागाः वः स्वागतम् शुकमागमनम् तदेवाह यद्यस्मात् प्रतिबंधातिरस्कारेण अस्माकं दिदृक्षया प्राप्ता इति इदं वः उपपन्नं संपन्नं युक्तमिति वा २५ युक्तत्वमाह
 नन्विति आत्मप्रिये आत्मान्प्रियश्च तस्मिन्नाधिकुशलाः विवेकिनः अतएव स्वस्यात्मनोऽर्थं पुरुषार्थं प्रयति ये ते यथा यथा वदन्ति कुर्वन्ति यथा त्वमाह अद्वासाक्षात्
 अत्र हेतुः अहेतुक्यव्यवहितां फलाभिसंधिरहिताम् अतएवाव्यवहितानिरंतराम् २६ आत्मनः सर्वतः प्रेषत्वसुपपादयति प्राणेति स्वाज्ञातयः आत्मा देहः एते स
 र्वेयत्संपर्कात् तस्य आध्यासेन उपकरणत्वेन वा २७ तत्तस्मात्कृतार्थोयूयं देवयजनं यज्ञवाटयात् गच्छत ननु कृतार्थाः किमिति यास्याम इति चेदत आह पतय इति पा

तास्तथा त्यक्तसर्वाशाः प्राप्ता आत्मा दिदृक्षया विज्ञाया खिलदृग्द्रष्टा प्राह प्रहसिताननः २४ स्वागतं वो महाभागा आस्यतां करवांम किम्
 यन्नो दिदृक्षया प्राप्ता उपपन्नमिदं देहिवः २५ नन्वद्वा मधिकुर्वन्ति कुशलाः स्वार्थदर्शनाः अहेतुक्यव्यवहितां भक्तिमात्मप्रिये यथा २६
 प्राणबुद्धिमनः स्वात्मा दारापत्यधनादयः यत्संपर्कात्प्रिया आसन्नततः कोन्वपरः प्रियः २७ तथा तदेव यजनं पतयो वै द्विजातयः स्वसत्रं
 पारयिष्यन्ति युष्माभिर्गृहमेधिनः २८ पृत्यञ्जुः मैवं विभोऽहेति भवान्गदितुं नृशंससत्यं कुरुधनिगमंतवपादमूलम् प्राप्ता
 वयंतुलसिद्धामपदावसृष्टकेशीर्निवोदुंमति लघ्यसमस्तबधून् २९ गृह्णन्ति नो न पतयः पितरो सुतावान्घ्रातृबधुस्तद्देहः कुले एव चान्ये
 तस्माद्भवत्यपदयोः पतितात्मनानो नान्या भवेद्दतिरिदमतिद्विधेहि ३० श्रीभगवानुवाच पतयानां भ्यस्त्वेरन्पितृभ्या
 तस्मतादयः लोकाश्च ये मयोपेता देवा अप्यनुमन्वते ३१ न प्रीतयेऽनुरागायत्संगसंगो नृणां मिह तन्मनो मयि युजानां अचिरान्माम
 वोप्स्यथ ३२ श्रीशुक उवाच इत्युक्ता सुनिपत्यस्ता यज्ञवाटपुनर्गताः ते चानसूयवः स्वाभिः स्त्रीभिः सत्रमपारयन्
 ३३ तत्रैका विधता भ्रात्रिभगवत्तथाश्चुतम् तद्दोषगुणैश्चिजहौ देहकमानुबधनम् ३४ भगवानपि गोविंदस्ते नैवान्नेन गोपकान्
 चतुर्विधेनाशयित्वा स्वयंचक्षुः प्रभुः ३५ एवढीलानरवपुर्नृलोकमनुशीलयन् रेमेगो गोपगोपीनां रमयन् रूपवाक्कृतैः ३६

रयिष्यन्ति समापयिष्यन्ति पतीनामनुग्रहायेत्यर्थः २८ नृशंसंपरुषम् निगमं प्रतिज्ञानमेभक्तः प्रणश्यतीति वेदंवा न सपुनरावर्त्तत इति पदावसृष्टमवज्ञपाऽपि
 दत्तं बहुमानेन केशीर्निवोदुं दासीभ्रवितुम् २९ किंच न गृह्णन्ति नोऽस्मान् हे अरिंदम कामलोभपापादिदमनु भवतः प्रपदयोः पादाग्रयोः पतितदेहानामन्यास्व
 र्गादिगतिरपि न भवेन्माहूत तत्तस्माद्वास्वमेव विधेहीति ३० मया उपेता अनुज्ञाताः प्रत्यक्षं देवान्प्रदर्शयिह देवा अपीति ३१ तथाऽपि त्वां त्यक्तं न शक्नुम इति
 चेत्तत्राह नोति प्रीतयेऽनुरागाय अनुरागाय श्लोहवृद्धये अंगसंगः अंगाभ्यां संगः ३२ अनसूयवः अदोषदृष्टयः ३३ देहमिति तदीयं देहं तत्र विहाय चैतन्येन भगवंतं
 प्राप्तेत्यर्थः ३४ ३५ अनुशीलयन् अनुकुर्वन् गोगोपगोपीनामिति कर्मणि षष्ठी रूपवाक्कृतैः रूपेण वाचा कृतैश्च रित्रैश्च रमयन् तान् रमयितुं रेम इत्यर्थः ३६

अनुस्मृतिप्रकारमाह नरानुकरणवतोर्विश्वेश्वरयोर्थाञ्जापत् अहन्महतवत तत्कृतागसौरयमित्यनुस्मृत्येत्यर्थ ३० तदाचभार्यागुरुनिःप्रमाणपंतोभगवत्कृति
 रद्दिनमात्मानव्यनदन्निस्वाहु रवेति अलौकिकालोकातीताम् ३० त्रिवृत्शीकृसावित्रदेस्पमितित्रिपुणितजन्म व्रतव्रह्मचर्यम् क्रिया कर्मापिदास्पच क्रि
 यादास्यमित्यक्त्वापदम् धिमित्यधिसेपे येवपतुअधोसजेयिमुखास्तेपाजन्मादित्सर्वीधेगितिव्यगर्हयन्मित्यर्थ ३१ ४० योऽवित्थ्यत्अच्छिनत्
 तदुरतंभावभक्तिपश्यतेति ४१ द्विजातिसंस्कार उपनयनम् क्रिया सधोपासनादय ४२ ४३ ४४ ४५ आत्मदोषापवर्गेणचाचन्यगर्वादित्या

अयानुस्मृत्यविप्राप्तेअन्यतप्यनृकृतागस यद्विश्वेश्वरयोर्थाञ्जामहन्मनृविडषयो ३० हस्वास्त्रीणाभगवतिरूष्णोभक्तिमलौकिकीम्
 आत्मानचंतयाहीनमनुतसाव्यगर्हयन् ३० धिम्जन्मनस्त्रिवृद्दियाधिग्वृतधिरवूहत्तताम् धिकूलधिकक्रियादास्यविमुखायैस्व
 धोस्रजे ३१ नूनभगवतोमायायोगिनामपिमोहिनी पद्मयुरवोनृणास्वायमुत्थामहोद्विजा ४० अहोपश्यतनारीणामपिकृष्णोजगद्गु
 रौ दुरतभावयोऽवित्थ्यनुस्मृत्युपाशानुगृहाभिधान् ४१ नासाद्विजातिसंस्कारेननिवासोशुरावपि नतपोनात्ममीमासानशोचन
 क्रिया शुभा ४२ अथापित्द्युतेमस्त्रोकेकृष्णयोगेश्वरेश्वरे भक्तिर्ददानचास्माकसंस्कारादिमनामपि ४३ ननुस्वार्थविमुदानाप्रम
 त्तानासृहेहया अहीन स्मारयामासगोपचार्ये सत्तागति ४४ अन्यथापूर्णकामस्यकेवल्याद्याशिपापते ईशित्ये किमन्मा
 भिरीशस्येतद्विद्वनम् ४५ द्वित्वाऽन्यान्भजतेयश्री पादस्पशाशयाऽसकृत् आत्मदोषापवर्गेणयद्याह्वाजनमोहिनी ४६ देश
 काठ प्रथममन्त्रतंत्रर्त्विजोऽन्य देवतायजमानश्चक्रतुर्धमश्चयन्मय ४७ सएषभगवानसासाद्विष्णोर्योगेश्वरेश्वर जातोय
 दुधित्पशुमत्पापमुदानविद्यहे ४८ अहोवयधन्यतमायेधानस्तादृशी स्त्रिय भक्त्यायासोमतिजानाअस्माकनिश्चलाहरो
 ४९ नमस्तुभ्यभगवतेरूष्णायाकुटुमेधसे यन्मायामोहितधियोभ्रमाम कर्मवर्त्सु ५० सर्वेनआद्यपुरुष स्वमायामोहितस्य
 नाम् अविज्ञातानुसावानास्तुमहन्त्यतिक्रमम् ५१ इतिस्वायमनुस्मृत्यरूष्णोतेकृतहेलना दिदृक्षवोऽप्यच्युतयो कसाद्रीतान
 चाचलन् ५२ इतियीभाग महा दश यज्ञपत्सुदुरणानामत्रयोविशोऽध्याय २३ श्रीशुकउवाच भगवानपि
 तत्रैवचलदेवेनसद्युत अपश्यन्निवसनगोपानिद्रयागकृतोद्यमान् १ तदाभित्तोऽपिभगवान्स्ववात्यासर्वदर्शन प्रथयाङ्गनतोऽ
 पृच्छत्तृद्वान्दपुरोगमान् २ श्रीभगवानुवाच कथ्यतामेपित कोऽयसक्यमोक्तपामत किफलकस्यचोद्देश केनवासाध्यतेमस्वः ३

गेन ४६ ४७ इतिअभुष्ण एवसर्वत्रसुतवतोवपम् इतियाऽपीति ४८ ४९ ५० ५१ नचाचलन्तयोर्दर्शनापनजम् ५२ इति द० टीका नयोविशो २३ चतुर्विंशोमहद्
 स्यभखव्यावर्त्यहेतुभिः कृष्णा प्रवर्तयामासगोत्रेनमहोत्सवम् १ सूक्ष्मार्णाक्रियागर्वाभिरस्यस सुतेषुच मधवन्मदभगापतन्मस्वसप्रवास्यत् २ आहृणाः कसाद्रीताः स्वाश्र
 मस्याएवभगवतमभजन्भवानपितत्रैवनिवसन् ३ द्रुपागकृतोद्यमान्गोपानपश्यदितिसवध १ २ द्रुपासक्यमोक्तपामत किफलकस्यचोद्देश केनाधिकारिप्याकेनवासाध्यतेनसाध्यते ३

एतद्ब्रह्मि महान्कामोयमश्रवणोवर्तेते यद्वा तवमहान्कामोदृश्यतइति तूष्णींस्थितं प्रत्याह नेति सर्वात्मनां सर्वत्रात्सदृशीनाम् ४ अतएव न विद्यते स्वः पर इति दृष्टिर्येषा
मिति स्वपरदृष्ट्याभावादेव तत्तद्देवाभिन्नादयोऽपि येषां न संतीत्याह अभिन्नेति नमित्रमुदास्तउदासीनो विद्विदृषेयांतेषां कृत्यं सर्वकर्मनगोपनीयं किंचिदस्तीत्यर्थः सत्य
पिभेददर्शने उदासीनः शत्रुवद्दुर्ज्यः आत्मतुल्यत्वात्कृत्स्न्ये पुनर्वर्जनीयइत्याह उदासीनइति ५ किंच सुहृद्भिः सह विचार्य ज्ञात्वेव कर्मकृत्यं न तु गतात्कृत्स्न्ये कृत्स्न्ये
त्याह ज्ञात्वेति अज्ञात्वाच्च तत्र विदुषो यथावत्कर्मफलं स्यात्तथानाविदुषः ६ भवतामयं क्रियायोगः शास्त्रतोऽपि विचारितः प्रवृत्तौ लौकिकेऽपि च आचारशास्त्रे विज्ञानाधुसोप
पत्तिकं मण्यतां कथ्यतामिति ७ आचारप्राप्तयेति सहेतुकमाह पर्जन्यइति आत्ममूर्त्तयः प्रियमूर्त्तयः ८ ततः किमित्यत आह तमिति त्रयिद्वेषां चामेयानाम्
तद्रेतसातद्दृष्टिपयसा ९ उपजीवन्ति उपजीविकां कल्पयति धर्मार्थकामसिद्धये ननु कथ्यादिभिर्जीवन्ति किमिद्रेण तत्राह पुंसांमिति फलभावनः फलभावनः पर्ज

एतद्ब्रह्मि महान्कामो मत्संश्रुषुषवेपितः नहि गोप्यं हि साधूनां कृत्यं सर्वात्मनामिह ४ अस्त्यस्वपरदृष्टीनां विद्विषाम् उदासी
नोऽरिवद्दुर्ज्य आत्मवत्कृत्स्न्ये दुच्यते ५ ज्ञात्वाऽज्ञात्वाच्च कर्माणि जनोऽयमनु तिष्ठति विदुषः कर्मसिद्धिः स्यात्तथानाविदुषो भवेत् ६
तत्र तावच्छ्रियायोगो भवतां किं विचारितः अथवालौकिकस्तन्नेपृच्छतः साधुमण्यताम् ७ नंदउवाच पर्जन्यो भगवान्नि
द्रोमेषास्तस्थात्ममूर्त्तयः तेऽभिवर्षन्ति मृतानां प्राणनं जीवनं पयः ८ तं तात कथमन्ये च वामुचां पतिमीश्वरम् इत्येस्तद्देतसा सिद्धेय
जंते कर्तुभिर्नराः ९ तच्छेषेणोपजीवन्ति त्रिवर्गफलहेतवे पुंसां पुरुषकाराणां पर्जन्यः फलभावनः १० यएव विस्मृजं मपरपयोग
तं नरः कामालोभाद्द्रुषाद्द्रुषात्सर्वेनाज्ञातिशोभनम् ११ श्रीशुक उवाच वचोनिशम्य नदस्य तथाऽन्येषां त्रजौकसाम्
इद्राय मन्युजनयन्पितरं प्राह केशवः १२ श्रीभगवानुवाच कर्मणा जायते जंतुः कर्मणो व विलीयते सखं दुःखं भयं क्षेमं
कर्मणो वा भिपद्यते १३ अस्ति चेदीश्वरः कश्चित्फलरूप्यन्यकर्मणाम् कर्तारं भजते सोऽपि न त्यक्तुः मशुर्हि सः १४ किमिद्रेणेह मृता
नास्य स्वकर्मानुवर्तिनाम् अनीशो नान्यथा कर्तुं स्वभावविहितनृणाम् १५

यं विना कृत्वा दिवै फल्यादित्यर्थः १० ११ इद्राय मन्युजनयन्ति तिकौ
पजननद्वारागर्भपर्वतादिंद्रं अवतारयितुं देवतानिराकरणं त्वयमेवाभिप्रायइत्यर्थः १२ प्रथमं तावत्कर्मवादेन देवान्निराकरोमि कर्मणेति १३ ननु जडात्कर्मणः के
वलात्कथं फलसिद्धिः स्यादिति चेत् अहो अशीलितमीमांसानां स्वमतिविलसितश्रुत्या कर्मणां फलकारणत्वे वचनतोऽवगते किंततोऽनुपपन्ननाय केचित्तु नर
तिसाहस्रमीताः कर्मतंत्रपरमीश्वरं मन्यन्ते तन्मतमनुद्यन्निराकरोति अस्ति चेदिति स्वयं कर्मभिरलिसोऽन्येषां जीवानां कर्मणां फलरूपी फलदानाकर्तारं भजते
तत्तत्कर्मफलदानेन १४ अतः कर्मणा एव फलसिद्धेस्तत्पारतन्त्र्येण अजागलस्तनतुल्यत्वान्न देवताया कृत्यमित्याह किमिद्रेणेति ननु कर्मणोऽपि प्रवृत्तिरतर्थास्य
पेक्षैव कथं सर्वथा देवताया अनुपयोगइत्याशंक्याह स्वभावविहितमिति स्वभावेन प्राक्तनसंस्कारेणैव विहितं यत्कर्म तदन्यथा कर्तुं मनीशो न १५ ७

एतद्विष्णोति स्वभावतश्च इति प्रकृते संस्काराधीनत्वात्किमतर्थाभिनेत्यर्थं १६ तस्मात्स्वभावतो निष्पन्नस्य कर्मणा एव सर्वकारणत्वात्कर्मैव पूज्याभिधाह देहानि
 तिस्रन्हेन १७ सपूजयेत्समानयेत् ननु देवतो हेतुन द्रव्यत्यागात्सकत्वात् कर्मण कथं देवता विना सिद्धिरित्याशङ्क्य कर्मणि सानुदेवतेति पक्षमुपसहरन्निबहेतुया
 द्माभिस्य अन्यामेव शैलुगवादि रूपा देवता समर्थयते अजसेति १८ हेतुयदेवैरविपक्षे दोषमाह आजीव्येति उपजीवति सेवते १९ स्ववृत्तिवक्तु दृष्टावत्त्वेन
 षोर्णावृत्तिभेदमाह वृत्तेति ब्रह्मणा वेदाध्ययनादिना २० वैश्यवृत्तेभ्यातुर्विद्यमाह कृषीति कृषिवाणिज्यसहिता गोरक्षा एवत्रयम् कुसीददृष्टिजीवनम्
 २१ ननु गवामपि वृत्तिर्माहेद्राधीनैवेत्याशङ्क्य निरीश्वरसंसारव्यमताभ्येण निराकरोति सत्त्वमिति श्लोकद्वयेन अन्योऽन्यस्त्रीपुरुषयोगेन २२ सर्वतइति

स्वभावतश्चोहिजन स्वभावमनुवर्तते स्वभावस्थमिदं सर्वसिद्धेवासुरमानुषम् १६ देहात्तुच्चावचान्नुतु प्राप्योत्सृजति कर्मणा शत्रु
 मित्रमुदासीन कर्मैव गुरुरीश्वर १७ तस्मात्सपूजयेत्कर्मैस्वभावस्थ स्वकर्मकृत् अजसायेन वृत्तेतत देवास्य हि देवतम् १८ आ-
 जीव्येकतरभावयस्त्वन्यमुपजीवति नतस्माद्द्विदत्तेक्षेमजारनायसतीयथा १९ वृत्तेत ब्रह्मणा विप्रो राजन्योरक्षयाशुव वैश्यस्तु
 वार्त्तया जीवेच्छुद्रस्तु द्विजसेवया २० कृषिवाणिज्यगोरक्षा कुसीदतृयमुच्यते वार्त्तचित्तुर्विधातत्रवयगोवृत्तयोऽनिशम् २१
 सत्त्वस्जस्तमइति स्थित्युत्पत्त्यतइतव रजसोत्पद्यते विश्वमन्याऽन्यविधजगत् २२ र्जसात्चोदितामेधावर्षत्यधुनिसर्वत प्रजा
 सैरेव सिद्धातिमहेद्र किंकरिष्यति २३ नन पुरोजनपदानग्रामानगृहावयम् नित्यवनीकसस्तातवनशैलनिवासिन २४ तस्माद्ग
 वाब्राह्मणानामद्रेऽश्वारभ्यतामख यद्द्रयागसभारास्तेर्यसाध्यतामख २५ पच्यता विविधा पाका सूपाना पायसादय सया
 वापूपशाक्युल्य सर्वदोहश्च गृह्यताम् २६ हूयतामग्नय सम्यग्वाह्मणे ब्रह्मवादिभि अन्नचहु विधतेभ्यो देयवोधेनुदक्षिणा २७
 अन्येभ्यश्चाभ्यचाडालपतितेभ्यो यथा उहेत यवसचगवादत्यागिरये दीयतावलि २८ स्वलेकताशुक्तवत् स्वनुलिता सुवासस
 प्रदक्षिणं च कुरुत गोविप्रानलपर्वतान् २९ एतन्मम ततात क्रियताय दिरोचते अयगो ब्राह्मणाद्रीणामत्येव दायितो मख ३०
 श्रीशुक उवाच कालात्मना भगवता शक्र दर्पा जिघासता प्रोक्त निशम्य नदाद्या साध्वगृह्णतत इव ३१

ससुद्रशिलोफसादि च पिरुष्टिदर्शनान्नपेक्षावत्पूर्वकत्वव्येति भाव तैरेव मेघेरे वसिष्ठति जीवति २३ तथापि योगक्षेमार्थं देवताऽपेक्षेति चेदत आह
 नन पुरइति पुर पत्तनानि जनपदादेशा अस्माकयोगक्षेमहेतुर्वनशैलादय इवति भाव २४ ब्राह्मणानपिसगृह्णन्निगमयति तस्मादिति स्वयमुत्प्रेक्षि
 तयागमयोगकल्पनामाह यद्द्रयागसभारा इति सार्द्धं पचभि सभारा साधनानि २५ सूपमौद्गम् पायसकेवलेपयसिपक्कम् सयावादयोगोधूमादिविक्रि
 या कर्मसूपपायसयो श्रुत्या दोहस्यार्थतोऽन्यपापावत २६ यागशोभार्थं ब्रह्मोत्पादनार्थंचाह हूयतामिति धेनुदक्षिणा धेनुसहिता दक्षिणा ताएववा-
 दक्षिणा वः युष्माभि २७ यवसतृणम् २८ २९ सर्वान्शिररुपेनानुमोदयन्नाह गोब्राह्मणाद्रीणामिति मत्तमम ३० ३१ ७ ७

तद्व्येणतेनमहेंद्रमस्वद्व्येणगिरिहिजान्प्रतिथथायथंबलीनुपहृत्यदत्त्वा आदताःसादराः ३२ ३३ अनडु द्युक्तानिउत्तमानडुद्विर्युक्तानि सहिजाशिषःहि
जाशीर्षिःसहिताः ३४ गोपविश्रमणगोपानाविश्यासजनकरूपगतःप्राप्तःसन्बलिमुपहारमादत् अभक्षयत् ३५ तस्मै आत्मनेआत्मनास्वयं व्रजजनैःसह
नमश्चक्रे अहोइतिसान्द्रैःश्लोकंपठन् ३६ काग्रूपीसर्पादिरूपः अस्मैअद्रये शर्मणेस्वमाय ३७ कर्मैवालंप्राक्स्वभावोगुणोवाकर्मगिवातद्वशोवामहेशःवा
र्तिकत्रीदेवतेतीयमुक्तादेवस्तोभेषमतीनत्वप्रीष्टा ३८ इतिदशमेटीकायांचतुर्विंशोऽध्यायः २४ पंचविंशोरुपाशक्रे व्रजनाशायवर्षति उहृत्यगिरिमासा
रादरक्षज्ञेकुलंप्रभुः १ कृष्णानाथोयेषांतेभ्यः १ क्रुद्धःसन्निद्रःसांवर्त्तकंनामसंवर्त्तःप्रलयःतत्कर्तारंमेधानांप्रसिद्धं गणंप्राचोदयत् प्रेषयामास ननुकृष्णानाथानां
घातेकथंप्रवृत्तइत्याशक्यात्मसंभावनयानिरस्तविवेकत्वादित्याशयेनाह वाक्यंचाहेत्यादिपंचभिःईशानीअहमेवेष्वदतिगर्ववान् २ देवहेलतदेवस्यममावज्ञा

तथाचव्यदधुःसर्वंयथाऽहमधुसुदनः वाचयित्वास्वस्त्यधनंतद्व्येणगिरिहिजान् ३२ उपहृत्यबलीन्सर्वानाहृतायवसंगवाश्च गो
धनानिपुरस्कृत्यगिरिंचक्रुःप्रदाक्षिणम् ३३ अनास्यनडुदुक्तानितेचारुत्थस्वलकृताः गोप्यश्चकृष्णारीर्याणिगायत्यःसहिजाशिषः
३४ कृष्णास्त्वन्यतरूपगोपविश्रमणगतः शैलोऽस्मोतिब्रुवन्भूरिबलिमादद्दहद्वपुः ३५ तस्मैनमोव्रजजनैःसंचक्रेआत्मनाऽ
त्मने अहोपश्यतशैलोऽसौरूपीनोऽनुग्रहव्यधात् ३६ एषोऽवजानतोमर्त्यान्कामरूपीवनोकसः हतित्यस्मैनमस्यामःशर्मणेआ
त्मनोगवाम् ३७ इत्यद्रिगोहिजसुखवासुदेवप्रणोदिताः यथाविधायतेगोपाःसहकृष्णाव्रजययुः ३८ इतिश्रीभागवतहादश
चतुर्विंशतितमोऽध्यायः २४ श्रीशुकउवाच इन्द्रस्तदात्मनःपूजांविज्ञायविहतांनृप गोपेभ्यःकृष्णानाथेभ्योनदादि
भ्यश्चकोपसः १ गणासावर्त्तकंनाममेधानांचांतकारिणाम् इन्द्रःप्राचोदयत्कृद्दोवावयंचाहेशामान्यत २ अहोश्रीमदमाहात्म्यगो
पानांकाननोकसाम् कृष्णामत्यमुपाश्रित्ययेचक्रुर्देवहेलनम् ३ यथाहृदैःकर्ममयैःक्रतुभिर्नामनौनिभैः विद्याभान्वाक्षिकोहि
त्वानितीर्षतिभवाणवम् ४ वाचालबालिशस्तब्धमज्ञपंडितमानिनम् कृष्णामत्यमुपाश्रित्यगोपामेचक्रुरपियम् ५ एषांश्रियाव
लिसानाकृष्णानाध्मायितात्मनाम् धुनुतश्रीमदस्तभपभून्नयतसक्षयम् ६ अहंचैरावतनागमारुत्यानुव्रजेव्रजम् मरुद्गणैर्महा
वीर्यैर्नंदगोष्ठजिघांसया ७

३ अहृदैःअसमर्थैःकर्ममयैःक्रियानिर्वर्त्तैः अतएवनामनौनिभैःनाममात्रेणयानौरितिव्यवहियतेतत्सदृशैः आन्वाक्षिकी

मात्पानुस्मृतिरूपाम् ४ तथावाचालबहुभाषिणम्बालिशशिशंयंडितमानिनपंडितमन्यमतःस्तब्धमविनीतमितिनिंदायांयोजिताऽपीन्द्रस्यभारती श्रीकृष्णास्त्वे
ति तथाहि वाचालशास्त्रयोनिम् बालिशमेवमपिशुबन्निरभिमानिनम् स्तब्धमन्यस्यबंधस्याभावादनश्रम् अज्ञनास्तिज्ञोयस्मात्तसर्वज्ञमित्यर्थः पंडित
मानिनेपंडितैर्विद्वद्भिर्बहुमाननीयंकृष्णांसदानंदरूपं परब्रह्ममर्त्यं तथाऽपिभक्तवात्सल्येनगनुष्यतयाप्रतीयमानमिति ५ अवलिसानांमत्तानांआध्मायिताह
नांबहितदेहानांधुनुतअप्यपतश्रीमदेनयस्तंभोगवस्तम् ६ विषयतस्तान्प्रत्याह अहंचेति अनुव्रजेअनुअनंतरमेवागमिष्यामि मरुद्गणैर्देवगणैःसह ७

मघवताद्रेण निर्मुक्तबंधनयेषातेप्रलयाभिप्रायेण चरु आसन् तदानिर्मुक्तबंधना संत आसारेर्धासपातै पीडयामासु = स्तनयित्त्वुभिरशानिभिः स्तनत
 गज्जत मरुद्गणैः आवद्धप्रवाहादिवायुसमूहै नुन्ना मेरिना जलशर्कराजलोपनानु ९ स्थूणावत्स्थूला अश्वेषुमुचत्ससत्सु नतोन्नतनतनिम्नम् उन्नततदि
 क्षीतमयथाभवतितथाधूर्नादृश्यत १० जातवेपना जातरुपा ११ तत्रपशूनापानविशिनधि शिरइति १२ गोपगोपीनामार्यनमाह कृष्णकृष्णेति त्वमेवनाथा
 कस्यतद्गोकुलगवाकुठवशमस्माश्च देवादिद्वान्त्रातुरक्षितुमर्हसि विज्ञापनात्पूर्वमेव कुपितेनेद्रेणकृततद्वपमेने १४ कथमेनेतदाह अपर्स्विति अपगतक

ऋषिरुषात् इत्यमघवताऽज्ञतामेघानिर्मुक्तबंधना नदगोकुलमासारे पीडयामासुरोजसा = विद्योतमानाविद्युद्धि स्तन
 त स्तनयित्त्वुभि तीव्रैर्मरुद्गणैर्नुन्नाववृषुर्जलशर्करा ९ स्थूणास्थूलावर्षधारासुचत्सुश्वेषुभीक्ष्णश जलोर्धे प्राव्यमा
 नाधूर्नादृश्यतनतोन्नतम् १० अत्यासारातिवातनपशवोजातवेपना गोपागोष्यश्चशीतात्तगोविदशरणययु ११ शिर स्त
 ताश्चकायेनप्रच्छाद्यासारपीडिता वेपमानाभगवत् पादमूलमुपाययु १२ कृष्णकृष्णमहाभागत्वन्नायगोकुलप्रभी त्रातुम
 हसिद्वान् कुपिताद्रक्तवत्सल १३ शिलावधेनिपातेनहन्यमानमचेतनम् निरीक्ष्यभगवान्मनेकुपितेद्रुकुतद्गुरि १४
 अपत्स्वित्त्वणवधमतिवातशिलामयम् स्वयगेनिहतेऽस्माभिरद्वोनाशायवर्षति १५ तत्रप्रतिविधिसम्यगात्प्रयोगेनसाध
 ये लोकेशामानिनामीदधाद्गुरिष्यथीमदतम् १६ नहिसद्वावयुक्तानासुराणामीशविस्मय मत्तोऽसतामानभगु पशमायोपक
 ल्यते १७ तस्मान्मच्छरणगोषुमन्नाथमत्परियद्गम् गोपायेस्वात्मयोगेनसोऽयमेवतआहित १८ इत्युक्तेकेनहस्तेनकृत्वागोवध
 नाचलम् दधारत्नीलयाकृष्णश्चक्रमिवबालक १९ अथाहभगवान्गोपान्हेऽवतातव्रजोकस यथोपजापविशतगिरिग
 तंसगोधना २० नत्रासइहव कार्योमद्स्नाद्रिनिपातने वातवर्षभयेनालतत्राणविहितद्विच २१ तथानिर्विविशुर्गत्तकृष्णा
 श्वासितमानसा यथावकाशसधना सव्रजा सोपजीविन २२ कृत्तुद्वयथासुरवापेक्षादित्वातेव्रजवासिभि वीक्ष्यमाणोदधा
 वद्रिससाहेनाचलत्सदात् २३ कृष्णयोगानुभावतनिशाम्येद्रोऽतिविस्मित निस्तभोऽप्यसकल्प स्वान्घेणान्सन्यवारयत् २४ स्व
 व्यक्त्रमुदितादित्यवातवर्षचक्ररुणम् निशाम्योपरतगोपान्गोकर्हन्धरोऽब्रवीत् २५ तुर्यस्यनद्वर्षम् अतिशयितावातो यस्मिन्तत् अतिवा

तम् शिलामयाशिलाप्रचुरम् १५ तत्रप्रतिष्ठापूर्वगोवर्धनोद्धारणमाह तत्रेति तत्रप्रतिविधिप्रतीकारस्वसामर्थ्यनसाधयिव्याभि तेनचमीदधात्लोकेशामानिना
 थीयदलक्षणतमोहरिष्यामि बहुवचनतुवरुणादीनभिप्रेति १६ ननुदेवा सात्त्विकास्तद्रक्ताश्चक्रुतत्तेपातमस्तत्राह नहीति सद्वाव सत्त्वमद्रक्तिर्वातघुक्ताना
 सुराणामीशमवधमिति विस्वयोगवैयस्मान्घस्तेअतोऽसतस्ते किंच तेषामानभगोऽनुग्रहएवेत्याह मत्तइति १७ गोपायेरक्षिष्यामि किंच सोऽयमेवयाव्रतो नियम
 संकल्पोवाआहित एतदित्यर्थ १८ कृत्ताउक्त्व लमाकशिलीधम् १९ यथोपजापयथासुरतम् २० २१ सव्रजा शकटमडलसहिताःसोपजीविन मृत्युरोहितादिसहिता २२
 पठन्त्यानात् २३ २४ २५

व्युदप्रायाः विगतोदकप्रायाः स्वल्पजलाइत्यर्थः २६ शकटोदोपकरणम् शकटैरूदमुपकरणं यथा भवति तथा २७ २८ निम्नताः पूणीः यथोचिते परिरंभणादिभिः
समीयुः उपजग्मुः सदाशिवः श्रेष्ठानाशीर्वादान् २९ ३० ३१ ३२ ततो गोवर्धनिस्थानात् अस्य श्रीकृष्णस्य तथा विधानि गोवर्धनोद्भरणादिरूपाणि कृतानि गायन्त्यः
ईयुः ययुः कथं भूताः एवं प्रेम्णा हृदि स्पृशन्तीति हृदि स्पृशन्ताः यद्वा कथं भूतस्य प्रेम्त्वेन तासां हृदि स्पृशन्तीति हृदि स्पृशन्तस्य ३३ इति दशमे टीकायां पंचविं
शोऽध्यायः २५ षड्विंशो विस्मिता नृगोपान् कृष्णास्याद्भुतकर्माभिः नंदो गगोक्तिमाश्वाच्यतैश्चर्यमवर्णयत् १ यद्ब्रुवन्तदाह बालकस्येति यद्यस्मात् अ

वाच निर्यातत्यजतत्रासंगोपाः सस्त्रीधनार्भकाः उपारतं वातवर्षं व्युदप्रायाश्च निम्नगाः २६ ततस्ते निर्ययुर्गोपाः स्वस्वभावाद्यगोधनम् शक
टोदोपकरणं स्त्रीबालस्थविराशनेः २७ भगवान्पितंशैलं स्वस्थाने पूर्ववत् यत्तुः पश्यतां सर्वभूतानां स्थापयामास लीलया २८ तं प्रेमव
गान्निष्ठताव्रजौ कसो यथा समीयुः परिरंभणादिभिः गोप्यश्च सस्त्रे हसपूजयन्नुदादध्यक्षताद्विर्ययुजुः सदाशिवः २९ यशोदारो हिणी
नंदो रामश्च वलिनां वरः कृष्णामालिन्ययुयुजुः शशिवः स्नेहकातराः ३० दिवि देवगणाः साध्याः सिद्धगंधर्वचारणाः तुष्टुवुमुमुचुस्तुष्टाः पु
ष्पवर्षाणि पार्थिव ३१ शरवदुदुभयोनेदुर्दिवि देवप्रणोदिताः जगुर्गंधर्वपतयस्तुष्टु रुप्रसुरानृप ३२ ततोः तुष्टुकेः पशुपैः परिश्रि
तोरानुस्वगोष्ठसचलो व्रजहरिः तथा विधान्यस्य कृतानि गोपिका गायन्त्य ईयुर्मुदिता हृदि स्पृशः ३३ इति श्रीभाग० महा० दश०
पंचविंशोऽध्यायः २५ श्रीशुक उवाच एवं विधानिकर्माणि गोपाः कृष्णास्य धीक्ष्यते अतदीर्यं विदुः प्रोचुः समप्येत्यस्म वि
स्मिताः १ बालकस्य यदेतानि कर्माणि त्यद्भुतानि वै कथमर्हत्यसौ जन्मग्राम्येषां त्मजुगुप्सितम् २ यः सप्तहायनो बालः करेणैकेन लील
या कथं विभ्रद्भि रिवरं पुष्करगजराडिव ३ लोकेनामीलिताक्षेण पूतनायामहौजसः पीतः स्तनः सह प्राणैः कालेनैव वयस्तनोः ४ हि
न्वतोऽधः शयानस्य मास्यस्य चरणायुदकं अनोऽपतद्विपर्यस्त रुदतः प्रपदाहतम् ५ एकहायन आसीनो ह्यियमाणा विहायसा दैत्ये
नयस्तृणावर्त्तमहं कंठप्रहातुरम् ६ क्वचिद्द्वैयंगवस्तै न्येमात्रा बद्धुल्लुखले गच्छन् नृनयोर्मध्ये बाहुभ्यां तावपातयत् ७ वने संचा
रयन्वत्सान्भरामो बालकैर्वृतः हतुं कामबकं दोष्यो मुखतोऽरिमपाटयत् ८ वत्सेषु वत्सरूपेण प्रविशंतं जिघांसया हत्वान्यपातय
तेन कपित्थानि च लीलया ९ हत्वारसभदैते यतद्दधूंश्च बलान्वितः चक्रे तालवनक्षोभं परिपक्वफलान्वितम् १०

भुतानि कर्माणि तस्मान् ग्राम्येषु गोपालेषु कथं जन्मार्हति आत्मजुगुप्सितमात्मानर्हम् २ अद्भुतानि कर्माण्याहुः यः सप्तहायन इति कथं विभ्रन् स्थित इति पुष्क
रं पद्मं गजराट् महागज इव ३ महौजसः महाबलायाः तनोर्वयः आयुः यौवनवाकालेन यथा पीयते तद्दत् ४ कथमित्यनुवर्त्तते जनसः अधः शयानस्य मास्यस्य
मासास्त्रयः परिच्छेदकायस्य उदकं ऊर्ध्वं चरणौ हिन्वतः चालयतः प्रपदं नपदाग्रेण हतं विपर्यस्तमनः कथमपतत् ५ यः कृष्णः दैत्येन ह्यियमाणाः सन्तं तृणावर्त्तं दैत्यं
कथमहं नित्यर्थः ६ द्वैयंगवस्तै न्येन वनीतं चौर्यं बाहुभ्यां गच्छन् रिरिगयन् नित्यर्थः ७ मुखतो हंतुं कामो यस्य तं बकवेषमरिं बाहुभ्यां मुखतोः कथमपाटयत् ८ ११०

११ अशीविषतमः अतिकूरविषयासावहीद्रुधुतम् १२ औत्पत्तिक स्वात्मिक कथमिति कितवेवायाम्नाउयस्यादितिशका १३ उक्तमपिअतिविस्मये
नवदति कससहायनइति १४ प्राकृशुतमेवगर्भचार्यवाक्यम् तश्चरितपरिशीलनेननिवृत्ताः सप्तावनस्यनंदस्यरुघ्यातत्तापवीधकआतम् सददानतिनेव
राक्येनगोपातुपरिश्रुति श्रुफतामिति १५ १६ १७ १८ १९ २० २१ तस्मात्तस्यकर्मसुविस्मयोनास्तीतिनंदस्योक्तिः २२ इत्यद्वासासात्मापतिसमा
दिश्यगर्गेचस्वगृहगतेसतितदानीतथाम यमानोऽपिदरुनीकृष्णनारायणस्याशमन्ये अत्रहतु अक्लिष्टकारिणमिति २३ २४ गोवर्द्धनोद्धारणसपरिकर

प्रलंबपातयित्वाप्रबडेनकलशालिना अमोचयद्भुजपशूनगोपाश्वारण्यवदित् ११ आशीविषतमाहीद्रुदमित्वाविमदंहदात्
प्रसत्योद्वास्थसमुनीचकेऽसौमिर्विषोदकाम् १२ दुस्त्यजश्चानुरागोऽस्मिन्सुवेषानोत्रजौकमाम् नदतेतनयऽस्यासूतस्याप्यौ
त्यक्तिक कथम् १३ कससहायनोवाल कमेहाद्रिधिधारणम् ततो नो जायते शकाद्रजनाथतथात्मजे १४ नंदउवाच
श्रुयतांमेवचोगोपाव्यतुशकाचवोऽश्रुके एनकुमारमुद्दिश्यगुगोमेयदुवाचह १५ वर्णीरुत्रय किलास्यासन्गृह्णतोऽनुयुगत
नु सुकौररुक्नुयापीतइदानीकृष्णातागत १६ प्रागयवसुदेवस्यकचिज्जातन्तवात्मज वासुदेवइतिश्रीमानभिज्ञाः सप
चैस्तते १७ बहानिसतिनामानिरूपाणिचकृतस्यते गुणकमानुरूपाणितान्यहवेदनोजना १८ एषव श्रेयआधास्यतुगोपगोकु
लनदन, अनेनेसर्वदुर्गाणियुयमंजस्तरिप्यथ १९ पुराणेनव्रजपतेसाधवोदस्युपीडिता अरानकेरक्ष्यमाणाजिग्युदेस्युन्समोधि
ता २० एतस्मिन्महाभागा प्रीतिकुर्वतिमानवा नारयोऽभिभवत्येतांस्विष्णुपक्षानिवासुरा २१ तस्मान्नदात्मजोऽयते
नारायणसमोगुणे श्रियाकीर्त्यानुभाषेनतत्कर्मसुनविस्मय २२ इत्यद्वासासात्मादिश्यगर्गेचस्वगृहगते मन्येनारायणस्याशकृ
ष्णामक्लिष्टकारिणम् २३ इतिनंदवच श्रुत्वागर्गीतव्रजोऽसु, दृष्टश्रुतानुभावास्ते कृष्णास्यामिततेजस मुदितानदमानर्चु क
ष्णाचगतविस्मयाः २४ देववर्षतियज्ञविप्लवरुषावज्जाशमपयोनिसे सीदत्पालपशुस्त्रियात्मशरणदृष्ट्वाऽनुकप्युत्तमयन् उसा
दधिकरुणेशीलमबलोलीलोच्छिलीधयथाविभ्रद्गोषमपान्महेद्रुमदभित्पीयान्महेद्रोगवाम् २५ इतिश्रीभाग. महा. दश.
पट्टविंशतितमोऽध्याय २६

मनुस्मरन्मकरितैश्वर्यस्यश्रीकृष्णस्यप्रीतिपार्ययते दवइति यज्ञविप्लवेनयारुट् तयादेवेइद्रेचर्षतिसातिकञ्चापम
प्रकृषानिलैः अशनिजलशर्करातीववापुभि सीदत्पालपशुस्त्रियात्मशरणसीदत पाला पशास्त्रियश्चयस्मिन्तप्तया आत्मान्वयमेवशरणयस्यतद्गोष
दृष्ट्वा अनुकंपीउत्तमफर हसन्मौडिमाबिकुर्वन्शैलमुसादथ अयलोवालालीलाऽर्थउच्छिलीधययातथाएकेनकरेणविभ्रत्दधत्गोषमपान् पालित
वान् एवमहेद्रुमदभिव गवामिद्रस्यचराध्यायार्थचस्मरतिसएवभूत श्रीकृष्णान प्रीयात्प्रीयतामिति पट्टविंशोदशमेऽव्यक्त पट्टिशोदशमोह
सि ध्वनक्तुपचपिंशमावतुर्षिशानित पृथक् २५ इतिदशमेटीकायापट्टिशोऽध्यायः २६

सप्तविंशोत्तालक्ष्यप्रभवंपरम् वप्यतेसुरभीन्द्राभ्यांमभिवेकमहोत्सवः १ गोवर्धनेधृतेशैलेइतिशक्रस्यभयेनागमनेहेतुः आसाराद्रक्षितेव्रजइतिस्मृते
हैषेणागमनम् १ तत्रेन्द्रआगत्यकिंकृतवांस्तदाह विविक्तउपसंगम्येत्यादिना अथाहसुरभिरित्यतःशक्रनेनग्रंथेन विविक्तेएकांते पादयोःपस्पर्शा नमश्चकार २
अस्यकृष्णस्यश्रुतश्चासावनुभाषश्चश्रुतानुभावः दृष्टःश्रुतानुभावोयेनस्रद्रः नष्टस्त्रिलोकेशोऽहमितिमदोयस्यसः ३ तत्रप्रसापराधंक्षमस्वेतिवक्तुं तवतायदपरा
धोनास्तेयत्वयाअनुग्रहएवकृतइत्याहचतुर्भिः विशुद्धसत्त्वमिति धामस्वरूपंशांतमेकरूपमतश्च तपोभयंप्रचुर ज्ञानेसर्वज्ञमित्यर्थः कुतः ध्वस्तजस्तमस्कंधस्ते
अविद्यमानेरजस्तमसीपत्तिन् अतएवायमस्मदादिषु दृश्यमानः मायाकार्यरूपः गुणसंप्रवाहः गुणैः संप्रोत्थतइतितथासंसारइत्यर्थः सःतेतयनविद्यते यतः
अनुग्रहेणाज्ञानेनानुबद्धतइतितथासःसर्वज्ञस्यतेनास्तीत्यर्थः अज्ञानसंबंधोवा ४ यदाअज्ञानतत्कृतदेहसंबंधोनस्तःतदातत्कृतानांलोभादीनां कावार्त्तेत्याह
कुतोनुइति तत्कृतादेहसंबंधकृतास्तद्देतवः पुनरन्यस्यदेहस्यहेतवः ननुज्ञानिनामपितेदृश्यंतअतआह अबुधलिंगभावाअज्ञानिनांगमकाः यावद्रागादिमत्त्वं

श्रीशक्रउवाच गोवर्धनेधृतेशैलेआसाराद्रक्षितेव्रजे गोलोकादाव्रजत्कृष्णंस्फुरभिःशक्रएवच १ विविक्तउपसंगम्यवीडितःकृ
तहेलनः पस्पर्षपादयोरेनकिरीदेनाक्लेशर्चसा २ दृष्टश्रुतानुभावोऽस्यकृष्णस्यामिततेजसः नष्टत्रिलोकेशमदद्रुआहकृतांजलिः
३ इद्रउवाच विशुद्धसत्त्वतवधामशांततपोमयध्वस्तरजस्तमस्कम् मायामयोऽयगुणसंप्रवाहोनविद्यतेतेऽग्रहणानुबं
धः ४ कुतोनुतद्दृश्यंइतिशतकृतालोभादयोयैः बुधलिंगभावाः तथाऽपिदंडंभगवान्बिभर्तिधर्मस्यगुप्त्यैखलनिग्रहाय ५ पिता
गुरुस्त्वजगतामधीशोदुरत्ययःकालउपात्तदंडः हितायस्येच्छातनुभिःसमीहसेमानविधुन्वन्जगदीशमानिनाम् ६ येमद्विधाज्ञा
जगदीशमानिनस्त्वावीक्ष्यकालेऽभयमाश्रुतन्मदम् हित्वाऽयमार्गंप्रभृजत्यपस्मथाइहाखलानामपितेऽनुशासनम् ७ सत्त्वम
मैश्वर्यमदपु तस्यकृतागसस्तेऽविदुषःप्रभाषम् क्षतुमभोऽथाहंसिमूढचेतसामैवपुनर्भून्मतिरीशमेऽसती ८ तवावतारोऽयम
धोक्षजेहस्वयंभराणासुरुभारजन्मनाम् चमूपतीनामभवायदेवभवाययुष्यच्चरणानुवर्तिनाम् ९ तावत्ज्ञानित्वमेवनसिद्धमित्यर्थः लोभा

दाभावेऽपिमन्मानभंगोदंडार्थमित्याह तथाऽपीति ५ ननुखदंडेचमगोपश्चनस्यकाशक्तिः किंवाकारणंकोवादंडोमयाकृतइत्यतआह पितेति त्वंपिताजगतांजन
कः गुरुरूपदेशाधीशः नियता इतिदंडधारणेहेतुत्रयम् कालत्वात्समर्थः तस्मादुपात्तदंडोहितायकल्याणायस्येच्छातनुभिर्लीलावतारैः समीहसेतयसमीहालीलैयजग
दीशमानिनामस्माकमानविधूननमित्यर्थः ६ कथमेतदित्यतआह यइति महिषाश्वतेअज्ञाश्रुतेअतोजगदीशमानिनःकालेभयकालेऽपियथाः धुनेयातिवृष्टौत्वामभयं
भयमगणयंतवीक्ष्यआश्रुतन्मदंजगदीशाइतिमदंहित्वाविगतगर्वाः संतःआर्यमार्गंत्वद्भक्तिलक्षणंभजति अतस्तवइहैवखलानामनुशासनंदंडइत्यर्थः ७ एवंभगवत्
स्वरूपमभिप्रायंचानुवर्ण्यक्षमापयति सत्त्वमिति एवंभूताअसतीमतिमैपुनर्भूतइतिभार्यनांतरम् ८ महानयमपराधःकथंक्षंतव्यइतिचेदतआह तवेतिस्वयंभ
राणांपुनश्चउरुभारजन्मनांबहूनांभराणांजन्मयेभ्यस्तेषामभवायनाशाय युष्मच्चरणसेविनांतुभवाय अतोममत्वत्सेवकत्वादत्यंतापराधिनीऽपिस्तव्यमितिभावः

सुमापयन्मरुतोति नमइति तुभ्यभगवतेरुष्णापनमः पुरुषायनवर्तिर्षापिणे महात्मने अतश्चत्वेऽप्यपरिच्छिन्नाय कृतं वासुदेवाय सर्वनिपासाय साखतापादधाना
 पतये १० तर्हि किमहयादवा न स्वच्छदोपात्तदेहायस्वेषाभक्तानां छंदेन इच्छयास्वीकृतदेहाय तत्रापि विसुद्धज्ञानयेवमूर्तिर्यस्य तस्मै मायया सर्वस्मै सर्वरूपाय कृत
 सर्वस्वबीजायकारणाय अतएव सर्वभूतात्मने नमइति ११ कृतागसइत्यनेनोक्तमपराधनिवेदयति मयेदमिति आसारवायुभि गोष्ठनाशायमयेदमकृत्यं चेष्टि
 तकृतम् १२ तथाऽपि भो ईशत्वयाऽनुगृहीतोऽस्मि अनुग्रहं दर्शयति ध्वस्तस्तभइति वृथोद्यमइति च १३ १४ इंद्रेण स्वाभिप्राये निवेदिते भगवानपि तथैवाह
 मयेति इंद्रभियादेवराज्येन १५ १६ व पुण्याभि घृहवचनवरुणाद्यभिप्रायेण कृतव्यस्वर्गोऽपि तथैवेश्वरत्वादिनिवेदनाह क्रियतामिति मदनुशासनेनम्

नमस्तुभ्यभगवतेसुरुषाय महात्मने वासुदेवाय रुष्णाय साखतापतये नम १० स्वच्छदोपात्तदेहाय विसुद्धज्ञानमूर्तये सर्वस्मै सर्व
 बीजाय सर्वभूतात्मने नम ११ मयेदमभगवन्गोष्ठनाशायासारवायुभि चेष्टितविहतेपजेमानिनातीव्रमन्युना १२ त्वयेशानुगृही
 तोऽस्मि ध्वस्तस्तंभो हतोद्यम ईश्वरगुरुमात्मानत्वामहशरणगत १३ श्रीशुक उवाच एवसकीर्तितं कृष्णो मघोनाभगवा
 नमुमु मेघगभीरयावाचा महसन्निदमब्रवीत् १४ श्रीभगवानुवाच मया तेऽकारिमघवन्मरुभगोऽनुगृहता मदनुस्मृ
 तयेनित्यमस्तस्येद्रश्रियाभृशम् १५ मामेश्वर्यश्रीमदाधोदहपाणिनपश्यति तन्मृशयामिसपद्भ्योयस्थचेच्छाम्यस्तुग्रहम् १६
 गम्पतांशकभद्रं व क्रियतामैऽनुशासनम् स्थीयतास्वाधिकारेषु युक्तेर्व स्तभवर्जिते १७ अथाह सुरभि कृष्णामभिवद्यमनस्वि
 नी स्वसंतानैरुपामत्र्यगोपरूपिणामीश्वरम् १८ सुरभि उवाच कृष्णकृष्णमहायोगिन् विश्वात्मन् विश्वसभव भवता
 लोकनाथेन सनाथावयमच्युत १९ त्वेन परमकदेवत्वन इद्रो जगत्पते भवाय भवगोविप्रदेवानाथे च साधव २० इंद्रनस्त्वाऽभि
 पक्ष्यामो ब्रह्मणानोदितावयम् अवतीर्णोऽसि विश्वात्मन् भूमेभारापनुत्तये २१ श्रीशुक उवाच एवकृष्णामुपामत्र्यसु
 रभि पयसाऽत्मनः जलैरसकाशगगाया एषावतकरोद्भूते २२ इंद्र सुरभिभि साकनोदितो देवमातृभि अभ्यषिचतदाशाहंगो
 विंदइति चाभ्यधात् २३ तत्रागतास्तुवरुनारदादयोगधर्वविद्याधरसिद्धचारणा जगुर्थशो लोकमलापहहरे सुरागना संननृतु
 मुदान्विता २४

यापूर्वतत्रस्थीयतामित्यर्थ युक्तेरप्रमत्तैः स्तभवर्जितैः निरहंकारैः १७ स्वसंतानैर्गाभि सहउपामत्र्यकृष्णकृष्णेत्यादिसवोध्य १८ इंद्रेणहता
 अपि भवतासनाथावयकृताः रक्षिताइत्यर्थ १९ त्वेन परमदेवदेवतदेवता अत्र हजगत्पतेगोविप्रदेवानाथेऽन्यत्रसाधव तेषाभवायअस्युदयायअद्यत्वमेव इंद्रो
 मयं २० ननु मरुतीभिद्रोऽस्तीति चेदत आह इंद्रमिति अत्रपुरंदरस्येद्रतयाइत्यर्थ ननु देवाएव इंद्रामपतिक्रयमद्रमयेयमिति चेदत आह अवतीर्णोऽसीति २१
 सुरभिः आत्मन पयसाऽभ्यषिचत् इंद्रश्चाकाशगगायाजलैरभ्यषिचत् २२ देवमातृभिरदित्यादिभिर्दीर्घमातृभिश्चेति या गा पशून्गास्वर्गा इदृत्वेन विद
 तीति कृत्वा गोविंदइत्यभ्यधात् नामकृतवानित्यर्थ २३ २४ २५ २६ २७ २८ २९ ३० ३१ ३२

देवमिहानेपुकेतवद्वर्षनीया. सुरव्या इत्यर्थः. गावः गांपृथ्वीम् पयोभिर्द्रुतामाद्गमनम् अकुर्वन्निस्वर्थः २५ नाचारसौवाः क्षीरादिवाहिन्यः अरुष्यन्त्याः कृषणं
 विनेवपक्वाः ओषधयोर्द्रुत्वाद्यस्य आसन् यद्वा अरुष्यन्त्याओषधयोश्च्युते गिरथः उच्यन्तीन् गमनगताच्यणीन् उत उद्धतान् चहिः प्रकटात् अविभ्रत् अविभ्रकः २६ २७
 २८ अहमिन्द्रोहिदेवानां त्वंगवामिन्द्रतांगतः गोविदइति लोकेत्वांगस्यंति भुविमानवाः १ इति दशभेदीकायां सप्तविंशोऽध्यायः २७ अष्टाविंशोततो नं
 दानयनं वरुणा लयात् वैकुण्ठदर्शनं चायगोपानामनुवर्ष्यते १ गोवर्धनं समुद्रतलवशोकलासुरेश्वरम् नंदानयनतः कृष्णो वरुणं च वशोऽनयत् २ १ कलामात्रा
 यां ह्यदश्यां पारणादराभिनिवेशेनासुरां विलां भविज्ञायारुणो दयात्पूर्वमेवशास्त्रबलेन निशितदं प्रविष्टं तदभित्तो वरुणस्य मृत्योऽनयदिति तथा च शास्त्रम्

तं तु सुवर्देवनि कायकेतयोव्यवाकिरंश्चाद्भुतपुष्पवृष्टिभिः लोकाः परानिर्वृतिभाद्भुतं च यो गावस्तदा गामनयन्पयोद्रुताम् २५ नानार
 सौधाः सरितो वृक्षा आसन् ध्रुववाः अरुष्यन्त्याओषधयो गिरथो विभ्रदुत्पणीन् २६ कृष्णो भिषिक्कृत्वा निसत्त्वानि कुर्वन् नंदनं निर्वैराण्य
 भवस्तातः कुराण्यपि निसर्गतः २७ इति गोगोकुलपतिगोविंदमभिषिच्य सः अनुज्ञातो यथो शक्यो वृत्तो देवादिभिर्देवम् २८
 इति श्री गामो महादशोद्भूतस्तुतिनाम सप्तविंशोऽध्यायः २७ श्रीशुक उवाच
 एकादश्या निराहारः समस्य च्यजनादिभ्य
 त्वातु नंदस्तु कालिद्या ह्यदश्यां जलमाविशत् १ तं गृहीत्वाऽनयद्भ्रुवोरुणस्यासुरां इतिकम् अविज्ञायारुणो विलां प्रविष्टमुदके निशि
 २ चुक्रुशुस्तमपश्यतः कृष्णारामेति गोपकाः भगवांस्तदुपश्रुत्य पितरं वरुणात् हतम् तदतिकंगतो राजन्स्त्वानामभयदो विभुः ३ प्राप्त
 वीक्ष्य त्दृषीकेशं लोकपालः सपर्यया महत्या पूजयित्वाऽहतदृशनमहोत्सवः ४ वरुण उवाच
 अद्य मे निष्कृतो देह अद्यार्योऽ
 धिगतः प्रभो त्वत्पादभ्रजो भगवन् नयापुः पारमध्वनः ५ नमस्तुभ्यं भगवते ब्रह्मणे परमात्मने नयत्र श्रूयते माया लोकसृष्टि विकल्पना
 ६ अजानता मामकेन सूतेनाकार्यवेदिता आनीतोऽयं तव पिता तद्भ्रुवोरुक्षतुमहति ७ मेभ्यश्च नु ब्रह्म कृष्णो कर्तु महस्य शेषदक गोविंद
 नीयतामेष पितृते पितृ बल्ल ८ श्रीशुक उवाच
 एवं प्रसादितः कृष्णो भगवानीश्वरेश्वरः आदाया गात्स्र पितरं वंधूनां
 चावहत्सुदम् ९ नंदस्त्वतींद्रियं दृष्ट्वा लोकपालमहोदयम् कृष्णो च सन्नतिं तेषां तातिभ्यो विस्मितोऽब्रवीत् १०

कलाहं ह्यदशीं दृष्ट्वा निशीयादूर्ध्वमेव हि आसन्त्याः क्रियाः सर्वाः कर्तव्याः शंभुशासनात् इत्यादि वक्ष्यति च वरुणः अजानता मामकेनेति भगवद्दर्ममजानते
 त्वार्यः २ स्वानां भगवद्दर्मपराणां प्रयदः मां भैश्वेलमयं ददत् ३ सपर्यया अर्हणेन ४ अद्य इदानीं मे मया देहो निष्कृतः धृतः यदा त्वदृशं न जानंत देह देहसाफल्यं प्रा
 प्तमित्यर्थः यदा निष्कृतः पूर्णगोरय इत्यर्थः किंच अर्धैवार्थोऽधिगतः सर्वरत्नाकरपतिनाऽपीतः पूर्वं नैवं विधोऽर्थः प्राप्त इत्यर्थः किंच संसारोऽपि निवृत्त एवेत्याशयेनाह त्वसा
 दनाज इति अध्वनः पारमोक्षम् ५ भगवते निरतिगार्थे श्वर्याय ब्रह्मणे पूर्णाय परमात्मने सर्वजीवनियंत्रे तत्र हेतुः नयत्रेति लोकसृष्टि विकल्पयति यामायासायत्र न श्रूयते
 अविद्यमाने वतिष्ठतीत्यर्थः ६ अजानतामद्भ्रुवोरुक्षतुमहति ७ नंदविशुच्य समर्पयति गोविंदेति ८ ९ अतींद्रियं दृष्ट्वा पूर्वलोकपालस्य महोदयमे
 श्वर्यम् १०

श्री स्रक्पयुक्ताधीर्षेपाते अपिकिस्वगतिस्वस्थानस्र्स्मात्रह्यास्थान्वउपाधास्यत् उपाधास्यतिन अस्मान्पापयिष्यतीतिसकल्पितवतइत्यर्थ ११ इत्यवधूनस्त्वा
 नास्तेपासकल्पम् अरिवलदृक्सर्वज्ञ स्वयमेवविज्ञायतेपासकल्पसिद्धयेरूपयैतदस्यमाणमचितयत् १२ अविद्यादेहाद्यहबुद्धि तत काम तत कर्मतेरुच्चा
 वचासुदवतिर्यगादिषुभ्रमन्स्वीयागतिनवेद १३ स्वब्रह्मस्वरूपलोकैर्वैकुण्ठारव्यतमस प्रकृते परम् १४ देहादिपहितानादर्शनमशक्यमितिप्रथमदेहादि
 व्यतिरिक्तब्रह्मस्वरूपदर्शयामास तदाह सत्यमिति सत्यमवाद्याज्ञानमजडमनतमपरिच्छिन्नज्योति स्वप्रकाशसनातनशश्वत्सिद्धब्रह्मगुणापायेगुणापोहेस
 विनोपत्यप्यति तत्कूपयैवदर्शयामास १५ एवब्रह्मन्द्दब्रह्मेवद्दवत्द्दर तन्ननिमग्नस्यविशेषविज्ञानाभावात् तब्रह्मन्द्दरतेतुनीता प्रापितास्तस्मिन्मन्ना
 श्चतुशाब्दाभ्रविशेषमाह सुन कृष्णोऽनन्दता समापरिवोत्थापिता सत ब्रह्मणस्तस्यैवलोकवैकुण्ठारव्यददशुरिति ननुमहानिमग्नानापुनलेकिदर्शनमपदित
 मेवेत्याशंक्याह यनेति यत्रयस्मिन्कृष्णनिमित्तत्तिपूर्वमकुरोऽध्यागात् दृष्टयान् मुकपरीक्षित्सवादासाकनलाद्भूतनिर्देश नत्यतर्क्यैश्वर्यैभगवतिकि

तैर्वीत्सक्यधियोराजन्मत्वागोपास्तमीश्वरम् अपिन स्वगतिस्सुस्मासुपाधास्यदधीश्वर ११ इतिस्वानासभगवान्विज्ञाया
 स्थिलदृक्स्वयम् सकल्पसिद्धयेतेपारूपयैतदचितयत् १२ जनोवैलोकएतस्मिन्नविद्याकामकर्मभि उच्चावचासुगतिषुनवेद
 स्वागतिभ्रमन् १३ इतिसचित्यभगवानुमहाकारुणिकोद्गिरि दर्शयामासलोकस्वगोपानातमस परम् १४ सत्यज्ञानमनंतय
 द्ब्रह्मज्योति सनातनम् यद्विपश्यतिमुनयोगुणापायेसमाहिता १५ तेतुब्रह्मन्द्दनीतामग्ना कृष्णोऽनन्दता दृष्टाब्रह्मणोलो
 कयन्माकुरोऽध्यगात्पुरा १६ नदादयस्तुतद्वस्वापरमानदानिर्वृता कृष्णाचतत्रच्छदोभि स्तुयमानसुर्विस्मिता १७ इति
 श्रीभागवतेमहापुराणेदशमस्कंधे अष्टाविंशतितमोऽध्याय २० श्रीशक्तउवाच भगवानपितारात्री
 शरदोत्कलुमल्लिका वीक्ष्यरतुमनश्चक्रे योगमायामुपाश्रित १

निदपिअसमावितमितिभाव अथवा अकुरोयत्रदृष्टयान्त
 स्यपमुनाद्दस्यब्रह्मद्ददरतिनामत द्दनीता सतो ब्रह्मणोलोकददशु पुनश्चकृष्णोऽनन्दता पूर्ववत्तद्वस्वाविस्मितायभूव व्यवहितान्वयोऽप्रसिद्धक
 ल्पनान्वसादव्येति १६ १७ इतिदशमेटीकायामष्टाविंशोऽध्याय २० ऊनभिशेतुतासार्थसुक्तिप्रत्युक्तयोद्गरे गोपीपीताससरंभेतस्य
 चातर्दिकोत्कम् १ ब्रह्मादिजयसकृद्मूढकदर्पदर्पहा जयतिश्रीपतिर्गोपीरासमडलमडन २ ननुविपरीतमिदपरदारविनोदेनकदर्पविजेतृत्व
 मतीति मेवम् योगमायामुपाश्रित आत्मारामोऽध्यरीरमन् साक्षान्मन्मथमन्मथ आत्मन्यवरुद्दसौरतइत्यादिषुस्वात व्याभिधानात् तस्मा
 द्रासर्काडाविडपनकामविजयरव्यापनापेत्येवतत्त्वम् किञ्च शृंगारकथापदेशेनविशेषतोऽनित्तिपरिषेपपचाध्यायीतिव्यक्ती करिष्याम तारात्रीत्याता
 षटाब्जसिंहामयेमारस्यथक्षपाइतिमतिश्रुताइत्यर्थ १

तदातस्मिन्नेवक्षणेत्सीतयेउडुराजश्चंद्रउदगात् उदितः किंकुर्वन्दीर्घकालेनदर्शनंयस्यसः प्रियः स्वधियायाः सुरवमरुणेनकुंकुमेनयथाविलिंपतितथाप्रा
 च्याः ककुभोदिशः सुरवंशंतमैः सुरवतमैः करैरशिमभिः अरुणेनउदयरागेणविलिंपन्नरुणीकुर्वन्नित्यर्थः सप्रसिद्धः उडुराजः चर्षणीनांजनानांशुचः तापग्लानीः
 मृजन्अपनयन् २ कुमुतकुमुदविकसनीयंविद्यतेयस्यतंकुमुहंतंनखंडमंडलयस्यंतरमायाआननस्यआभाइवआभायस्यतस्य नवकुंकुममिवअरुणमेवंविधंचंद्र
 दृष्ट्वातथाचवनेतस्यकोमलैः गोभिः रंजितंहृष्ट्याकलंमधुरंजगौ अगायत् कथंवामहृशांवामाः मनोहराः दृशोयासांतासामनोहरयथा ३ असापत्यार्थमन्योः
 न्यमलक्षितः नज्ञापितः उद्यमोयाभिस्ताः सकांतोचत्रतत्रगीतध्वनिमार्गेणजग्मुः जवेनवेगेनलोलानिचंचलानिकुंडलानियासांताः ४ श्रीकृष्णसूचकशब्द
 श्रवणेनतत्प्रवणचित्तानांतत्क्षणमेवत्रैवर्गिककर्मनिवृत्तिंद्योतयंत्यइवाद्भविष्यकर्मविहायययुः तदाह दुहंत्यइति पयःस्थालीस्थंचुह्यामधिश्चित्येतत्काथा
 मप्रतीक्षमाणाः काश्चिद्ययुः संयावंगोधूमकणान्नंपक्वमनुद्वास्यअनुत्तार्य ५ ६ अन्याः प्रमृजत्यः अंगोहर्तनादिकुर्वत्यः काश्चकाश्चित्कृष्णातुष्यर्थंकर्मत

तदोडुराजः ककुभः करैः सुरवं प्राच्याविलिंपन्नरुणेनशंतमैः सचर्षणीनामुदगात्तुचोमृजन्प्रियः प्रियायाइवदीर्घदर्शनः २ दृष्ट्वाकुमु
 हंतंनखंडमंडलरमाननामनवकुंकुमारुणम् वनचतल्लोमलगोभिरजितजगौकैलवामहृशांमनोहरम् ३ निशाम्यगीततदनयवद्
 नंत्रजस्त्रियः कृष्णागृहीतमानसाः आजगमुरन्योऽन्यमलक्षितोद्यमाः सयत्रकांतोजवलोलकुंडलाः ४ दुहंत्योऽभिययुः काश्चिदो
 हंहित्वाससुत्सकाः पयोऽधिश्चित्यसंयावमनुद्वास्थापराययुः ५ परिवेषयत्यस्तद्धित्वापाययत्यः शिशूनूपयः शुश्रूषत्यः पतीरका
 श्विदभ्रत्योऽपास्यभोजनम् ६ लिंपत्यः प्रमृजत्योऽन्याअजत्यः काश्चलोचने व्यत्यस्तवस्त्राभरणाः काश्चित्कृष्णातिकथयुः ७ ता
 वार्यमाणाः पतिभिः पितृभिः पितृवधुभिः गोविदापहृतात्मानानन्यवत्तंतमोहिताः ८ अंतपृहगताः काश्चिदोप्योऽलब्धविनिर्ग
 माः कृष्णातद्वावनायुक्तादध्युमीलितलोचनाः ९ दुःसहूपेषुविरहतीव्रतापधुताशुभाः ध्यानप्राप्त्याच्युताश्लेषनिवृत्त्याक्षीणम
 गलाः १० तमेवपरमात्मानंजारबुद्ध्याऽपिसगताः जहुगुणमयदेहसद्यः प्रक्षीणबंधनाः ११ दासक्तमनसामन्यथाकृतमपिफलत्वेव

तिद्योतयन्नाह व्यत्यस्तेति स्थानतः स्वरूपतश्चोर्ध्वाधोधारणेनविपर्ययंप्राप्तानिवस्त्राभरणानियासांताः ७ नचकृष्णाकृष्णमनसांविघ्नाः प्रभवन्तीत्याह ता
 वार्यमाणाइति ८ नलब्धोनिर्गमोयाभिस्ताः प्रागपितद्वावनायुक्ताः तदानितरांदध्युरित्यर्थः ९ किंच तदानीमेवतंपरमात्मानंकृष्णांध्यानतः प्राप्ताः सत्यः
 गुणमयदेहजहुपित्याह श्लोकद्वयेन दुःसहेति ननु कथंजहुः परमात्मेति ज्ञानाभावादित्याशंक्याह जारबुद्ध्याऽपीति नहिवस्तुशक्तिः बुद्धिमपेक्षते अन्यथाम
 त्वाऽपिपीतामृतवदितिभावः ननुतदपिप्रारब्धकर्मबंधनेसतिकथंजहुस्तत्राह सद्यः प्रक्षीणबंधनाइति ननु कथंभोगमंतरेणप्रारब्धकर्मक्षीणभोगेनैवसद्यः क्षीण
 मित्याह दुःसहेति दुःसहोयः पेषुविरहस्तेनतीव्रतापस्तेनधुतानिगतानिअशुभानियासां तदप्राप्तिपरमदुःखभोगेनपापंक्षीणमित्यर्थः तथाध्यानेनप्राप्तंअ
 च्युतस्याश्लेषेणयानिर्वृतिः परमसुरवभोगः तथाक्षीणसंगलंपुण्यबंधनयासांताः अतोध्यानेनपरमात्मप्राप्तेस्तत्कालसुखदुःखाभ्यानिः शेषकर्मक्षयात्गुणमयदे
 हंजहुरिति १० ११

ननु तथापि इन्द्रादीनावस्तुतो ब्रह्मत्वेऽपि नतद्ब्रजनानां तस्य तथा बुद्ध्याभावात् एवं कृष्णोऽपि ब्रह्मसुद्ध्याभावेन तत्सगति कथमोसहेतुरिति शकते कृष्णाविदुः
 ति परकेवलक्यांतकमनीयविदु न ब्रह्म १२ परिहरति उक्तमिति अथ भाव जीवेशावृत ब्रह्मत्वं कृष्णस्थितुद्धीकेशत्वादनावृतमतीनतचबुद्धापेक्षेति १३
 ननु देही कथमनावृत स्यादत आह नृणांमिति गुणात्मन गुणनिपतु भगवत एव रूपा अभिव्यक्ति अतो न देहि सादृश्यमत्र वक्तुं युज्यत इति भावः १४ अतो यथा क
 थचित्तस्य सक्तिर्मुक्तिकारणमित्याह काममिति ऐक्यसंबधसौहार्दमक्तिम् १५ नथ भगवतोऽयमति सार इत्याह न चैवमिति यत श्रीकृष्णादेतत्स्थास्वारिद्रुमपि वि
 मुच्यते १६ यस्तुतमाह तादृश्वेति वाच पेशैर्वाभिव्यक्तस्यै १७ ससाम्भ्रममागता विलोक्य सभ्रमपि वाह मजस्येति १८ लज्जयामदहसितमाळस्याह रजन्येवेति १९

राजोवाच कृष्णाविदु परकांतनतु ब्रह्मतया मुने गुणाप्रवाहोपरमस्तासा गुणाधिया कथम् १२ श्रीशुक उवाच उक्त
 पुरस्तादेतत्ते चैद्य सिद्धियथागत द्विषन्तपितृषीकेशकिमुताधोक्षजप्रिया १३ नृणानि श्रेयसार्थाय च्यक्तिभगवतो नृप अ
 व्ययस्याप्रमेयस्य निर्गुणस्वगुणात्मन १४ कामक्रोधभयस्नेहमेक्यसौहार्दमेव च नित्यहोविदधतो यातितन्मयताहिते १५ न
 चैव विस्मय काये भिवता भगवत्यजे योगेश्वरे श्वरे कृष्णाय त एतद्विमुच्यते १६ तादृश्वेति कामायाता भगवान् ब्रजयोधित अवद
 हृदता श्रेष्ठोवाच पेशैर्विमोहयन् १७ श्रीभगवानुवाच स्वागतवो महाभागा प्रियकि करवाणिव ब्रजस्थानामयं
 कश्चिद्भूतागमनकारणम् १८ रजन्येषाधाररूपाघोरसत्सनिषेधिता मतियात ब्रजनहस्थेयस्त्रीभि सुगध्यमा १९ मात्र पित
 र पुत्री भ्रातर पतयन्त्वव विचिन्वति त्यपश्यतो मा कृध्ववधुसाध्वसम् २० दृष्टवनकुसुमितराकेशकररजितम् यमुनाऽनि
 ललीलजत्तरुपल्लवशीभितम् २१ तघातमाचिरगासुशुभ्रुषर्धपतीन्सती कदतिवत्सावालाश्चतान्पाययतदुत्थात २२ अथ
 वामदभिस्नेहाद्रवत्सोयत्रिताशया आगताह्युपपन्नव प्रीयतेमयिजत्व २३ भर्तुं सुश्रूषणस्त्रीणापरोधमेत्थिमायया त
 हधूवाचकल्याण्य प्रजानाचानुपोषणम् २४ हु शीलोदुर्भगो रन्ध्रोजदोरो ग्यधनोऽपि वा पति स्त्रीभिर्नहातव्यो लोकेऽप्युभिर
 पात्की २५ अस्वर्ग्यमयशस्थचफलाकृच्छ्रभयावहम् जुगुप्सितचसर्वत्र औपपत्यकुलस्त्रिया २६ श्रवणादृशनाद्भानान्मयि
 भावाऽनुकीर्तनात् नतयासन्निकर्षेण प्रतियोतततो गृहान् २७ श्रीशुक उवाच इति विप्रियमा कण्यगोष्यो गोविंदभाषि
 तम् विषण्णाभग्नसकल्याश्चितामापुदुरत्ययाम् २८

किंच मातर इति विचिन्वति मृगयते यधुना साध्वसमा कृध्व मा कुरुतेत्यर्थ २० ईषत्पण्य
 कोपेनान्यतो विलाकयती प्रत्याह दृष्टमिति राकेशस्य पूर्णचंद्रस्य करैरजितम् यमुनास्य शिनीऽनिलस्य लीलामदगतिस्तया एर्जताः कपमानास्तरूणापल्ल
 वास्ते शोभितम् २१ सती हैसत्य २२ सरभसुधितदृष्टी प्रत्याह अयवेति यत्रिताशया वशीकृतचित्ता उपपन्नसुक्तम् प्रीयते प्रीताभवति २३ दृष्टा
 दृष्टप्रपददर्शनेन निवर्तयति भर्तुरित्यादि श्लोकत्रयेण २४ २५ फल्गुतुच्छकृच्छ्रदु रवसपादकम् औपपत्यजारसौरव्यम् २६ किंच श्रवणादिति २७ २८

चिन्तां प्राप्तां स्थितिमाह कृत्वेति शक्तः शोकादुद्भवेन श्वसनेन श्रुष्यंतो विंबफलसदृशा अधरायेषु सुरेषु पुतानि अवअवांचिकृत्वा तथांगुष्ठेन महो लिरवंत्यः त
 थागृहीतकज्जलेरश्रुभिः कुचकुं कुमानि क्षालयत्यः तूष्णीं स्थिताः यतः उरुर्दुःखभरो भारो यासांताः २९ किंच प्रेषमिति किंचित्तरं भेणकोपावेशेन गद्गदा
 गिरो यासांताः अद्भुतस्म सरभे कारणं प्रेषमित्यादि प्रियेतरमिव प्रतिभाषमाणं प्रत्याचक्षाणम् ३० नृशंसं क्रूरम् दुरवग्रहहेस्यच्छंदं तवपादमूलभक्ताः से
 वितवृत्तीः अस्मान् भजस्य मात्यजेति ३१ अपिच यदुक्तं यत्पत्यपत्येत्यादित्यया धर्मविदेति सोपहासमेवमेतदुपदेशानां पदे विषये त्वय्येवास्तु उपदेशपदत्वे हे
 तुः ईश इति विविदि पावायेन सर्वोपदेशानामीशपरत्वावगमादिति भावः ईशत्वे हेतुः आत्मा किल भवानिति भोग्यस्य हि सर्वस्य भोक्ता आत्मैवेश इति अ
 तः प्रेषो बंधुश्च भवानेवेति सर्वबंधुषु कर्णपीयं त्वय्येवास्त्वित्यर्थः अथवा धर्मोपदेशानां पदे स्थाने धर्मोपदेशरित्यसि अस्मासु च धर्मजिज्ञासमाना सुसती

कृत्वा सुरयान्यवशुचः श्वसनेन श्रुष्यं विंबाधराणि चरणेन सुखं लिरवंत्यः अस्त्रैरूपात्तमधिभिः कुचकुं कुमानि तृश्रुमृजंत्य उरुर्दुः
 खभराः स्मत्तूष्णीम् २९ प्रेषप्रियेतरमिव प्रतिभाषमाणं कृष्णांतदर्थं विनिवर्तितसर्वकामाः नत्रे विमृज्य रुदितो पहते स्या किंचित्सं
 रभगद्गदगिरोऽद्भुतानुरक्ताः ३० गोष्पुञ्जुः भवैविभोऽहेति भवान्गदितुं नृशंससत्यज्यसर्वविषयास्तवपादमूलम्
 भक्ताभजस्य दुरवग्रहमात्यजास्मान् देवो यथाऽदिपुरुषो भजते मुमुक्षुन् ३१ यत्पत्यपत्यसुत्तदामनुरतिरगस्त्राणां स्वधर्मज्ञेते धर्म
 विदाल्योक्तम् अस्त्वेवमेतदुपदेशपदत्वयोशेषे प्रेषो भवान्स्तनुभूता किलुबंधुरात्मा ३२ कुर्वति हित्याधिरति कुशलाः स्वभात्मन्नित्य
 प्रियेपति सुतादिभिरार्तिदैः किमु तन्नः प्रसीद परमेश्वरमास्मिच्छि दा आशां भूतां त्वयि चिरादरविंदनेत्र ३३ चित्तं सुखेन भवतां
 पत्तंतगृहेषु यन्निर्विशत्युत्करावपि गृह्यकृत्ये पादौ पदं न चलतस्तवपादमूलाद्यामः कथं व्रजमथो करवामकिंवा ३४ सिंचांगनस्त्व
 दधरा मृतपूरकेण हासां वलोककलगीतजहृच्छयाग्निम् नोचैद्वयविरहजाग्न्युपयुक्त देहाध्यानेन यामपदयोः पदवीं स
 र्वेते ३५

पुत्रया धर्मविदाय दुक्तमेवमेतदस्तु नतुलं धर्मोपदेशा किंतु भवानास्मेति अथवा यदुक्तमेतदुपदेशपदे तद्गोचरेषु रुषे अस्तु
 नाम त्वयितु ईशो स्वामिनि एवंका कानैवमित्यर्थः यस्तनुभूतां त्वमात्मा फलरूप इति यद्वा यदुक्तं पत्यादिश्रुश्रूषणं धर्म इति एवमेतत्त्वय्येवास्तु कुतः
 उपदेशपदे श्रुपणीयत्वेनोपदिश्यमानानां पत्यादीनां पदे अधिष्ठाने कुतः ईशो नहीश्वरमधिष्ठानं विनाकोऽपि पतिपुत्रादिर्नामिति अन्यत्समानमलम
 तिविस्तारोण ३२ एतत्सदाचारेण द्रढयत्यः प्रार्थयते कुर्वतीति शास्त्रजिपुणाः तथाच शास्त्रम् किं प्रजया करिष्यामो येषां नोऽयमात्मा लोक इत्यादि ३३ किंच प्र
 तियाते तियदुक्तं तदशयं त्वयैव जिज्ञासादीनां परत्वात्वादित्याहुः चित्तमिति यदस्माकचित्तमेतावतं कालं सुरवेन गृहेषु निर्विशतितत्त्वयाऽपत्तंतकरावपि यो गृह
 कृत्ये निर्विशतस्त्वावपि सुरवात्सल्यया इति वा ३४ अतः अंगदे कृष्ण नः अस्माकं तवाधरा मृतपूरकेण तवैव हाससहितेनावलोकनकलगीतेन च जातो यो हृच्छया
 ग्निः कामाग्निर्हृत्सिंच नोचैद्वयमानदेकोऽग्निस्तथाधिरहाज्जनिष्यते योऽग्निस्तेन च उपयुक्तदेहाः दग्धशरीराः योगिन इव ते पदवीं प्रति कथ्यानेन यामप्राप्नुयाम

ननु स्वपतिनेषोपगच्छततएवामिधित्चेयुरिति चेत्तत्राहु यद्वाति रमायालक्ष्या दत्तक्षणदत्तोत्सवदत्तावसरधातदपि क्वचिदेव नसर्वदा अरण्यजना प्रिया
 यस्तपस्तपवअरण्यजनप्रियत्वादरण्येकचित् यद्वा अस्थास्म सृष्टवस्योवयतत्रचलयाऽभिरमिता आनदिता सत्य तदारभ्यान्यसमक्षस्थातुमपिनपास्या
 मा तुच्छास्तेनरोचतस्सर्ष्य ३६ त्वादसोभाग्यत्वातिवित्रमित्याहु श्रीरिति यक्षसिअसापत्न्यस्थानव्याऽपितुलस्यासपत्न्यासहतवपदावुजरज का
 मयतेस्म मृत्ये सर्वेनुष्टिमिति सौभाग्यातिरेकोक्ति यस्या स्ववीक्षणकृते श्रीरात्मानविलोकयत्तित्येतदर्थमन्येषां चहादीनातपोभिः प्रयास सातद्रज
 तददयमपिप्रपन्नाइति ३७ हेवृत्तिनार्दनदु ररहत, त्वदुपासनेत्तद्रजनएवआशायासातावयवसतीर्गृहानविसृज्यहिलायोगिनइयमासा नवसुदरस्मित
 विलसितनिरीक्षणोनय तीव्र कामतेनतसचित्ताना हेतुरुषरत्नदास्यदेहि ३८ ननु गृहस्वास्थ्यविहायदास्यकिमितिप्रार्थ्यतेअतआहु वीक्ष्येति अठ

यत्प्रतिजास्तवपादतल्लरमापादत्तक्षणक्वचिदरण्यजनप्रियस्य अस्थास्म तत्प्रभृतिनान्यसमक्षमगस्थातुत्वाऽभिरमिता
 वतपारयाम ३६ श्रीयत्पदावुजरजश्चकर्मतुलस्यालक्ष्याऽपिवक्षसिपदेकिलभृत्यजुष्टम् यस्या स्ववीक्षणकृतेऽन्यसुरप्रयास
 स्तद्वदयचतवपादरज प्रपन्ना ३७ तन्न प्रसीदद्यजिनाहनतेऽधिमूलभासाविसृज्यवसतीस्त्वदुपासनाशा त्यस्करस्मित
 निरीक्षणतीव्रकामतसात्मनापुरुषभ्रुपणदेहिदास्यम् ३८ वीक्ष्यालकावृत्तमुत्पतयकुडलश्रीगडस्थलाधरसुधहसितावृलो
 कम् दत्ताभयचभुजदडयुगविलोक्यवक्ष श्रियेकरमणचभवामदास्य ३९ कारुण्यगतेकलपदायतवेणुगीतसमाहितायच
 रितान्चलेत्त्रिलोक्याम् त्रैलोक्यसोभगमिदचनिरीक्ष्यरूपवद्गोहिजद्रुमगुणा, पुलकान्यविभ्रत् ४० व्यक्तभवान्ब्रज
 भयार्तिहराऽभिजातादेवोयथा दिपुरुषोऽसुरलोकगोता तन्नोनिर्धेहिकरंपकजमोत्तंबधीतसस्तनेषुचशिरस्सुचकिं करीणाम्
 ४१ श्रीशुकउवाच इतिविक्रविततासाश्रुत्वायोगेश्वरेश्वर- महस्यगदयुगोपीरात्मारगोप्यरीरमत् ४२ ताभि स
 मेताभिरुदारचैशित प्रियेक्षणोत्कृष्टमुखाभिरच्युत उदारहासहिजकुददीधितिर्व्यरोचतेणोव इवोडुभिवृत् ४३ उपगीयमान
 उहायन्वनिताशतधूथप मालाविभ्रद्वैजयतीव्यचरच्यडयन्वनम् ४४ कावृत्तमुखकेशातेरावृत्तमुख तथा कुडलयो श्रीर्षपोस्तगडस्य

लेयस्मिन् अधरेषुपायस्मिन्तत्रतत्रतपुरववीक्ष्यदत्ताभयभुजदडयुग्मवक्ष श्रियागकमेवरमणरति जनकवीक्ष्यदास्यएवमवामेति ३९ ननुजुगुप्ति
 तमौपपत्यामित्युक्तत्राहु कारुणीति अगदेकृष्णाकलाभिपदानियस्मिन्तत् आयनदीर्घमूर्च्छितस्वरात्पभेदस्त । भगतेरेकलपदामृतमयवेषुगीततेनसमा
 दिवाकावास्त्रीआर्षचरितान्निजधर्मान्चलेत् यन्मोहिता पुरुषाअपिचलिता किञ्च त्रैलोक्यसोभगमिति यत्पत अविभ्रत् अविभ्ररु त्वद्वीतकशब्द
 श्रवणमात्रेणापितावन्नजधर्मत्यागीयुक्त किपुनस्त्वदनुभवेनेतिभाय ४० व्यक्तनिश्चितम् ४१ विक्रवितपारवश्यभलपितम् गोपीररीरमत् रमयामास
 ४२ मियस्येक्षणोत्कृष्टानिमुखानियासाताभि उदारहासश्चहिजाश्वतेपुकुद्रुसुमपत्दीधितियस्यस एणाकश्चद्र ४३ ४४ ४५ ४६

४५ बाहूपसारपरिरंभकरादीनामालभनंस्पर्शश्चनर्मपरिहासश्चनरवाग्रपातश्चतैः श्वेल्याः क्रीडया अवलोकैश्चहसितैश्चकामंतासांउद्दीपयन्ताः रमयामा
 सा ४६ महात्मनोविमुक्तचित्तात् ४७ तत्सोभगमदमस्याधीनताम् मानं गर्वम् केशवः कश्चिदशश्चतौवशयतइतितथासः अंतर्धानंगतः ४८ इतिदशमेटीका
 यामेकोनविंशोऽध्यायः २९ त्रिंशोविरहसंतसगोपीभिः कृष्णसार्गणम् उन्मत्तवन्ननियतंभ्रमंतोभिर्यनेवने १ अचक्षाणाः अपश्यत्यः १ गत्याचअनुरा
 गस्मिताभ्यांविभ्रमेक्षितानिसविलासनिरीक्षणानितैश्चमनोरमाआलापाश्चविहाराः क्रीडाश्चविभ्रमाअन्येचविलासास्तैरमापतेर्गत्यादिभिरैतैराक्षिसानि
 आकृष्टानिचित्तानियासां अतस्तस्मिन्नेवआस्मायासांताः तस्यविविधाश्चैष्टाजगृहुः तदनुकरणेनाक्रीडन् २ अपिच गतिस्मितेति प्रियस्यगत्यादिषु

नद्याः पुलिनमाभिप्रयगोपीभिर्हिंसयालुकम् नेमेतत्तरलानंदकुमुदासौदवायुजा ४५ बाहूपसारपरिरंभकरालकोरुनीवीस्तनालभन
 नमनरवाग्रपातैः श्वेल्याः अवलोकैः हसितैर्ब्रजसुदरीणासुत्तभयन्तरतिपतिरमयांचकार ४६ एवमगवतः कृष्णाल्लब्धमानामहात्मनः
 आत्मानंमनिरञ्जीणामानिन्योऽभ्यधिकभ्रुवि ४७ तासांतत्सोभगमदवीक्ष्यमानचकेशवः प्रशमाथप्रसादाथतत्रैवांतरधीयत
 ४८ इतिश्रीभाग० महा० दश० भगवतोवालचरित्रवर्णननामैकोनविंशोऽध्यायः २९ श्रीशुक उवाच अतर्हितेभगवति
 सहसैवजजागनाः अतप्यस्तमचक्षाणाः करिण्यइवयुथपम् १ गत्यानुरागस्मितविभ्रमेक्षितेमनोरमालापविहारविभ्रमैः आ
 क्षिप्तचित्ताः प्रमदारमापतस्तास्ताविचैष्टाजगृहुस्तदात्मिकाः २ गतिस्मितप्रक्षणाभाषणादिषुप्रियाः प्रियस्यप्रतिरूढमूर्त्तयः असा
 वहस्वित्सुबलास्तदात्मिकास्त्यवेदिषुः कृष्णविहारविभ्रमाः ३ गायत्यउच्चैरमुमेवसहताविचिक्वुरुन्मत्तकषट्नादनम् पप्रच्छुरा
 काशवदतरवहिभ्रुतेषुसंतपुरुषवनस्पतीन् ४ दृष्टोवः कश्चिदस्यस्यसुहृन्प्रोधानोमनः नदसूनुगतोत्त्वा प्रेमहासावलोकनैः
 ५ कश्चित्कुरुबकाशाकनागपुन्नागचपकाः शमानुजोमानिनीनागतादप्यहरस्मितः ६ कश्चित्तुलसिकल्याणिगोविंदचरणप्रिये
 सहत्याऽलिकुलैर्बिभ्रत्दृष्टस्तइतिप्रियोऽच्युतः ७ मालत्यदर्शिवः कश्चिन्मल्लिकेजातियूथिके प्रीतिवोजनयन्त्यातः करस्पर्श
 नमाधयः ८ प्रतिरूढांविशामूर्त्तयोयासांताः अतः कृष्णविहारविभ्रमाः कृष्णस्येवविहारविभ्रमाः क्रीडाविलासाः यासांताः अहमेवकृष्णइतिपरस्परंनिवेदि
 पंत्यः ३ किंच गायत्यइतिपनाहनांतरगच्छत्येविचिक्वुरमृगयन् उन्मत्ततुल्यत्वमाहवनस्पतीन्पप्रच्छुः भ्रुतेषुअंतरमध्येसंतपुरुषंबहिश्चसंतमिति ४ तत्रपंचयतिनव
 मेः तत्रमहलादेतेपश्येयुरित्याशयाः श्वत्थादीन्पृच्छति दृष्टइति प्रेमहासविलसितैरवलोकनैरस्माकंमनोत्त्वाचौरवगतोवोयुष्माभिः किंदृष्टइति
 ५ महातः स्वपुथैः बहूपकारिणश्चेतिकुरुबकादीन्पृच्छति कश्चिदिति हेकुरुबकादयः दर्पहुरंस्मितंयस्यसः इतोगतः कश्चिदिति ६ अलिकुलैः सह
 गत्यांविभ्रत्तयातिप्रियस्त्वयाकिंदृष्टइति ७ गुणातिरेकेऽपिनस्त्रत्यादिमाः पश्येयुरितिपृच्छति मालतीति मल्लिकेजातियूथिके वः युष्माभिः कि
 दिर्शि दृष्टः करस्पर्शिनयः प्रीतिजनयन् कियातइति अत्रमालतीजात्योरथांतरविशेषोदृष्टव्यः ८ ६ ७ ८ ९ १०

कलादिभिः सर्वभाषिणासतर्पका एतपश्येपुरितिपृच्छति ज्ञेति ज्ञेताम्पोरवातरजातिभेद कदवनीपयोश्च हेचुतादया येऽन्येपरार्थभवका परार्थमेव
 मपोनभयेषातेयमुनोपकुला तस्या कूलसमीपेर्त्तमाना तीर्थयासिनइत्यर्थे तेभवत रहितात्मनाभून्यचेतसान कृष्णापदवीकृष्णास्यमार्गशसंतु रुचयतु
 ९ हेक्षितिं क्षिते लयाकिं तप कृतम् यात्केशवाधिस्पर्शोत्सवाकेशवाधिस्पर्शानउत्सवोयस्याः साकुत अगुरुहेरुसुलकितागोमाचितापिभासि शोभसं त
 भविशेषपृच्छति आपाकिमयमुत्सव आधि सभव अपुर्नातवैकरेशाधिस्पर्शसभूत यद्वाभैतायत् किंतु ऊरुक्रमविक्रमास्युर्मयेवत्रिभिक्रमस्यपदासर्वाक्रमणात्
 आहो अययानैतावदेव अपितुततोऽपिपूर्ववराहस्यवपुषः परिरभणेनेति अतस्त्वगानूनदृष्टरुदर्शयेति १० इष्टिया दृष्टिप्रत्यासुत्त्याहृष्णादर्शनसभाच्याहु
 अधीति हेसरिव एणपति आपाकिगुपगत यमीपेगत गार्भैःसुदरै सुखवाह्लादिभि प्रिययासहेतियदुक्ततत् योतककानाया अगतदतकुचकुं कुमेनरभिता

ज्ञेतामिथालपनसासनकोविदारज ध्वकविल्वधकुलाम्भकदवनीपा येऽन्येपरार्थभवकायमुनोपकुलाः शसंतुकृष्णापदवीरहितात्म
 नानः ९ किंतेकृतक्षितितपोषतकेशवाधिस्पर्शोत्सवोत्सुलकितागुरुहेरिभासि अप्याधिसभयउरुक्रमविक्रमाद्वाआहोवरा
 हवपुष परिरभणेन १० अप्येणपञ्चुपगत प्रिययेहगात्रैस्तन्वन्दृशासरिवसुनिर्वृतिमच्यतोव कानागुसगुचुकुमुमरजि
 ताया कुदस्त्रज कुलपतेरिहयातिगर्थे ११ बाहुप्रियासउपथायगृहातपद्मोरामानुजस्तुलासिकालिकुलेमदार्थे अन्वीयमान
 इहवस्तरवे प्रणामकिवाऽभिनदतिचरन्प्रणयावलोकै १२ पृच्छतेमालताद्याहनप्याश्लिषावनस्पते नूनतरकसृष्ट्या
 विभ्रत्युत्पुलकान्यहो १३ इत्युन्मत्तवचोगोप्य कृष्णान्वेषणकातरा लीलाभगवतस्तास्तात्पानुचक्रुस्तदाक्षिका १४
 कस्याभिव्रतूतनायत्या कृष्णायत्यपिषत्स्तनम् तोकायित्वारुदत्यन्यापदाऽहन्त्राकटायतीम् १५

या कुदकृष्णमन्त्रजोगथ कुलपते श्रीकृष्णस्यवाति आगच्छति ११ कलभारेणानतास्तरुन्कृष्णदृष्ट्वाप्रणनाइतिमत्ताप्रिययासइतस्यगतिविलाससभा
 वर्षत्यः पृच्छति बाहुमिति तुलासिकाया अलिकुलरतस्तदाभोदमदार्थेरन्वीयमान गम्यमान इहचरन्निति १२ काश्चिदाहु हेसरव्य इमालता कृ
 ष्णोनसगवानूनमतइया पृच्छत ननु स्वपतिसगतोतत्सगतिर्दुर्घटा नू वनस्पते पत्युर्वाहुनाश्लिषा अपि अहोभाग्यनूनतन्नरै स्पृष्टा यत उत्सु
 लकानिबिभ्रति नहिस्वपतिसगतावीहकपुलकसभवइतिभाव १३ उन्मत्तवत् पप्रचुरित्येतत्प्रपचितम् इदानीरमापतेस्तास्ताश्चै एाजगृहु तदा
 क्षिकाइतियदुक्ततत्प्रपचयति इतीति उन्मत्तवचोगोप्य उन्मत्तवचसश्चतागोप्यश्च कृष्णान्वेषणेनकातरा अतिविह्वला अनुचक्रु अनुकृतवत्य
 १४ कस्याभिव्रतूतनायत्या कृष्णायत्यपिषत्स्तनम् तोकायित्वा तोरुवदास्मानकृत्वा १५
 गोपीजनमनरजनायनतिःसततम् ५ ५ ५ ५ ५ ५ ५ ५

दैत्यायित्वा दैत्यवदात्मानं कृत्वा एका कृष्णार्धभावनं कृष्णस्यार्धैवाल्यं भावयति यानामन्याजहार १६ १७ दूरगादूरे वर्तमानागाः च द्रुत्यथा कृष्णास्तथा हूयतं कृष्णामनु
वर्त्तती मनु वर्त्तमानाम् अनु कुर्वती मिति वा पाठः १८ १९ यतंती प्रयत्नं कुर्वती अंबरमुत्तरीयं वस्त्रं उन्निदधे ऊर्ध्वं धृतवती २० २१ अपिदध्वं निमीलयत २२ सु
दृक् सुनयनमास्यं पिधाय सुदृक् वराक्षीति वा भीतिविडंबनं भयानुकरणम् २३ एवं पुनरपि वदावने लतास्त रूपा कृष्णा पृच्छं त्योवनो द्वेषो वनप्रदेशो व्यचक्षत अ
पश्यन् २४ २५ सुपृक्तानि संभिभ्राणि २६ तेन असेन्यस्तः प्रकोष्ठो यस्याः करेणोः हस्तिन्याः २७ रहः एकांतस्थानम् २८ हे आल्यः सरस्यः अहो धन्या

दैत्यायित्वा जहारा न्यासे का कृष्णार्धभावनाम् रिंगया मासकाऽप्यंघ्री कर्षती योषनि स्वनेः १६ कृष्णशवायिते हेतुगोपायं त्यश्च का
श्चन वत्सायतीं हंति चान्यातत्रैका तु बकायतीम् १७ आहूय दूरगाय हू कृष्णास्तमनु कुर्वतीम् वेणुं कृणंतीं क्रीडती मन्याः शालं
तिसाध्विति १८ कस्यां चित्सुभुजस्य च लक्ष्या हापरान्तु कृष्णोऽहं पश्यत गतिललिता मिति तन्मनाः १९ मा भैष्टवा तव वा
स्यात्त्राण विहितमथा इत्युक्ते कृष्णहस्तेन यतस्य निदधेऽबरम् २० आरुत्वे कापदाक्रम्य शिरस्या हापरां नृप दुष्टा हे गच्छ जा
तोऽहरवलानाननु दडधृक् २१ तत्रैको वाच हे गोपादावाग्निपश्यतो लक्षणम् चक्षुष्याश्च पिदध्वो विधास्ये ह्यममजसा २२ बद्धाः
न्यथा त्रजाका चित्तन्वीतत्र उलूखले भीता सुदृक् पिधायास्य भजे भीतिविडंबनम् २३ एवं कृष्णा पृच्छमाना वदावने लतास्त रूपा
व्यचक्षत वनो द्वेषो पदानि परमात्मनः २४ पदानि व्यक्तमेतानि न दसूनां महात्मनः लक्ष्यते हि ध्वजा भोजवज्रा कुशयवादिभिः २५
तैस्तेः पदैस्तत्पदवीमन्विच्छं त्योऽग्रतोऽबलाः वध्यापदैः सुपृक्तानि विलोक्यार्त्ताः समब्रुवन् २६ कस्याः पदानि चैतानि यातायानं
दसूनुना असन्यस्त प्रकोष्ठायाः करेणोः करिणा तथा २७ अनयाऽशधितो नून भगवान् हरिरीश्वरः यन्नो विहाय गोविदः प्री
तो र्याम नयद्द्रुहः २८ धन्या अहो अमी आल्यो गोविदा इत्यज्जरेणवः यान्त्रहो शौरमा देवी देधुमू ध्ये धनुत्तये २९ तस्या अमूनि
नः क्षोभं कुर्वत्युच्चैः पदानियत् येकाऽपत्तत्य गोपीनां रहो भुक्तेऽच्युता धरम् ३० न लक्ष्यते पदान्यत्र तस्या नूनतृणां कुरैः शिवद्यत्सु
जातां धितलामुन्निये प्रयसां प्रियः ३१ अत्र प्रसूना वचयः प्रियाथे प्रयसाकृतः प्रपदाक्रमणे एते पश्यता सकले पदे ३२ केशप्र
साधनं त्वत्र कामिन्याः कामिना कृतम् तानि चूडयता कानामुपविष्टमिह ध्रुवम् ३३ अतिपुण्या गोविदां इत्यज्जरेणवः तत्र हेतुः यामिति

अस्माभिरप्येतद्रेण्वभिषेकेण तथैव कृष्णाः प्रासुं शक्यत इति भावः २९ अन्या आहुः तस्या इति गोपीनां सर्वस्वम् अयं भावः भवेदेवं यदित्तस्याः पदानि संपृ
क्तानि न भवेयुः तानि तु नो दुःखं कुर्वतीति ३० तदसंपृक्तान् केवलं कृष्णा पादरेणुने वा विचिन्वत्यः तान् दृष्ट्वा पुनरत्यंत समतपन् तदा ह श्लोकत्रयेण न लक्ष्यत इति
शिवद्यती सुजात सुकुमारं औ धितलेयस्यास्ता मुन्निये रूधमारो पितवान् ३१ प्रपदाभ्यामाक्रमणक्षोणीमर्दनययोः अत एवासकले पदे पश्यतेति ३२ तस्याः कृ
ष्णाजान्वत उपविशयाः चिन्हं दृष्ट्वाऽहुः केशप्रसाधनमिति कानामधिकृत्य तानि प्रसूनानि चूडयता चूडानुकारेण बद्धता ध्रुवमुपविष्टम् ३३

रमेदंस्वदिसुकोक्ति आत्मारत स्वतस्तुष्ट आत्माराम स्वकीरु अस्वदित स्त्रीविष्वैरनाहृष्टोऽपितयान्नेत किमितिरेमे अतआह कामिनामिति ३४ ३५ स्त्री
 ण्तदुरात्मनानाह साचेति द्वाभ्याम् कामोयानमागमनसाधनयासातागोपी हित्वाभाभजतइतिहेतोरत्मानवरिष्ठमेनइति ३६ ३७ कामिनादेन्यदर्शयति तम्
 मुक्तइति अस्वदितत्वमाह ततश्चेति तस्यास्कधायेहोद्यतायामतर्हितइत्यर्थ ३८ अनुतापमाह हानायेति ३९ अन्विच्छत्योभृगयमाणा अविदूरत समीपे
 ४० ४१ ततस्तथाऽपिसहिता रूष्णान्वेषणायवनमविशान् ततोहरेरन्वेषणान्निवृत्ता ४२ एवमप्राप्ताअपिस्वगृहान्वस्मृतवन्त्य तदासिका सएवात्मायासा
 ता तन्मध्यइत्यर्थ ४३ किंतु पूर्वयत्रश्रीकृष्णोत्सगतिरासीत्तदैरकालिद्या पुलिनमागत्यरूष्णाभावयति ध्यायतीतितयाता रूष्णान्यागमनकाक्षितयसा

रमेतयाचात्मारत आत्मारामाऽप्यस्वदित कामिनादर्शयन्देन्यस्त्रीणांचैवदुरात्मताम् ३४ इत्येवंदर्शयित्यस्ताश्चेरुर्गोप्योवि
 चेतस यागोपीमनयत्कृष्णोविहायान्या स्त्रियोवने ३५ साचमेनेतदात्मानवरिष्ठसर्वथाषिताम् हित्वागोपी कामयानामाम
 मौभजतेप्रिय ३६ ततो गत्वापनोदशेदृष्टाकेशवमब्रवीत् नपारयेऽहचलितुनयमायत्रनेमन ३७ एवमुक्त प्रियामाहस्कध
 मारुत्थतामिति ततश्चातदधेरूष्णा सावधुरन्वतप्यत ३८ हानायरणप्रेष्ठकासिकासिमहाभुज दास्यास्तेरूपणायामेसस्व
 दशयसन्निधिम् ३९ श्रीशतकउवाच अन्विच्छत्योभगवतोभारगोप्योविदूरत दृष्टुं प्रियविम्बेषमोहि
 तादु रिक्तासतीम् ४० तथाकथितमाकर्ण्यमानप्राप्तिचमाथवात् अवमानचदोरात्त्याहिस्मयपरमयपु ४१ ततोविशान्
 वनेचद्रज्योत्स्नायावद्विभाव्यते तम प्रविष्टमालक्ष्यततोनिवृत्तु स्त्रिय ४२ तन्मनस्कास्तदालापास्तद्विचेषास्तदासिका
 तद्गुणानेवगायत्योनात्मागाराणिसस्मरु ४३ पुन पुलिनमागत्यकालिद्या रूष्णाभावना समवेताजगु रूष्णातदागमनका
 क्षिता ४४ इतिश्रीभागवतेमहापुराणेदशमस्कंधेरासक्रीडायात्रिशत्तमोऽध्याय ३० गोप्यञ्जु जय
 तितेऽधिकजन्मनाप्रज श्रयतइदिराशश्वदन्नहि दयितदृश्यतादिसुतावकास्त्वधिधृतासवस्त्वाविचिन्वते १

तो मितिना सत्य रूष्णामेवजगुरिति ४४ इतिदशमेटीकायात्रिशत्तमोऽध्याय ३० एकत्रिशोभिराशास्ता पुन पुलिनमागता रूष्णामेवानु
 गायत्य भार्ययतेतदागमम् १ जयतीति हे दयित तेजन्मनाप्रज अधिकयथाभवतितयानयति षत्कर्षणवर्तते यस्यात्ममन्त्रजातस्तस्मादिदिरालक्ष्मी
 अन्नहिदृश्यते व्रजमरु कृत्यवर्तते एवव्रजेसर्वस्मिन्मोदमानेअन्तावकास्त्वरीयागोपीजनास्त्वथिलदर्थमेवकथचित्धृताअसवोयैस्तेत्वाविचिन्वते अत
 स्त्वपादृश्यताप्रत्यक्षीभूयतामिति यद्वा अस्माभिर्भवान्दृश्यताम् यद्वा एवत्वापादृश्यतामेतेविचिन्वतइति १ ७ ७ ७

अत्रस्यतत्राणा बहूनां वक्तृत्वादपराआहुरिति सर्वश्लोकेष्वतारणा अथापिसंगतिरुच्यते तत्रविचिन्तु मम किमिति चेत्तत्राहुः शरदिति शरदुदाशये शरत्काला
ने सरसिसाधुजातसम्यक्जातयत्सरसिजं विकसितं पद्मं तस्य उदरे गर्भे या श्रीस्तां सुष्वातिहरतीति तथा तया दृशानेत्रेण हे सुरतनाथ संभोगपते वरद अभीष्टप्रद अ
शुल्कदासिका अमूल्यदासीः निघ्नतोमारयतस्ते तव त्वया क्रियमाण इह लोकेऽयवधोन भवति किं शस्त्रिणैव वधो वधः किं दृशा वधोन भवति किंतु भवत्येव अतस्तव दृ
शाऽपत्तत प्राणप्रत्यर्पणाय त्वया दृश्यतामिति यथा संभव सर्वत्र वाक्यशेषः २ किंच बहुष्यो भृत्युष्यः रूपधारस्त्रिणा किमितीदानीं दृशामन्मथं प्रेष्यतां तयसीत्या
हुः विषेति हे ऋषभ श्रेष्ठ विषमयाज्जलाघोऽप्ययोनाशस्तस्मात्तथा व्यालराक्षसात् अघासुशात् वर्षात् मारुतात् वैद्युतानलात् अशनिपातात् वृषोऽरिष्टः तस्मा
त् मयात्मजात् व्योमात् विश्वतः अन्यस्मादपि सर्वतोभयाच्च कालियदमनादि नारक्षिताः किमिदानीं सुपेक्षस इति भावः ३ अपिच विश्वपालनायावतीर्णस्थ
तव भक्तोपेक्षाऽत्यंतमनुचितेत्याशयेनाहुः नरवल्लिति हे सरवे भवान् नरवल्लुनिश्चितं यशोदासुतो न भवति किंतु सर्वप्राणिनां बुद्धिसाक्षी ननु सकिंदृश्योप

शरदुदाशये साधुजातसत्सरसिजोदरश्रीसुषादृशा सुरतनाथतेऽशुल्कदासिका वरदनिघ्नतोनेह किंवधुः ३ विषज्जलाप्यया
व्यालराक्षसाद्दृषमारुताद् वैद्युतानलात् वृषमयात्मजाद् विश्वतोभयाद्दृषभते वयरक्षितासुहुः ३ नरवल्लुगोपिकानदनी भवान
खिलदेहिनामतरात्महक विरवनसाऽर्थितो विश्वगुप्तयसरवउदेयिवान्सात्त्वताकुले ४ विरचिताभयवृष्टिाधुर्यते चरण
मीशुषाससृतेभयात् करसरोरुहकांतकामदशिरसिधोहिनुः श्रीकरग्रहम् ५ ब्रजजनात्तिहन्वीरयोषितां निजजनस्य ध्वंस
नश्चित् भजसर्वभवल्लिकरीः स्मनोजलरुहाननचारुदर्शय ६ प्रणतदेहिनां पापकर्षणं तृणचरानुगं श्रीनिकेतनम् फणिफ
णाप्यिततेपदांबुजकणुकुचेषुनः कुंघित्च्छयम् ७ मधुरयागिरावल्गुवाक्यया बुधमनोज्ञया पुष्करेक्षण विधिकरीरिमावीर
मुत्पतीरधरसीधुनाऽप्याययस्वनः ८

वतितत्राहुः विरवनसा ब्रह्मणा विश्वपालनाय प्रार्थितः सन्सात्त्वतां कुले उदेयिवान् उदितइति ४ तस्मात्त्वद्
क्तानामस्माकमेतत्कार्यनाचतुष्टयसंपादयेत्याहुः विरचिताभयमित्यादिचतुभिः हे वृष्टिाधुर्य संसृतेभयात्ते चरणमीशुषां शरणं प्राप्तानां प्राणिनां विरचितं दत्तमभयं
येन तत्तथा हे काल कामदं वरद तथा श्रियः करगृह्णातीति तथा तत् भवत्करसरोरुहनः शिरसिधोहि ५ हे ब्रजजनात्तिहन् हे वीरनिजजनाभयस्मयोगवस्तस्य ध्वं
सननाशकं स्मितयस्य तथा भूत हे सरवे भवत्किंकरीर्नः अस्मान् भज आश्रय स्मेति निश्चितम् प्रथमं तावज्जलरुहाननचारुयोषितां नोदर्शय ६ अविशेषे
ण प्रणतानां देहिनां पापकर्षणं तृणचरानुगं तृणचरानुगच्छति रूपयेति तथा सौभाग्येन श्रियो निकेतनम् वीर्यातिरेकेण फणिनः फणास्वर्षितं तेपदांबुजं नः कुचे
षु कणुकु कुरु किमर्थं छिद्यं कामं कुंघित्छिद्यि ७ हे पुष्करेक्षण तवैव मधुरयागिरावल्गुनिवाक्यानि यस्यांतया बुधानां मनोज्ञया हृद्यया गंभीरधेत्यर्थः मुत्पतीः
रमाः नो विधिकरीः किंकरीः अधरसीधुना आप्याययस्व संजीवयेति ८

किंन अस्माकत्वाद्द्विरहेमासमेवमरणम् किन्तु लक्ष्मणः मृतपापयश्चि सुकृतिभिर्वचिनमित्याहु तवेतिकथैवामृतम् अत्र हेतु तस्यजीवनम् प्रसिद्धामृतादुक्तं
 माहु कविभिः ब्रह्मविद्भिरपीडितस्तुतम् देवभीग्यलमृततैस्तुच्छीकृतम् किंच कल्पपापहकामकर्मनिरसनम् तत्त्वमृतनेवमृतम् किंच श्रवणमगलंश्रवण
 यात्रिणमगलप्रदम् तत्त्वजुष्टानापेक्षम् किंच श्रीमत्सुशाततत्तुमादकम् एवमृतत्वत्कथासृतमातत पथाभवति तथायेभ्युविगुणानिरूपयति तेननाभु
 रिदा बहुदातारजीवितेददतीत्यर्थं यस्या एवमृतत्वत्कथाः मृतयेभ्युविगुणानितेभ्युरिदाः पूर्वजन्मसुषुदुदत्तवत सकृतिनश्चर्य एतदुक्तमवति येकेवृत्
 कथाः मृतगुणानितेऽपितावदतिधन्याः रिपुनाः यत्त्वापश्यति अत प्रायेणामहे त्वयादृश्यतामिति ९ ननुमत्कथाश्रवणेनेवनिर्वता भवच्च तत्किमहर्शनेन
 च्छिन्नाससुभितचित्तावयम् तथापिशांतिनविद्यामइत्याहु प्रहसितमिति द्वैप्रियकुहककपट सविद सकेतनमाणि १० किंच त्वयिदयमतिप्रेमाद्चित्ता
 त्वपुनरस्मासुकेंनहेतुनाकपटभाचरसीत्याहुः श्लोकद्वयेन चळसीति हेनाथ हेकात यत्तदाब्रजाच्चलसिपशुभारयन्तदातत्नभिनसुंदरंकीमलतेपदशि
 लै कविशैः तृणैरकुरैश्चसीदति कुशयेदिति नोमनः कलिलतामस्वास्थ्यगच्छति प्राप्नोति एवमृतास्त्वहु स्वशक्तिचित्तावयम् ११ त्वनुदिनपरिक्षयेसायं

तयकुथाः मृततसजीवनकविभिरीडितकल्पपापहम् श्रवणमगलश्रीमदाततभुविगुणानितेभ्युरिदाजना ९ प्रहसितप्रियपेमवीक्षणवि
 हरणचतेध्यानमगलम् रहसिसविदायात्तदिसृष्टा कुहकनोमन क्षोभयतिहि १० चळसियुद्धजाचारयन्पशुन्नलिनसुदरनायते
 पदम् शिलतृणाकुरै सीदतीतिन कलिलतामन कातगच्छति ११ दिनपरिक्षयेनीलकुतलेवनरुहाननविफ्रदावृत्तम् घनरजस्वल
 दशयन्मुहुर्मेनसिनप्रारवीरयच्छसि १२ प्रणतकामदपद्यजाचितधरणिमदनध्येपमापाद चरणपकजशतमचतेरमणनस्तनेष्वर्षयाधिह
 न् १३ सुरतवर्धनशोकनाशनस्वरितवेषुनासुषुचुचितम् इतररागविस्मारणनृणावितरवीरनस्तेऽधरामृतम् १४ अरतिपद्मवानङ्कि
 नननुदियुगायतेत्वामपश्यताम् कुटिलकुतलश्रीसुरवचतेजडउदीक्षतापस्परुहृशाम् १५

मनंअलिमानाकूलपरागच्छुरितपद्यतुल्यमाननविभत् तच्चमुहर्षुहृदशयन्मनसिकेरतस्मरपच्छसि अर्ष्ययसि नतुसयददासीतिकपटइतिभाव १२ अतोऽधुना
 कपटविहास्यएवकुर्वीतिप्राथयतिश्लोकद्वयेन प्रणतकामदोमिति हेआधिहन् हेरमणपद्यजेनार्चितमापदिध्येयध्यानमात्रेणापन्नितकम् शतमन्त्रसेवास
 मयेऽपिस्तस्वतमतेचरणपकजकामतापशातयेन स्तनेचर्षयति १३ अपिच हेवीर तैःधयमृतनोवितरदोह स्वरितेननादितेनवेषुनासुषुचुचितमितिना
 दामृतवासितमितिभाव इतररागविस्मारणम् नृणाभितरेषुसार्वभौमादिसुरवपुरागमिच्छाविस्मारयतिविलापयतीतितथातत् १४ किंचक्षणमपित्वद
 दर्शनेदु स्वदर्शनेचसुस्वदत्त्वा सर्वसगपरित्यागेनयतयइववयत्वासुपागतास्त्वतुरुथमस्मान्त्यक्तुमुत्सहसे इतिसकरुणसृत्त अरतीतिद्वयेन यद्यदाभयान्
 काननवृदावनमतिअरतिगच्छतितलत्तामपश्यताप्राणिनाञ्चटि क्षणार्द्धमपियुगवद्भवति एवयदर्शनेदु स्वमुक्तम् पुनश्चकथविदिनातेतवश्रीमन्सुरवसु
 दुश्चैरीस्यमाणानातेपादशापस्परुहृत्ब्रह्मजडोमदएव निषेधमात्रमपि अतरमस्त्यमितिदर्शनेस्तरवमुक्तम् १५

यस्मात्तद्देअच्युत पतीन्सुतान् अन्वयान्तत्संबंधिनः भ्रातृनुवांधवांश्चातिविलंघ्यतवसमीपमागताः वयम् कथंभूतस्यगतिविदः अस्मादागमनं जानतः गीतगती
 र्गजानतः गतिविदो वयं वा तवोद्गीतेनोच्चैर्गीतेन मोहिताः हे कितवशठ एवंभूतायोषितः निशिस्वयमागतास्त्वाश्रुतेकस्यजेत् नकोऽपीत्यर्थः १६ अतस्त्व
 याल्यक्तानामस्माकं प्राक्तनत्वदर्शनं निदानत्तद्द्रोगस्यत्वत्संगल्लैव निक्लिप्ता कुर्वित्याशयेनाहुः द्वयेन रहसीति श्रियोधामते बृहद्विशालमुरश्चवीक्ष्य अति
 स्पृहाभवति तथाचमुहुर्मुहुर्मनोमुत्थाति १७ तवचव्यक्तिरभिव्यक्तिर्व्रजवर्गो कसां सर्वेषामविशेषेण वृजिनहं त्रीदुःस्वनिरसनीति विश्वमंगलं सर्वमंग
 लरूपाच अतस्त्वत्स्पृहास्त्वदमनसानः मनाकुर्देषत्किमपित्यजमुंच कार्पण्यं अकुर्वन् देहीत्यर्थः कितत् स्वजनत्तद्द्रोगाणां यदातिगोप्यं निबूदननिवर्त्तक
 मोषधतत्त्वमेववेत्सीति गूढाभिप्रायम् १८ अतिप्रेमधर्षिताः रुदंत्य आहुः यदिति हे प्रिय यत्ते तव सुकुमारपदाञ्ज कदिनेषु कुचेषु संमर्दनशंकिताः शनैर्दधी

पतिस्सुतान्वयभ्रातृवांधवानतिविलंघ्यतेऽत्यच्युतागताः गतिविदस्तवोद्गीतमोहिताः कितवयोषितः कस्यजेन्निशि १६ रह
 सिस्विदत्तद्द्वयोर्यप्रहसिताननप्रेमवीक्षणम् बृहदुरःश्रियोवीक्ष्यधामतेमुहुर्गतिस्पृहामुत्थातेमनः १७ व्रजवर्गो कसाव्यक्ति
 रगतेवृजिनहं व्यलविश्वमंगलम् त्यजमनाकुचनस्त्वत्स्पृहात्मनास्वजनत्तद्द्रोयोनिबूदनम् १८ यत्तेसुजातचरणो बुरुहस्तनेषु
 भीताः शनैः प्रियदधामहिकर्कशेषु तेनादवीमदसितहृद्यतेन किंस्विकूपोदिभिर्धर्ममतिधीर्भवदायुषानः १९ इति श्रीभा
 य० महा० दशा० गोपीकृतकृष्णस्तुतिनाम एकत्रिंशोऽध्यायः ३१ श्रीशुकउवाच इति गौप्यः प्रगायत्यः प्रलपत्यश्च वि
 त्रधा रुरुदुःसुस्वरराजन्कृष्णदर्शनलालसाः १ तासामाविरभूच्छौरिः स्वयमानमुरवांबुजः पीतांबरधरः स्वर्गोसाक्षात्त्व
 यमन्मथः २ तविलोक्यागतप्रेषुमीत्युल्लुहृष्टोऽबलाः उक्तस्थयुगपत्सर्वास्तन्वः प्राणामिवागतम् ३ काचित्करीबुजशोरे
 र्जगृहं जलिनामुदा काचिद्धारनद्वाहमसंचद्वनभूषितम् ४ काचिदजलिनाः गृह्णात्तन्वीताबूलचवितम् एकातदधिकम
 लसतसास्तनयोरधात् ५ एकाशुकुटिलालम्बप्रप्रेमसरप्रविद्धला अतोवैक्षत्कटाक्षैः सदष्टदशानच्छदा ६ अपराऽनिमिष
 हृग्भ्याजुषाणात्तन्मुरवांबुजम् आपीतमपिनातृप्यत्सतस्तश्चरणयथा ७ महिधारयेमवयम्वत्तुतेनादवीमदसिनयसीति पाठेपशून्वाकांश्चि

दन्यांवाआत्मानमेववानयसि प्रापयसि तत्ततः तत्सदांबुजं वा कूपीदिभिः सूक्ष्मपाषाणादिभिः किंस्विन्नव्यथते कथं तु नाम नथेतेति भवानेवायुर्जीविनं यासां तासां
 नोधीर्ममतिमुत्थतीति १९ इति दशमोऽध्यायः ३१ द्वात्रिंशोऽध्यायः ३१ द्वात्रिंशोऽध्यायः ३१ द्वात्रिंशोऽध्यायः ३१ द्वात्रिंशोऽध्यायः ३१
 तकल्लोलविद्धलीकृतचेतसः सदयनंदयन्गोपीरुद्रतो नदनदनः २ इति गौप्य इति इति एव प्रकृतिचित्रधातने कथासुस्वरमुच्चैः कृष्णदर्शनेलालसाऽतिस्पृहायासां ताः १
 साक्षात्त्वयमन्मथः जगन्मोहनस्य कामस्यापि मनस्युद्भूतः कामः साक्षात्तस्यापि मोहक इत्यर्थः २ तन्वः करचरणादयः ३ ४ अजलिनासंहतहस्तद्वयेन ५ शुकुटीशुक्लमाव
 द्यकुटिलीकृत्यप्रेमसरंप्रेणप्रणयकोप्रावेशेन विद्धलाविवशादशाधरोष्णकटाक्षैः कलाक्षास्तास्तैरेवाक्षैः परिभवारंतेस्ता उयती वैक्षत ६ अनिमिषतीभ्यामनिमीलतीभ्यामृग्भ्या
 मापीतमपिसम्यक् दृष्टमपि पुनः पुनः जुषाणानातृप्यत् ७

तद्विकल्पदयनीलेसर्षे ८ शक्तमीश्वरप्राप्ययथासुखसुखेजना यद्वा प्राज्ञव्यज्ञप्राप्ययथाससारिणः यद्वा प्राज्ञसौप्तिसमाप्ययथाविश्वैर्जसावस्था-जीना ९
 पुरुषः परमात्मशक्तिभि सत्त्वादिभिर्यथा यद्वा उपासकः पुरुषो ज्ञानबन्धीर्यादिभि यद्वा पुरुषोऽनुशासी प्रकृत्या द्युपाधिभिर्यतो यथाऽधिकविद्येतेतद्वत् १०
 विकसत्कुन्दमदारि सुरभिर्योऽनिकसत्त्वात् षट्पदायस्मिन्तत् ११ शरच्चन्द्रशुनासदोहे समूहेध्वस्तदोषातम धनिगततमोयस्मिन्तत् अतः शिवसुरकरम्
 हस्तपित्तरेतेस्वरगैराचित्त आस्तुताकोमलावाङ्मुखयस्थिन् एवमूतपुठिनता-समादायनिर्विशयताभिर्यतोऽधिकव्यसेचनेतिपूर्वेणान्वयः १२ ताम्रमनोरथाना
 वयु पूर्णकामावभूह श्रुतयोयथेति अयमर्थे यथाकर्मकालेश्रुतय परमेश्वरमपश्यन्तस्तत्कामानुबधेरे पूर्णारवभवति ज्ञानकडेतुपरमेश्वरदृष्टावदाह्लादप्र
 णं कामानुबधजहति तद्वदिति आसक्तमापिमेष्पातमभजन्वित्याह सैरिति अचीकूपनरचयामासु आत्यबधवे अतर्यामिणे १३ गोपीसमागतस्ताभि

तत्काचिन्नेत्ररघ्रेणतद्विकल्पनिमील्यन् च पुरुकार्युपगुह्यास्तेयोगीवान्दसपुना ८ सर्वास्ता केशवालोकपरमोष्मवनिर्वृता जहु
 विरहजंतापप्राज्ञप्राप्ययथाजना ९ ताभिर्विधुतशोक्राभिभगवानच्यतोवृत व्यरोचताधिकतातपुरुष शक्तिभिर्यथा १० ताःस
 मादायकालिद्यानिर्विशयपुठिनविष्णु विकसत्कुन्दमदारसुरभ्यनिलषट्पदम् ११ शरच्चन्द्रशुसेदोहध्वस्तदोषातम शिवम् कृष्णा
 याहस्ततरलाचितकोमलवालुकम् १२ तदृशनाह्लादविधुतहृद्भ्रजोमनोरेयातश्रुतयोयथायसु स्वैरुत्तरीये कुचकुक्रुमाकितैरचीकू
 पन्नासनमात्मबधवे १३ तन्नोपविष्टोभगवान्सुदश्वरोयोगेश्वरोतद्विकल्पितासन चक्रासगोपीपरिषद्गतोऽचितस्त्रेलोक्यलक्ष्म्यै
 कपदवपुदधत् १४ सभाजयित्वातमनगदीपनसहासलीलेक्षणविभ्रमश्रुया सस्पर्शनेनाकृकृताघिहस्तयो सस्तुत्यइषल्लुपिता
 वभाधिर १५ गोप्यऊचुः भजतोऽनुभजत्येकएकएतद्विपर्ययम् नोभयाम्भजत्येकएतन्नोब्रूहिसाधुषा १६ श्रीभ
 गवानुवाच मिथोभजतियेसुरव्य स्वार्थैकतोयमाहिते नतत्रसौहृदधर्म स्वार्थोयतद्विनान्यथा १७ भजत्यभजतोयेवैक
 रुणा पितरोयथा धर्मोभिरपवादोऽत्रसौहृदचक्रमध्यमा १८

ममानित सन्चकाम सुशुभे त्रैलोक्येषानह्मी शोभातस्याः एकमेवपदस्थानतद्वद्वर्दे

धतुर्दुर्षपन् १४ सहासलीलेक्षणेनविभ्रमोविल्यसोयस्यातयाश्रुवाउपलक्षित सस्पर्शनेनसमर्हनेन १५ तत्रभगवतोऽकृतज्ञतातद्वचनेनैवापादयतुकामा गुदाभि
 म्भ्रमंत्येकवृत्तातमिवपृच्छति भजतइति भजत प्राणिन अनु अननरं द्वेचित्तद्रजनानुमारेणभजति केचिदेतद्विपर्यययथाभवति तथा तद्रजनानपेक्ष्यभजतोऽपि
 भजति अन्येतुनोभयानिति १६ विदिताभिप्रायउत्तरमाह मिथइति हेसग्य उपकार प्रस्युपकारतयायेमिथोभजति तेअन्यनभजति कित्वाह्यानमेव कुत हि
 यस्यास्त्वार्षैर्धैकाततः उरामोयेषाते तत्रचनसैहृदमतोसुरस्वनचधमेदिशेदेशात् गोमहिष्यादिभजनवदित्यर्थ १७ येषभजतोभजतितेद्विविधा करुणा
 स्त्रिगधा च तत्रतुयथाकमधर्मकानोभवतइत्याह भजत्यभजतइति १८

तृतीयप्रश्नोत्तरं भजतोऽपीति अयमर्थः तेन चतुर्विधाः एके आत्मारामाः अपरागृहाः केचिदात्मकामाः प्रियदर्शनेऽपि पूर्णकामत्वेन भोगेच्छारहिताः अज्ञेऽकृतज्ञा
मूढाः अन्येतु गुरुद्रुहः अतिकठिनाः सपितायस्तु पोषक इति न्यायादुपकर्ता गुरुतुल्यस्तस्मै द्रुह्यतीति तथाते १९ अत्र चरमकोटिगतमात्मानं मत्वा अक्षिसकोचैः पर
स्परंगुदस्मितमुरगीस्तादृष्ट्याह नाहं खिति हेसरस्यः अहंतेषामध्येनकोऽपि किंतु परमकारुणिकः परमसुहृच्चकथम् अमीषां भजतामनुवृत्तिवृत्तयेनिरंतरध्यानप्र
वृत्त्यर्थं तान् न भजामि एतत्सदृष्टांतामाह यथेति तस्य धनस्यैव चिंतयानिभूतः पूर्णोऽन्यास इति यावत् अन्यत्सु तिपासाद्यपिनवेद २० एवमदर्थोऽज्जितलोकवेदस्वा
नामदर्थेऽज्जितः लोकः युक्तायुक्ताप्रतीक्षणा हेदश्च धर्माधर्मा प्रतीक्षणात्तस्वाः ज्ञातयश्चस्मेहत्यागात् याभिस्तासां वेषुष्माकं परोक्षमदर्शनयथा भवति तथा भजतायुष्म
त्प्रेमात्पापान् शृण्वन्तेवतिरोहितमंतर्धानेन स्थितम् तत्तस्मात् हे अबलाः हे प्रियाः मामामसूचितुं दोषारोपेण द्रष्टुं युयं माऽहंथ नयोग्याः स्थ २१ आस्तामिदं परमार्थं तु
शृणुतेत्याह नेति निरवद्यासंयुक्तसंयोगोयासांतासावः विबुधानामायुषाऽपि चिरकालेनापि स्वीयसाधुकृत्यं प्रत्युपकारं कर्तुं न पारये न शक्नोमि कथं भूतानां यासवली

भजतोऽपिनवैकेचित् भजत्यभजतः कुतः आत्मारामात्प्राप्तकामा अकृतज्ञा गुरुद्रुहः १९ नाहंतु सरस्यो भजतोऽपि जंतु नू भजा म्यमीषाम
नुवृत्तिवृत्तये यथाऽधनो लब्धधने विनष्टे तच्चितयाऽन्यन्निभूतो न वेद २० एवमदर्थोऽज्जितलोकवेदस्वानां हि वीमध्यनुवृत्तयेऽबलाः
मया परोक्षभजतातिरोहितमासूचितुं माऽहंथ तस्मिन् प्रियाः २१ न पारयेऽहं निरवद्यासंयुजास्वसाधुकृत्यं विबुधायुषाऽपि वः यासां भज
न्तु जरगेहं शृण्वलाः संश्रुतदः प्रतियातु साधुना २२ इति श्रीभाग० महा० दश० द्वात्रिंशोऽध्यायः ३२ श्रीशुक उवाच
इत्यभगवतो गोप्यः श्रुत्यावाचः स्रपेशलाः जहृर्विरुहजतापंतदगोपचिता शिषः १ तत्रारभतगोविंदो रासक्रीडामनुव्रतैः स्त्रीरहैरन्वि
तः प्रीतेरन्योऽन्याबद्धबाहुभिः २ रासोत्सवः संप्रवृत्तो गोपीमंडलमडितः योगेश्वरेण कृष्णो न तासां मध्ये ह्यो ह्योः प्रविष्टेन गृहीतानां
कंठे स्वनिकटस्त्रियः ३ यमन्ये रन्नभस्तावद्दिमानशतसंकुलम् दिवोकसांसदाराणामौत्सुक्यापहृतात्मनाम् ४ दुर्जराः अजरायागेहं शृण्व

लास्ताः संश्रुयन्तिः शेषं छित्वा मामामभजन्तासांमच्चिंतंतु बहुषु प्रेमयुक्तं तथानैवमेकनिष्ठम् तस्माद्दोषुष्माकमेव साधुना साधुकृत्यं न तद्दुष्पत्साधुकृत्यं प्रति यातु प्रति कृतं भव
तु युष्मत्तोशीत्येनैव ममानृण्यनतु मत्कृतप्रत्युपकारेणेत्यर्थः २२ इति दशमेटीकायां द्वात्रिंशोऽध्यायः ३२ अथस्त्रिंशो ततो गोपीमंडलमध्यगोहरिः प्रियास्तार
मयामासद्दिनीवनकेलिभिः १ तत्तदा अंगहराजन् यद्वा तस्य भगवतोऽगेन वपुषा करचरणाद्यवयवैर्वा उपचिताः समृद्धाः आशिषः यासांताः १ रासक्रीडाम् रासोनाम
बहुमर्तकी युक्तो नृत्यविशेषः तां क्रीडाम् अन्योऽन्यसाबद्धाः संग्रथिता बाहवो यैस्तैः सह २ तत्साहित्यमभिनयेन दर्शयति रासोत्सव इत्यक्षरचतुष्टयाधिकेन सात्त्वेन
तासां मंडलरूपेणावस्थितानां ह्यो ह्योर्मध्ये प्रविष्टेन तेनैव कंठे गृहीतानामुभयत आलिंगितानाम् कथं भूतेन य सर्वाः स्त्रियः स्वनिकटमा मेवा श्लिष्टवानिति मन्येरन्तेन एतदर्थे ह
यो ह्योर्मध्ये प्रविष्टेनेत्यर्थः नन्वेकस्य कथं तथा प्रवेशः सर्वसन्निहितत्वे वाकृतः स्वैकनिकटत्वाभिमानस्तासामित्यत उक्तयोगेश्वरेणेति अविंशत्यशक्तिनेत्यर्थः ३
तावत् तत्क्षणमेव औत्सुक्यात्तमनसां सस्त्रीकाणां देवानां विमानशतैः संकीर्णं नभो बभूव ४

५ सापिपायां कृष्णासहितानाम् तुमुक सकोर्णः ६ महापरकतो नीलमणिनिर्वहैसाचां मणीनामधे मध्येताभिः स्वर्णवर्णाभिराश्लिशाभिः शुशुभ्रे गोपीरस्यभिप्रायेण
 वादिनेवमध्यपदावृत्तिमेकवचनम् ७ सयथावाभिः शुशुभ्रे तयाना अपितेन विरेमुपित्याह पादन्यासैरिति भुजविधुतिभिः करचालनेर्मज्यमानैश्च मध्येश्च लडि
 कुचैश्चपटैश्चगडलोतैः षडेभुचचठैः स्थिद्यन्मुख्य स्थिद्यतिस्वेदमुद्गिरतिभ्रुवानियासाता कवरेश्वरशानासुचग्रथयोददापासाम् यहातेपुतासुचअग्रथय शिथि
 लग्रथयरस्यर्थं तत्रनानामूर्तिं कृष्णोभेषचक्रमिव तास्तुबहुविधाऽऽदितइव स्वेदस्तुषारइव गीतगर्जितमिवेतियथासभवमूत्यम् ८ नृत्यमाना नृत्यत्य रक्त
 कस्य नानारागैरनुरजितकठघ कृष्णास्याभिमर्शेनसस्यशनिमुदिता इदविश्वम् ९ मुकुदेनसहस्वस्वाती षड्जादिस्वघनापगती अभिभिता कृष्णान्नीताभिः
 रसकीर्णा प्रीयमाणेनसमानित्वा तज्जात्युन्नपनयेवध्रुवध्रुवारख्यनालविशेषकृत्वाऽन्नित्ये उन्नीतवती १० एव नृत्यगीतादिनाश्रीकृष्णसमानितानातासामतिश्रीति

ततोदुंदुभयोनेदुर्निपेतु पुष्पवृषय जगुर्गधर्वपतय सस्त्रीकास्तद्यशोमलम् ५ वलयानानुपुराणाकिकिणीनाचयोधिताम् सप्रिया
 णामभुच्छदस्तुमुलोरासमदले ६ तत्रातिशयभुभताभिभंगवान्देवकीसुत मध्येमणीनाहेमोनामहापरकतोयया ७ पादन्यासैर्भुज
 विधुतिभिः सस्वितैर्भ्रुविलासैर्भ्रुज्यन्मध्येश्चलकुचपटैः कुडलेगडिलोलेः स्थिद्यन्मुख्य कवरेश्वरशानाययय कृष्णावध्वो गायत्यस्ततदितइव
 तामेषचक्रैर्विरेजु ८ उच्चैर्जगुर्नृत्यमाना रक्तकक्षोरतिप्रिया कृष्णाभिमर्शमुदितायद्गीतेनेदमावृतम् ९ काचित्सममुकुदेनस्व
 रजातीरभिभिता उन्नित्येपूजितातेन प्रीयतासाधुसाधिति तदेवध्रुवमुन्नित्येतस्येमानचवद्गदात् १० काचिद्रासपरिआतापा
 र्शस्यस्यगदाभूत जग्राहवाहुनास्क्रधश्चहूलयमल्लिका ११ तत्रैकासगतवाहुकृष्णास्योत्पलसौरभम् चदनालिममाघ्रायत्
 षरामानुचुवह १२ कस्याभिनोत्थविक्षिप्तकुडललिपमदितम् गडगलेसदधत्याअदात्तावूलचवितम् १३ नृत्यतीगायतीकाऽ
 पिकूजन्तुपुरमेरवला पार्श्वस्थाच्युतहस्ताङ्गथीताधात्स्तनयो शिवम् १४ गोप्योलब्धाऽच्युतकातश्चिद्येकातवल्लभम् गृहीत
 कथ्यस्तदीर्घ्यागायत्यस्तकिजिद्विरे १५ कर्णोत्पलालकपिटकफपोलघमवैत्रथियोवलपनृपुरयोषिवाद्ये गोप्य समभगवताननृतु
 स्वकेशस्त्रस्तस्त्रजोभ्रमरगायकरामगोष्ठ्याम् १६ विलसितवृत्तमाह काचिदिति श्लयतिवलयानिमल्लिकाश्चयस्था सा ११ उत्पलस्यसौरभमिव
 सौरभयस्यतवाहुम् १२ अत्येननृत्येनविक्षिप्तयोश्चनलयो कुडलयोस्त्रिपेणालियापडितगडकपोलतथाभूतेस्वगडेसदधत्या सयोजयत्या १३ कूजतीनूपुरेमे
 रवलाचयस्था सा १४ एवमन्याअपिगोप्योययाययनानाविभ्रमैर्विजङ्गित्याह गोप्यइति १५ तत्रवादकेपुगायकेपुचसस्त्रीकेपुगधर्वकिन्नरादिपुरसावेशेन
 सुद्यत्सुनृत्यत्सुचान्यामेववाद्यादिसपत्तिदर्शयनुराससभ्यमाह कर्णोत्पलेति कर्णात्पलेत्तेश्वअलकविटके अलकालकृते कपोलेत्तेश्वधर्मेत्तेश्ववन्नेपुथी शोभायास्य
 ताःषोपा किकिण्य वलयनूपुरयोषिवाद्ये वादित्रे स्वकेशोप्य स्त्रस्ता स्त्रजायासाता एतेनताडगतिसतुषा केशा सशिर कपपादेपुपुष्यवृष्टिमिवाकुर्वन्निच्यु
 स्पोक्षितम् भमवतासहननृतुः कभमराएवगायकायस्याराससभायाम् १६

यथागोप्योनानाविभ्रमैर्भगवतासहविजङ्गुः एवंभगवानपिस्वविलासैस्ताभिः सहरेमइत्याह एवमिति तद्विलासानभिभूतस्यैवरतोदृष्टांतः यथाऽर्भकइति स्व
 प्रतिविंवेर्विभ्रमः क्रीडायस्यसइव अनेनेतदृशितंस्त्रीयमेवसर्वकुलाकौशलसौगंध्यलावण्यमाधुर्यादिचतासुसंचार्यताभिः सहरेये यथाऽर्भकः स्वप्रतिविंवेरि
 ति १७ तास्तुभगवद्विलासैराकुलावभूवुरित्याह तदंगेति तस्यांगसंगेनप्रकृष्टामुत्प्रातिस्तयाकुलानिअवशानांद्रियाणियासांताः विश्वथबंधान्केशादीन
 जसाप्रतिव्योहुं यथापूर्वधत्तुनालनसमर्थान्वभूवुः विश्वस्तामालाआभरणानिचयासांताः १८ नकेवलताएवाकुलेद्रियाः किंतु देव्योपीत्याह कृष्णाविन्हीडितमि
 ति किंच शशाकश्चेति अनेनेतस्सूचितम् शशाकैनाविस्मितेनगतोविस्मृतायाततः प्राक्तनाः सर्वेऽपिग्रहाः तत्रतत्रैवतस्थुः ततश्चातिदीर्घासुराभिषुयथासु
 र्वेविजङ्गुरिति १९ किंच कृत्वेति अयंभावः कात्यायनिमहामायेमहायोगिन्यधीश्वरि नंदगोपसुतदेविपतिमेकुरुतेनमइतिप्रत्येकंताभिः प्रार्थनात् भगव

एवंपरिध्वंगकराभिमर्शास्त्रिगधेक्षणोहामधिलासहासैः रेमेरमेशोत्रजसुंदरीभिर्यथाऽर्भकः स्वप्रतिविंवेविभ्रमः १७ तदंगसंग
 ममदाकुलेद्रियाः केशान्दुकूलकुचपट्टिकाया नाजःप्रतिव्योहुमलप्रजस्त्रियोविस्वस्तमालाभरणाः कुरूहह १८ कृष्णाविन्हीडितं
 वीक्ष्यमुसुहुःस्वचरस्त्रियः कामादिताः शशाकश्चसंगणोविस्मितोऽभवत् १२ कृत्वातावतमात्मानयावतीर्णोपयोषितः रेमेसभ
 गवास्ताभिरात्मारामोऽपिलीलाया २० तासामतिविहारेणश्रान्तानावदनानिसः प्रामृजत्करुणः प्रेम्णाशतमेनांगपाणिना २१ गो
 प्यःस्फुरत्पुरदकुंडलकुंतलत्विद्भुद्रियासुधितहासनिरीक्षणेन मानंदधत्यक्षुषभस्यजगुः कृतानिपुण्यानितत्कररुहस्पशप्रमोहाः
 २२ ताभिर्युतः श्रममपोहितुमगसगष्टस्त्रजःसकुचकुमुभरजितायाः गंधर्वपातिभिरनुद्रुतआविशहाः श्रान्तोगजीभिरिभराडि
 वभिन्सेतुः २३ सोऽभस्थलयुवतिभिः परिषिच्यमानः प्रेम्णोक्षितः प्रहसतीभिरितस्ततोऽग वैमानिकैः कुसुमवर्धिभिरिड्य
 मानोरमेस्वयस्वरतिरत्रगजेद्रलीलः २४ ततश्चकृष्णोपवनेजलस्थलप्रसूनगधानिलजुष्टदिक्ते चचावध्वगप्रयद्गणावृता
 यथायदच्युत्द्विरदः करणुभिः २५ ताः पिपातावलाव्रजंसिद्धामयेमारंस्यथाक्षपाइतितथैवप्रतिश्रुतत्वात् तावन्तमात्मानंकृतारेभेइति यावतीः याव

त्यः २० कृपातिशयमाह तासामिति २१ ततोऽतित्दृष्टानंगोपीनांचरितमाह गोप्यइति स्फुरतांस्वर्णकुंडलानांकुंतलानांचत्विवागंडेषुयाश्रीः तयासुधितेनाभृ
 ताधितेन हाससहितेननिरीक्षणेनचक्षुषभस्यपत्युः कृष्णस्यमानंदधत्यः पूजांकुर्वत्यः तत्कर्माणिजगुः तस्यकररुहेः नरवैः स्पशेनिप्रमोदोयासांताः २३ अथज
 लकेलिमाह ताभिरिति तासामंगसंगेनघृष्टासमादितायास्त्रकृतस्या अतएवतासांकुचकुमुभरजितायाः संबधिभिर्गंधर्वपातिभिः गंधर्वपदः गंधर्वपतयइय
 गापतोयेअतयत्तेरनुद्रुतः अनुगतः सः कृष्णाः वाः उदकमाविशत् भिन्सेतुः विदारितवप्रः स्वयंचातिकांतलोकवेदमर्यादः २३ स्वरतिः आत्मारामोऽपि अत्र
 गोपीमंडलेअंभसिवा २४ स्थलजलक्रीडेदर्शिते वनक्रीडांदर्शयति ततश्चेति अमुनायाउपवनेजलस्थलप्रसूनानांगंधीयस्मिन्तेनानिलेनजुष्टानिदिशां
 तैरानिअंतायस्मिन् यद्वा दिशश्चतदस्थलंचयस्मिन्लुपवनेभृगाणांप्रमदानांचगणैरुवृताः २५

गसक्रीडानिगम्यति एवमिति स कृष्ण सत्यसकल्य अनुरागिस्त्रीकदव स्य एवसर्वानिशा सेवितवान् शरत्काव्यकथारसाश्रया शरदिभवा का
 च्येषुकथ्यपानायेरसा तेषामाश्रयभूतानिशा यद्वा निशा इति द्वितीयाऽत्यतसयोगे शृगाररसाश्रया शरदिप्रसिद्धा कान्येषुषा कथास्ता सिषेवश्रुति
 एवमप्यात्मन्येवावरूढ सौरत चरमधातु नतुस्वरुठितोयस्येति कामजयोक्ति २६ २७ प्रतीपप्रतिकूलमधर्ममित्यर्थे आचरत्कृतवान् नचेदमधर्म
 मानकलजमक्षणादिवत् किन्तु महासाहसमित्याह परदाराभिर्मर्शनमिति २८ आप्तकामस्यनायमधर्मइतिचेत् यद्येवकामाभायान्निदितकनाभिप्रायेणरुत
 दानितिपृच्छति आप्तकामइति २९ परमेश्वरेकेमुक्तिकन्यायेनपरिहर्तुंसामान्यतोमहतावृत्तमाह धर्मव्यतिक्रमइति साहसचदणम् प्रजापतीद्रसोमविश्रामि
 त्रादीनावचतेषातेजस्विनादोषायनभवतीति ३० तर्हि यद्यदाचरति शेषइतिन्यायेनान्योऽपिकुर्यादित्याशक्याह नैतदिति अनीश्वरोदेहादिपरतत्र तथारु

एकशशाकाशुविराजितानिशा ससत्यकामोऽनुरतावलागर्ण सिषेवआत्मन्यवरूढसौरत सर्वा शरत्काव्यकथारसाश्रया २६ राजो
 वाच सस्थापनायधर्मस्यप्रशामार्पंतरस्यच अवतीर्णोहिभगवानत्रानुजगदीश्वर २७ सकथधर्मसेतुनावक्ताकर्त्ताऽभिरक्षिता
 प्रतीपमाचर इहानुपरदाराभिर्मर्शनम् २८ आप्तकामोयदपति कृतवानवेजुगुप्सितम् किमभिप्रायएतेन सशयछिधिसुव्रत २९
 श्रीशुकउवाच धर्मव्यतिक्रमोदृष्टइश्वराणाचसाहसम् तेजीयमानदोषोपकृद्धे सर्वशुजोयथा ३० नैतत्समाचरेज्जातुमनसाऽ
 पित्तानीश्वर विनश्यत्याचरन्मोदधाद्यथाकृद्रोधिजविपम् ३१ ईश्वराणावच सत्यतयेवाचरितकृचित् तेषायत्स्ववचोयुक्त
 सुद्धिमास्तत्समाचरेत् ३२ कुशलाचरितेनेषामिहस्वायेनविद्यते विपर्ययेणवानर्थानिरहकारिणाप्रभो ३३ किमुताखिलसत्त्वा
 नातिर्यङ्मत्यदिवोकसाम् ईशितुश्चशितव्यानाकुशलाकुशलान्वय ३४ यत्सादपकजपरागनिपेवतृसायोगप्रभाविधुताखिल
 कर्मवधा स्वरचरतिमुनयोऽपिननत्थमानास्तस्येच्छयतिवपुष कुतएववध ३५ गोपीनातस्यतीनाचसंवेषामेवदेहिनाम् योऽत
 श्वरतिषोऽध्यस्त क्रीडनेनैहदेहभाक् ३६ अनुग्रहायभक्तानामानुषदेहमास्थित भजतेतादृशी क्रीडाया श्रुत्वातत्परोभवत् ३७

इत्यतिरिक्तोविपमानरनुभस्यन् ३१ कथतर्हि सदाचारस्यप्राण्यमतआह ईश्वराणामिति तेषांवच सत्यमतस्तदुक्तमाचरे देव आचरितकृचित्सत्यमत
 स्ववचोयुक्तम् तेषांवचसायदुक्तमविरूढततदेवाचरेत् ३२ ननुतर्हितेऽपिकिमेवमाहसमाचरतितत्राह कुशलेति प्रारच्यकर्मक्षपणमात्रमेवतेषाकृत्यनचा
 न्यदित्यर्थ ३३ प्रश्रुतमाह किमुतेति कुशलाकुशलान्वयोनविद्यतइति किपुनर्वक्तव्यमित्यर्थ ३४ एतदेवस्फुटीकरोति यस्यपादपकजपरागस्यनिपेवणेनतृसा
 यद्वा यस्यपादपकजपरागेनिपवायेषाते तथातचनेतृसाश्रयेतिभक्ताइत्यर्थ तथाज्ञानिनश्चननत्थमाना यधनमप्राप्नुवत परदारत्वंगोपीनामगीकृत्यपरिन्दतम्
 ३५ इदानींभगवत सवतिर्यामिण परदारसेवानामनकाचिदित्याह गोपीनामिति याऽतश्चरतिअध्यक्षोत्तुब्धादिसाक्षीसाणव क्रीडनेनदेहभाक् नलस्यद्यदितुल्यः य
 नदोषःन्यादिति ३६ नन्वचचेदसकामस्यनिदिनेकुत प्रवृत्तिरित्यतआह अनुग्रहायति शृगाररसारूपचेतसोऽतिवाहर्मुस्वानपिस्वपरानुकर्तुमितिभाव ३७

नन्वनेऽपि भिन्नात्काराः स्वचेष्टितमेवमेवेति वदन्ति तत्राह नासूयन्निति एवं भूतैश्चर्याभावे तथा कुर्वन्तः प्रापाज्ञेया इति भावः ३८ ब्रह्मरात्रे ब्राह्मणमुहूर्ते उपावृत्ते प्रा
 से ३९ भगवतः कामविजयरूपरासक्रीडाश्रवणादेः कामविजयमेव फलमाह विक्रीडितमिति अचिरेण धीरः सन्तुद्रोगं कामं मासु अपहिनोति परित्यजतीति ४०
 सेयं श्रीपरमानंदसेवित्री धरनिर्मिता श्रीभागवतभावार्यदीपिकादशमाश्रया १ इति दशमेटीकायां त्रयस्त्रिंशोऽध्यायः ३३ चतुस्त्रिंशोऽहिनाग्रस्तं
 नंदहरिसमूमुचत् विद्याध्रं चांगिरः शापाच्छं स्वचूडंतथाऽवधीत् १ रासापदेशतः कामकिं करीकृत्य कामतः अनुगृह्णन्वशं निन्येतथा विद्याधराधिपम् २ तदेवं

नासूयन्नुखलुकृष्णाय मोहितास्तस्य मायया मन्यमानाः स्वपार्श्वस्थान् स्यान् स्वान् दारान् ब्रजौकसः ३८ ब्रह्मरात्र उपावृत्ते वासुदेवानु
 मोहिताः अनिच्छंत्यो यद्युर्गोप्यः स्वगृहान् भगवत्प्रियाः ३९ विक्रीडितं ब्रजवधुं भिरिदं च विष्णोः श्रद्धान्वितोऽनुशृणुयादश्रवणं चैद्यः
 भक्तिपरां भगवति प्रतिलभ्य कामत्द्रोगमाश्वपहिनोत्यचिरेण धीरः ४० इति श्रीभाग० महा० दश० रासक्रीडाश्रवणं नाम त्रयस्त्रिं
 शोऽध्यायः ३३ श्रीशुक उवाच एकदा देवयात्रायां गोपालाजातकौतुकाः अनोभिरनडुद्युक्तेः प्रथयुस्तेऽविकावनम् १
 तत्र स्नात्वा सरस्वत्यां देवं पशुपतिं विभुम् आनचुरहणे भक्त्या देवीं च नृपतेऽविकाम् २ गावो हिरण्यं वासासिमधुमध्वन्नमाहताः ब्रा
 ह्मणेष्यो ददुःसर्वे देवो नः प्रीयतामिति ३ ऊषुः सरस्वतीतीरे जलप्राशयधृतव्रताः रजनीतां महाभागानंदसुनदकादयः ४ कश्चिन्म
 हानहिरस्तासिन्धुविपिनेऽतिबुभुक्षितः सहच्छयागतो नंदशयानमुरगोऽग्रसीत् ५ सचुक्रोशाहिनाग्रस्तः कृष्णकृष्णमहानयम्
 सर्पं भाग्यसतेतात्प्रपन्नपरिमाचय ६ तस्य चाक्रदितं श्रुत्वा गोपालाः सहसोत्थिताः अस्तु च दृष्ट्वा विभ्राताः सर्पं विव्यधुरुत्सुकैः ७
 अलाते हन्यमानोऽपि नासुचत्तस्युरगमः तमस्पृशत्पदाभ्येत्य भगवान्सात्वतांपतिः ८ सर्वे भगवतः श्रीमत्पदादस्य शोहताशुभः भजे
 सर्पवपुर्हित्वा रूपविद्याधराचितम् ९ तमपृच्छ ह्रूषीकेशः प्रणतं समुपस्थितम् दीप्यमानेन वपुषा पुरुषहेममालिनम् १० को भवान्
 परया लक्ष्म्यारोचतेऽद्रुतदर्शनः कथं जुगुप्सितामेतां गतिं वा प्रापितोऽवशाः ११ सर्प उवाच अहो विद्याधरः कश्चि
 त्सुदर्शन इति श्रुतः श्रिया स्वरूपसंपत्त्या विमानेनाचरन्दिशः १२ ऋषीन् विरूपानंगिरसः प्राह संरूपहर्षितः तैरिमां प्रापि
 तो योनिं प्रलब्धैः स्वेन पापना १३ कामानुग्रहमुखेन कामजयं प्रतिपाद्य तथैव विद्याधरजयं प्रतिपादयितुं तत्प्रसंगं दर्शयति एकदेति १ २ गावः

गाः मधुमधुरं मध्वन्नं मधुना सहितमन्नम् ३ जलमात्रं प्राशयोपोषिताः तानिशांतत्र ऊषुः न्यवसन् ४ महानहिरजगरः उरगः उरसागच्छन्नित्यलक्षितत्वं
 मुक्तम् अग्रसीत् जग्रास ५ ६ विव्यधुः ताडयामासुः उल्लुक्तेर्ज्वलत्काष्ठैः ७ अलातेः तैरेयोत्सुकैः हन्यमानोऽपि तं नंदं यदानासुंचत् तदा भगवान्पद्मा
 तमस्पृशत् ८ भगवतश्चरणस्पर्शमात्रेणैव हताशुभः विद्याधरे चर्चितं पूजितम् ९ गोपेष्वात्मनोश्चर्यं प्रकाशयितुमविद्वानिव तमपृच्छत् दीप्यमानेन वपु
 षा समवस्थितम् १० यः परया शोभया प्रकाशते राभवात्क इति ११ १२ प्राह संरूपहसितवानस्मि प्रलब्धैरुपहसितैः मदीयेनैव पापेन निमित्तेन १३

यत् यत् शापत् १४ आपृच्छे स्वलोकागतुमनुजायाच हेअमीवहन् दु खनाशन १५ १६ १७ १८ १९ अहिदेहनिहत्यैवमागुन्मत्तसुदर्शनम्
 तद्दुन्मादिनकृष्ण शस्त्रचूडमताडपत् १ तस्यसगमाह कदाचिदिति २० विरजोऽवराविति विरजसीनिर्मलअयरेययोस्तौ २१ किंच निशाप्रवेशसत्कुर्वती
 उदितउदुपस्तारकाश्वयम्भिनत्त मल्लिकागधनमत्ताअठयोयस्मिन्तत् २२ अविद्वद्भ्लादन्यैर्युगपत्कल्पयितुमशक्यमपितौस्वरमडलमूर्च्छितयुगपत्कल्पय

शापोमेऽनुग्रहायैवकृतस्ते करुणात्मभि यद्दुहलोकगुरुणापदास्पृष्टोदताशुम् १४ तत्त्वाऽहभवमीतानाप्पृप्तानामयापहम् आपृच्छे
 शापनिमुक्त यादस्यर्षादिमीवहन् १५ प्रपन्तोऽस्मिमहायोगिन्महापुरुषसत्यते अनुजानीहिमादेवसर्वलोकेश्वरेश्वर १६ ब्रह्मदडाहि
 मुक्तोऽहंसद्यस्तेऽच्युतदर्शनात् यन्नामगुह्यन्निखिलान्भोतुनात्मानमेवच १७ सद्य पुनातिकिष्ण्यस्तस्यस्पृष्ट पदाहिते इत्यनुज्ञाप्य
 दाशाहपरिक्रम्याभिवद्यच सुदर्शनोदिवयात्कृच्छ्रान्दश्वमोचित १८ निशाम्यकृष्णस्यतदात्मवभवव्रजोकसोविस्मितचतस
 स्तत समाप्यतस्मिन्त्रियमपुनर्व्रजनृपाययुक्तकृत्ययतेआहताः १९ कदाचिदयगोविदोरायश्चाद्भुतविक्रमः विजद्भुतुर्वनेशान्यामध्य
 गौव्रजयोषिताम् २० उपगीयमानौललितस्त्रीजनैर्वहसौत्तदे स्वलकृतानुलितागास्त्रिषणोविरजोऽवसे २१ निशासुरवमानयत्ता
 बुद्धितोडुपतारकम् मल्लिकागधमत्तालिजुष्टकुमुदवासुना २२ जगत् सर्वभूतानामन श्वणमगलम् तीकत्ययतीयुगपत्स्वरमडल
 मूर्च्छितम् २३ गोप्यस्तद्गीतमाकर्ण्यमूर्च्छितनाविदन्पु स्वसहकूलमात्मानस्वस्तकेशस्त्रजतत २४ एवुविहीडतो स्वीरगायतो संप्र
 मत्तवत् शरवचूडइतिरच्यातोधनुचरोऽभ्यगात् २५ तयोर्निरीक्षतोराजस्तन्नायप्रमदाजनम् क्रोशतकालयामासदिशयुदी
 च्यामशकित २६ क्रोशतकृष्णारामेतिविलास्यस्वपरिग्रहम् यथागोदस्युनाग्रस्ताभ्यातरावन्वधावताम् २७ माभैष्टेत्यभयारवोशा
 लहस्तोतरस्विनी आसेदतुस्ततरसात्वरितगुत्यकाधमम् २८ सगीक्ष्यतावेनुपासोकालमृत्युद्वोहिजन् विसृज्यस्त्रीजनमूढ प्राडव
 जीवितच्छया २९ तमन्वधावद्गोविदोयत्रयत्रसधावति जिहीर्षुस्तच्छिरोरत्नतस्थोरक्षन्त्रिषोचल ३० अविद्वद्भ्लादन्यैर्युगपत्कल्पयि
 रस्तस्यदुरात्मन जहारमुष्टिनेवांगसहचूडामणिविभु ३१ शरवचूडनिहत्यैवमणिमाहायभास्वरम् अग्रजायाददस्त्रीत्यापश्य
 तीनाचयोषिताम् ३२ इतिश्रीभागवतेमहापुराणेदशमस्कंधे शरवचूडवधोनामचतुस्त्रिंशत्तमोऽध्याय ३४

तौ मन श्वणयोगगलंयचाभवतितया जगत् अगापतामिति २३ मूर्च्छितस्तद्गीतलीनचित्ता स्वसत् स्वशयन् दुकूल यस्यात्तमात्मानदेहम्
 स्वस्थाः केशेभ्यः स्त्रजोपस्यतच ततोनाविदन् २४ २५ निरीक्षतो निरीक्षमाणयो तौनायौयस्यतम् प्रमदाजनकालयामास २६
 दस्युनाव्याघ्रेण २७ माभैष्ट भयनप्राप्तुतेत्यभयवाचौ २८ २९ ३० शिरसासहचूडामणिजहारेत्यर्थ ३१ ३२ इति
 दशमटीकापाचतुस्त्रिंशोऽध्याय ३४ ३५ ३६ ३७ ३८ ३९ ४० ४१ ४२ इति

पंचत्रिंशद्वयं यत्ते कृष्णो गोकुलयोधितः युग्मश्लोकानुगीतेन निन्द्युर्दुःखेन वासरान् १ एवं रात्रिपुरुषो न स्वैरमभिरमितानां दिवा तद्विरहितानामनुगीतेन दिननिस्तार
 प्रकारमाह गोप्यइति दुःखेन कृच्छ्रेण १ वामबाहुकृतवामकपोलइत्यादीनि द्वादशयुगलानि हे गोप्यः वामे बाहौ तन्मूले कृतः अपितः वामकपोलो येन सः वलिते
 नर्जिते ह्युगो येन सः वलितश्चुः सुकुदः अधरेऽपितं वेणुं कोमलाभिरंगुलिभिराश्रिता मार्गाः सप्तस्वरच्छिद्राण्यस्यतम् यत्र यदा रियति वा दयति २ तदा व्योमथाना
 नां सिद्धानां वनिताः सिद्धैः स्वपतिभिः सह वर्तमाना अपित ह्येवैरितमुपधार्याकर्ण्य प्रथमं विस्मिताः ततः काममार्गेषुः समापितानि चित्तानि याभिस्तास्तसरव
 शा इत्यर्थः सलज्जाः सत्यः कश्मलमोहं ययुः अत्र लिंगं अपस्मृताः विस्मृताः नीव्योयाभिरिति अतएव भूतस्य कृष्णस्य विरहं कथं सहा मइति सर्वत्र वाक्यशेषः ३
 हंत हे अचलाः इदं चित्रं शृणुत हारहासः हारवद्विशदो हासो यस्य सः यद्वा वेणुवादेन अधोवदनेन हंसतः हारेषु स्फुरन्नु हासो यस्य सः यद्वा हारवत् वक्षसि शो
 ममानो हासो यस्य सः यद्वा हाराणां हास इव विशदा स्फूर्तिर्यस्मिन्नुरसीति उरसि स्थिरा विद्युदिव लक्ष्मीर्यस्य सः यहि यदा कूजितवेणुर्नादितवेणुर्भवति ४

श्रीगुरु उवाच

गोप्यः कृष्णो वनं याते तमनुद्रुतचेतसः कृष्णालीलाः प्रगायंत्यो निन्द्युर्दुःखेन वासरान् १

गोप्यकृतुः वामबाहुकृतवामकपोलो वलितश्चुधरापितवेणुम् कोमलांगुलिभिराश्रितमार्गो गोप्यइत्यति यत्र सुकुदः २
 व्योमथानवनिताः सहसिद्धैर्विस्मितास्तदुपधार्यसलज्जाः काममार्गेषु समापितचित्ताः कश्मलययुरपस्मृतनीव्यः ३ हतचित्रमब
 लाः शृणुते दहारहास उरसि स्थिरविद्युत् नंदसूनुरयमार्त्तजनानानमदो यद्विकूजितवेणुः ४ वदशो ब्रजतूषामृगगावो वेणुवाद्वा
 त्तचेतस आरात् दंतदण्डकवलाधृतकर्णानिद्रितालिखितचित्रमिवा सन् ५ बहिणस्तव कधा तुपलाशो बद्धमलुपरिवर्ह विडंबः
 क्वहिचिस्सबल आलिसगोपैर्गाः समाह्वयति यत्र सुकुदः ६ तर्हि भ्रमगतयः सरितो वै तस्य दाबुजरजोऽनिलनीतम् स्पृहयती वै यमि
 वाबुहुपुण्याः प्रेमवेपितशुजास्तिभिलापिः ७ अनुचरैः समनुवर्णितवीर्य आदिपुरुष इवाच लभूतिः वनचरो गिरिते दधुचरती वेणु
 नाऽ कथतिगाः सयदाहि ८

तदा ब्रजे शृषामृगाः गावश्च वेणुवाद्येन त्तानि चेतानि चेतानि सियेषांते आरात् दूरादेव दंतैर्दृष्टाः कवलाग्रासायैस्ते

धता उत्तंभिताः कर्णायैस्ते निद्रिता इव लिखितचित्रमिव चासन् अविदुषांति रश्माभिदसति चित्रमित्यर्थः ५ किंच अचेतनासु सरित्सु तदतीव
 चित्रमित्याहुः हे आलिसखि बहिणः मयूरस्यस्तवकाः मयूरपिच्छाः धातवोगैरिकादयश्च पलाशानि पलुवाश्च तैर्बद्धश्यासौमल्लानां परिवर्हः परिकरस्तं
 विडंबयति अनुकरोतीति तथा समुकुदः गोपैः सह वेणुनेति उपरितनमत्रापि ज्ञातव्यम् यत्र यदा गाः सम्यगाह्वयति ६ तर्हितदातत्त्वनिश्चवणात् अनिलेना
 नीतं तस्य पदांबुजरजः स्पृहयत्य इव भ्रमगतयः सरितः वै निश्चितं वयमिव ता अपि अबहुपुण्याः यतो न प्राप्नुवति केवलं प्रेम्णा वेपिताः शुजाः तरंगाः यासांताः स्ति
 मितानि चला आपो यासांताः गोप्योऽपिलोचनयोस्तिमितजलाभवतीति ७ स्थावरेषु प्यति चित्रं दृश्यत इत्याहुः अनुचरैर्गोपैः देवादिभिर्वा मुग्धानां वाक्य
 मादिपुरुष इवेति अचलभूतिर्निश्चलश्रीः वेणुना तत्तन्नास्नागानेन ८

तदा प्रणताभारेण विरपा शारदाया सातावनगतालता स्वस्मिन्विष्णुप्रकाशमानसूचयत्यइवमधुधारावत्षु स्मेतिविस्मये तस्वश्चतथातसतीनामपितथैवा
 नदइतिप्रान एतानि विष्णुभक्तिलक्षणाणि ९ किंच सरसिकमलवनेषु विहरतापक्षिणामप्याकर्षणतद्गतिकिपुनरन्येषामित्याहु दर्शनीयकिलकोय
 स्य दर्शनीयानासुदराणामध्येसुरव्यइतिवा वनमालासुयादिव्यगधतुलसीतस्या मधुनामत्तै अलिकुले अलघुउच्चैरभीष्टमनुकूलगीतयाद्रियन् आदरेणगृ
 ह्णन् यर्हि अपरेसाधितवेषु भवति १० तर्हि ये सरसिसारसहसा अन्येन विहगास्ते चारुणागीतेन त्वत्चेतस एत्यतत आगत्य हरिमुपासत अभजत तस्म
 प्रीषेउपनिविशुर्वा इतेतिविषये ११ येषोऽपि हरिसेवतइत्याहु सहवल इति साप्रजदेव्योगोप्य सहवन सराम कृष्ण स्वग्निर्निर्मिताभ्यामवतसाभ्या
 कर्णभूषणाभ्याविलासोयस्य यहा मुक्ताफलस्त्रगापीडेन विलासोयस्येति क्षितिभूत सानुषु गिरेस्सतेषु वर्तमान स्वयजातहर्ष विश्वहर्षयन् यदावेणु
 रवेणोपरभति निनादयति नादेन पूरयतीत्यर्थ १२ तदामेघ महत् कृष्णस्यातिक्रमणेशकितचेतोयस्यस नपुरतोयातिनचोच्चैर्गर्जति कितुतवैवस्थि

कलतास्तरवआत्मनिविष्णुव्यजयत्यइवपुष्पफलादया प्रणतभारविरपामधुधारा प्रेमत्दृष्टनुनव ससृजु स्म ९ दर्शनीय
 तिलकोवनमालादिव्यगधतुलसीमधुमत्तै अलिकुलेरलघुगीतमभीष्टमाद्रियन् यर्हि साधितवेषु १० सरसिसारसहसा
 विहगाश्चारुगीतत्तचेतस एत्य हरिमुपासततेयतचित्ताहृतमीलितदृशोद्यतमोना ११ सहवल स्वगवतसविलास सा
 नुषुक्षितिभूतोक्जदेव्यः हर्षयन् यर्हि वेणुरवेण जातहर्ष उपरभति विश्वम् १२ महदतिक्रमणशकितचेतामदमदमनु
 गज्जतिमर्ष सत्तदमभ्यवर्षत्स मनोभिश्छाचयाचविदधत्पतपत्रम् १३ विविधगोपरसेषु विदग्धोवेणुवाद्यउरुधानि
 जशिक्षा तवसुत सतियदाधरविवेदत्तवेणुरनयन्स्वरजाती १४ सवनश्रास्तदुपधार्यस्तरेशा शक्रशविपरमेषुपुराणा
 कवय आनतकधरचित्ता कृष्णमलयपुरनिश्चिततत्त्वा १५ निजपदाब्जदले ध्वजवज्जनीरजाकुशविचित्रललामे व्र
 जशुच शमयन्स्वरतोदवधधुर्यगतिरीडितवेषु १६ त सन्नेणुरवमनुमदगर्जति किंच मुत्तदपिस्वार्तिहरणादिसाम्यात्सुदृक्कृष्ण

ससुमनोभिरभ्यवर्षन् अहर्षयेदेवै क्रियमाणकुसुमवर्षमेघेकल्पयिलोक्तम् तुपारोवाकुसुमतयाकल्पित सएववादेवतारूपोऽप्यवर्षइति प्रतपाद्यत्तपा
 आयतइतिप्रतपत्रछनतच्छाययाकुर्वन्निति १३ अपिच महदेतदाश्रयमित्याहु विविधेति हेसति यशोदेतवसुत नानागोपकीडास्त्वविदग्धोनिपुणोवे
 शुवाद्येविषयेनिजैवशिक्षायासुता स्वोत्प्रेक्षितानत्तन्यतःभुताइत्यर्थ स्वरजातीनिषादकृष्णादिसरालापभेदाननयन् उन्नीतवान् १४ ततुताःस्वरजाती
 सवनश मद्रमध्यप्रतामभेदेन यतोगीतध्वनिरागत ततश्चानलाकधराचित्तचयेषांते उपधार्यसमाकर्ण्यकवय कोविदा अपिननिश्चिततत्वद्वेदीयेस्तेकृष्णल
 योहयपुरिति १५ अस्माकनुमोहकिडुमइत्याहु निजपदाब्जदलेभिति ध्वजादीनिविचित्राणिललामानिचिन्हानियेषाते निजानिपदाभ्येवास्तदलानितैर्ब्र
 जशुच स्वरतोदस्वराक्रमणव्ययाशमयन्वर्षणादेहेनधुर्योगज तद्द्वनिर्घस्यसकृष्णावादितवेषु सन् १६

यद्ब्रजतितेननिमित्तेनसविलासवीक्षणोनापितमनोभववेगोयासुतावयम् कुजावृक्षास्तेषागतिंगमिताःसत्यः शोहेननविदामः कबरं वावसनंवेति १७ किंच मणिधरः
मणीन्त्रयितानुगोणनार्थधरतीतिमणिधरः क्वचिद्देशे एतैर्मणिभिर्गाः आसमताद्गणयन् तस्यादयितगधायातुलसी तस्याःमालयासहवर्त्तमानः प्रणयिनः प्रिय-
म्यानुचरस्यांसेभुजप्रक्षिपन् यत्रयदाकदाचिदगायत १८ तदाकृणितवेणुरवेणवचितानिअपत्तानिचित्तानियासांताः कृष्णाहरिणस्यगृह्णयोभार्याः गुणगणा
गंगुणगणसमुद्रकृष्णमनुगत्यप्राप्यताः कृष्णामेवान्वसत नन्यवर्त्ततइत्यर्थः कृतः यतोयिमुक्तागृहाशायाभिस्ताः गोपिकाइवताअपित्येवमेवान्वासतेति १९ तदे
वंवृदावनप्रदेशेषुकीडिलासायाद्देगोधनानिपरावर्त्ययमुनायांकीडतस्तस्यसोभाग्यमनुवर्णयति कुंदेति कुंददामकृतकौतुकवेषइतिगोपीनामुत्सवायकुंददाम
भिः कृतः कौतुकेनउत्सवेनवेषोऽलंकारोयेनसः हेअनघेयशोदेतववत्सः पुत्रः नंदसूनुः कृष्णः यद्वा सहेवबह्वः कथयत्यः काश्चित्तववत्सइतिकाश्चिन्नंदसू
नुरितिचाहुः नर्मदः हर्षदः सन्यदाविजहार कीडतिस्म २० तदामलयजस्पर्शेनमलयजस्यचंदनस्येवसुरभिः शीतश्चयः स्पर्शस्तेनतंकृष्णमानयन्अनुकू

ब्रजतितेनवयंसविलासवीक्षणापितमनोभववेगाः कुजगतिंगमितानविदामः कश्मलेनवसनंकबरंवा १७ मणिधरः क्वचिदागणय
न्गामालयादयितगधतुलस्याः प्रणयिनोऽनुचरस्यकदाऽसेप्रक्षिपन्भुजमगायतयत्र १८ कृणितवेणुरववचितचित्ताः कृष्णामन्न
सतरुष्णागृह्णयः गुणगणार्णमनुगत्यहरिण्योगोपिकाइवविमुक्तागृहाशाः १९ कुंददामकृतकौतुकवेषोऽगोधनवृत्तोयमुनायाय
नंदसूनुरनघेतववत्सो नर्मदः प्रणयिनाविजहार २० मदवायुरनुवात्यनुकूलमानयन्मलयजस्पर्शेन बंदिनस्तमुपूदवगणायै
वाद्यगीतबलिभिःपरिवव्रुः २१ वत्सलोब्रजगवायदगाधोवद्यमानचरणः पशिवृद्धैः कृत्स्नगोधनमुपोत्त्यादिनातेगीतवेणुरनुगेडि
तकीर्तिः २२ उत्सवश्चमरुचाऽपिदृशीनामुन्नयन्स्वुररजश्छुरितस्त्रकृ दित्सयेतिस्त्रदाशिषएषदेवकीजठरभूरुडुराजः २३
मदविघूर्णितलोचनईषन्मानदः स्वस्त्रदावनमालो बदरपांडुवदनोमृदुगंडमंडयन्कनककुंडललक्ष्या २४

लंयथातथाउपवातिवीजयति यद्वा मलयजोदक्षिणोवायुः यद्वा मलयजस्यकृष्णो नखांगोऽनुलितस्यस्पर्शेनमानयन्निति किंच बंदिनइवस्तावकाः संतः गंधर्वा
दिगणा वाद्यगीतपुष्पवर्षादिभिःपरिवव्रुः परितउपासत २१ आयातमालोक्यत्स्त्रस्यः परस्परभूत्तुः वत्सलइतिब्रजस्यगवांच यद्वा ब्रजेनिबद्धानांगवामनुकं
प्यानामस्माकमित्यर्थः वत्सलुः हिनकृत्कृतः यद्यस्मात्अगधः अगंधरतीतिगोवृद्धेनोत्थरणः बहुशौरक्षणस्योपलक्षणमेतत् वृद्धैर्ब्रह्मादिभिः सेष्यम् पथीतिवद्यथा
नचरणः सायंशीघ्रमागंतुंनंदतीत्यर्थः उपोत्त्याएकीकृत्य गीतयुक्तोवेणुर्यस्यसः २२ अमयुक्तयाऽपिकांत्यानेत्राणां हर्षमुन्नयन्उच्चैः प्रापयन् स्वररजोभिः
छुरिताव्याता स्त्रजोयस्य सुत्तदामस्माकमाशिषः मनोरथस्यदित्सयादातुमिच्छथादेवस्याजठरेभवतीति तथासएवोडुराजश्चंद्रः निर्वृतिहेतुत्वेनसएषणी
ति २३ अति संप्रमेणकाश्चित्समीपमायांतकथयति ईषन्मदेनविघूर्णितेविद्वलितेलोचनेयस्यसः बदरपांडुवदनः ईषत्पद्मबदरवत्पांडुरं वदनंयस्य
सः अत्रहेतुः कनककुंडलयोर्लक्ष्याकांत्यामृदूकोमलौगंडोयस्मिंस्तद्वदनमंडयन्निति कोमलगंडस्थलंवाशोभयन्निति २४

यदुपतिरिति देवकीजहरभूरिति च प्रागयक्सुदेवस्य क्वचिज्जातस्तवात्मजइत्यादिगर्गवाक्यप्रसिद्धोक्तम् यद्वा सस्वउदेधिवानुसाधलाकुलइतिवत् ज्ञात्वाकाश्चि
हृदतीति गजेद्रत्नील गजेद्रगतिरिति च चद्रवप्रसन्नवक्त्र ब्रजगवामस्माकमनतदिनतापचशमयन् उपयाति एषसमीपमायातीति २५ एवविरहदु स्वेनापि
तु अहो कृष्णलीलाएवगायत्त रस्मिन्चित्तचेतनाजीवितयासातास्तस्मिन्नेवमन सकल्परूपयासाता अतोमहानुदपउत्सवोयासाता अहःस्वपिरेमिरे २६
इतिदेशमेटीकायापचत्रिशोऽध्याय ३५ षट्त्रिंशोतुहतेऽरिष्टेनारदोक्त्यावलाच्युती वसुदेवसुती ज्ञात्वाकंसोऽक्रूरसमादिशत् १ गोपीरासातरायात
शरवचूढनिहत्यस अहन्गोपीमहानदासहदुष्टमरिष्टकम् २ एवदेवगधवीदिगीतेनार्द्यकुसुमवर्षादिभि कृष्णपामहृष्वाब्रजस्यपरमोत्सवेवर्तमानेन

यदुपतिर्द्विरदराजविहारोयाभिनीपतिरिर्वेषदिनाते सुदितवक्त्रउपयातिदुरतमोचयन् ब्रजगवादिवतापम् २५ श्रीशुकउ
वाच एवब्रजस्त्रियोरराजनुकृष्णलीलानुगायती रेमिरेऽहस्सुतश्चित्तास्तन्ननस्का महोदया २६ इतिश्रीभागवते
महादशगोपिकागीतनामपचत्रिशोऽध्याय ३५ श्रीशुकउवाच अथतत्त्वागतोगोष्टमरिष्टोत्पन्नासुर महीमहा
ककुत्साय कपयन्स्वुरविक्षताम् १ रभमाण स्वरतरपदाचविलिस्वन्महीम् उद्यम्यपुच्छवप्राणिविषाणाश्रेणचोद्हरन् २ किञ्चित्
किञ्चित्कनुचन्मूत्रयन्स्तब्धलोचन यस्यनिन्हादितेनागनिष्ठुरेणगवानृणाम् ३ पतत्यकालतो गभी स्रवतिस्मभयेनवै निर्विश
तिघनायस्यककुत्सचलशकया ४ ततीक्ष्णाशृगमुहीक्ष्यगोष्योगोपाश्र्वतत्रसु यत्रावोद्भवुभीताराजन्सत्यज्यगोकुलम् ५ कृष्णक
ष्योतितेसर्वेगोविदशरणयसु भगवानपितृदोक्ष्यगोकुलभयविद्रुतम् ६ माभेष्टेतिगिराश्वास्थरुषासुरमुपाह्वयत् गोपाले प
शुभिमदत्रासिते किमसत्तम् ७ बलदप्यहाऽहदुष्टानात्वद्दिधानादुरात्मनाम् इत्यास्फोट्याच्युतोऽरिष्टतलशब्देनकोपयन्
८ सरच्युरसेभुजाभोगंप्रसायाविस्थितोहार सोऽप्येवकोपितोऽरिष्ट रुरेणावनिमुल्लिखन् उद्यत्पुच्छमन्मेष कुन्द कृष्णमुपाद्रवत्

द्विरुद्धायतिराधिकार्यमथ शब्द तर्हि तदा वृषभारुतिरसुरस्तवर्णयति सार्द्धं त्रयेण महातीककुत्सायोयस्य स्तुरैर्विदारितामहीकपयन् १
रभमाण वृषभजातिशब्दकुर्वन् विलिखन् विदारयन् उद्यम्यऊर्ध्वं कृत्वावप्राणितरानिउत्क्षिपन् २ किञ्चित्किञ्चित् शरुन्मध्येमध्ये ईषदीवत्पुरी
षयुचन् तयामूत्रयन्मूत्रमुत्सृजन् स्तब्धलोचन अनिमेषलोचन ३ यस्यध्वनिनागवानारीणाञ्च तत्र आचतुर्याद्भवेत्त्राव पात पचमषष्ठयो
अनुर्ध्वं प्रसूति स्यादिति विभाग ककुत्सिगलपृष्ठश्रुगे ४ ५ कृष्णकृष्णारक्षेति ६ ७ एववदन् आस्फोट्यकरतलेनवाहुमाहत्यनेनतल
शब्देनकोपयन् ८ भुजाभोगभुजाभुज साण्वभोग सर्पदेह तसर्पदेहाकारभुजमित्यर्थ स्वयमच्युत अन्यान्दुष्टान्हरतीतिहारि उद्यताऊर्ध्वग
च्छतापुच्छे क्रमनामेषायस्मिन् ९ १० ११ १२ १३ १४

अग्रन्यस्तेविषाणाग्रयेनसः स्तब्धेअसूक्तुल्लोचनेयस्यसः कटाक्षिष्यकटाक्षेणतिर्यक्निरीक्ष्य १० प्रत्यपोवाहप्रतिलोमंयनुदत् ११ अपविद्धः अपक्षिप्तः
 आपतत् आद्रवत् स्विन्नानिस्वेदयुक्तानिसर्वांगानियस्यसः क्रोधसूच्छितः क्रोधेनव्यासः १२ कृत्वाविषाणमुत्पादयतेनैवजघान सचापतत् १३ सूत्रं चशकृच्चमूत्रंश
 कृत् एकवद्भावः तदुभयंसमुत्सृजन्नित्यर्थः पादांश्चक्षिपन्इतस्ततश्चालयन् अनवस्थितेक्षणः प्रचलितनेत्रः कृच्छ्रकष्टजगाम अथनिर्ऋतेमृत्सोः क्षयनिवासंज
 गाम कृच्छ्रयथाभवतितथा मृतइतिवा १४ नयनोत्सवः नयनानांमूर्त्तिमानुत्सवः १५ कामं व्रजेवसंतं कृष्णतेनतुविस्मृतम् नारदः स्यारयामासकंसंदूतगिरिवतु
 तदाह अरिष्टइति देवदर्शनः देवर्षिः यद्वा एवंकथितेएवंसविष्यतोतिसाक्षादेवदेववर्षानंज्ञानयस्यसः १६ आसैनैव नारदेनोक्तमाह यशोदायाइति देवक्याअष्ट

अग्रन्यस्तविषाणाग्रः स्तब्धासूक्तुल्लोचनोऽच्युतम् कटाक्षिष्याद्रवत्पूर्णमिंद्रमुक्तोऽशनिर्घथा १० गृहीत्वाशृंगयोस्तंचअष्टादशपदानिसः
 प्रत्यपोवाहभगवानुगजंप्रतिगजोयथा ११ सोपविद्धोभगवतापुनरुत्थायसत्वरः अपतस्त्विन्नसर्वांगानिः श्वसन्क्रोधसूच्छितः १२ तमा
 पतंतसनिगृह्यशृंगयोः पदासमाक्रम्यनिपात्यभूतले निष्पीडयामासयथाऽद्रमंवरकृत्वाविषाणेनजघानसोऽपतत् १३ असृग्भवमन्मूत्र
 शकृत्समुत्सृजन्क्षिपन्पादाननवस्थितेक्षणः जगामकृच्छ्रनिर्ऋतेरथक्षयपुष्पैः किरतोहरिमीडिरेसुराः १४ एवंककुब्धिनहत्वास्तुय
 मानः स्वजातिभिः विवेशगोष्ठसबलोगोपीज्ञानयनोत्सवः १५ अरिष्टनिहतेदैत्येकृष्णानाद्रुतकर्मणा कसामायाहभगवान्नारदोदेवद
 र्शनः १६ यशोदायाःसुताकन्यादेवक्याः कृष्णामेवच रामंचरोहिणीपुत्रं वसुदेवेनविभ्यता १७ न्यस्तौस्वमित्रेनदैवैयाभ्यातेपुरुषाह
 ताः निशाम्यतद्रोजपातेःकोपात्प्रचलितेन्द्रियः १८ निशातमसिमादत्तवसूदेवजिघांसया निवारितोनारदेनतस्फुटौमृत्युमात्मनः १९
 जालालोहमयैः पाशैर्बन्धसहभार्यया प्रतियातेतुदेवैर्षोकंसआभाष्यकेशिनम् २० प्रेषयामासहन्येतांभवतारामकेशुवो ततोमुष्टि
 कचाणूरशूलतोशूलकादिकान् २१ अमात्यान्हस्तिपाशैवसमाहूयाहभोजराट् भोभोनिशाम्यतामेतद्वीरचाणूरमुष्टिको २२ नंदव्रजे
 किलासातेफुतावानकदुहुभैः रामकृष्णोततोमूढ्यमृत्युः किलनिदर्शितः २३ भैवञ्चामिहसंप्राप्तोहन्येतामल्ललीला मंचाः क्रियंतावि
 विधामल्लरंगपरिश्रिताः २४ पौराजानपदाः सर्वेपश्यंतुस्वरसंयुगम् महामात्रत्वयाभद्ररंगद्वार्युपनीयताम् २५ द्विपः कुवलयपीडो
 जहितेनममाहितो आरभ्यतांधनुर्यागश्चतुर्दश्यांयथाविधि विशसंतुपभून्मेध्यान्भूतराजायमीदुषे २६

मगर्भत्वेनप्रसिद्धांकन्यांयशोदायाः सुतामाह यशोदायाःसूतत्वेनप्रसिद्धं कृष्णं देवक्याः सूतमाह रोहिणीपुत्रंरामंचदेवक्याः सप्तमंसुतमाह यद्वा नंदसुतत्वेनप्रसि
 ङ्गरामंच वसूदेवभार्यायाः रोहिण्याः पुत्रमाह तौवसूदेवसूतौचेत्कथं व्रजंगतौनत्राह वसूदेवेनेति १७ १८ निवारितइति हृतेवसूदेवेतौपलायेताम् अतोभा
 वंध्यतामितिमंत्रवदतानारदेननिवारितइति १९ २० २१ २२ मूढ्यममनिदर्शितः विधात्रानारदेनवा २३ व्रजंगंतुमुद्यतोतावाह भवञ्चामिति
 मंचाउत्तुंगस्तंभादिरचितस्थानानि २४ २५ अहितोशत्रू मीदुषेवरदाय २६

अर्थतंत्रज्ञ अर्थसिद्धातमेकज्ञानातीति २० हेदानपते अक्रूर मंत्रमित्रकृत्वा नयाक्रियताम् स्वतोऽन्यजाहत सादरोहिततमध्वनविद्यतइति २० २१ २०मी
मेमृत्युर्नितरासुह वैकुण्ठसथयैर्विष्णुसथयैर्देवै २१ किततस्तत्राह पातयिष्यइतिकालकल्पेनमृत्युतुल्येन वैद्यतोपमे अशमितुल्ये ३२ ३३ ३४ नष्टकटका
नष्टशत्रु ननुकतिपयासुहृद्वर्षेननष्टकटकाकृत्यस्पादितितत्राह जरासधोममगुरुद्विविदोदयित सखा ३५ यदुपुराथियद्रुचेति ३० तत्रस्वमनोषितमित्रारितसम्यक् सावद्य
मरणतन्माजनेतयाऽप्येतावानभिनिवेशोनकार्येइतिभारिष्यत्स्वचयन्नाह सिद्धसिद्धोरिति ३० पुरुषकारस्यसव्यभिचततामाह मनोरयानिति ३१ ४०

इत्याज्ञाप्यार्थतंत्रज्ञ आहूययदुपुगवम् गृहीत्वापाणिनापाणिततोऽक्रूरमुवाचह २० प्रोभोदानपतेमत्प्रक्रियतामैत्रमाहत
नान्यस्त्वतोहिततमोविद्यतेभोजवृष्टिषु २० अतस्त्वामाश्रित सौम्यकार्येगौरवसाधनम् यथेद्रोविष्णुमाश्रित्यस्वार्थमध्यगम
द्विषु २१ गच्छुनद्वजतत्ररुतावानकदुदुभे आसातेताविद्वानेनरथेनानयमाचिरम् ३० निष्टुष्ट किलमेमृत्युदेवैर्वैकुण्ठसथयै
तावानयसमगोपेर्नदाद्यै साभ्युपायनेः ३१ पातयिष्यइहानीतो कालकल्पेनहस्तिना यदिसुक्तोततोमल्लेघोतयैवेद्यतोपमे ३२
तयोर्निहतयोस्तस्मान् वसुदेवपुरोगमान् तद्बुद्धिनिहानिथ्यामिदृष्टिभोजदशाहकान् ३३ उग्रसेनचपितरस्थैविरराज्यकामुकम्
वद्भ्रातरदेवकचयेचान्येविद्विषोमम ३४ ततश्चैषामहीमित्रभवित्रीनष्टकटका जरासधोममगुरुद्विविदोदयित सखा ३५ शष
रोनरकोषाणोमय्येवकृतसौहृदा तैरहंस्तरपक्षीयान् हत्वाभोक्ष्यमहींनृपान् ३६ एतज्ज्ञात्वाऽनयक्षिपंशामकृष्णाविहार्षकी धनुर्म
स्वनिरीक्षाऽथद्रष्टुपदुपुराथियम् ३० अक्रूरउवाच राजन्मनीषितसम्यक्तवस्वावद्यमाजनेनम् सिद्धसिद्धो सम
कृपादेवीद्विफलसाधनम् ३० मनोरयान्करोत्यैर्जनेदेवहतानपि युज्यतेहर्षशोकभ्यातथाऽप्याज्ञाकरोमिते ३१ एवमादिश्य
चाक्रुरमन्त्रिणश्चविरुज्यस प्रविवेशगृहकसस्तथाऽक्रूर स्वमालयम् ४० इतिश्रीभागवतेमहापुराणेदशमस्कंधेअक्रु
रसर्पेणनामषट्त्रिंशोऽध्याय ३६ श्रीशुकउवाच केशीतुकसमाहित रवुरैर्महींमहाहयोनिर्जरयन्मनोज
व सदावधूताञ्जविमानसकुलकुर्वन्प्रोहेषितभीषिताखिल १

इतिदशमेटीकापोषट्त्रिंशोऽध्याय ३६ सामप्रिशोहतेक
शिन्यच्युतोभाविर्कर्मभि नरदनक्रान्तीउन्ज्योमासरमयावपीत् १ वृषवेपासुर्यद्वत्कशिनहयवेधिणम् । सप्राणसरवदन्वाकसव्यसुमिवाकरोत्
२ केशीन्विति प्रथमश्लोकेनयएवभूत केशीत्यनूद्यतभगवानुपाह्वयदितिद्वितीयेनान्वय महाहय सन्महीनिर्जरयन् श्वययन् विदारयन्नित्यर्थ
सदाभि केशरौ अवधूतानिइतस्तत क्षिसानि अञ्ज्याणिविमानानिन्व तेः सदीर्णं नभ कुर्वन् हेपिते अश्वजातिशब्दै भीषितमखिलम् मि
श्वयेनसः १ ७ ७ ७ ७ ७ ७ ७ ७ ७

तद्देधितैस्त्रैरतिनिष्ठुरैर्हीषितैः बालैः पुच्छलोमभिर्विघूर्णिताः परिष्णामिताः अंबुदायेनतम् आजौसंग्रामार्थं आत्मानं कृणाम् अग्रणीः पुरतो निर्गतः सन् उपाकृत्य
 स्वसमीपमाजुहाव सचकेशीतत्निशम्यमृगेंद्रवत्नादमकरोत् २ ततः केशीतं कृष्णं दृष्ट्वा मुखेन खंपिबन्निवमुखं पिबृत्स्याभिमुखः सन्नाभिजगाम किंच अत्यमर्षणः
 अतिकुपितः अत्यंतमसहमानो वा प्रत्यक् पद्भ्यां जघान दुरासदः अन्यैश्च भ्रमवितुमशक्यः दुरत्ययः उद्यतः सन् दुरतिक्रमः अत्र हेतुः चंडजवः ३ तद्दहनं वंचयि
 त्वातंच हननाय प्रसारितयोः पादयोः हस्ताभ्यां गृहीत्वा परिविद्धपद्ममयित्वा च स्थितः तथैव स्थितो बभूव ४ व्यादाय मुखं प्रसार्य नेगेन हरिप्रत्याद्रवत् सोऽपि ह
 रिः हसन् उत्तरं सव्यं भुजम् निर्भयत्वेदृष्टांतः यथोरगंबिल इति ५ ततः किंतदाह दंता इति चर्वणाय भगवद्भुजं स्पृशतीति तत्रात्ते व्यादानेन पेदंताः विवृताः अ
 योलोहस्पृशतीति स्पृशः यद्वा तसमयः अतितसंलोहादिस्पृशंतो यथेति आमयः जलोदरम् ६ लेंडंपुरीषमुत्सृजन् ७ कर्कटिकाफलो हिपकंसदत्यंतं वि
 दीर्णं भवति तद्द्विदीर्णात्स्य देहात् विगतप्राणात् अविस्मितः गर्वरहितः अपत्नैर्न हृतोऽरिर्धनसः ८ कंसाय कृष्णमादिश्यतद्रहस्यादिपैशुनैः कंसघातादि

तंत्रासयंतं भगवान्स्वगोकुलंतद्देधितैर्विलविघूर्णितांबुदम् आत्मानं आजौ मृगयंतं मग्रणीरूपा इत्यत्सव्यनदं च मृगेंद्रवत् २ सतं निश
 म्याभिमुखो मुखेन खंपिबन्निवाप्यद्रवदत्यमर्षणः जघान पद्भ्यां परिविदलोचनं दुरासदं चंडजवो दुरत्ययः ३ तद्दहनं वंचयित्वा तमघो
 क्षजोरुषा प्रगृह्य दोष्यो परिविद्धपादयोः सावज्ञमुत्सृज्य धनुः शतान्तरं यथोरगतास्य सुतो व्यवस्थितः ४ सलब्धसंज्ञाः पुनरुत्थि
 तोरुषा व्यादाय केशीतरसा उपतद्दुरिम् सोऽप्यस्य वक्त्रे भुजमुत्तरं स्मयन् प्रवेशयामास यथोरगंबिले ५ दंतानिपेतुर्भगवद्भुजं स्पृ
 शास्ते केशिनस्तपमयः स्पृशो यथा बाहुश्चतद्देहगतो महात्मनो यथाऽमयः संवृधे उपेक्षितः ६ समेधमानेन सकृष्णाय हुनानि कृद्
 वायुश्चरणाश्च विक्षिपन् प्रस्विन्नगात्रः परिवृत्तलोचनः पपात लेंडं व्यसृजन् क्षितौ व्यसुः ७ तद्देहतः कर्कटिकाफलोपमाद्वा सोर
 पारुष्यभुजं महाभुजः अविस्मितोऽयत्नहृत्तारिरुत्स्रयैः प्रसूनवर्षीर्दिवि वद्विरीडितः ८ देवर्षिरुपसंगम्य भगवत्प्रवरो नृप कृष्ण
 मक्लिष्टकर्मणरहस्ये तदभाषत ९ कृष्णकृष्णा प्रमेयात्मन्योगेशजगदीश्वर वासुदेवाखिलावाससात्वतां प्रवरप्रभो १० त्वमात्मा सर्व
 भूतानामेको ज्योतिरिवैधसाम् गूढो गुहाशयः साक्षी महापुरुष ईश्वरः ११

कृष्णस्य कार्यभावे दयन्मुनिः तदाह देवर्षिरित्यादिना नचायं सूचकः किंतु सर्वसुहृदि
 त्याह भगवत्प्रवर इति ९ अस्मद्रहस्यं वैरिणिकं से सूचितवानिति मांशं कीत्याह कृष्णकृष्णोत्यादिना अयं भावः त्वमीश्वरो भूभारदेत्यसंहारायावतीर्णोऽसि अतस्तदनुकृपाचर
 णेन विश्वपरिपालयेति तत्र त्वयितावत्प्रयशं कैवनास्तीत्याह अप्रमेयात्मन् अपरिच्छिन्नरूपयोगेश अचिंत्यप्रभाकजगदीश्वर विश्वनियंतः वासुदेव सर्वभूतेषु वर्तमान अखिला
 वास सर्वस्याथयं प्रति सात्वतां प्रवरश्चेष्ट प्रभो सर्वशक्ते १० कथमेवं रूपोऽहमिति चेदत आह त्वमात्मेति न हितं जीववत्परिच्छिन्नः किंतु सर्वभूतानामांतरणकोऽनुस्यूत आत्मा अंत
 रनुस्यूतत्वेदृष्टांतः एयसां काष्ठानामंतर्ज्योतिरिवेति भूतेषु स्थितोऽपि तैर्न दृश्यस इत्याह गूढ इति अत्र हेतवः गुहाशयः बुद्धेरप्यांतरः किंच साक्षी न हि साक्षी दृश्यत इत्यर्थः अ
 पिच महापुरुषः अतः परिच्छिन्नमतिभिर्न ज्ञायस इत्यर्थः तर्हि सर्वांतरत्वे किं प्रमाणमत आह ईश्वर इति न हीश्वरं विना परतंत्राणां जीवानां प्रवृत्तिर्घटत इत्यर्थः ११

अहमीश्वरः अन्यत्सर्वमीशितव्यमित्येतदेवकुत इत्यत आह आत्मनेति साधनांतरविरपेक्षएवात्माश्रय सर्वत्र माययाशक्त्यामपात्रगुणान्नसृजे सृष्टवान् तं सृष्टि
 गुणैरिदं विश्वसृजति अस्मिन्नहमसि अवसिपात्मसि ननुसृष्ट्यादिक्रियाषट्कारकासाध्येवदृष्ट्याह सत्यसकल्पइति नदिस्यकल्पैकसाध्येविहि साधनापेक्षति
 भाव अतस्तत्त्वमीश्वरइत्युपसंहार १२ प्रकृतमाह सत्वमिति मूधरघृतानामुबधरतीतिभूपराराजानस्तद्रूपाणाम् १३ १४ परम्योदनीति अदोषाकुराण्यतिशयोक्त्यु
 नागनासि परम्यकुरादीश्वत्त्वानिहतान् द्रव्यामीतिसिद्धवन्निदेशोविज्ञापनप्रकारविशेष १५ तस्यानुतदनतरशरवादीनाशस पञ्चन वधद्रव्यामीतिशेष
 भावनिदेशोमात्रमेतत् नत्वानतर्षविवक्षितम् १६ १७ कार्यवाजावत्सासहस्रधामतः महान्मलपुरात् १८ १९ द्वारकामावसन् द्वारकायाक्सन् कर्त्ताकरिष्यति २०
 अमुष्यविश्वस्यसुभारस्यवा २१ एवविज्ञाप्यकृताग्निदत्तभगवतनमस्यति ह्येन विश्वस्यविज्ञानयनमिति केवलज्ञानैकमुर्तिम् अतएवससस्यपास्ररूपसम्बन्धस्य

आत्मनात्माश्रय पूर्वमाययाससृजेगुणान् तैरिदं सत्वसुकल्प सृजस्यत्यवसीश्वर १२ सत्वमूधरघृतानादैत्यप्रमथरक्षसाम् अव
 तीणोविनाशायसेतूनारक्षणायच १३ दिव्यातेनिहोदोत्सोलीलयाऽयहयाकृति यस्यहेपितसत्रस्तास्त्यजत्यनिभिषादिवम् १४ चा
 पूरमुष्टिकचैवमत्त्वानन्यांश्चहस्तिनम् कसचनिहतद्रव्येपरम्योऽहनितेविमो १५ तस्यानुशरवयवनसुराणानरकस्थच पारिजातापह
 रणमिद्रस्यचपराजयम् १६ उद्गाहवीरकन्यानावीर्यशुक्लादिलक्षणम् नृगस्यमोक्षणपापात् द्वारकायाजगत्सते १७ स्यमृतकस्यचमणसादु
 नसहभायथा मृतपुत्रप्रदानचब्राह्मणस्यस्वधामत १८ पौंड्रकस्यवधपश्चात्काशिपुर्याश्चदीपनम् दत्तवक्रस्यनिधनचैद्यस्यचमहाकृतो
 १९ यानिचान्यानिवीर्याणि द्वारकामावसन्भवान् कर्त्ताद्रव्याम्यहतानिगेयानिकविश्विर्भुवि २० अयतेकालरूपस्यक्षपयिषोारमुष्यवे अ
 द्योहिणीनानिधनद्रव्याम्यज्जुनसारथे २१ विश्वद्रविज्ञानयनस्वसस्ययासमाप्तमर्वायममोयवाच्छितम् स्वतेजसानित्यनिवृत्तमायागुण
 प्रवाहभगवतमीमहि २२ त्वामीश्वरस्वाश्रयमात्ममाययाविनिर्मिताप्रापविशेषकल्पनम् क्रीडाऽयमद्यात्तमनुष्यविग्रहनताऽस्मिधुर्ययदुर्
 ष्णिसास्तताम् २३ श्रीशक्तउवाच एवमुदपतिकृष्णाभागवतप्रवरोमुनिः प्रणिपत्याभ्यनुज्ञातोयपोतदर्शनोत्सव २४ भगवानपिगोविंदो ह
 चाकेशिनमाहवे पशूनपालयत्मानं प्रीतैर्व्रजसुरवावह २५ एकदातेपशून्यात्माश्वारयतोऽद्रिसानुषु नकुर्निलायनक्रीडाशोरपात्तापदेशत २६

त्येवपरमानदरूपयासम्पगात्ता सर्वैः योयेनत आप्तकामतोक्ता सत्यसकल्पतामाह अपोघराष्ठितमिति ननुवालाचेदस्तिर्हर्दुर्भिसासससृति अतआह स्वतेजमेति विच्छ
 सत्वानित्यनिवृत्तोमायाकार्यरूपेगुणप्रवाहायस्थात्तम् अतोभगवतनिरतिशयैश्वर्यमीमहि शरणव्रजेमेति २२ ननुविकालज्ञस्त्वक्यमत्यपन्नजानासि जानासिचेत्क्य
 मगुणप्रवाहवर्षापितवाहत्वापिति ईश्वरमन्यस्ववशयितारसाययमन्यस्यावशम् अत आत्ममाययाआत्माधीनयामाययाविभिर्मन्त्रजशेषविशेषामहदरात्याद्वादिष्ट्यावाक्त्वन
 येनतधुर्ययैकनतोऽस्तीति २३ २४ २५ ननुगारेदेन्योमवधोनदृष्ट तत्त्वव्योमवधप्रसक्तिरितितनोच्यतेप्रातेरेवकेशिवधानंतरनतदेनोक्तमगीकृत्यपुनस्तथैतपशूनपालयताच्योमो
 हत पहा व्योमवध पूर्वमेव वृत्तोऽपिवेषधारिवधप्रसादयोच्यत इतिद्रष्टव्यम् केचित्पुन शरवचूढवधात्पूर्वमेवपठन्तिच तमाह एकदेति २६ ७ ७

२७ मेषाधितान् मेषवदाचरितान् स्वयंचोरवदाचरित. सन्धपोवाह अपकृष्यनिनाथ २८ पिदधे छादितवान् २९ शरणदः आश्रयप्रदः हरिः सिंहइव ३० ३१ पशुमा
 रंप सुमारोयथाभवतितथाअनिश्वासमित्यर्थः ३२ शुक्तिगोपैः स्तूयमानः उपरिवैमानिकैः देवैरिति ३३ इति दशमैटीकायासप्तत्रिंशोऽध्यायः ३७ अष्टत्रिंशो
 यथाध्यायन् क्रूरगोकुलगतः तथैव रामकृष्णाभ्यांगृह्णीत्वास्स सक्तः १ भातः केशिवधेवृत्ते द्वादश्यानिर्गते मुनी ततो व्योमे हतेऽक्रूरः सायंगोकुलमागमत् २
 तदेवं नारदेन कंसवधादिकार्ये विज्ञापिते श्रीरुष्णो मथुरागतु सुद्यतो वर्त्तेते तदाऽक्रूरःऽपि गोकुलमागमत् इत्याह अक्रूरःऽपीति अपीति संभावनायाम् १ २ अहंते

तत्रासन्नकतिचिञ्चोः पालाशकतिचिन्नूप मेषाधिताश्च तत्रैके विजङ्करकुतोभयाः २७ मथपुत्रो महामायो व्योमो गोपालवेषधृ
 क् मेषाधितानपोवाह प्रायश्चोराधितो बहून् २८ गिरिदद्याविनिक्षिप्य नीतनीत महाऽसुरः शिलायापि दधे द्वारंचतुःपंचावशेषि
 ताः २९ तस्य तत्कर्मविज्ञाय कृष्णाः शरणदः सताम् गोपालन्धतजग्राह वृकहरिरिवो जसा ३० सनिजं रूपमास्थाय गिरिद्रसद
 शबली इच्छन्विमोक्तुमात्यानं नाशक्रीडूहणातुरः ३१ तन्निगृह्याच्युतो दोष्यं पातयित्वा महीतले पश्यतां दिवि देवानां पशुमार
 ममारयत् ३२ गुहापिधाननिर्भिद्य गोपालिः सार्धकृच्छ्रतः स्तूयमानः सुरैर्गोपैः प्रविवेश स्वगोकुलम् ३३ इति श्रीभागवतेषु
 हापुराणे दशमस्कन्धे व्योमास्करवधो नाम सप्तत्रिंशोऽध्यायः ३७ श्रीशुक उवाच
 तितः उषित्वारथमास्थाय प्रययौ नंदगोकुलम् १ गच्छन्पथिमहाभागो भगवत्संबुजेऽसौ भक्तिपरा मुपगत एवमेतदचित्तयत्
 २ किंमया चरितं भद्रं किं तस्य परमतपः किं वाऽथाप्यहंते दत्तयद्द्रव्यास्य द्यकेशवम् ३ ममैतद्दलं मम न्यउत्तमं श्लोकदर्शनम्
 विषयात्मनो यथा ब्रह्मकीर्त्तनं शूद्रजन्मनः ४ मैवं ममाधमस्यापि स्याद्देवाच्युतदर्शनम् ह्यिमाणाः कालनद्या क्वचित्तरतिकश्चन
 ५ ममाद्यामंगलं नष्टफलवांश्चैव मे भवः यन्नमस्ये भगवतो योगिध्येयांश्चिपकजम् ६ कंसो बत द्याकृतमेत्यनुग्रहं द्रष्टव्यंऽग्निषदां
 प्रहितोऽमुना हरैः कृतावतारस्य दुरत्यथतमः पूर्वेऽतरन्यन्तरवमंडलत्विषा ७

योग्याय ३ श्रीरुष्णस्य दर्शनेऽसंभवमाशंस्थपुनः संभावयति

ममैतदिति द्वयेन विषयात्मनो विषयाविष्टचित्तस्य शूद्रात् जन्मस्य तस्य ब्रह्मकीर्त्तनं वैदोच्चारणं यथेति ४ यद्वा मैवं किंतु अधमस्य नीचस्यापि ममस्यादेव कुत इत्यत आ
 ह ह्यिमाणाः कालनद्येति अयं भावः यथा नद्या ह्यिमाणां नानातृणादीनां मध्ये किंचित् कदाचित्तरति कूलं प्राप्नोति तथा कर्मवशेन कालेन ह्यिमाणां नानाजीवानामपि
 मध्ये कश्चित्तरति संभवतीति ५ अतोऽनया प्रवृत्तैव ममांमंगलं धुवं नष्टमेव ज्ञायते भवोजन्मचसफलं जातमिति यद्यतः नमस्कृष्यामि ६ अमंगलनाशो सूचकोत्तरमाह कृत
 इति वतेत्याश्चैर्ये अतिरवलः कंसोऽपि ममात्यंतमनुग्रहकृतवान् यतोऽमुना कसेन प्रहितो हरैः अग्निषदां द्रष्टव्यं द्रष्टव्यमीति पूर्वेऽंबरीषादयः तमः संसारमतरन्तीर्णाः ७ ६५

अधिपयनिआपयति पदिनि प्रत्यादिभिरर्थाभिनि परमैश्वर्यमाह श्रियाचेतिस्वोप्पयतिशायम् मुनिभिः सक्तसहितैरितिपरमपुरुषपर्यन्तम् गोचरभाये
 निरुपातुलम् पद्मोपिक्रानामितिप्रेमामानसल्लसत्तम् = यनोरथातरकरोति इत्यामीति शोभयानोःकपोतीनासिक्वचयश्चिन्तत् स्थितसहित अक्तोकोय
 शिन् अरुणेकज्वलोचनेयश्चिन्तत्तच्चसुरवगुहालकावतवक्रकेशमद्यतम् तदानीमेवशुभमूचकरुआभतित्प्यनाह प्रदक्षिणामिति ९ पुनरथन्यश्चितय
 ति अव्ययेति रियुपःश्रावत लावण्यस्यधामआश्रय मस्वविष्णो यदा विष्णोर्लावण्ययुक्तयदाप्रवपुक्तस्यउपलभनदर्शनभविता भविष्यति अपियद्ये
 वस्यात्तर्हि पत्न्यममदशो लोचनस्यफलनस्यादिनिभ अपितु स्यादेवेत्यर्थ १० यदीक्षितेत्यादिचतुर्भिः कुलकम् तत्रैवशक्ता भन्वस्यदादिवदेवशोक्तुत्वकर्तृत्वा
 दिर्थै तन्नतचपत्तयमानस्यकथविष्णुत्तपितीमांशुकास्त्रोक्तवयेणापाङ्गवभ्तुर्येनतमहइत्यामीतिमनोरथकसति तयाहि यदीक्षितेति असत्ततो का

यदचित्तप्रसन्नवादिभिः सुरैः श्रियाचदेव्यामुनिभिः ससात्वतैः गोचारणायातुचरैश्चरद्दनेयद्गोपिकानाकुचकुमाकितम्
 = इत्यामिनूनंशुकपोलेनासिकु स्थितावलोकारुणकजलोचनम् सुरवशुकुदुस्थगुडाळकावतप्रदक्षिणामेप्रचरतिवैभुगो
 ९ अव्ययविष्णोर्मेनुजत्वमीषुषाभारावतारायशुवोनिजेच्छया लावण्यधाम्नाभावितोपलभनप्रत्यननस्यात्फलमजसा
 दृश १० यदीक्षिताः हरहितोः व्यसंसतो स्वतेजसाः पास्ततमोभिदाश्रम स्वमाययाः सन् रचितैस्तदीक्षया प्राणाक्षधी
 भिः सद्नेष्वभीपते ११ यस्याखिलामावृहभिः स्रमगर्भैर्वाचोविमिश्राणकर्मजन्मभिः प्राणैस्त्रिभुवनिपुनतिवैजराद्यास्त
 हिरक्षा शिवशोभनामता १२ सचावतीर्णः किलसात्वतान्वयेस्वसंतुपालोयववयंशामकित् यशोवितन्वन् ब्रजआस्त ईश्वरागा
 र्यतिदेवायदशैषमगलम् १३

यकारणयोः ईक्षिताः पिईक्षणमात्रेणकर्ताः पिअहरहित अहकारहीन तथाअपास्ततमोभिदाश्रम तमस्ताज्ञान
 तस अज्ञानात्प्रियभेद ततोश्चम आभिनिवेशादिः अपास्ताअपाहताः तयआदपोयस्मिन्स कृतएततत्राह स्वतेजसाधिच्छन्पानित्यस्वरूपसाक्षात्कारेणतथाऽपिअ
 मापयास्वाधीनयामाययातदीक्षयातस्यैरईक्षयापाणासुधीभि सहितै आत्मन् आत्मनिस्मिन्नेवरचितै जीवै सद्नेष्वृदावनतरुपुगोपीगृहेषु चलीनयाकर्मणिकु
 र्वन्सकवदभीपते आभिमुख्येनप्रतीयते ११ ननुसर्वथाः इक्षारादिरहितस्यात्यासाम्यनीताःऽपिकृत इत्याशक्यपरानुग्रहार्थेन्याशयेनाह यस्येति अस्त्रिलानि
 अस्त्रिलस्यवांजमीवानिपापानिघ्ननीत्यस्तिनामीवद्वाभिते तथास्रमगलै शोभनानिमगलानियेभ्यस्तै गुणा करुणादय कर्मणिजन्मानिचत्तैर्विमिश्रायुक्तावाच
 नरात्प्रापतिजीवयति शुभतिशोभयति पुनतिपरिचयति अतिरेकमाह यदिति तैर्परिभारहितास्तास्तुस्वरुता अपिस्वरुता यत्कृतशिववच्छोभमाना
 मता समता १२ स्वपरचितान्तेतुन्यणाश्रमधमन्पाळयताममरधयांशुकरवकर्तामन्वयतीर्ण यदाश १३ ७ १५ १६

त्रैलोक्ये एकमेकांतं दृशिदृष्टिः तद्दत्तामहानुत्सवो यस्मात् यद्वा महानुत्सव एव अंत एव श्रिय ईप्सितमास्पदम् एवं सूतं रूपं श्रीमूर्तिं दधानं तमीश्वरं द्रक्ष्यामीति
अत्र लिंगम् उपसः प्रभातसमयाः सूर्यदर्शनाः शरभदर्शनाः स्फुरत्प्रभातारजन्यः शुभसूचकावभूवुरित्यर्थः १४ किंच अथ दर्शनांतरं सपदि तस्क्षणमेव रथादव
तीर्णः सन् मधानपुरुषयोः रामकृष्णयोश्चरणयोगिभिरपि आत्मलाभाय केवलं धियैव धृतं साक्षादहं नमस्यामि आभ्यां सह अनयोः सरवीन्गोपाश्च नमस्यामीति १५
किंच अपीति अधास्यत् धास्यति न द्विभाषयति दत्ताभयमिति सार्द्धेन १६ बलिना तावत्सदत्रयपरिमितं मूदानसमये तस्य हस्ते उदकं निहितम् कौशिक इन्द्रो
नापि कदाचित् किंचिन्निहितमिति ज्ञातव्यम् सुमुक्षुणां संसारभयनिवर्तकम् सकामानामभ्युदयप्रदं चेत्युक्तम् अनुरक्तानां परमं सुखदं चेत्याह यद्वा वाश
ब्देनितर्कं विहारे रासक्रीडायाम् सौगंधिकस्य गंध इव गंधो यस्य तत्सौगंधिकं गंधि १७ एवं परमानुग्रहं संप्राप्य पुनरप्यस्मिन् भवमाशांभ्यपरिहरति नमसीति यद्वा

तं लघनूनं महतांगतिं गुरुं त्रैलोक्यकांतं दृशिमन्महोत्सवम् रूपं दधानं श्रिय ईप्सितास्पदं द्रक्ष्ये ममासन्नुषसः सूर्यदर्शनाः १४
अथावरूहः सपदीशयोरथात्प्रधानपुसोश्चरणं स्वलब्धये धिया धृतयोगिभिरप्यहं ध्रुवनमस्थ आभ्यां च सरवीन्वनो कसः १५
अप्याग्निमूले पतितस्य मे विष्णुः शिरस्थधास्यन्निजहस्तपकजम् दत्ताभयकालमुज्जगरहसाप्रो हे जितानां शरणौषिणां नृणां
१६ समर्हणयत्र निधाय कौशिकस्तथा बलिश्चापजगन्त्रये द्रुताम् यद्वा विहारे व्रजयोषितांश्वप्यस्य शनि सौगंधिकं गंध्यपासुदत्
१७ नमस्युपैष्यत्यरिबुद्धिमच्युतः कसस्य दूतः प्रहितोऽपि विश्वहृक् योऽतर्बहिश्चेत् स एतदीहितं क्षेत्रज्ञ इक्षत्यमलेन चक्षुषा
१८ अप्याग्निमूलेऽवहितं कृताजलिमामीक्षितोऽस्मिन्तमा द्रुयादृशा सपद्यपद्यस्तस्य सक्तं किलिषो वोढा मुदवीत विशाक उज्जि
तां १९ सुहृत्तमं ज्ञातिमनन्यदेवतं दोष्यां बहूनां परिरप्स्यतेऽथ माम् आत्माहितीर्था क्रियते तदेव मे बंधश्च कर्मात्मक उच्छुसि
त्यतः २० लब्धागसंगप्रणतकृताजलिमावक्ष्यतेऽकूरते तेत्युक्त्वाः तदा वयजन्मभूतो यद्वा यसां वैशदृतायोधिगमुष्यजन्म तत् २१

प्यहं कंसेन प्रहितः अतस्तस्य दूतः तथाऽपि मयि अरेरधमिति बुद्धिं न उपैष्यति न कूरिष्यतीत्यर्थः यतो विश्वहृकसर्वज्ञः अतो मम चेतसोऽतश्च बहिश्च यदी
हितं चेष्टितमेतत्क्षेत्रज्ञः अंतर्यामी नित्यज्ञानेनेक्षते अथंभावः चेतसो बहिरेव कसमनुवर्ते अंतस्तुकृष्णमेव तदेतदसौ हृदि स्थितो जानातीति यद्वा एत
स्य जगतः ईहितमिति १८ अपि यदि अधिमूले चरणोपांते अवहितं संयतं रूपाऽमृतेन आर्द्रयादृशामामीक्षिता द्रक्ष्यति तर्हि सपद्येव विनष्टाखिलकल्प
पः परामुदवोदा प्राप्स्यामीति १९ अथमापरिरप्स्यते आलिंगिष्यति यदा तदेवमेवात्मादेहः तीर्था क्रियते अतिरिचि करिष्यते उच्छुसिति श्ल
योभविष्यति अतो देहार्त् २० ततमोः तातेति तदा जन्मभूतः सफलजन्मानः अन्यथा तज्जन्मैव न भवतीत्याह महीयसेति महीयसां श्रीकृष्णो नयोना
हतः अमुष्यतस्य जंतोस्तज्जन्मधिकं २१

ननु सद्दरादिषु परिचयसम्भवाद्दशैर्नोवधर्मा कथमीप्सेसगच्छतः न आह नतस्येति द्युतित पियस्तद्विपरीतोः प्रिय सुहृत्तमोहिततमः तद्विपरीतो द्वेष्य एत
त्सर्वव्यतिरिक्तवपेक्ष्यदिति दयितादशौनसतीविसत्यम् तथाऽपि भक्तान् भजते तत्र यथापेक्षकास्तास्तथा भजते ये यथाप्रापयते तास्तथैव भजाम्यदिति
भगवद्ब्रूनात् अविषमत्वेऽपि भक्तेभ्य एव फलददातीत्यत्र दद्यात् यदत्स्वरदुम इति २२ यामयां जलि कश्चिद्यते तस्मिन् न वाजली गृहीतमांशु आसीनि
तमस्त्राभिर्भूषादिसंस्कृतानियेन तमांशु २३ सतु मार्गमपिनवेद तथाऽपि रथेन प्रास इति २४ अस्विलेर्लोकापाले किरीटेषु चतुष्टयमन्त्रा पादरेणो यस्य
तस्य क्षितिर्कोतुका निक्षिपेत्काररूपाणि २५ तद्दर्शनेन पञ्चाङ्गादग्नेन विवृद्ध सप्तमो यस्य स प्रेम्णा ऊर्ध्वानिरोमाणियस्य स अश्रुणा कलाभिलिषी
आकुने ईक्षणे यस्य सः अरस्त्वद्यभवप्लुत्यते पुपदेशु सौः कूरः अचेष्टत व्यलुवत् अहो इति दुर्लभताभावयन् २६ ननु किमर्थमेव व्यलुवत् नास्ति प्रेमस

नतस्य कश्चिद्दयित कृत्तमो नत्वापियो द्वेष्य उपेक्ष्य एव वा तथाऽपि भक्तान् भजते यथा तथा सत्वरदुमो यद्दुपाश्रितोऽर्थद २२
किवाऽग्रजो माऽवनतयदुत्तमं स्मयन् परिष्कज्य गृहीतमजली गृहप्रवेश्या भसमस्तसंस्कृतसप्रस्यते कसंस्कृतस्वर्धुषु २३
शीशकउवाच इति संचितयन्कृष्णशुक्लकतनयोऽध्वनि रथेन गोकुलप्राप्त सूर्यश्चास्तगिरिनृप २४ पदानितस्या रिव
ल्लोकपाला किरीटचतुष्टयमलपादरेणो ददर्श गोष्टे क्षितिर्कोतुका निविलक्षितान्यक्षयवाकेशाद्यै २५ तद्दर्शनाद्वा विवृत्त्यसप्त
य प्रेम्णा ऊर्ध्वरोमाऽश्रुकलाकुलेक्षण रथादवस्कद्यसतेष्वच शतप्रभोरमून्याघ्निरजास्यहो इति २६ देहभृतामियानयो द्विहा दभ
भियश्चतुश्च सदेशाद्यो हरलिङ्गदर्शनश्रवणादिभि २७ ददर्श कृष्णारामचक्रजोगोदोहनगतो पीतनीलांबरधरो शरद्वरुहेश
पी २८ किशोरोऽस्यामलभ्रुवोऽनीनिकेतो वृहद्भ्रुवोऽस्युरवो सुदरवरो बालहिरदविक्रमो २९ ध्वजवज्राकुशाभोजेऽश्विहृते रघिभि
र्ब्रह्म शोभयतो महात्मनो सावक्रोशस्मितसुणी ३० उदाररुचिराक्रीडोस्त्रग्विणो वनमालिनो पुण्यगधानुलिप्तागोस्त्रीती विरजवा
ससौ ३१ प्रधानपुरुषावाद्यो जगद्धेतुजगत्पती अवतीर्णो जगत्पथे स्वाशोनवलकेशवो ३२ दिशोविति मिरा राजन्कुर्वाणी प्रभयास्वया
यथामारकत शैलो रोप्यश्च कनकाचितो ३३

अमेफत्त्रे देश इत्याह देहघृतामिति दहभाजामेतावानेव पुरुषार्थ कसस्य सदेशादारभ्य हरेर्लिङ्गदर्शनश्रवणा
दिभिर्वोऽस्य कूरस्य वर्णित इति सदेश आद्यो यस्यार्थस्य सपावान कूरस्य जात इति वा २० नत कृष्णारामचददर्श गाव दुह्यतेऽस्मिन्निति गोदोहनतत्स्थानगतो प्राप्सौ
२८ २९ अनुक्रोशोऽलुक्रपातद्विहासितस्मितसुक्तमीक्षणययोस्त्री ३० उदाररुचिराक्रीडाययोस्त्री स्वग्विणोरत्नस्त्रग्विभलकृतो ३१ प्रधानभूतो पुरुषो प्रकृतिपुरुषा
सक्रीवाकृत अद्यो तदपिकृत जगद्धेतु जगत्पवजगत्पती विपरीतो वाचतुर्णापदानाहेतुहेतुमद्भावं जगत्पथे पृथिव्याभारापनयनाय स्वाशोन मूर्तिभेदेन वल
केशवो सती ३२ स्वप्रभया विगततिमिरादिश कुर्वाणी कनकाचितोऽस्य वर्णव्यासाविति सान्कारयो शैलसादृशयार्थमुक्तम् ३३

३४ भगवद्दर्शनाद्वादेनयद्वाप्यंतेनपर्याकुलेईक्षणोयस्यसः पुलकैराचितं व्याममंगंयस्यसः स्वारव्यानेअक्रूरोऽहंनमस्करोमीतिकथनेनाशक्रोत् ३५ अभिप्रेत्या
 क्रूरोऽयमेतदर्थमागतइति ज्ञात्वाकंसहननसामर्थ्यद्योतयन्निवरथांगेनचक्रेणांकितोयः पाणिस्तेनाभ्युपाकृष्यतिमालिंगितवान् ३६ पाणीअंजलिरूपेणसंह
 तावेवगृहीत्वा ३७ मधुपर्कएवाहीणंतस्मिन्वायदुचितमर्हणमाहरत् आनीयसमर्पितवानित्यर्थः ३८ ३९ ४० सत्कृतसंमानितम् निरनुग्रहेक्रूरे
 कथंकेनगकारेणस्थ जीवथेत्यर्थः सौनःपशुघातीसएवपालकोयेषामवीनांमेषाणांतइव तत्तुल्याइत्यर्थः ४१ निरनुग्रहतामाह योऽवधीदिति तोकान्
 तोकानि असत्तृप् असूनेवतर्पयतियः अतःखलः तस्यकंसस्यप्रजानाम् हे अक्रूरयेषांजीवनमात्रमपिदुर्लभतेषां वः किंनुकुशलविचारयामेति ४२ मधुर

रथात्तूर्णमवप्लुत्यसोऽक्रूरः स्नेहविह्वलः पपातचरणोपांतेदंडवद्रामकृष्णयोः ३४ भगवद्दर्शनाद्वाद्वाप्यंतेनपर्याकुलेक्षणः पुल
 काचित्तांगओल्लंठ्यात्स्वारव्यानेनाशकन्तृप ३५ भगवांस्तमभिप्रेत्यरथांगांकितपाणिना परिरेप्रेभ्युपाकृष्यप्रीतः प्रणतवत्स
 लः ३६ संकर्षणश्चप्रणतमुपगुह्यामहामनाः गृहीत्वापाणिनापाणीअनयत्सानुजोगृहम् ३७ पृष्ट्वाऽथस्वागततस्मैनिवेद्यच
 वरासनम् प्रक्षाल्यविधिवत्पादौमधुपर्कहणमाहरत् ३८ निवेद्यगात्रातिथयेसकत्वात्प्रांतमादृतः अन्नबहुगुणमध्यश्च
 दूयोपाहरद्विभुः ३९ तस्मैभुक्तवतेप्रीत्यारामः परमधर्मवित् सुखवासैर्गंधमाल्यैः परंप्रीतिव्यधात्सुनः ४० पप्रच्छसत्कृतं
 नंदः कथंस्थानिरनुग्रहे कंसजीवतिदाशाहसौनपालाइवावयः ४१ योऽवधीत्स्वस्वसुस्तोकान् क्रोशत्याअसुतुप्रखलः
 किंनुस्वित्तत्पजानावः कुशलविमृशामहे ४२ इत्थंस्मृतयावाचानंदेनकंसभाजितः अक्रूरः परिपृष्टेनजहावध्वपरिश्रमम् ४३
 इतिथीभागवतेमहापुराणेदशमस्कंधेअक्रूरागहननामअष्टत्रिंशत्तमोऽध्यायः ३८ श्रीकृष्णवाच
 रामकृष्णोरुमानितः लभेमनोरथान्सर्वान्पथियात्सचकारह १ किमलभ्यंभगवतिप्रसन्नेश्रीनिकेतने तथाऽपितत्पराजन्निहि
 षाळतिकिंचन २ सायतनाशनकृत्वाभगवान्देवकीसुतः सत्कृतवृत्तंकंसस्यपप्रच्छान्यच्चिकीर्षितम् ३ श्रीभगवानुवाच
 तातसौम्यागतः कच्चित्स्वागतप्रद्वमस्तवः अपिस्वज्ञातिबंधूनामनमीवमनामयम् ४ किंनुनःकुशलपृच्छेएधमानेकुलामयं
 कंसमातुलनास्थगस्वानानस्तत्प्रजासुच ५ यावाचाइत्थंसत्कृतः तथैववाचापरिपृष्टेनप्रश्नेनअध्वपरिश्रमंसंसारश्रमम् ४३ इतिदशमेटीका

यांअष्टत्रिंशत्तमोऽध्यायः ३८ नवत्रिंशोपुरीगच्छत्यच्युतेगोपिकोक्तयः अक्रूरेणाथकालिंद्याविष्णुलोकस्यदर्शनम् १ शक्तानांमनोरथाःसत्याभवतीति
 द्योतयन्नाह सुखोपविष्टइति रामकृष्णाभ्यामुक्तुअधिकमानितः १ २ ३ हेतात हैसौम्यस्वागतयथा तथाआगतः स्वज्ञातिबंधूनांस्वेसुहृदः ज्ञातयः
 सपिडाः बंधवः असपिडाः संबन्धिनः तेषामपि किमनमीवमपापमदुःखमितियावत् अनामयमारोग्यम् ४ एवंप्रश्नोऽपिभमनातिसंगतइत्याह किंचिति
 अंगहेअक्रूरपृच्छेपृच्छामि नः अस्माककुलस्यामयेरोगेनोमातुलइतिनामयस्तस्मिन् नः स्वानांज्ञातीनाम् तस्यप्रजासुच ५ ६५ ६५

अस्मत् अस्मिन्निमित्तवृत्तिर्न दुरवम् आर्ययो निरपराधयो यद्देतोर्य अहमेवहेतु तस्मात् ६ हेसौम्यस्नानावोदर्शनमद्यममसजातंतत् दिव्याभद्रम् ७
 माधव मधोर्वशज ८ य धनुर्मखच्छद्यासदेशोयस्य यदयचापूरादिभिर्घातनार्थम् अस्यकसस्यस्वजन्यकृष्णजन्यआनकदुहुभे सकाशात् ९
 किज्जत्तु विशेषणज्ञापयामासत् १० सोऽपिनंदोगोपान्समादिशात् तदेवदुर्शयति गृह्यतामित्यादिना गौरसः क्षीरादि उपायनानिष्ठतमवस्तुनि
 ११ रसान् घृतादीन् शब्दच्छलेनेदसूचयति अचिकित्सस्यरोगस्थचिकित्सायस्मान्दृश्यामइति क्षत्राक्षरसाऽधिकृतेनआधोषयत् सर्वतोघोषि
 तवान् १२ ताःकृष्णोक्तीकना गोप्य तत्तराअकुरमागतमुपश्रुत्येति १३ व्यथाङ्गिगाम्याहपचभि काश्चिदिति तेनअवणेनकृतोपोहृत्तापत्तेनय श्वास

अहोअस्यदभूद्रिपित्रोर्तृजिनमार्ययो यद्देतो पुत्रमरणयद्देतोर्वधनतयो ६ दिव्याऽद्यदर्शनस्नानामत्यव सौम्यकाक्षितम् सजा
 तवर्ण्यताताततवीगमनकारणम् ७ श्रीशकपवाच पृष्टोभगवतासर्वविणायामासमाधव वैरानुषधयद्दुषुवस्तुदेववधोघमम्
 ८ यत्सदेशोयर्थादत संप्रपित स्वयम् यदुक्तनारदेनास्यस्वजन्यानुकदुहुभे ९ शुक्लाःकुरवच कृष्णोवलक्ष्यपरवीरहा प्रह
 स्यनदपितरसजादिषुकिज्जत्तु १० गोपान्समादिशात्सोऽपिगृह्यतासर्वगौरसः उपायनानिगृह्णीध्वंयुज्यताशकटानिच ११ यास्या
 म श्वोमधुपुरीदास्यामान्पतेरसान् द्रक्ष्याम सुमहत्पवयातिजोनपदा किल एवमाधोषयत्क्षत्रानदगोप स्वगोकुले १२ गोप्य
 तास्तदुपश्रुत्यवधुषुर्व्यथिताभृशम् रामकृष्णोपुरीनेतुमकुरव्रजमागतम् १३ काश्चित्कृतत्हृत्तापश्वासम्भानपुरवश्रिय स्वस
 इकृलवलयकेशय्यश्चकाश्चन १४ अन्याश्चतदनुध्याननिवृत्ताशोपवृत्तये नाभ्यजानन्निमलोकमात्मलोकगताइव १५ स्मरत्य
 शोपरा शौरिरनुरागस्मितेरिता त्दिस्पृशश्चिपदागिर समुमुहु स्त्रिय १६ गतिकललितान्चेष्टास्त्रिगहासावलोकनम् शोका
 पदानिनमोणिप्रोहामचरितानिच १७ चित्तपत्न्योमुकुदस्थलीलावैरहकातरा समेता सधश प्रोचुरशुभुरयोऽच्युताशया १८
 गोप्यञ्जु अहोविधातस्तवनकचिदूपासयोज्यमैत्र्याप्रणयेनदेहिने ताश्वाकृतायोन्वियुनक्ष्यपायैकविक्रीडितेऽ
 भेकचेष्टितयथा १९

स्तेनस्नानासुस्वभीर्यासाता वधुवृरितिदुकूलानिचचलयानिचकेशग्रथयश्च स्वसतोदुकूलादयोयासातयाभृता काश्चनवधु
 वृरिति १४ तस्यश्रीकृष्णस्यानुध्यानेननिवृत्ताअशेषाश्चकुरादिवृत्तयोयासाता इमलोकदेहमपि न्जानतिस्म मुक्ताइवेति १५ अपरा स्त्रिय शौरे गि
 रः स्मरत्य समुमुहु कश्चसूता अक्षरारोणयत्स्मितनेनईरिता त्दिस्पृशतीतिहृदिस्पृशःमनोज्ञा चित्राणिपदानियासुताः १६ १७ विरहेणकातरा विद्वत्प्र
 अच्युतेआशयाश्चयामाताः १८ कृष्णसुगतिविधायवियदृयतीतिविधानारमत्येकमाक्रोशत्यआहु अहोइति येत्याहिताचरणेनप्रणयेनस्नेहेनच अक
 तयोन्अप्राप्तभोगानपितान् वियुनक्षि वियोजयसि तस्मान्तवदया वादिशोऽपित्त्वमित्याहु अपार्थकमिति १९

विगर्हितं तं वेदं कर्मैत्याहुः यस्त्वामिति शोकमपनुदतीति शोकापनोदः सचासौस्मितलेशश्च गूढहासः तेन संदंरं सुकुंदस्य वचं संकृतं प्रदर्शयन् पुनस्तस्य पारोक्ष्यमदृश्यतां करोषि अतस्त्वयकृतं कर्म असाधु निघमित्यर्थः २० किंच दत्तापहारित्वेनाति क्रूरस्त्वमित्याहुः अक्रूरस्त्वमिति नत्वक्रूरो हरति नाहमिति चेदत आहुः अक्रूरसमारव्य येति नत्येवं कर्तुमन्यः प्रभवति अतो नामांतरेण स्याद्भुवंत्वमेवागतौ ऽसि कृष्णाहरामिनयुष्मच्चक्षुरिति चेत्तयेन त्वदृत्तेन चक्षुषा मधुद्विष एकदेशेनेत्रवक्रादौ त्वदीयं समग्रसृष्टिर्नैपुण्यमद्राक्ष्य दृष्टव्यो वयंतच्चक्षुः अयंभावः मम सर्वैरहस्यमाभिर्ज्ञातमित्यमर्षेणैव कृष्णां वियोजयन् नस्मानधीकरोषीति च २१ विधातारं विहाय परस्य रमूचुः ननंदसूनु रिति वतैति रवेदे क्षणभंगमस्थिरं सौत्तदंयस्यसः गृहादीन्विहाय अद्वासाक्षात्तस्यैव दास्यसुपागताः स्वकृतातुराः तत्कृतेनैव स्मितादिना परवशा अपिनः अस्मान्न समीक्षते नवनवंप्रियंयस्यसः अतएनं निवारयामइति भावः २२ सैर्ष्यमूचुः सुखं प्रभातेति व्रजस्पतेः शो कृष्णास्य पुरवंपास्यति आदरेण द्रुक्ष्यं ति कथं भूतम् अपांगेननेत्रप्रांतेन उल्ललितमुज्जृम्भितम् स्मितमेवासवोरसोयस्मिन्तत् यद्वा अपांगो ललितस्थितेनासवरूपं यन्चुरखम् तत्तश्च पानं सुरच्यमेव

यस्त्वं प्रदर्शयसि तं कुंतलावृतं सुकुंदं वलं संकृपोलमुन्नसम् शोकापनोदस्मितलेशं संदंस्क्रोषि पारोक्ष्यमसाधुते कृतम् २० क्रूर स्त्वमक्रूरसमारव्ययास्य नश्चक्षुर्हि दत्तं हरसे वता जवत् येनैकदेशे ऽखिलसर्गसौष्टवं त्वदीयमद्राक्ष्यवयं मधुद्विषः २१ ननंदसूनुः क्षणभंगसौत्तदः समीक्षते नः स्वकृतातुरावत विहाय गेहान् स्वजनात्सुतान्पती स्तद्दास्यमद्वापगतानवाप्रियः २२ सुखं प्रभातार जनीयमाशिशः सत्यावभूवुः पुरयोषिताधुवम् याः संप्रविष्टस्य सुखं व्रजस्पतेः पास्यत्यपांगो ललितं स्मितासवम् २३ तासां सुकुंदो मधुमंजुभाषितैर्गृहीतचित्तः परवान्मनस्यपि कथं पुनर्नः प्रतियास्यते बलाग्राम्याः सलज्जस्मितविभ्रमैर्धमन् २४ अद्य भुवं तत्र दृशो भविष्यते दाशाहं भोजाधकृष्टिासात्वताम् महोत्सवः श्रीरमणं गुणास्पदं द्रुक्ष्यति ये चाध्वनिदेवकी सुतम् २५ मैत द्विधस्याकरुणस्य नाम भूदक्रूर इत्येतदतीवदारुणः यो ऽसावनाश्वास्य सुदुःखितं जनप्रियात्प्रियनेष्यति पारमध्वनः २६

संभावयंति २३ ननु द्वित्रीणि दिनानि तथा भवतु नाम तथा ऽप्यस्मत्स्नेहाकृष्टः पित्रादिभिश्च परावर्तितः आगमिष्यतीत्याशंक्याहुः हे अबलास्तासां मधु वन्मंजुभाषितैर्वशीकृतचित्तस्तथातासां सलज्जस्मितैर्विभ्रमैर्धमन् परवान्पित्रादिपरतंत्रोपि यद्वा व्रजे परे अन्ये बंधवः संतियस्य तथा मनस्वी धी रोः पित्राम्याः अविदग्धानः कथं प्रतियास्यते प्रलोष्यते न कथंचिदित्यर्थः २४ किंचास्मदुत्सवभाजो ऽन्यएवाद्यभविष्यतीत्याहुः अद्येति तत्रपुरेदा शाहं दीनां दृशाः दृष्टेर्महानुत्सवो भविष्यते भविष्यति ये देवकीकृतं द्रुक्ष्यंति तथा ये चो ध्वनिगच्छंतं द्रुक्ष्यंति तेषामपि दृशो भविष्यतीति यद्वा दृश इति द्वि तीया तेषां दृशोनेत्राणि महोत्सवो भविष्यते प्राप्स्यति प्राप्स्यर्थस्य भवते रात्पनेपदित्वात् २५ अक्रूरं शपंत्य आहुः मैतद्विधस्येति एषाविधाविधानं कर्म यस्य अतएव निष्कपस्य अक्रूर इति शोभनं नाममाभूत् तत्र हेतुः अतीवदारुण इत्यादि प्रियात्प्राणादिप्रियतरकृष्णामध्वनः पारमस्य दृगगोचरत्वादिति दूरदेशं नेष्यति २६

अहोधिगस्यजोवितमित्याहु अनार्द्रधीरिति अनार्द्राकठिनाधार्येस्पस तावदेवहृणोरथमधिक्रुद अम्याविनयमालस्यस्थविरैश्चोपेक्षिततेनभिसरित
 वतइत्यर्थः किंच देवचैति अत्यभावाः यदिदेवमस्माकमनुकूलं भवेत्तर्हि विधौ कश्चिदेषामध्ये प्रतिहन्येत अकस्मात्त्वज्यपातो भवत् अन्यहाकिंचिदनिष्ट
 स्यात् नतुतत् किंचिदस्तीति २७ परस्परसमन्यसाहसमधिक्रुत्त्याहु निवारयामइति अकरिष्यन् करिष्यति निषिषाद्दुस्त्यजात् मुकुदसगात् वि
 ध्वंसितानि विनियोजितानि अतएवदीनानि चेतसिषासाम् एवधूतानामस्माकनमृत्योरपि भयमित्यर्थ २८ इतोऽपि कारणादवश्यसाहसमेवावलव
 नीयमित्याहु हेगोप्य यस्यललितस्मितचवल्गुमंत्रलीलाऽवलोकपरिरभणरासगोष्ठ्याय नीता स्मन क्षणभिवक्षणदाविनातगोप्य कथन्वतितरेमतमोदुर
 रात्रय क्षणभिवनीता तममुकृष्णाधिनादुरतंतम विरहदु स्वकथनुअतितरेम नकथंचिदित्यर्थ २९ किंच आस्त्रातावत्तमोऽतितरणजीवनमेवकथस्या

अनार्द्रधीरेषसमास्थितोरयतमन्वमीचत्तरयतिदुर्मदा गोपाअनोभि स्थविरैरुपेक्षितुर्देवंचनोऽद्यप्रतिकूलमीहते २७ निवारया
 म समुपेक्षमाधवकिनोऽकरिष्यन्कुलवृद्धसाधवा मुकुदसगान्निमिषाद्दुस्त्यजाद्देवेनविध्वंसितदीनचेतसाम् २८ यस्थानु
 रागललितस्मितचवल्गुमंत्रलीलाऽवलोकपरिरभणरासगोष्ठ्याय नीता स्मन क्षणभिवक्षणदाविनातगोप्य कथन्वतितरेमतमोदुर
 तम् २९ योऽह्म क्षयेऽजमनतसख परीतो गोपैर्विशान्स्वररजश्चुरितालकस्वकू वेणुक्षणन्स्मितकटाक्षनिरीक्षणनचित्तक्षिणो
 त्यमुमृतेनुकथभवेम ३० श्रीशुकउवाच एवंश्रुवाणाविरहातुराभृशज्ञज स्त्रिय कृष्णविषक्तमानसा विसृज्यलज्जा
 क्रुद्धु स्मस्रस्वरगोविददामोदरमाधवेति ३१ स्त्रीणामेवरुदनीनामुदिते सवित्तयय अक्रूरश्चोदयामासकृतमैत्रादिकोरथम्
 ३२ गोपास्तमन्वसञ्जतनदाद्या शरुदेस्तत आदायोपायनभूरिकुभान्गोरससृष्टान् ३३ गोप्यश्चदयितकृष्णामनुव्रज्यातुरजि
 ता प्रत्यादेशभगवत् काक्षत्यश्चानतस्थिरे ३४ तास्तथातप्यतीर्षस्थिस्वप्रस्थानेयदूत्तम साल्यामाससपेमैरायास्यइतिदौत्यकै
 ३५ यावदाळस्यतकतुयावद्रणुरयस्यच अनुप्रस्थापितात्यानोलेख्यानीवोपलाक्षिता ३६ तानिराशानिवर्तुर्गोविदरिनिवर्तने
 विशोकाअहनीनिन्युगाधिन्य प्रियचेष्टितम् ३७

दित्याहु परति अह्म ष्येदिनावसानेस्वररजोभि छुरिताधूसराअलका रजश्चयस्यम क्रज
 विशान्स्मितेनपत्कराक्षनिरीक्षणतेनन चित्तक्षिणोति हरति भयुकृष्णाविनाकथभवेम जीवेम ३० कृष्णविषक्तानिमानसानियासाम् सुस्वरमुच्चै ३१ क्रूरम
 क्रूरत श्रुत्वाकसकसनिषूदन गोपीमनोरथाराम सराम स्वपुरण्यो स्त्रीणाभिति ताअनादत्यकृतमैत्रादिक मैत्रभिचदेवतसध्योपासनतदादिकर्मकृतयेन
 स ३२ अन्वसञ्जत अन्वगच्छन् ३३ अनुरजिता परावृत्यनिरीक्षणादिभि किंचिदानदिता प्रत्यादेशप्रत्यारथानम् ३४ तप्यतीः सतप्यमाना आयास्येपीध
 मागमिष्यामीति दूतवाक्यैः ३५ कृष्णामनुप्रस्थापिता आत्मानश्चिन्ताविषाभिस्ता लेख्यमयपुत्तिकाइवनिश्चला ३६ ३७ ३८ ३९

३८ वृक्षाणांखंडं समूहमुपव्रज्य ३९ शत्रुभ्यः शंकितः सन् रथोपरि निवेश्य ४० ब्रह्मवेदं जपन् क्लेमो बालो कृतो मल्लादिति शंकितचेतसो अक्रुराय जले रूपमत्या
 श्रयं व्यदर्शयत् ४१ ४२ ४३ सिद्धादिभिः स्तूयमानम् ४४ सहस्रशिरांसि यस्य तम् सहस्रफणासु भौलथो यस्य सतीति तथा तम् नीले अंबरे यस्य तम्
 विसवत् कमलनालवत् श्वेतशृंगैः शिरवैरेः श्वेतकैलासमिव स्थितम् ४५ तस्योत्सारे कुंडलीकृतदेहाद्देविलोक्ये त्येकादशेन श्लोकेनान्वयः ४६ शोभने श्रुवो
 यस्य उन्नतानासिका यस्य तच्च तच्च शोभनौकपोलौ यस्य अरुणोऽधरो यस्य तच्च तच्च ४७ तुंगो अंसो यस्य उरस्थले श्रीर्यस्य तच्च तच्च वलिमत्पल्लवोदरं वलयः

भगवानपि संप्राप्तो रामाक्रुरयुतो नृप रथेन वायुवेगेन कालिं दीमघनाशिनीम् ३८ तत्रोपस्पृश्य पानीयं पीत्वा मृष्टमणिप्रभम् वृक्षस्वं
 उमुपव्रज्य सरासोरथमाविशत् ३९ अक्रुरस्त्वावुपामंत्र्य निवेश्य च रथोपरि कालिं द्याद्गदमागत्य स्नानं विधिवदाचरत् ४० निम
 ज्ज्यतस्मिन्सलिले जपन् ब्रह्मसनातनम् तावेव ददृशोऽक्रुरोऽस्य कृष्णोऽसमन्वितो ४१ तौरथस्थो कथमिह कृतावानकदुर्धमैः
 तर्हि स्विस्म्यदनेनस्तदत्युन्मज्ज्यत्यचष्टसः ४२ तत्रापि च यथापूर्वमासीनो पुनरेव सः न्यमज्ज हर्षान् यन्मेषा किंसलिलेतयाः ४३
 भूयस्तत्रापि सोऽद्राक्षीत् स्तूयमानमहीश्वरम् सिद्धचारणगंधर्वैरुत्तरेऽनंतकंधरैः ४४ सहस्रशिरसदेवं सहस्रफणमौलिनम्
 नीलांबरबिसश्वेतशृंगैः श्वेतमिव स्थितम् ४५ तस्योत्सारे घनश्यामपीतकौशेयवाससम् पुरुषं चतुर्भुजं ज्ञातपद्मपत्रारुणेक्षणम्
 ४६ चारुपसन्नवदनं चारुहासनिरीक्षणम् स्रग्भ्रून्संचारुकुण्डलकपोलारुणाधरम् ४७ प्रलंबभीवरभुजं तुंगासोरस्थलश्रियम्
 कंबुकंठनिम्ननाभिवलिमल्लवोदरम् ४८ बृहत्कटितरश्रोणिकरभोरुहूपां न्वितम् चारुजानुयुगं चारुजघायुगलसंयुतम्
 ४९ तुंगुल्फारुणनखत्रातदीधितिभिर्वृतम् नदीगुल्यगुष्टदलैर्विलसत्पादपंकजम् ५० स्रग्हाहमणिप्रातकिरीटकरकागदैः
 कटिसूत्रब्रह्मसूत्रहारनूपुरकुंडलैः ५१ त्राजमानपद्मकरशरवचक्रगदाधरम् श्रीवत्सवक्षसंभोजल्लोस्तुभवनमालिनम्
 ५२ सनदनदप्रमुखैः पाषाणैः सनकादिभिः सुरैश्चैव ब्रह्मरुद्राद्यैर्नवभिश्चैव द्विजोत्तमैः ५३ प्रह्लादनारदवसुप्रमुखैर्वैभोगवती
 तमैः स्तूयमानपृथग्भावेर्वचोभिरमलात्मभिः ५४

तिर्यकुनिम्नारेखायस्य संतितहलिमत्तच्च तत्सल्लवचत् अश्वत्थदलसदृशमुदरं यस्य तम् ४८ क
 टितरं च श्रोणिश्च करभासदृशमूरुद्वयं च बृहच्च तत्कटितरश्रोणिकरभोरुद्वयं च तेनान्वितम् यद्वा बृहच्चोत्कटितरश्रोणिभ्यां करभोरुद्वयेन चान्वितम् ४९ तुंगोर्द
 षडुन्नतो गुल्फो अरुणनखत्राताश्वेषादीधितिभिः तथा नवाः कोमला अगुल्यः अगुल्योऽथ तान्येन दलानितैश्च विलसच्छोभमानं पादपंकजं यस्य तम् ५० महाहो
 मणिप्रातायेषु तैः किरीटादिभिः ५१ ५२ पृथक्पृथक्पायोऽभिप्रायो येषां तैस्तत्रपाषाणैः स्वाभितिस्तूयमानम् सनकादिभिर्वैभेति ब्रह्माद्यैर्भहेश्वर इति मरीच्या
 दिभिर्द्विजोत्तमैः परः प्रजापतिरिति ५३ वक्ररुपरिचरः प्रह्लादनारदवसवः प्रसुरवासुरव्यायेषां तैः परदैवतमित्येव श्रेष्ठैर्वचोभिः पृथक्भावेर्वचोभिरिति वा ५४

विद्याविद्येजीवानामुक्तिमयुक्तिहेतूमाया तयोः कारणम् शक्तिर्द्वारिनी सवित्ज्ञानमाभिरन्याभिश्चनिषेवितम् ५५ बिलोक्यसुभृशप्रीत अस्यत्कृष्णोऽसावेवधृतः पर
 रमेश्वरइतिज्ञानेति ५६ ५७ इतिदशमेटीकायामेकोनचत्वारिंशोऽध्याय ३९ चत्वारिंशोततोऽङ्कुर कृष्णमत्तेश्वरेश्वरम् प्रणम्यमत्तयातुष्टससुणारु
 वाभेदतः १ श्रीकृष्णप्रणमति नतोऽस्मीति हेकृष्णत्वात्नतोऽस्मित्वमस्मत्पितृव्य कृतोमाधालनतोऽसितचाह आद्यपुरुषमव्ययचानादिनिधनमित्यर्थ कृ
 तएतत् अखिलहेतूनाहेतुम् सतुनारायणोनाहमितिचेत् नारायणत्वाकिनारायणइतिमास्तीपिकाचसुति सत्वमवेत्याह यन्नाभिजातादिति यतोब्रह्मण १
 अखिलहेतुहेतुत्वप्रपचयति सूरितिस्वस्यादिरहकार अजामायातस्याआदिः पुरुषः एतेयेजगतोहेतवस्तेसर्वैतवअगभृता अगात्श्रीमूर्तेर्धृता उपसर्जनधृता
 वा २ नन्विति स्तुतिः क्यक्रियते अहमेवान्यतउत्पन्नस्तत्परतचश्वेन्याशक्यतवेषामाया तत्सारमार्थ्यतुनकोऽपिवेदेत्याह नैतइति एतेअजाआदिर्येषांतेआत्मन
 स्तेस्वरूपनविदु अनात्मतयाजडत्वेनकारणेन जडत्वेहेतु गृहीता प्रत्यक्षादिभिर्दृष्टा नत्कजडोदृष्टोचरइतिभाव ननुजडार्थमाजानतुजीवरक्तज्ञास्यतीत्य

विद्यापुष्ट्यागिराकात्वाकीर्त्यातुह्येलयोज्जया विद्ययाऽविद्ययाशक्त्यामाययाचनिषेवितम् ५५ बिलोक्यसुभृशप्रीतोभक्त्या
 परमयायुत त्व्यत्तनूरुहोभावपरिक्रिन्नात्मलोचन ५६ गिरागद्दयाऽस्तोपीत्सन्त्वमालव्यसात्वत प्रणम्यमुर्धाऽवहित
 कृतंजलिपुर शनै ५७ इतिश्रीभाग० महा० दश० अङ्कुरप्रतिघानोक्तानचत्वारिंशोऽध्याय ३९ अङ्कुरउवाच
 नतोऽस्म्यहेत्वाऽखिलहेतुहेतुनारायणपुरुषमाद्यमव्ययम् यन्नाभिजातादूरुविदकोशाहुस्माऽविरासीद्यतएषलोके १ भूस्तो
 यमग्नि पवन स्वमादिर्महानजादिर्मनइद्रियाणि सर्वेद्रियार्थाविवृधाश्चसयुंयेहतवस्तेजगतोऽगभृता २ नैतस्यरूपविदुरा
 वनस्तेह्यजादयोऽनात्मतयागृहीता अजाऽनुकद् सगुणैरजायारुणात्परवेदनुतेस्वरूपम् ३ त्वीयोगिनोयजुत्सुह्यमहापि
 रुपमीश्वरम् साध्यात्मसाधिभूतचसाधिदेवचसाधिव ४ त्रय्याचविद्ययाकेचित्सावेतानिकादिजा यजतेधिततेयजनेनारु
 पामरास्वयधा ५ तआह अजइति सअजोब्रह्माअपिअजायागुणैरनुकद् आवृत गुणातीततेस्वरूपनवेद अन्यकृतोज्ञास्यतीति यदा प्रकृत्यादय आत्मन् सरु

पतवस्वरूपचनविदु जडत्वादेकजीवस्तुतानात्मनचवेतिनयुनस्तस्वरूपमिति यथाकहसगुह्यो देहोऽसरोऽक्षामनयोऽमृतपात्रानात्मानमन्यचविदुः परयत् सर्वपुमा
 न्वेदगुणाश्चतज्ज्ञानवेदसर्वज्ञमनतमीडेइति ३ ननुयदिकेऽपिनजानतिकथतर्हि ससारनिवृत्तिजीवानामित्याशक्यसाक्षाद्गोचरत्वेऽपियेनकेनापिसार्गेणभजतात्वग
 न्याऽसीत्याह लायोगिनइति हेरण्यगर्मादयोऽध्यात्माधिभूताधिदेवसाक्षिणमहापुरुषतदतयामोश्वरनियतारचयजति ६ तदेवसारव्ययोगीएकीकृत्योक्तौत्रयीमार्गिक
 र्मज्ञानभेदेनदर्शयति त्रय्याचतिस्त्रोक्तद्वयेनवेतानिका कर्मयोगिन त्वावेत्वामेवयजतेननुतेद्रवस्ववाद्यादीन्यजते ननुमामिति अतआह नानाक्त्रहस्त्रादीभिरु
 पाणियेषातेयेअमरासौषामान्ययानान्नात्वामेवयजतइति अयमाव एद्रवारुणादिसूक्तेरिद्रादय सर्वेश्वर्यणप्रकाशयते नचसर्वेश्वराचहव सभवतिअतोनामभेदे
 नत्वामेवयजतइति तयाचसुतिः सप्रथम सप्रकृतिर्विश्वकर्मासप्रथमोभिचानरुणोऽग्नि सप्रथमोवृहस्पतिश्चिकित्वात् तस्माद्रद्रायइविराजुहोतीति ५ ५७

ज्ञानयज्ञेनसमाधिना ६ सांख्ययोगत्रयामार्गाउक्ताः वैष्णवशैवमार्गावाह द्वयेन अन्येचेति संस्कृतात्मानः वैष्णवशैवदीक्षयादीक्षिताः संतः ते स्वयाभिहितेनपंच
 मात्रविधिनात्तन्मयाः तन्मयत्वेनात्मानंचिंतयंतः त्वदेकप्रधाना इति वा वासुदेवसंकर्षणप्रद्युम्नानिरुद्धभेदेन बहुमूर्तिनारायण रूपेणैकमूर्तिकंचत्वामेवयजति
 ७ ब्रह्माचार्यविभेदेनेति नानाभेदपाशुपतादिमार्गेण च येऽपि कद्रदेवताभक्तास्तेऽपि त्वामेवयजंतीत्याह सर्वएवति हे सर्वदेवमय नन्वेते परस्परदेवताः
 धिषेपकलहव्याकुलचित्ताः कथमेकमेवयजतीत्युच्यतेतत्राह यद्यप्यन्यधिय इति बुद्धिमात्रभेदो न वस्तुभेद इत्यर्थः ९ तस्मात्सर्वमार्गास्त्वस्येवपर्यवस्यतीति
 सदृशांतमाह यथेति अद्रेः सकाशात्सर्वतः प्रभवति यानद्यः ताः पुनः पर्जन्येनापूरिता बहुस्त्रोतसः सत्यः सर्वतः सिंधुमेवविशंति यथा तद्देवागतयोमार्गा अंततस्त्वा
 मेवविशंतीति १० अत्रहेतुमाह सत्त्वमितिभवतः शक्तिर्याप्रकृतिः तस्याः सत्त्वादयोगुणाः अतः प्राकृताः प्रकृतिकार्योपाधयो ब्रह्मपर्यंताः स्थावरादयो जीवाः

एकेत्याऽखिलकर्माणि सन्यस्योपशमंगताः ज्ञानिनो ज्ञानयज्ञेनयजंति ज्ञानविग्रहम् ६ अन्येचसंस्कृतात्मानो विधिनाऽभिहिते
 नते यजंति त्वत्त्रयास्त्वा वै बहुमूर्त्येकमूर्तिकम् ७ त्वामेवान्ये शिवोक्तेन मार्गेण शिवरूपिणम् ब्रह्माचार्यविभेदेन भगवान्स
 मुपासते च सर्वएवयजंति त्वासर्वदेवमयेश्वरम् येऽप्यन्यदेवताभक्ता यद्यन्यधियः प्रभो ९ यथाद्रिप्रभवानद्यः पजन्त्यापू
 रिताः प्रभो विशंति सर्वतः सिंधुं न हृत्वा गतयोऽततः १० सत्त्वरजस्तम इति भवतः प्रकृतेर्गुणाः तेषु हि प्राकृताः प्रोता आद्ब्रह्म
 स्थावरादयः ११ तुभ्यं न मरुतेऽस्त्वविषक्तदृष्टये सर्वात्मने सर्वाधियांचसाक्षिणे गुणप्रवाहोऽयमविद्ययाकृतः प्रवर्तते देवनृतिर्यगा
 त्सम् १२ अग्निर्मुखवतेऽवनिरधिरीक्षणं सूयो न भो नाभिरथो दिशः श्रुतिः द्यौः कसुरेद्रास्तव बाहवोऽर्णवाः कुक्षिर्मरुत्पाणबलं प्र
 कल्पितम् १३ रोमाणि वृक्षोषधयः शिशोरुहामेघाः परस्यास्थिनरवानितेऽद्रयः निषेणरात्र्यहनी प्रजापतिर्मदुस्तवृष्टिस्तववीर्य
 मिष्यते १४

स्वोपाधिद्वारातेषुगुणेषु प्रोताः प्रविष्टाः तेचप्रकृतौसाचत्वयीति अतः क्रमेण उपाधिलयात्सर्वेऽपि त्वामेवविशंतीति यद्वा भवतः प्रकृतेर्गुणे
 पुप्रोताः ब्रह्मादयो भवद्वातिरिक्तानसंति अतस्त्वमेवसर्वदेवमय इति ११ ननु भवतः प्रकृतेरिति वदन्ममापि प्रकृतिसंबंधं ब्रवीषि ततश्चतेषाममचकोविशेषः
 स्थादित्याशक्यविशेषमाह तुभ्यमिति अविषक्तदृष्टये अलिमबुद्धये कुतः सर्वात्मने स्वव्यतिरिक्ताभावादविषक्तदृष्टित्वमित्यर्थः किंच सर्वाधियांसाक्षिणे सर्वबुद्धि
 साक्षित्वान्नक्वापि बुद्धिलेप इत्यर्थः इतरेतुसंसरंतीत्याह गुणप्रवाह इति देवनृतिर्यंच आत्मानो येषांतेषु देवादिशरीराभिमानिष्वित्यर्थः अविद्याकृतोऽयंगुण
 प्रवाहः प्रवर्तते अतो महान् विशेष इत्यर्थः १२ सर्वात्मन इत्यनेनोक्तसगुणंस्तौति अग्निर्मुखमिति द्वाभ्याम् अग्न्यादीन नूद्येश्वरावयवताविधीयते योऽयम
 ग्निसतुतवसुरसमित्यादिवचनव्यक्त्या ईक्षणंचक्षुःश्रुतिः श्रवणेन्द्रियं कसूद्धां प्राणश्चवलंचतत् १३ अद्रयः परस्यतेऽस्थिनरवानि १४ ७ ७

५

नकेवलमेतवत् किन्तु सर्वोऽप्ययमपचस्त्वद्वपवधुतामेति वदन्नेवंसत्यपिमपचस्यषड्जन्मादयोविकारास्त्वयिनप्रमज्जते तस्यत्वपिकल्पितत्वादित्याह स्व
 योति अव्ययात्मनिपुरुषेषुर्षोऽकादय सजिहते पचतेति हे अव्ययात्मन् इति वा कथयतेत्वधि मनोमयेमन प्रधानेमनोवृत्तिव्यगेदृश्यते त्वग्र्यपापुऽग्रामनसै
 वानुदृष्यमित्यादिश्रुते जलेययाजलोकस सूक्ष्मपाप्यदराशय यथाचउदुवरात केसरैषुमशका परस्परवार्त्तानभिज्ञाएवमनतानिब्रह्माहानित्यसिच
 रतीत्यर्थ १५ तस्मादेवमृततपस्वरूपदुरवगाहमिति त्वद्वतारकथाऽमृतमेवसत सेवतइत्याह यानियानीति आमशापरिस्मार्जितासुकुयेषाते १६ अतः
 स्वयमप्यवतारान्नमस्यति नयइति हवशीर्षो हयशीवायमधुकेठमयोमृत्यवेहत्रे १७ अकूपारायतूमायक्षित्युद्धारोविहारायस्यतस्मै १८ १९ धृगुणा

स्वयमप्ययात्मनिपुरुषेषुप्रकल्पितालोक सपालावहजीवसकुला यथाजलेसजिहतेजलोकसोऽप्युदुधरेवामशकामनोमये १५ या
 नियानीहृरूपाणिक्लीढनाथविभाषिहि तैरामृष्टशुचोलोकामुद्गागायतितेयशा १६ नम कारणमत्स्यायप्रलयाल्पिचरायच
 हयशीर्षेणमस्तुभ्यमधुकेठममृत्यवे १७ अकूपारायतूदतेनमामदरधारिणे क्षित्युद्धारविहारायनम सूकुरमूर्त्तये १८ नमस्तेऽ
 इतसिहायसाधुलोकमयापह वामनायनमस्तुभ्यंक्रान्तिभुवनायच १९ नमोभृगुणापतयेहससुत्रवनच्छिदे नमस्तेरधुवर्थाय
 रावणातेकरायच २० नमस्तेवासुदेवायनम संकषणायच प्रद्युम्नायानिरु द्वार्येसात्वतापतयेनम २१ नमोबुद्धायशुद्धाय
 दैत्यदानवमोहिने स्नेच्छपायक्षत्रहन्त्रेनमस्तेकल्किरूपिणे २२ भगवन्जीवलोकोऽयमोहितस्तवमायया अहममेत्यस
 हाहाभ्याम्यतेकमवत्यस २३ अहचात्मात्मजागारदारार्थस्वजनादिषु भ्रमामिस्वप्नकल्पेषुमुद सत्यधियाविषो २४ अति
 लानात्मदु र्वेषुविपर्ययमतिर्हम् हृदयामस्तमाविष्टानजानेत्वात्मन प्रियम् २५ यथाऽबुधोजलहित्वाप्रतिच्छन्नतदुद्भवे
 अभ्येतिभृगुत्वावेतदहत्वाऽहंपराङ्मुख २६ नोत्सहेऽहंरूपणधी कामकर्महतमन रोद्भुप्रमाथिभिश्चाक्षेहिपमाणमितस्तत

पतयेपरप्रममाय २० सकर्षणमम् चतुर्व्यूहरूपेणप्रणमति नमस्तेवास्तुदेवायेति २१ २२ एवस्तुलावधमोक्षमार्यायितुमाह भगवन्निति असतिदेहा
 दीमाह आयहोयस्वसः असव्याहोमहोययेतिवा २३ नकेवलमयलोक अहमपितर्थेवेत्याह अहचेति २४ मूढत्वमेवप्रकटयतिविपर्ययमतिरिति आनि
 सेकर्मफलेनित्यमितिअनात्मनिदेहे आत्योतदु र्वरूपेगृहादींस्वरूपमितिविपरीतमतिरित्यर्थ हृदयेसुस्वरदुःखादिषुआरभतेकीडतीतितयास ननुदुरवेकु
 तोरतित्तत्राह तमोविष्ट तमसाच्याम आत्मन प्रियमेमास्पदत्तानजानइत्यर्थ २५ तदेवसरयातमाह ययेति तस्माज्जलाद्भुवनितृणानितैस्तथा माया
 छन्नत्वात्माहहित्वापराङ्मुखोदेहाभियुखोवर्त्तइति २६ नन्वेवजानत कुताविषयाभिसुखतातत्राह नोत्सहेइति रूपणावासनायुक्ताधीर्षस्यस
 प्रताप्यकामकर्मभ्याहतक्षप्रितमिद्विषेभ्यचलिभि विषयसयुक्तेरनस्ततआरुप्यमाणमनोरोद्भुनियमायतुनशक्रोमीति २७ २८ २९

तदेवमस्यत्रोयः सोऽहं तवाधिमुपगतः शरणं प्राप्तः नन्विद्विष्य परतंत्रस्यैतदपिकृतः तत्राह तच्चापीति हे ईश अंतर्गामिन् त्वदं द्र्युपगमनं चासतां दुरापं अतो भव-
तोऽनुग्रह एवेत्यहं मन्ये अनुग्रहे सतीति वा ननु सतां सेवया इदं भवतीति किं मदनुग्रहेणेत्यत आह पुंस इति जीवस्य संसारस्यापवर्गः समाप्तिर्यदा तत्कृपया भवे-
त्समावनास्पदं भवति हे अज्ञानो भवतां सदुपासनासंपद्यते तथैव त्वयि मतिर्भवेत् त्वत्कृपा विना न सत्सेवा न कृतं त्वन्मतिः नतमां मुक्तिरित्यर्थः २० पादयोः
पतन् प्रार्थयते नम इति द्वयेन विज्ञानमेव मात्रा मूर्तिर्यस्य तस्मै अतएव सर्वप्रत्ययहेतवे समस्त ज्ञानकारणाय किंच पुरुषस्य ये ईशाः सुरवदुःखादिप्रापकाः
कालकर्मस्वभावादयस्तेषां प्रधानाय नियंत्रे कुतः ब्रह्मणे परिपूर्णाय किंच अनंतशक्तये अनंताः शक्तयो यस्य यद्वा अनंता मायारव्याशक्तिर्यस्य तस्मै अथ
वा प्रधानं प्रकृतिः पुरुषस्तत्प्रवर्तकः ईशः कालः एतच्चित्रयात्मने ब्रह्मणे वक्ष्यति च भगवान् प्रकृतिर्ह्यस्योपादानमाधारः पुरुषः परः सतोऽभिव्यंजकः

सोऽहं तवां द्र्युपगतोऽस्य सतां दुरापं तच्चाप्यहं भवदनुग्रह ईश मन्ये पुंसो भवेद्गर्हिसं सरणापवर्गस्त्वय्यज्ञानाभसदुपासनयाम
तिः स्यात् २० नमो विज्ञानमात्राय सर्वप्रत्ययहेतवे पुरुषेशप्रधानाय ब्रह्मणेऽनंतशक्तये २१ नमस्ते वासुदेवाय सर्वभूतक्षयाय
च तृषीकेशानमस्तभ्यं प्रपन्नपाहि मां प्रभो ३० इति श्रीभाग० महा० दशमस्कंधे अक्षरस्तुतिनाम चत्वारिंशत्तमोऽध्यायः
४० श्रीशुक उवाच स्तुवतस्तस्य भगवान् दर्शयित्वा जले वपुः भूयः समाहरत्कृष्णो नदीनादद्यमिवात्मनः १ सोऽपि
चांतर्हितं वीक्ष्य जलादुन्मज्ज्य सत्वरः कृत्वा चावश्यकं सर्वं विस्मितोरथ मागमत् २ तमपृच्छत् तृषीकेशः किं ते दृष्टमिवाद्भुतम्
भूमौ वियतितो ये वा तथालक्ष्यामहे ३ अक्षर उवाच अद्भुतानीह यावति भूमौ वियति वा जले त्वयि विश्वात्मके तानि किं
मेऽदृष्टं विपश्यतः ४ यत्राद्भुतानि सर्वाणि भूमौ वियति वा जले तं त्वाऽनुपश्यतो ब्रह्मन् किमेदृष्टमिवाद्भुतम् ५ इत्युक्त्वा नोदथा
मासस्य दनगां दिनीकृतः मथुरामनयद्रामं कृष्णाचैव दिनात्यये ६

कालो ब्रह्मतत्रितयं त्वहमिति २१ सर्वप्रत्ययहेतुत्वमभिव्यंजयं स्तोति नम-
स्तइति वासुदेवायाधिष्ठाने सर्वभूतक्षयाय क्षयः आश्रयः अहंकारश्च प्राणिनामाश्रयः ततश्चाहंकाराधिष्ठाने संकर्षणायेत्यर्थः तृषीकेशोति बुद्धिमनसोर
धिष्ठात्रोः प्रद्युम्नानिरुद्धयोरेकी कृत्यग्रहणम् शरणागतं मां पाहीति प्रार्थना ३० इति दशमेटीकायां चत्वारिंशोऽध्यायः ४० एकचत्वारिंशकेऽथैर
जकं प्रविशं पुरीम् ततो वरानदात्तुष्टः स्रुदाम्नो वायकस्य च १ सशकमक्षरमनः प्रबोध्य स्वधामसं दर्शनसत्कृपातः स्वराजधानीं मथुरामपश्यदलंकृता
नंतमहोत्सवाद्याम् २ १ २ ३ भूमौ वियति जले वा यावति अद्भुतानि तानि त्वय्येव संति तंचत्वां पश्यतो मे किमद्भुतमदृष्टम् अपितु सर्वं दृष्टमित्यर्थः ४ ननु
मत्प्राप्तेः पूर्वमेव त्वं विस्मितमुरवोलक्षितोऽसि अतो भूमौ वियति जले वा किमप्यद्भुतं दृष्टमेवेति चेदत आह यत्राद्भुतानीति यत्र त्वयि सर्वाण्यद्भुतानि संति तं त्वाभिह
पश्यतो मे अन्यत्र भूम्यादौ किमद्भुतं दृष्टम् त्वं विना न तत्र किंचिदद्भुतमित्यर्थः ब्रह्मन् हे परमेश्वरेत्यर्थः ब्रह्मतिवापारः ५ गां दिनी सुतोऽक्षरः ६ ६९

नकेवममेतावत् किन्तु सर्वोऽप्यप्रपचस्तदवपरघ्नतामेति वदन्नेवमत्यपिमपचस्यषड्जन्मादयोविकारास्तथिनपसज्जते तस्यत्वधिकल्पितत्वादित्याह स्व
 यीति अथवात्मनिपुरुषेपूर्णेच्छेकादक सज्जिते पचति इति वा कश्चिन्नेति मनोमयेमन प्रधाने मनोवृत्तिव्यगे दृश्यते स्वध्यायापुत्र्यामनसै
 वानुदृश्यमित्यादिश्रुतेः जलेयथाजलौकस सूक्ष्मप्राण्यहयथाय चश्चउदुवरात केसरेषुमद्यका परस्परवात्तानिभिसाएवमनतानिब्रह्माहाभित्विसच
 रतीत्यर्थ १५ तस्मादेवमृततत्स्वरूपदुरवगाहमिति तद्वस्तारकथाऽऽप्तमेवमृत सेवंतइत्यह चाभिव्यानीति आसुर्यापरिस्मृजितासुक्येर्षाते १६ अतः
 स्वयमप्यवतारान्नमस्यति नमइति हयशीर्षो हयग्रीवाय मधुकैठभयोमृत्यवेहत्रे १७ अक्रुपारावक्रुमायक्षित्कुद्दारेविहारोयस्यतस्मै १८ १९ षड्गुणा

त्वस्यव्यात्मनपुरुषेप्रकल्पितालोक सपालावृहजीवसुकुला यथाजलेसज्जितेजलौकसोऽप्युद्वारेवामशाकामनोमये १५ या
 निपानीह्ररूपाणिक्कीदनाथविभाषिहि तैरामृष्टशचीलोकामुद्रागायतितेषा १६ नम कारणमित्स्यायप्रलयात्त्रिचरायच
 हयशीर्षोनमस्तुभ्यमधुकैठभमृत्यवे १७ अक्रुपारायतृहतेनमामदरधारिणे क्षित्कुद्दारेविहारायनम सूकरमृत्तये १८ नमस्तेऽ
 इतिहायसाधुलोकभयापह वामनायनमस्तेभ्यद्भ्रातृभुवनायच १९ नमोऽष्टगुणापतयेहसक्षत्रवनच्छिदे नमस्तेरघुवरीय
 रोपणातकरायच २० नमस्तेवासुदेवायनम सकषणायच प्रद्युम्नायानिह द्वायेसात्वतापतयेनम २१ नमोऽसुद्वायशुद्वाय
 दैत्यदानवमोहिने स्लेच्छप्रायक्षत्रहत्रेनमस्तेकल्किरूपिणे २२ भगवन्जीवलोकोऽयमोहितस्तवमायया अहममेत्यस
 हाहोभ्याम्यतेकमेवत्यस २३ अहचात्मात्मजागारदासयस्वजनादिषु त्रिमाभिस्वप्नकल्पेषुमूढ सत्यधियाविभा २४ अति
 त्यानात्मदु स्वेषुविपर्ययमतित्वाहम् द्द्वारामस्रमोविष्टानजानेत्वात्मन प्रियम् २५ यथाऽसुधीजलहित्वाप्रतिच्छन्नतद्द्रवै
 अभ्येतिमृगतृष्णावैतद्वत्त्वाऽहपराडुमुख २६ नोत्सहैऽहरूपणधी कामकर्महतमन रोन्दुप्रमाथिभिश्चासैहियमाणमितस्तत

२७

पतयेपरशक्त्याय २० सकर्षणरामम् चतुर्व्यूहरूपेणप्रणमति नमस्तेवास्तुदेवायेति २१ २२ एवस्तुलावधमोक्षप्रार्थयितुमाह भगवन्निति असतिदेहा
 दौयाह अग्रहोयस्यस असत्प्राहोयस्येतिवा २३ नकेवलमयलोक अहमपितथैवेत्याह अहंचेति २४ मूढत्वमेवप्रकटयतिविपर्ययमतिरिति अनि
 श्चैकर्मफलेनित्यमितिअनात्मनिदेहेआत्यतिदु खरूपेगृहादौस्वरमितिविपरीतमतिरित्यर्थ द्दहेषुस्वरदुःखादिषुआरभतेक्कीडतीतितयास ननुदुःखेकु
 तोरतिस्तत्राह तमोविष्ट तमसाव्यास आत्मन प्रियप्रेमास्पदत्वात्तजानइत्यर्थ २५ तदेवसदृशात्तमाह यथेति तस्माज्जलादुद्रवानितृणानिर्गस्तथा माया
 छन्नत्वात्तामहहित्वापराड्युसोदेहाभिमुखोवर्चइति २६ नत्चेववानत कुतोविपयाभिमुखतात्तत्राह नोत्सहइति रूपणावासनासुक्ताधीर्यस्यस
 अतएवकामकर्मभ्याहतकृषितमिद्विषेभ्यलिभि विपर्ययसुक्तेरितस्ततआकृष्यमाणमनोरोन्दुनियमयितुनशक्नोमीति २७ २८ २९

तदेवमस्यतत्रोयः सोऽहंतवांघ्रिमुपगतः शरणं प्राप्तः नन्विन्द्रियपरतंत्रस्यैतदापिकुतः तत्राह तच्चापीति हे ईशा अंतर्यामिन् त्वदंशुपगमनंचासतां दुरापं अतोभव
 जोऽनुग्रह एवेत्यहं मन्ये अनुग्रहं सतीति वा ननु सतां सेवया इदं भवतीति किं मदनुग्रहेणेत्यत आह पुंस इति जीवस्य संसारस्यापवर्गः समाप्तिर्यदाल्लक्षणा भवे
 त्संभावनास्य दंभवति हे अज्ञानाभनदासदुपासनासंपद्यते तथैवत्वयिमतिर्भवेत् त्वत्कृपाविना न सत्सेवा न कृतं तत्रान्यतिः नतमां मुक्तिरित्यर्थः २८ पादयोः
 पतन्प्रार्थयते नम इति ह्येनं विज्ञानमेवमात्रा मूर्तिर्यस्य तस्मै अतएव सर्वप्रत्ययहेतवे समस्तज्ञानकारणाय किंच पुरुषस्य ये ईशाः सुखदुःखादिप्रापकाः
 कालकर्मस्वभावादयस्तेषां प्रधानाय नियंत्रे कुतः ब्रह्मणे परिपूर्णाय किंच अनंतशक्तये अनंताः शक्तयो यस्य यद्वा अनंता मायाख्याशक्तिर्यस्य तस्मै अथ
 वा प्रधानं प्रकृतिः पुरुषस्तत्प्रवर्तकः ईशः कालः एतन्नितयात्मने ब्रह्मणे वक्ष्यति च भगवान् प्रकृतिर्ह्यस्योपादानमाधारः पुरुषः परः सतोऽपि त्वजकः

सोऽहंतवांघ्रिमुपगतोऽस्य सतां दुरापं तच्चाप्यहं भवदनुग्रहं ईशमन्ये पुंसो भवेद्दार्हिसंस्तरणापवर्गस्त्वय्यज्ञानाभसदुपासनयाम
 तिः स्यात् २८ नमो विज्ञानमात्राय सर्वप्रत्ययहेतवे पुरुषेशप्रधानाय ब्रह्मणेऽनंतशक्तये २९ नमस्ते वासुदेवाय सर्वभूतक्षयाय
 च तृषीकेशानमस्तुभ्य प्रपन्नपाहि मां प्रभो ३० इति श्रीभाग० महा० दशमस्कंधे अक्षुद्रस्तुतिनाम चत्वारिंशत्तमोऽध्यायः
 ४० श्रीशुक उवाच
 स्तुवतस्तस्य भगवान् दशयित्वा जले वपुः भूयः समाहरत्कृष्णो नदीनाट्यामिवात्मनः १ सोऽपि
 चांतर्हितं वीक्ष्य जलादुन्मज्ज्य सत्वरः कृत्वा चावश्यकं सर्वं विस्मितोरथमागमत् २ तमपृच्छत् तृषीकेशः किं ते दृष्टमिवाद्भुतम्
 भूमौ वियतितो ये वा तथालालक्षयामहे ३ अक्षुद्र उवाच
 अद्भुतानीह यावन्ति भूमौ वियति वा जले त्वयि विश्वात्मके तानि किं
 मेऽदृष्टं विपश्यतः ४ यत्राद्भुतानि सर्वाणि भूमौ वियति वा जले तं त्वाऽनुपश्यतो ब्रह्मन् किमेदृष्टमिवाद्भुतम् ५ इत्युक्त्वा नोदया
 मासस्य दनगादिनीकृतः मथुरामनयद्रामं कृष्णं चैव दिनात्यये ६

कालो ब्रह्म तन्नितयं त्वहमिति २९ सर्वप्रत्ययहेतुत्वमभिव्यंजयं स्तोति नम
 स्त इति वासुदेवायाधिष्ठाने सर्वभूतक्षयाय क्षयः आश्रयः अहंकारश्च प्राणिनामाश्रयः ततश्चाहंकाराधिष्ठाने संकर्षणायेत्यर्थः तृषीकेशेति बुद्धिमनसोर
 धिष्ठानोः प्रद्युम्नानिरुद्धयोरेकी कृत्यग्रहणम् शरणागतं मां पाहीति प्रार्थना ३० इति दशमोटी कायां चत्वारिंशोऽध्यायः ४० एकचत्वारिंशकेऽथैर
 जकं प्रविशं पुरीम् सतो वसानदात्तुष्टः सदा मनोवायकस्य च १ सशकमक्षरमनः प्रबोध्य स्वधामसंदर्शनसत्कृपातः स्वराजधानीं मथुरामपश्यदलंकृता
 नंतमहोत्सवाख्याम् २ १ २ ३ भूमौ वियति जले वा यावन्ति अद्भुतानि तानि त्वय्येव संति तत्रत्वां पश्यतो मे किमद्भुतमदृष्टम् अपितु सर्वदृष्टमित्यर्थः ४ ननु
 मत्प्राप्तेः पूर्वमेव त्वं विस्मितमुखोल्लसितोऽसि अतो भूमौ वियति जले वा किमप्यद्भुतं दृष्टमेवेति चेदत आह यत्राद्भुतानीति यत्र त्वयि सर्वाण्यद्भुतानि संति तं त्वाभिह
 पश्यतो मे अन्यत्र भूम्यादौ किमद्भुतमदृष्टम् त्वां विना न तत्र किंचिदद्भुतमित्यर्थः ब्रह्मन् हे परमेश्वर इत्यर्थः ब्रह्मेति वापारः ५ गां दिनी सुतोऽक्षरः ६ ६

दृष्टिनाददुःपश्यता एव स्थिता इत्यर्थः ७ समकृष्णात्मनः प्रतीक्षयाण्य स्थिता इत्यर्थः ८ प्रश्रितविनीतम् ९ स्वगृहचप्रविशताम् अकमुच्यन्तार्थविभा
 ज्येत्यर्थः १० ११ सायनाः सद्गोपालेभ्यः १२ यच्छौचेनयस्यपादरजसः श्वात्तनोदकेनगृहायणस्थितेन १३ श्लोकस्य पुण्यकीर्त्येहै एकान्तभक्तानां चा
 गतिस्ताचछेपे १४ अपुनन् पवित्रितवत्स पाभिरद्भिः स्व स्वर्गमाप्ता १५ प्रार्थयमानो नमस्करोति देवदेवेति अत परमन्यत् श्रेयोनास्तीति मत्वा बहुपाश
 बोधयति १६ आरीतावत्पदुचकापदुत्ततीतियदुचक्रकम् तसहत्वाकृद्दाभियदितरिष्ये इत्यामि १७ समकृष्णावानीताविति स्वरूतकमवेद्य

मार्गेशामजनासजस्तत्रतनोपसगता वसुदेवसूतौ वीक्ष्य प्रीता दृष्टिनचाददु ७ तावद्भुजौ कसस्तत्र नदगोपादयोऽग्रत पुरोपव
 नमासाद्य प्रतीक्षतोऽवतस्थिरे ८ तानुसमेत्याह भगवानकृस्जगदीश्वर गृहीत्वा पाणिना पाणिप्रश्रितप्रहसन्निव ९ भवान्प्र
 विशतामग्रसुहृद्यान पुरीगृहम् वयत्विहावमुच्ययततोद्रक्ष्यामहेपुरीम् १० अकुरत्तयाच नाहभवन्धारहित प्रवे
 द्यमथुराप्रभा स्यकुन्वाहीसिमानायभक्ततेभक्तवत्सल ११ आगच्छयापगेहान्न सनाथान् कुर्वधोसज सहाग्रज सगोपाले
 सुहृदिश्वसुहृत्तम् १२ पुनीहिपादस्जसागृहान्नो गृहमेधिनाम् यच्छौचेनानुत्थ्यति पितर साग्नेय सुरा १३ अवनिज्याधि
 सुगलमासीत् श्लोकयो वलिमहान् ऐश्वर्यमतुललेभे गतिचैकातिना तुया १४ आपस्तेऽश्वने जन्मरूपी ह्योकाच्छुचयोऽपुनन्
 शिरसाधत्तया शर्व स्वर्गता सगरात्मजा १५ देवदेवजगन्नाथपुण्यभरणकीर्तेन यदुत्तमोत्तमश्लोकनारायणनमोऽस्तुते १६
 श्रीभगवानुवाच आयास्येभवतो गेहमहमार्थसमान्वित यदुत्तमद्रुहहत्वावितरिष्येऽहृत्स्त्रियम् १७ एवमुक्त्वा भग
 वतासोऽकुरो विमना इव पुरीप्रविष्ट कसायकर्मवेद्यगृहययो १८ अथापरो देहभगवान्कृष्ण सकषणान्वित मथुराप्रविशद्गोपीदि
 दृक् परिवारितः १९ दृदशतास्फटिकतुगगोपुरद्वारा बृहद्भेदमुकपादतारणाम् ताम्भारकोष्ठापरिखादुरासदासुघानरम्योपवनाप
 शोभिताम् २० सौवर्णाशृगाटकहर्म्यनिकुटे श्रेणीसप्ताभिभवनरूपस्कृताम् वैदूर्यवज्रामलनीलविद्रुमैर्मुक्ताहारिद्रिवेलभीषुवेदिषु २१

समर्थेति १० गोपे परिभ्रमिताः प्राविशत् ११ श्रीकृष्णदृष्टापुरीमनुवर्णयति चतुर्भि ददर्शनामिति स्फटिकानितुगानिगोपुराणिपुरद्वाराणिगृहद्वाराणि च
 यस्याताम् दृहतिहेममयानिकपादानितोरणानिचयस्याताम् ताम्भ्रचआर भारकुरश्वतनया काष्ठाधान्यागाराश्वशालादयोयस्याताम् परिखा परित रक्त
 तमर्ता नाभि दुयसदादुर्गाम् उद्यानानिदूरस्यानिवनानिरम्याणितुपवनानिचनिकुरानितैरुपशोभिताम् २० सौवर्णा शृगानकाश्चतुष्यया हर्म्योणियनिना
 गृहाणित्व निकुरा गृहीचिताजामाश्चते श्रेणीनायेकरूपाशिल्योपजीविनासप्ताभिः उपवेशस्यानिरन्यैश्वभवनं गृहकपस्कृतामलकृताम् अमला स्फटिका हरित
 मरकता चैदुर्गीदिस्केजुष्टेषुवक्रभ्यादिषु आविष्टे उपविष्टे पारावनेवर्द्धिभिश्चनादिताम् तत्रवरुस्य गृहपुरेत्तानेपुवक्रदरुकादमाभिवेदयाचलभीनामधोदेषोविरचि
 ना अवष्टभवेदिका २१

जालामुरवरंध्राणिगवाक्षच्छिद्राणि कुट्टिमानिमाणिक्यभूमयः तेष्विति रथ्याराजमार्गाः आपणाः पण्यवीथयः मार्गाअन्येच चत्वरणिअंगणानिसंसिक्ता
निरथ्यादीनियस्यांताम् प्रकीर्णामाल्यादयोयस्यांताम् २२ तथास्वलंकृतानिद्वाराणियेषांतेगृहायस्यांताम् कैः आपूर्णैः कुंभैर्दध्वाचंदनेनचउक्षितैः सितैः प्र
सूनानांदीपानांचावलयोयेषुतैः वृत्तैः फलगुच्छैः उपलक्षितारभाः क्रमुकाश्चतस्रहितैः सकेतुभिः केतवोर्ध्वजास्तस्रहितैः पट्टिकावितस्तिविस्तारपट्टवस्त्राणि
तस्रहितैः तत्रेयंरीतिः द्वारेषुभूयतस्तंडुलानामुपरिकुंभास्तारितः प्रसूतावल्यः कंठेपट्टिकामुखेचूलादिपल्लवाः तदुपरिपात्रांतरेदीपावल्यः तसंनिधोरभाः
क्रमुकाःकेतवस्तोरणानिचेति २३ नरदेवानांवर्त्मनाराजमार्गेणतांपुरीसंप्रविष्टौइतिद्वितीयांतम् २४ औत्सुक्यमेवाहद्वयेन काश्चिदिति विपर्यकृषिप
रीतंधृतानिवस्त्राणिभूषणानिचयाभिस्ताः युगलेषुधार्येषुकुंडलकंकणादिषुएकविस्मृत्यसमीयुः कृतमेकमेवपत्रंययोस्तेश्रवणेयासाम् एकमेवनूपुरंच

जुष्टेषुजालामुरवरंध्रकुट्टिमेषाविष्टपारावतबर्हिनादिताम् संसिक्तरथ्यापणमार्गचत्वरंप्रकीर्णामाल्यांकुरलाजतंडुलाम् २२ आ
पूर्णकुंभैर्दध्वाचंदनोक्षितैः प्रसूनदीपावलिभिः सपल्लवैः सवंतरंभाक्रमुकैः सकेतुभिः स्वलंकृतद्वारगृहासपट्टिकैः २३ तांसंप्रविष्टौव
सुदेवनदनीवृत्तौवयस्यैर्नरदेववर्त्मना द्रष्टुंसमीयुस्त्वरिताःपुरस्त्रियोहस्याणिचेवाकरुहुनुपोत्सुकाः २४ काश्चिद्विपर्यगृधृतवस्त्रभू
षणाविस्मृत्यचकंयुगलेष्वथापराः कृतैकपत्रश्रवणेकनूपुरानास्त्राद्वितीयत्वपराश्चलोचनम् २५ अश्रत्यएकास्तदपास्यसोत्सवाअ
प्यज्यमानाअकृतोपमज्जनाः स्वपत्यउत्थायनिशम्यनिःस्वनंप्रपाययत्योऽभ्रमपोह्यासातरः २६ मनांसितासासरविंदलोचनः प्रगल्भ
लीलाहसितावलोकनैः जहारमत्तद्विरद्वेदविक्रमोहशांददच्छीरमणात्नोत्सवम् २७ दृष्ट्वासुहुः श्रुतमनुद्भुतचेतसस्ततत्येक्षणोत्
स्मितसुधोक्षणलब्धमानाः आनदमूर्तिमुपगुह्यदृशात्सलब्धत्त्वप्यत्वचो जहरनतमरिदमाधिम २८ प्रासादशिखरारूढाः प्रीत्यु
त्फुल्लमुरगांबुजाः अप्यवर्षन्सौमनस्यैः प्रमदाबलकेशवौ २९ दध्यस्तैः सौंदर्यात्रैः स्वर्गधैरभ्युपायनैः तावानर्चुः प्रमुदितास्तत्र
तत्रद्विजातयः ३० ऊचुः पौराअहोगोप्यस्तपः किमचरन्महत याद्येतावनुपश्यतिनरलोकमहोत्सवौ ३१ रजककचिदायातरंगकारं
गदायजः दृष्ट्वाऽयाचतवासांसिधौतान्यत्युत्तमानिच ३२

रणाभरणंयासांताश्चताश्च नांत्काअनंत्का एकस्मिन्नेवलोचनेअंजनंनिधायेत्य

र्थः २५ तद्भोजनंत्यत्का अप्यज्यमानासरवीभिः क्रियमाणंतेलाभ्यंगाः अकृतस्नानाः अपोह्यनिरस्य २६ प्रगल्भायाः लीलास्ताभिर्हीसितानिनिरीक्षिता
निचतैः श्रियंरमयतीतिश्रीरमणः तेनात्मनावपुषातासां दृशामुत्सवंददन्मनांसिजहार २७ सुहुः श्रुतत्वाद्भुतचेतसः सद्यस्तदृष्ट्वातस्यप्रेक्षणंचोस्मितंचत
देवसुधातयाउक्षणंसेचनंतेनलब्धोमानोयाभिस्ताः दृशाउद्घाटितेचनेत्रद्वारेणात्मानिमनसिलब्धंप्रासंपरिष्वज्यतदप्राप्तिजनितमनंतमाधिं व्यथांजहुः हे
आरिंदमनिर्जितकामेतिंसंबोधनंशृंगाररसेनिमग्नोमाभूरिति २८ सौमनस्यैः शोभनकुसुमसमूहैः शोभनमनोभावैर्वा २९ ३० पौराः पुरस्त्रियः ३१
रजकोवस्त्रनिर्णेजकः सएवचस्त्राणारंगमपिकुर्वन् रंगकारः ३२

३३ रुषित कुपित ३४ हेउ ह्म मिरीवनेचरथनित्यतयुयपरिधत्तेतिसभावनायालोद् अभीप्सित प्रार्थयध्वम् ३५ राजकुम्भानिराजकीया लुपतिनि
स्वकुर्वति ३६ वास'कोशान्चरुपुटकान् ३७ ३९ वायक ततुवायविशेष वेषमलंकारम् वैलेयैर्वस्त्रमयैराकल्पैर्धूपणे ४० पर्वणिउत्सवे ४१ इहलीके
परमाश्रियचवलचएश्वर्यचिस्मृतिचइद्रियचतसारवम् ४२ ४३ ४४ ४५ क्षेमाय अभयाय भवायउद्वाय ४६ रजकरधेनवायकानुग्रहेणचयुवयो

देत्यावया समुचितान्यगधासासिचार्हतो भविष्यतिपरश्रेयोदातुस्तेनात्रसशाय ३३ सयाचितोभगवतापरिपूर्णैर्नसर्वत साक्षे
परुषित प्राहृत्प्योराज्ञ सूदुर्मद ३४ ईदृशान्येववासासिनित्यगिरिवनेचरा परिधत्तकिमुद्दत्ताराजद्रव्याण्यभीप्सत ३५
याताप्रबालिशामेवंप्राथ्ययदिजिजीविषा वधतिघ्नतिलुपतिदूभाराजकुलानिहि ३६ एवविकल्पमानस्यकुपितोदेवकीसू
त रजकस्यकराश्रेणशिर कायादपातयत् ३७ तस्यानुजीविन सर्ववास कोशान्चिसृज्यवै बुद्बुवु सर्वतोमार्गवासांसिजगृहः
च्युतः ३८ वसित्वात्माप्रियेवस्त्रेकृष्णा सकर्षणास्तथा शोषाण्यादत्तगोपेभ्योविसृज्यभुविकानिचित् ३९ नतस्तवायक प्रीत
स्तयोर्वेषमकल्पयत् विचित्रवर्णैश्चैलेयैराकल्पैरनुरूपत ४० नानालक्षणवेषाभ्याकृष्णारामोपिरेजतुः स्वलंकृतोवाल्गजो
पर्वणीवसिततरो ४१ तस्यपसन्नोभगवान्प्रादात्साकृष्यमात्मन श्रियचपरमालोकेष्वलेश्वर्यस्मृतीद्रियम् ४२ तत सुदान्भो
भवनमालाकारस्यजग्मतु तौदृष्ट्वाससमुत्थायननामशिरसाभुवि ४३ तपोरासनमानीपपाद्यचायोहणादिभिः पूजासानुगयो
श्वकेचक्रुतावृलानुलेपने ४४ प्राहन सार्यकजन्मपापितचकुलग्रभो पितृदेवर्षयोमद्वातुष्टात्यागमनेनवाम् ४५ भवतो
किलविश्वस्यजगत कारणपरम् अयतीणांविहाशेनक्षेमायचभवायच ४६ नहिवाविषमोदृष्टि सुहृदाजगदात्मनो समयो
सर्वभूतेषुभजतभजतोरपि ४७ तावाज्ञापयतुभृत्स्यकिमहकरवाणिवाम् पुंसोऽस्यनुग्रहोत्पन्नमवाद्रियंनियुज्यते ४८ इत्य
भिप्रेत्यशेजद्रसुदामाप्रोतमानस शक्ते सर्गधे कुसुमेमालाविरचिताददी ४९ तौभि स्वलंकृतोप्रीतो कृष्णारामोसदासुगो
प्रणतायप्रपन्नायददतुर्वरदोवरान् ५० सोऽपि वत्रऽचलाभक्तितस्मिन्नेवाखिलात्मनि तद्भक्तपुत्रसोहाहृभूतेषुचदयाप
राम् ५१ इतितस्मैवरदुत्वाश्रियचान्वयवधिनीम् बलमायुयश कान्तिभिर्जगामसहाग्रज ५२ इतिश्रीभागवतमहा
पुराणेदशमस्कंधेपुरप्रवेशोनामएकचत्वारिंशोऽध्याय ४१

विपमदृष्टितयाऽनीश्वरतानाशकनीयेत्याह नद्विवाभिति अत्रहतु समयो
रिति अनापिहेतुद्वयसुहृदोरितिजगदात्मनोरितिच ४७ ४८ इत्यभिप्रेत्यइत्येवविज्ञापयन्भिप्रत्यतन्मतज्ञात्वा ४९ ५० ५१ अन्नयव
र्हिनीवशोर्द्विमतीमित्यर्थे अमार्थितश्रीमभृतिकचदन्वाततोभिर्जगामेति ५२ सैरचरन्मधुपुरेरजकनिकृत्यरुष्णा प्रदायचवरानथवात्रकाय माला
कृतसमनुकष्यनकारकु क्षामृन्वीयनुश्चसहमानमयन्वभज १ इतिदशमोटीकायामेकचत्वारिंशोऽध्याय ४१ ४२ ४३

द्विचत्वारिंशके कुञ्जोन्नमनंधनुषोभिदा वदस्तद्रक्षिणांकंसारिष्टंगोत्सवादिच १ अंगविलेपाश्र्यंदनादयः गृहीतान्यंगविलेपानांभाजनानिययाताम् रसप्रदः
 स्रग्वप्रदः १ हेअंगनेदेवरोरु इतिसोपहाससंबोधयपृच्छति त्वंकाएतदनुलेपनंकस्यवा उहइतिनिपातौश्रुविसेपयुक्तेवितर्के अस्मत्सेवासद्यःफलत्वेवेत्याह
 नचिरादिति २ तिस्रः प्रीवोरः कस्योवकाइतित्रिवक्रतिनामयस्याःसा अनुलेपसाधनक्रियायांकंसस्यबहुमतादास्यस्मि ३ रूपंचअंगसौष्टवंपेशलंचसौ
 कुमार्यमाधुर्यरसिकताहसितंचआलापाश्र्वीक्षितंचतैर्धर्षितात्मागोहितचित्ता सांद्रघनम् ४ स्ववर्णंतरशोभिनारामकृष्णयोर्वर्णाभ्यामितरःपीतादिव
 र्णस्तेनशोभितुशीलयस्थतेन संप्राप्तपरभागेनसंप्राप्तःपरोनाभेरुपरितनोभागेयेनसः संप्राप्तःपरभागः शोभाऽतिशयोत्तेनेतिवा तेनानुरंजितौ ५ स्वदर्शने

श्रीशुक उवाच

अथब्रजनुराजपथेनमाधवःस्त्रियंगृहीतांगविलेपभाजनानाम् विलोक्यकुञ्जायुवतींवराननांपप्रच्छयातीं

प्रहसनुरसप्रदः १ काल्यवरोर्वेतदुहानुलेपनंकस्यागर्नवाकश्रयस्यसाधुनः देत्यावयोरंगविलेपमुत्तमश्रयस्ततस्तेनचिराद्भविष्यति

२ सैर्धुवाच दास्यस्यहस्रदरकससमतात्रिवक्रनामात्धनुलेपकर्मणि मद्रावितंभोजपतेरतिप्रियविनायुवाकोऽन्यतम

स्तदहति ३ रूपपेशलमाधुर्यहसितालापवीक्षितैः धर्षितात्माददासांद्रमुभयोरनुलेपनम् ४ ततस्तावंगरागेणस्ववर्णंतरशोभि

ना संप्राप्तपरभागेनशफफभातेऽनुरंजितौ ५ प्रसन्नोभगवाचकुञ्जात्रिवक्राकचिराननाम् ऋज्वीकृतुमनश्चक्रेदर्शयन्दर्शने

फलम् ६ पन्थामाक्रम्यप्रपदेद्युगुल्युत्तानपाणिना प्रगृह्यचुबुकेऽध्यात्समुदनीनमदच्युतः ७ सातदर्जुसमानांगीबृहच्छो

णिपयोधरा मुकुंदस्पर्शनात्सद्योबभूवप्रमदोत्तमा ८ ततोऽरूपगुणोदार्यसपन्नाप्राहकेशवम् उत्तरीयातमाकृष्यस्थथतीजात

त्तच्छया ९ एहिवीरगृहयामो नत्यात्यकुमिहोत्सहे लयोन्मथितचित्तायाः प्रसीदपुरुषर्षभ १० एवंस्त्रियाथाच्यमानःकृष्णोरा

मस्यपश्यतः सुरवीक्ष्यानुगानांचप्रहसस्तामुवाचह ११ एष्यामितेगृहकृष्णःपुंसामाधिविकर्षनम् साधितार्योगृहाणानःपाया

नात्यपरायणम् १२ विसृज्यमाध्यावाण्यातांब्रजनमार्गेवणिकूपथैः नानोपायेनतांबूलस्वर्गधैःसायजोऽर्चितः १३ तद्दर्शनस्म

रक्षोभादात्माननाविदन्स्त्रियः विस्त्रस्तवासःकबरवलथालरव्यमूर्त्तयः १४ ततःपौरान्पृच्छमानोधनुषःस्थानमच्युतः तस्मि

चप्रविष्टोददृशीधनुरैर्द्रमिवाद्भुतम् १५ पुरुषैर्बहुभिर्गुसभर्चितंपरमाद्भैमत् वार्यमाणो नृभिःकृष्णःप्रसह्यधनुराददे १६

सद्यःफलं दर्शयन् ६ तस्याः प्रपदेपादाग्रहयंपन्थामापीड्यद्वेअंगुल्यावुत्तानेउन्नतेयस्मिन्पाणौतेनचुबुकेमुखस्याधोभागेधृत्वाऽध्यात्मं देहमुन्नमयामास ७
 तदेवक्रजुसमानमंगयस्याः बृहत्योश्रेणीपयोधरोचयस्याःसा मुकुंदस्पर्शनादितिमुख्यकारणम् ८ ९ १० ११ आधिविकर्षनमनःपीडाशमनम्
 कृष्णवधेनसाधितःअर्थःस्रुहदाप्रयोजनयेनसः अगृहाणामकृतदाराणांयाथानांप्रवासिनांपरमयनमाश्रयस्त्वम् १२ मधुरयागिरातांप्रस्थाप्य ब्रजनवणिकू
 पथैः वणिग्भ्ररर्चितः १३ लेख्याश्चित्रन्यस्ताइवमूर्त्तयोयासांताः १४ धनुर्मरवशालांपृच्छन् १५ प्रसह्यबलात् १६

निषेधप्रतिशीघ्रम् यदकरोमनहस्ती १७ १८ गृह्यतां बन्धतामिति नदतो ज्विष्टस्व आगतवत् १९ नकेवलकुन्दौ किंतु मनस्य धनुष षट्कले गृहीत्वा जघत्
 श्येति २० पुरत प्रातरगतव्यमितिशालामुखादेव पुन निष्क्रम्य २१ तैजःप्रभावगागल्म्यधृष्टताम् २२ शकटशकरावमोचनस्थानम् २३ मुकुदस्पविगमेवला
 निर्गमनसमयेषां आशिषः आशासत् करवप्रभातास्जनीयम् अद्यध्रुवतन्नदशोभविष्यत इत्यादियदुक्तवत्सः ता क्रता सन्धा यश्चतु पुरुषधूपणस्य श्रीकृष्ण
 स्थग्नस्य देहस्य लक्ष्मीशोभाम् कथंभूतस्थगात्रस्य नु अहो इतरान् यत्त्वादीन् हित्वा यदनमाभ्यथी कम्पयासास यागात्रलक्ष्मीमिति वा २४ अपनिक्तसाहि
 तयधियुगलयबोक्षी क्षीरमिथ्यमन्त्रहस्तास्करवन्धसताम् २५ परकैवलगोविंदरामयोर्विक्रीडतत् ननु फा क्रमा कश्चित् २६ उभयथास्वप्नजागरितभेदेन प्र

करेणवामेनसलीलमु द्रुतसञ्जचरुत्वानिषेधंपश्यताम् नृणां विकृष्यप्रथमजमध्यतोयथेस्तदहपदकर्युक्तम् १७ धनुषोभ
 ज्यमानस्यशब्द रक्त्रोदसीदिश पुरया मासयश्चुत्वा कसत्त्वा ससुपागमत् १८ तद्रक्षिण सानुचरा कुपिता आततायिन
 ग्रहीतुकामा आवधु गृह्यतां बन्धतामिति १९ अथतान्दुरभिप्रायान् विलोक्य बलकेशवी कुन्दो धन्वन आदाय शकलेताश्च जघ
 त् २० बलचकसप्रहितहत्वा शालामुखात्तत निष्क्रम्य चरतुर्दशो निरीक्ष्य पुरसपद २१ तयोस्तदद्रुतवीयनिशाम्य पुरवासिनः
 तैज यागुल्म्यरूपचमे निरे विबुधोत्तयो २२ तयोर्विचरतो स्वैरमादित्योस्तसुपेयिवान् कृष्णारामो हतीगोपे पुराच्छकटमीयतु
 २३ गोप्यो मुकुदविगमेधिरहातुराया आशासता शिषक्रतामधुपुर्यभूषन् सपश्यतापुरुषधूपणगात्रलक्ष्मीहितेतरान् भुजतश्च
 कमेऽयनथी २४ अवनिक्ता धियुगलो भुक्त्वा क्षीरोपसेचनम् ऊपतुस्ताम स्वगात्रिज्ञात्वा कसचिकीर्षितम् २५ कसत्तु धनुषोभ
 गरक्षिणास्ववलस्य च वधनिशाम्य गोविंदरामविक्रीडितपरम् २६ दीर्घमजागरोभीतो दुर्निमित्तानिद्रुमेति वह्न्या च शोभयथा
 मृत्योर्दीत्यकराणिव ३० अदर्शनस्वशिरस प्रतिरूपे च सन्यपि असत्यपि द्वितीये च द्वैरूप्यज्योतिषा तया २८ छिद्रयतीति
 श्चायाया प्राणयोषानुपुष्पति स्वर्णप्रतीतिवृक्षे पुस्तपदानामदर्शनम् २९ स्वप्नप्रतपरिष्वग स्वरयानविपादनम् यायान्नलदमा
 स्येकशैलाभ्यक्तोदिगवर ३० अन्यानिचेत्यभूतानि स्वप्नजागरितानि च पश्यन्मरणसचस्तो निद्रालेभेनचितया ३१

स्येकमृत्योर्दीत्यकराणिव तयाचमच इत्यादुल्लूक आपतत् हिरण्याक्षा जयोमुख रक्षसादृत जागत इत्यादि तथा यदेतद्भूतान्यन्वा विश्य देवीवाचवदसी
 सादिश्च ३० तानि दर्शयति श्लोकद्वयेन जलादीमतिरूपे दर्शयमानेऽपि स्वशिरसस्तचादर्शनम् असत्यपि द्वितीये च स्वर्णाऽत धीने अगुल्यादी ज्योतिषा च द्रादीना
 हिलम् ३० आयाया प्रतिविद्ये छिद्रयतीति पिहितकर्णपुटस्वयोऽत श्रूयमाणो ध्वनि सषाणयोपस्तस्याश्रवणम् रक्षेपुस्वर्णवर्णप्रतीति रज कर्तृमा
 द्विषु स्वपदानामदर्शनम् २९ एतानि जागरितानि दुर्निमित्तानि स्वप्नान्याह स्वप्नइति प्रेतै मृते परिष्वग स्वरयान् रक्षयानम् विषमक्षणम् नलदमालीज
 पाकुके ममाली यायारिति यत्तदप्यकदुर्निमित्तमिति ३० ३१ ६ ६ ६ ६ ६ ६

कृतेनकयंचित्प्रभातायांपुनःसूर्येचान्धःसमुत्थितइति तथाचश्रुतिः यउदगाचमहतोऽर्णवात्विफ्राजमानः सलिलस्यमध्यात् समामृषभोलोहिताक्षःसूर्यो
 विपश्चिन्मनसापुनात्विति ३२ ३३ यथोपजोषंयथासुरयम् ३४ ३५ मल्लतालउतरउपरिउच्चैः श्रुयतेयेषुतेषुतूर्येषु उपाध्यायाःमल्लाचार्याः ३६ उपस्थानमल्लरंगम्
 ३७ समाहुताःसमाहूताः निवेदितान्युपायनानियैस्त ३८ इतिदशमेटीकायां द्विचत्वारिंशोऽध्यायः ४२ त्रिचत्वारिंशकेहलागजेंद्ररामकृष्णायाः
 रंगप्रवेशसौभाग्यंचाणूरेणचभाषणम् १ पूर्वेद्युरेवकृतंशौचंशुद्धत्वंनिरपराधत्वयाभ्यातौ एतदुक्तंभवति धनुर्मंगादिनाआवाभ्यांनिजैश्वर्येसूचितेऽपि

व्युष्टायांनिशिकौरव्यसूर्येचान्धःसमुत्थिते कारयामासवैकंसोमल्लकीडामहोत्सवम् ३१ आनर्चुःपुरुषारंगंतूर्यभेयश्चजद्विरे मंचा
 श्रालकृतास्त्रग्भिःपताकाचैलतोरणैः ३२ तेषुपौराजानपदाब्रह्मक्षत्रपुरोगमाः यथोपजोषंविश्वराजानश्चकृतासनाः ३४ कंसस्तु
 संवृतोमात्यैराजमंचउपाविशत् मंडलेश्वरमध्यस्थोत्तदयेनविदूयता ३५ वाद्यमानेषुतूर्येषुमल्लतालोत्तरेषुच मल्लाःस्वलकृताहृताः
 सौपाध्यायाःसमागताः ३६ चाणूरोमुष्टिकःकूटःशलस्तोशलएवंच तआसेदुरुपस्थानेवल्गुवाद्यप्रहर्षिताः ३७ नदगोपादयोगो
 पाभोजराजसमाहुताः निवेदितापायनास्तेएकस्मिन्मंचआविशन् ३८ इतिश्रीभागवतेमहापुराणेदशमस्कंधेमंगलरंगोपवर्ण
 ननामद्विचत्वारिंशोऽध्यायः ४२ श्रीशुकउवाच अथकृष्णश्चरामश्चकृतशौचोपरतप मल्लदुदुभिनिर्घोषंश्रुत्वाद्रष्टुमु
 पेयतुः १ रंगद्वारसमासाद्यतस्मिन्नागमवस्थितम् अपश्यत्कुबलयोपीडंरुणोऽबष्टप्रचोदितम् २ बत्वापरिकरंशौरिःसमुत्थ
 कुदिलालकान् उवाचहस्तिपंवाचामेधनादगभीरया ३ अंबष्ठोहस्तिपस्तेनचोदितम् ४ परिकरंयुद्धेचितपरिधानकृत्वा
 सादनम् ४ एवंनिर्भत्सितोऽबष्टःकुपितःकोपितंगजम् चोदयामासकृष्णायकालातकयमोपमम् ५ कराद्रस्तमभिद्रुत्यकरणतर
 साऽग्रहीत् कराद्विगलितःसोऽसुनिहत्याघ्निलीयत ६ संक्रुद्धस्तमचक्षाणोप्राणहृष्टिःसकेशवम् परामुशत्पुष्करेणसप्रस
 त्द्यभिनिर्गतः ७ पुच्छेप्रगृह्यातिबलधनुषःपचविंशतिम् विचकर्षयथानागंरूपणंइवलीलया ८ सपर्यावर्त्तमानेनसव्य
 दक्षिणतोऽच्युतः बभ्रामभ्राम्यमाणेनगोवत्सेनेवबालकः ९

पितरौनमुंचति आवांचपुनर्जिघांसति अतोऽस्यभ्रातुलस्यापिवधेनावयोर्दोषद
 त्येवंकृतापराधपरिहाराविति मल्लानांदुदुभिनांचनिर्घोषंमल्लतालदुदुभिनिर्घोषिवा १ अंबष्ठोहस्तिपस्तेनचोदितम् २ परिकरंयुद्धेचितपरिधानकृत्वा
 समुत्थनिबन्ध ३ ४ अंतकोमृत्युःकालस्तन्निमित्तयमस्तन्नियतातेरुपमाचरयतश्च ५ विगलितोविच्युतःमुष्टिनानिहत्यालीयतअदृश्योबभूव ६ अचक्षाणःअप
 श्यन्प्राणमवघ्राणंतेनहृष्टिर्दर्शनयस्यसःलोचनागोचरमपिहिपशरोघ्राणेनजानतीतिप्रसिद्धं परामुशत्धृतवान्पुष्करेणशुंडाग्रेणसःकृष्णःप्रसह्यबलेन ७ धनुषःधनु
 षांपचविंशतिर्यवित्सावंतदेशांविचकर्ष आरुष्यनीतवान्कंकडवविचकर्षयथानागंसर्पवहूर्त्तमानंगजंसुपर्णवत्स्वयमिति आविरासीद्यथाप्राच्यांदिशीदुरिवपुष्कलइति
 वत् ८ सपर्यावर्त्तमानेनेतिपुच्छयाहिणंश्रीकृष्णग्रहीतुयदिदक्षिणतःपरिवर्त्ततेगजस्तर्हिस्वतोभ्रामयति यदासव्यतःपरिवर्त्ततेतदादक्षिणतोभ्रामयंस्तेनसहबभ्रामं
 गोवत्सेनभ्राम्यमाणेनबालकःसएवकृष्णोयथाऽन्योबालकइवेति ९

वारणजम् प्राद्रवन्प्रकर्षेणसमततोधापन् पातयामास यथापतितथातवचयन्प्राद्रवदित्यर्थः १० किंच सधावन्निति अहनत् अहन ११ १२
 १३ १४ रंगंसम्पविशान्तरावीरभियाबभौ कथञ्चतः असेन्यस्तविषाणगजदतोयेनसः असृजोरक्तस्यमदस्यचिदुभि परितोऽकित १५ विरूदाउद्गतास्ते
 दकफिका ताभिरुपनक्षितवदनाबुरुहयस्यस नकेवलसएक समाविशत् कितुवृत्तीगोपैरिति १६ तत्रशृगारादिसर्वसकदपमूर्तिर्भगवास्तत्तदभिप्रायानु
 सारेणबभौ नसाकल्येनसर्वेषामित्याह मल्लानामिति मल्लादीनामज्ञानाद्रष्टृणामशान्यादिरूपेणदशधाविदित सन्साग्रजोरगंगतइत्यन्वयः
 मल्लादियभिव्यक्ता रसा क्रमेणश्लोकेननिबद्धते रीद्रेऽद्रुतश्चशृंगारोहास्यवीरोरया तथा भयानकश्चवीभस्सः शात सपेमभक्तिक्र अविदुषाविराट्टविक्रत

तत्रोभिमुरवमभ्येत्यपाणिनाहस्त्यवारणम् प्राद्रवन्पातयामासस्पृश्यमान पदेपदे १० सधावन्कीडयाभूमौपतित्वासहसोत्थित
 तमत्वापतितकुन्दोदताभ्यासाहनत्क्षितिम् ११ स्वविक्रमेप्रतिहतेकुजरेद्रोऽल्यमर्षित चोद्यमानोमहामात्रे कृष्णामभ्यद्रवद्रुपा
 १२ तमापततमासाद्यभगवान्मधुसूदन निगृह्यपाणिनाहस्तपातयामासभूतले १३ पतितस्यपदाक्रम्यभृगेद्रइवलीलया दत्तमु
 त्यात्यतेनेमहस्तिपांश्चाहनद्वरि १४ मृतकहिंपुमुत्सृज्यदत्तपाणि समाविशत् असन्यस्तविषाणोऽसृज्जदधिदुभिरकित १५
 विरूढ स्वेदकणिकावदनाबुरुहोयभौ वृत्तीगोपे कतिपयेबलदेकजनार्दनो रगविविशानुराजन्गजदत्तवरायुधी १६ मल्लाना
 मशनिर्नृणानरवर रूपाणास्मरामूर्तिमान्गोपानास्वजनोऽसताक्षितिभुजाशास्तास्वपित्रो शिशु मुत्सुभोजपतेर्विराडविदुषा
 तत्त्वपरयोगिनाष्टृणीनापरदेवतेतिविदितोरगगत साग्रज १७ इतकुवलयपीडदृष्ट्यातावपिदुर्जयो कसोमन्स्वपितदाभ
 शसुद्विविजेनृप १८ तोरेजतूरगगतीमहाभुजोविचित्रवेषाभरणस्त्रगर्धरो यथानटावुत्तमवेषधारिणो मन् क्षिपतो प्रभयानिरी
 क्षताम् १९ निरीक्ष्यत्तावुत्तमपूरुषोजनामचस्थितानागरसाष्टकानृप ग्रहर्षवेगोत्कलितेक्षणानना पपुर्नृत्तानयनेस्तदाननम्
 २० पिवतइवचक्षुष्योऽलिहतइवजिह्वया जिघ्रतइवनासाभ्याश्चिष्यतइवबाहुभि २१ ऊचु परम्परतेवेयथादृष्टयथाश्रुतम्
 तद्रूपगुणमाधुर्यप्रागल्भ्यस्मारिताइव २२

अपर्या तोरजतइतितथा अनेनबीभत्सरसउक्त विकलत्वचक्रवज्रसारसर्वागावित्यादिना वक्ष्यते
 १७ उद्विजेभीतोवभूव १८ यथानटावितिनिर्भयत्तदर्शितम् १९ ग्रहर्षवेगेनउत्कलितानिउज्जृभितानि ईक्षणानि आननानिचयेषानयोराननपपु पर
 नतृसा निराकाक्षानवभूवरित्यर्थ २० तदेवाह पिवतइवेति चिष्यत परिष्वगकुर्वतइवलक्षिताइत्यर्थः २१ यथादृष्टधनुर्भगादियथाश्रुतगोवक्ष्णो
 दूरणादि तत्तदनतिक्रम्यतदनु रूपमित्यर्थः प्रत्यक्षचतयोरूपगजदतादियुक्तम् गुणा शौर्यादय माधुर्यहसितालापादि प्रागल्भ्यधात्वैरेस्मा
 रिताइवस्मरणप्रापिताइव २२

विस्मितानायाक्यांन्याह अष्टभिरेतावित्यादिभिः २३ किलेति सर्वत्रान्वयः २४ गुह्यकः शंखचूडः अन्ये चाघासुरादयः २५ २६ २७ आश्रममीषच्छ्रम
युक्तं मुखम् अश्रमं सरवमिति वा च द्वा आश्रमं यथा भवति तथा तत्र तिस्मेति २८ अनेन परिरक्षितो यद्वैवैशः स बहु विश्रुतः सन् श्र्यादित लज्यत इति वदतीति २९
धेनुक वक वत्सा सुरेषु विपर्ययोक्तिर्जनवादेशनिश्चयात् ३० जनेष्वेवं ब्रुवाणेषु तदसहमानश्चापूरोऽब्रवीत् ३१ ३२ ३३ ३४ हे कृष्ण प्रियं करवामेति राज्ञि मीतेभूतानि च प्रसी

एतो भगवतः साक्षाद्दरेर्नारायणस्य हि अवतीर्णा विहांशेन वसुदेवस्य वेश्मनि ३३ एष वै किल देवक्यां जातो नीतश्च गोकुलम् कालमे
तं वसन् गूढो वृधेन दवेश्मनि २४ पूतनाऽनेन नीताऽतं चक्रवातश्च दानवः अजुनो गुह्यकः केशी धेनुकोऽन्ये च तद्विधाः २५ गावः स
पाला एतेन दावाम्नेः परिमोचिताः कालियो दमितः सर्प इन्द्रश्च विभूतः कृतः २६ ससाहमेकहस्तेन धृतोऽद्रिप्रवरोऽसुना वर्षवाता
शनिभ्यश्च परित्रातं च गोकुलम् २७ गोष्योऽस्य नित्यमुदितं हसितं प्रेक्षणं सुखम् पश्यतो विविधांस्तापास्तरतिस्माश्रममुदा २८
वदत्यनेन वंशोऽयं यदोः स बहु विश्रुतः श्रियं यशो महत् च लप्स्यते परिरक्षितः २९ अयं चास्याग्रजः श्रीमान् रामः कमललोचनः प्रल
बो निहतो येन वत्सकौ ये बकादयः ३० जनेष्वेवं ब्रुवाणेषु तूर्येषु निनदत्स च कृष्णारामो समाभाष्य चापूरो वाक्यमब्रवीत् ३१ हे नंदसू
नो हे राम भवतो वीरसंमतो नियुद्धकृशलोश्च त्वो राज्ञाऽहूतो दिदृक्षुणा ३२ प्रियं राज्ञः प्रकुर्वत्यः श्रेयो विदति वै प्रजाः मनसा कर्मणा
वाचा विपरीतमतोऽन्यथा ३३ नित्यं प्रमुदिता गोपावत्सपाला यथा स्फुटम् वनेषु मल्लयुद्धेन क्रीडतश्चारयति गाः ३४ तस्माद्वा ज्ञः प्रि
यं यूयं वयं च करवामहे भूतानि नः प्रसीदति सर्वं भूतमयोनृपः ३५ तन्निशम्या ब्रवीत् कृष्णो देशकालोचितं वचः नियुद्धमात्मनोऽ
भीष्टमन्यमानोऽभि नद्य च ३६ प्रजाभोजपतेरस्य वयं चापि वने चराः करवामप्रिय नित्यतनः परमनुग्रहः ३७ बालावयतु त्वयं ब
लैः क्रीडिष्यामो यथोचितम् भवेन्नियुद्धमाऽधर्मः स्पृशेन्मल्लसभासदः ३८ चापूरुषवाच न बालो न किशोरस्त्वबलश्च
बलिनां वरः लीलयेभो हतो येन सहस्रद्विपसंस्तभूत् ३९ तस्माद्भवद्वा बलिभिर्यो हृत्पानानयोऽत्र वै मुथि विक्रमवाणो यबलेन सह
मुष्टिकः ४० इति ० शा ० हु ० कुवलयापीडवधोनामत्रिचत्वारिंशोऽध्यायः ४३ श्रीशुक ० एवंचर्चितसंकल्पो भगवान्मधुसूदनः आससा
दायचापूरं मुष्टिकरोहिणीसतः १ हस्ताभ्यां हस्तयोर्बध्वापद्मामेव च पादयोः विचकषे तुरन्थोन्यं प्रसह्य विजिगीषया २ अरत्नी द्वे अरत्निभ्यां
जानुभ्यां चैव जानुनी शिरःशीर्षो रसोरस्तावन्योऽन्यमभिजघ्नतुः ३

देयुः ३५ ३६ ३७ यथोचितं नियुद्धं बाहुयुद्धं भवेत् मल्लसभासदः मल्लसभाऽधिकृतान् जनान्

अधर्मो मास्पृशेन्नस्पृशोदित्यर्थः हेमलेति वा ३८ सहस्रद्विपानां संस्तं बलं विभतीति तथा ३९ बलिभिः मादृशैः सहजनयोऽधर्मः विक्रमपराक्रमं कुरु मुष्टिको विक्रमतादित्यनुषंगः ४०
इति द० टी० त्रिचत्वारिंशोऽध्यायः ४३ चतुश्चत्वारिंशोऽध्यायः ४३ चतुश्चत्वारिंशोऽध्यायः ४३ चतुश्चत्वारिंशोऽध्यायः ४३ चतुश्चत्वारिंशोऽध्यायः ४३ चतुश्चत्वारिंशोऽध्यायः ४३
व्यतिरेकेण कृतमुष्टिर्हस्तोऽरत्निः ३

परिष्कारमणं इत्यादिपुगृहीतापमितम्भनम् विस्तेपोनोदनम् परिष्काराद्गुण्यानिष्ठादनम् अवपातनमथ क्षेप-उत्सर्पणमुत्सृज्यपुरतो गमनम् अपसर्पणपृष्ठ
 तोरगमनम् एते प्रत्यरुधता प्रस्मरुतवतो ४ उत्थापनजासुनीपादिचपिडीकृत्यपतितस्योच्चारणम् उन्नयनइत्यापद्यामुद्गत्यनयनम् चालनकटादिलग्नस्पति सा
 रणम् स्थापनपादादिपिंडीकरणम् एवपरस्परमात्मनो देहस्थापचक्रतुः अपकारकृतवतो ५ तद्युद्धवलावलवत् एकतोवलमन्यतोऽवलम् तद्युद्धविपममित्यु
 चुरित्यर्थः यदा तद्वलावलवतो युद्धे हस्वामहानयमधर्मइत्युचुरित्यन्वयः ६ तदेवदर्शयति महानिति बालयोर्वलवतोऽयुद्धराजाचेत्पश्येत्स्वयवारणा
 य एतेराज्ञ पश्यत स्वयमन्विच्छति अनुमन्यतइति महानधर्मइत्यर्थ ७ बलावलवद्युद्धताप्रर्षयतिपचभि क्वेति क्वसाराणिवज्ववत्कठिनानि

परिष्कारमणविस्तेपपरिष्कारपातने उत्सर्पणापसर्पणेऽन्योऽन्यप्रत्यरुधताम् ४ उत्थापनैरुन्नयनैश्चालनैस्स्थापनैरपि परस्पर
 जिगीषतावपचक्रुत्सामनः ५ तद्वलावलवद्युद्धसमेता सर्वयोषित ऊचु परस्परराजनसानुकपावस्तुयश ६ महानयवताधर्मेष्वारा
 जसभासदाम् येषु बलावलवद्युद्धराज्ञोऽन्विच्छतिपश्यत ७ क्वक्वसारसवागोमहोशैलेद्रसन्निभो क्वचित्सुकुमारगोकिशोरो
 नामुचौवनो ८ धर्मव्यतिक्रमोत्ससमाजस्यध्वजमवेत् यत्राधर्म समुत्तिष्ठेन्नस्येयतत्रकहिचित् ९ नसभाप्रविशेत्प्राज्ञ स
 म्यदापाननुस्मरन् अश्रुवन्निश्रुवन्नज्ञानर किल्विषमश्रुते १० वलात् शत्रुमभित रूणास्यवदनावुजम् वीस्थताश्नमेवासुसि
 पयकोशामियासुभि ११ किनपश्यतरामस्यसुरवमाताम्भलोचनम् मुष्टिकप्रतिसामर्षहाससरभशोभितम् १२ पुण्यावतवजसु
 वीयदयनृलिगगूढ पुराणपुरुषोवनचित्रमात्य गा पालयन्सहवले कृणयश्चवेणुनिक्रीडयाचतिगिरिचरमाचिताग्नि १३
 गोप्यस्तपः किमचरन् यदमुष्यरूपलावण्यसारमसमोर्धमनन्यसिद्धम् दृग्भि पिवत्यनुसवाभिनवदुरापमेकांतधामयशस शि
 यऐश्वरस्य १४

सर्वार्थगानिययो ८ समाजस्य सभाया ९ अपराऊचु नसभापिति अश्रुवन्ज्ञात्वाऽपितूष्णीतिष्ठन् विश्रुवन्विपरी
 तश्रुवन् १० वलात् शत्रुमभितइति शत्रो सर्वतोधावत रूणास्यथमवारिणाउपव्याप्तमुरावुजदृश्यताम् ११ अन्याऊचु किनपश्यतइति साम
 र्षिकोपमहासेनसरभआवेशस्तेनशोभितम् १२ अन्याऊचु पुण्यावतेति नृलिगेनमनुष्यदेहेनगूढ वनस्थानिचित्राणिमात्यानियस्यस गिरिच शिव
 रमाचताभ्यामर्चितावघ्रीयस्यस अयभाब धिगिमासभायस्यामयपराभूपते तास्तुवजश्रुवोधन्या यदयास्तअयरूणोविधिघक्रीडयाज्ञतिगच्छतीति अदोकरम
 न्यपुण्यावतम् यतोऽस्माभिरनवसरेदृष्टोऽयम् १३ गोप्यस्तुवदुपुण्यारत्याहुस्त्रिभि गोप्यइति अमुष्यत्रीकृणास्यरूपमगलावण्येनसारयेष्टम् किंच असमोर्ध
 नविद्यतेसममूर्धमधिकचयस्यतत् नदीपिनअन्येनभाभरणादिनासिद्धम् किंतुस्वतएव ऐश्वरस्यऐश्वर्यस्यचरुदातधामअव्यभिचारिस्थानम् पाठानरेअमुष्यरैश्वर
 स्येत्यन्वय एवभूतनित्यनवीनरूपयानेनै पश्यतीति १४

किञ्च यादोहनादिव्येनगायंतिताव्रजस्त्रियोधन्याः प्रेरयेरवनांदोलांदोलनम् उक्षणंसेचनम् कथंभूताः उरुक्रमेचित्तमुरुक्रमचित्तंतेनेवयानंसर्वविषयप्राप्तिर्यासां
 ता यानांतरेउरुक्रमंचित्तयंत्यइत्यर्थः कुतः अनुरक्तधियः तत्रलिंगमशुकृत्यः १५ प्रातरिति याअबलाअस्यवेणुनिशम्यगृहात्तूर्णनिर्गम्यपथिसस्मितमुख
 पश्यंति तामूरिपुण्यादिति १६ एवंसभयंत्रुवाणासुस्त्रीपुतासांभयानिवृत्तयेरुणाः शत्रुहंतुमनश्चक्रे १७ सभयाः स्त्रीणागिरः शुक्लापुत्रयोः स्नेहेनयाशुक
 तयाआतुरोविह्वलो पुत्रयोर्वलमजानतोपितरावनुतापप्राप्ताविति १८ १९ तदाभगवतोगात्राणामरलिजान्वादीनांनिष्पातेः प्रहारैः वज्रस्यनिष्पेषः ती

यादोहनेऽवहननेमथनोपलेपंप्रेरयेरवनाभिरुदितोक्षणमार्जनादौ गायंतिचैनमनुरक्तधियोऽशुकृत्योधन्याव्रजस्त्रियउरुक्रमचित्त
 यानाः १५ प्रातर्ब्रजात्ब्रजतआविशतश्चसायगोभिःसमंक्षुणयतोऽस्यनिशम्भवेणुम् निर्गम्यतूर्णमबलाःपथिभूरिपुण्याःपश्यंतिस
 स्मितमुखंसदथावलोकम् १६ एवंप्रभाषमाणासुस्त्रीपुयोगेश्वरोहरिः शत्रुहंतुमनश्चक्रेभगवान्भरतर्षभ १७ सभयाः स्त्रीगिरःशु
 क्लासुत्रस्नेहसुचातुरो पितरावन्वत्प्येतापुत्रयोरबुधोबलम् १८ तैस्तैर्निबुद्धविधिभिर्विविधैरच्युतेतरो युयुधातेयथान्यायतथै
 वबलमुष्टिको १९ भगवद्गात्रनिष्पातेर्वज्रनिष्पेषनिष्ठुरैः चाणूरोभज्यमानांगोमुहुग्लानिमवापह २० सश्येनवेगउत्पत्यमुष्टीकृत्य
 करावुभौ भगवंतंवासुदेवंकुन्दोवक्षस्यबाधत २१ नाचलत्तत्प्रहारेणमालाहतइवहिपः बाहोर्निगृह्यचाणूरबहुशोभ्यामथन्हरिः
 २२ मूपृष्ठेषुथयामासतरसाक्षीणजीधितम् विस्त्रस्ताकल्पकेशस्रकइंद्रध्वजइवापत्त् २३ तथैवमुष्टिकःपूर्वस्वमुष्ट्याभिहतेनवे
 चलभद्रेणबलिनातलेनाभिहतोभृशम् २४ प्रवेपितःसरुधिरमुहमचमुरवतोऽर्हितः व्यस्रःपपातोव्युपस्थवाताहतइवाधिपः २५
 ततःकूटमनुप्राप्तसामःप्रहरतावरः अवधील्लयाराजन्सावज्जवाममुष्टिना २६ तथैवहिशूलःकृष्णापदापहतशीर्षकः द्विधावि
 दीर्णस्तोशलकउभापनिपेततुः २७ चाणूरमुष्टिकेकूटेशालेतोशलकेहते शोषाःप्रदुदुबुमल्लाःसर्वेप्राणपरीप्सवः २८ गोपान्वय
 स्यानारुष्यतेःसंसृज्यविजङ्गतुः वाद्यमानेषुतुयेषुवलांतौधृतनूपुरौ २९ जनाःप्रजहृषुःसर्वकर्मणारामकृष्णायोः ऋतेकंसविप्र
 गुरव्याःसाधवःसाधुसाध्विति ३० हतेषुयल्लवेषेषुविह्वतेषुचभोजराट् न्यवारयत्स्वतूयोणिवाक्यचेदमुवाचह ३१ निःसारयतदुर्द
 नोवसुदेवात्मजोपुरात् धनहरतगोपानानदबधीतदुमतिम् ३२

गोयस्यसः चाणूरः अबाधतअनाडयत् २१ २२ मूपृष्ठेषुवउपरिपोथयामास आस्फालयत् इंद्रध्वजोवज्रम् यद्वा इंद्रध्वजोगोडेषुप्रसिद्धः कस्मिंश्चिदुत्स
 वेमहान्कृतमोक्षजपताकाद्यलंकृतः पुरुषाकृतिः उच्छ्रीयते सयथापततितद्दपतदिति २३ २४ अर्हितःपीडितः उर्युपस्थेषुतले २५ २६ २७ २८
 वलांतौनृत्यादिकुर्यंतौ २९ साधुसाधुइतिवदंतः ३० ३१ ३२ ३३ ३४ ३५ ३६ ३७ ३८

परिष्कारमणं दस्तादिपुगृहीत्वापरित्यक्तनम् विस्तेपोनेदनम् परिष्कार्याहुष्यानिष्पीडनम् अवपातनमथ क्षेप-उत्सर्पणमुत्सृज्यपुरतोगमनम् अपसर्पणपृष्ठ
 तोरगमनम् एते प्रत्यरुधताप्रत्यावृत्तवर्तौ ४ उत्थापनजानुनीपादिचपिडोहृत्यपतितस्योच्चाटनम् ५ नयनहस्ताभ्यामुद्धृत्यनयनम् चालनकठादिलग्नस्यनि सा
 रणम् स्थापनपादादिपिडीकरणम् एवपरस्परमात्मनोदेहस्थापचक्रतुः अपकारकृतवर्तौ ५ तद्युद्धवलावलवत् एकतोवलमन्यतोऽवलम् तद्युद्धविषममित्यु
 चुरित्यर्थः यदातद्दलावलवतोर्षुर्देहस्थामहानयमधर्मित्युचुरित्यन्वयः ६ तदेवदर्शयति महानिति बालसोर्वलवतोश्चयुद्धराजाचेत्पश्येत्स्वयवाराणी
 य एतेराज्ञ पश्यत स्वयमन्विच्छन्ति अनुमन्यतइतिमहानधर्मित्यर्थ ७ बलावलवद्युद्धतांप्रपचयतिपचाभिः क्वेति कञ्जसाराणिवज्रवत् कठिनानि

परिष्कारमणगिह्सेपपरिभावपातने उत्सर्पणापसर्पणेश्चअन्योऽन्यप्रत्यरुधताम् ४ उत्थापनैरुन्वयनैश्चालनैस्त्थापनैरपि परस्पर
 जिगीषतावपचक्रतुरात्मन ५ तद्दलावलवद्युद्धसमेता सर्वयोषित ऊचु परस्परराजनुसानुकपाव्रूयश ६ महानयवताधर्मैषारा
 जसभासदाम् चैबलावलवद्युद्धराज्ञोऽन्विच्छतिपश्यत ७ क्वञ्जसारसवागीमहोशीलेद्रसन्निभौ क्वातिसुकुमारागोक्षिशोरो
 नामुपौवनौ ८ धर्मव्यतिक्रयोत्थास्यसमाजस्यध्वजभवेत् यत्राधर्मं समुत्तिष्ठेन्नस्येतत्रकहिंचित् ९ नसभाप्रविशेत्प्राज्ञ स
 म्यदोषाननुस्मरन् अश्रुवन्निवृत्तज्ञानर किल्विषमस्युते १० वलात् शत्रुमभित रूष्णस्यवदनाबुजम् वीक्ष्यताश्नमिवासुप्त
 पयकोशमिवाबुभि ११ किनपश्यतरामस्यसुरवमाताम्रलोचनम् युष्टिकप्रतिसामर्वहाससरभशोभितम् १२ पुण्यावतव्रजमु
 वौचदपनृलिगगूढ पुराणपुरुषावनचित्रमाल्य गा पालयन्सहवल् क्षणयश्चवेणुनिक्रीडयाचतिगिरित्रमाचिताधि १३
 गोप्यस्तपःकिमचरन्त्यदमुष्यरूपलावण्यसारमसमोर्धमनन्यसिद्धम् दग्धि पितृत्यनुसवाभिनवदुरापमेकातधाययशस श्रि
 यरेश्वरस्य १४

सर्वाण्यगानिययो ८ समाजस्य सभाया ९ अपराऊचु नसभाभिति अश्रुवन्ज्ञात्वाऽपितूष्णीतिष्ठन् विमुचन्विपरी
 तमुचन् १० वलात् शत्रुमभितइति शत्रो सर्वतोधावत् रूष्णस्यश्रमवारिणाउसव्याप्तसुरवाबुजदृश्यताम् ११ अन्याऊचु किनपश्यतइति साम
 र्षिसम्बोधम् हासेनसरंभआवेशस्तेनशोभितम् १२ अन्याऊचु पुण्यावतेति नृलिगेनमनुष्यदेहेनगूढ वनस्थानिचित्राणिमाल्यानियस्यस गिरित्रःशिव
 रमाचताभ्यामर्चितावधीयस्यस अयभाव धिगिमासनायस्यामयपराभूयते तास्तुवजश्रुवोपन्या यत्पास्तअयरूष्णाविविधक्रीडयाज्ञतिगच्छतीति अहोकरम
 ल्यपुण्यावकषम् यतोऽस्याभिरनवसरेदृष्टोऽयम् १३ गोप्यस्तुवहुपुण्यारत्नाहुक्त्रिभि गोप्यइति अमुष्यत्रीरूष्णस्यरूपमगलावण्येनसारश्रेष्ठम् किञ्च असमोर्ध
 नविद्यतेसमसूर्धमधिकचयस्यतत् तदपिनअन्येनआभरणेनादिनासिद्धम् किंतुस्वतण्व ऐश्वरस्यऐश्वर्यस्यचक्रातधामअव्यभिचारिस्थानम् पाठातरेअपुष्यईश्वर
 स्येत्यन्वय एवभूतनित्यनवीनरूपयानेचै पश्यतीति १४

किंच यादोहनादिष्वेनंगांयन्तिताव्रजस्त्रियोधन्याः प्रेरेवेस्वन्दोलांदोलनम् उक्षणंसेचनम् कथंभूताः उरुक्रमेचित्तसुरुक्रमचित्ततेनेवधानंसर्वविषयप्राप्तिर्योसां
 ताः पाशांतरेउरुक्रमंचित्तयंत्यइत्यर्थः कुतः अनुरक्तधियः तत्रलिंगमशुक्रव्यः १५ प्रातरिति याअबलाअस्यवेणुनिशम्यगृहात्तूर्णनिर्गम्यपथिसस्मितमुख
 पश्यन्ति तामूरिपुण्याइति १६ एवंसभयंद्वाणासुस्त्रीपुतासांभयनिरुत्तयेरुणाः शत्रुहंतुमनश्चक्रे १७ सभयाः स्त्रीणागिरः शुक्लापुत्रयोः स्नेहेनयाशुक्र
 तथाआतुरोविह्वलो पुत्रयोर्बलमजानतौपितरावसुतापप्रासाविति १८ १९ तदाभगवतोगात्राणांरत्नजान्वादीनांनिष्पातैः प्रहारैः वज्रस्यनिष्पेषः ती

यादोहनेऽवहननेमथनोपलेपेप्रेरेवेस्वनाभिरुदितोक्षणमार्जनादौ गायन्तिचैनमनुरक्तधियोऽशुक्रव्योधन्याव्रजस्त्रियउरुक्रमचित्त
 यानाः १५ प्रातर्ब्रजात्ब्रजतआविशतश्चसायगोभिःसंभ्रूणयतोऽस्यनिशम्यवेणुम् निर्गम्यतूर्णमबलाःपथिसूरिपुण्याःपश्यतिस
 स्मितमुखसदयावलोकम् १६ एवंप्रभाषमाणासुस्त्रीपुयोगेश्वरोहरिः शत्रुहंतुमनश्चक्रेभगवान्भरतर्षभ १७ सभयाः स्त्रीगिरःशु
 क्लापुत्रस्नेहशुचातुरो पितरावन्वतश्चैतापुत्रयोरबुधोबलम् १८ तैस्तेनियुद्धविधिभिर्विधिरेच्युतेतरो सुयुधातेयथान्यायतथे
 वबलमुष्टिको १९ भगवद्गात्रनिष्पातैर्वज्रनिष्पेषनिष्ठुरैः चाणूरोभज्यमानांगोमुहुग्लानिमवापह २० सप्येनवेगउत्पत्यमुष्टीकृत्य
 करावुभौ भगवतंवासुदेवकुन्दोवक्षस्यबाधत २१ नोचलत्तत्यहारेणमालाहतइवहिपः बाहोनिर्गृह्याचाणूरबहुशोभामयन्हरिः
 २२ मूपृष्ठेषुथयामासतरसाक्षीणजीवितम् विस्वस्ताकल्पकेशस्त्रकृद्द्रध्वजइवापत्तत् २३ तथैवमुष्टिकःपूर्वस्वमुष्ट्याभिहतेनवै
 बलभद्रणबलिनातलेनाभिहतोभृशम् २४ प्रवेपितःसरुधिरमुद्गमचसुरवतोऽर्हितः व्यस्रःपपातोर्ध्वपस्थेवाताहतइवाधिपः २५
 ततःकूटमनुप्राप्तारामःप्रहरतांवरः अवधील्लीलयाराजन्सावज्जवाममुष्टिना २६ तस्यैवहिशूलःकृष्णापदापहतशीर्षकः द्विधावि
 दीर्णस्तोशालकउभापिनिपेततुः २७ चाणूरमुष्टिकेकूटेशालेतोशालकेहते शोषाःप्रदुदुबुमल्लाःसर्वेप्राणपरीप्सवः २८ गोपान्वय
 स्यानारुष्यतैःसंसृज्यविजद्गतुः वाद्यमानेषुतुर्येषुवलांतौधूतनूपुरो २९ जनाःप्रजहृषुःसर्वैकर्मणारामकृष्णायोः ऋतेकंसविप्र
 पुरव्याःसाधवःसाधुसाधिविति ३० हतेषुमल्लवर्षेषुविद्रुतेषुचभोजराट् न्यवारयत्स्यतूर्याणिवाक्यचेदमुवाचह ३१ निःसारयतदुर्ह
 तौवसूदेवात्मजौपुरात् धनहरतगोपानानदबधीतदुर्मतिम् ३२

गोयस्यसः चाणूरः अबाधत अताडयत् २१ २२ मूपृष्ठेषुवउपरिपोथयामास आस्फालयत् इन्द्रध्वजोवज्रम् यद्वा इन्द्रध्वजो गौडेषुप्रसिद्धः कस्मिंश्चिदुत्स
 वेमहान्स्तभो ध्वजपताकाद्यलंकृतः पुरुषाकृतिः उच्छ्रीयते सयथापततितद्दपतदिति २३ २४ अर्हितः पीडितः उर्ध्वपस्थेभूतले २५ २६ २७ २८
 वलांतौचृत्त्यादिकुर्वन्तौ २९ साधुसाधु इति वदतः ३० ३१ ३२ ३३ ३४ ३५ ३६ ३७ ३८

वप्रतौर्पैः तद्वन्निष्ठुरैः भज्यमानां गः श्लथागात्रइत्यर्थः २० स्येनस्येववे
 २१ २२ २३ २४ २५ २६ २७ २८ २९ ३० ३१ ३२ ३३ ३४ ३५ ३६ ३७ ३८

अव्ययः अग्रमः लघिन्नात्वात्पवेन ३४ ३० दुर्विषदमविषत्प्रमुग्रतेजोयस्यस श्रीरूपा ३६ गरिष्ठलायनिश्वाभयत्नमुक्तम् तत्रहेतु अह्जनात् कुत तस्योपर्येव
 पपात् यत-आत्मतत्रः स्वतत्र ३७ ३८ ३९ निर्विशोनिष्कृतिरनुष्यमित्यर्थं तत्कारिण सत तेअभ्यधावन् ४० तथातादृक् अतिरभस्योवर्गायघातान् सय
 तान् उद्युक्तान् ४१ ४२ ४३ शोचत्येवित्तापचक्रु शुचः अशूणि ४४ धर्मज्ञदत्यादीनिवित्तापमेमसबोधनानि तेत्वदीयावयम् ४५ तयापत्याविरहिता

वसुदेवरूपदुर्मेधा हन्यतामाश्वसप्तम उग्रसेन पिताचापिसानुग परपक्षग ३३ एवविकल्पमानेवैकसेप्रकुपितोऽव्यय लघिन्ना
 त्यस्यतरसामेचमुत्तुगगारुहत् ३४ तमाविशानमातोव्यमृत्युमात्मानआसनान् मनस्वीसहसोत्यापजगृहेसोऽसिचर्मणो ३५ तस्व
 ३६ पाणिविचरतमाक्षुषेनयथादक्षिणसच्यमवरे समग्रहीत् दुर्विषदोयतेजायथोरगताक्षुप्त प्रसत् ३६ प्रगृह्यकेशेषुचलत्किरीट
 निपात्यरगोपरितुगमचात् तस्योपरिष्ठात्सुयमञ्जनाम् पूपातविश्वाअयआत्मतत्र ३७ तसपरतविचकषभूमोहभिर्यथेभजगतोविप
 श्यत् हाहेतिशब्द समेहान्नदाऽभूदुदीरित सर्वजनेनरेड ३८ सनित्यदोद्विग्नधियातमीश्वरपिचन्वदनेवाविचरन्स्वपुनश्चसन्
 ददशीचक्रायुधमग्रतोयस्तदेवरूपदुरवापमाप ३९ तस्यानुजाभ्यातरोऽष्टौककन्यग्रोधकादय अस्यधावन्भिन्नुद्धाभ्यातुनिर्वेशका
 रिण ४० तथाऽतिरभसास्तान्नुस्येनानुरोहिणीसुत अहन्परिधमुद्यम्यपशूनिवमृगाधिप ४१ नेदुर्दुभयोव्योम्निग्रहेशाद्याविभू
 तय पुष्ये किरतस्तप्रीत्याशशस्त्रनृत्तुस्त्रिय ४२ तेषास्त्रियोमहाराजस्रद्धन्मरणदु खिता तत्राभीषुर्विनिघ्नत्य शीषोण्यशुविलो
 चना ४३ शयानांश्चीरशाय्यायापतीनालिग्यशोचती विलेषु स्रस्वरनायोविसृजत्योमुह शुच ४४ हानायप्रियधमेज्ञकरुणा
 नाथवत्सल त्वयाहतेननिहतावयतेसगृहप्रजा ४५ त्वयाविरहितापत्यापुरीयपुरुषपेभ नशोभतेव्यमिबनिवृत्तोत्सवमगला
 ४६ अनागसात्प्रभूतानारुतवान्द्रोहमुल्यणम् तेनेमांभोदशानीतोभूतधुकुकोलभेतशाम् ४७ मवेषामिहभूतानामेषहिप्रभवा
 प्युच गोसात्तदवध्यापीनक्चित्सखमेधते ४८ श्रीशुकउवाच राजयोधित आम्वास्मपागवांल्लोकभावन यामा
 हुलोकिक्कीसस्थाहतानासयकारयत् ४९ मातरपितरचैवमोचयित्वाऽयग्रधनात् कृष्णारामौववदातेशिरसास्पृश्यपादयो ५० दे
 व्कीवसुदेवश्चविज्ञायजगदीश्वरी कृतसवदनीपुत्रीस्वस्वजातेनशक्तितौ ५१ इतिश्रीपाग० म० द० कसवधोनामचतुश्चत्वारिंशोऽ
 ध्याय ४४

पुरीयनशोभतइति स्वदृष्ट्याऽभिधानम् ४६ अनागसाभितितुपरमार्याभिधानम् ४७ एष रूपा प्रभवन्त्यस्मादितिप्रभव अपिचत्यस्मिन्नि
 अप्ययाः सचसच तदवध्यानमवज्ञातकर्तुशीलयस्यस ४८ ४९ आस्पृश्यइपत्सृत्वा ५० पुत्रभ्रातिविहायजगदीश्वरावितिशात्ताशक्तितौ नसस्वजाते नआ
 लिगितवतौ कितुवद्वाजवीतस्यतुरित्यर्थं प्रसत्प्रहत्वाहस्तीद्रमहद्वान्महलीलया वीभान्सचरितकससबोभत्समसारयत् ५१ इतिदशमेटीकायाचतुश्चत्वारि
 शोऽध्याय ४४

पंचनल्वारिंशकेः यपितृनदादिसाल्वनम् उपसेनाभिषेकश्चरुगोवासात्पुरागमः १ उपलब्धार्थो विदित्वेति अयमर्थः उपसमीपे आवयोः पुत्रबुध्यासांसारिकपरमसुख
 भोगात्पूर्वमेव नलब्धार्थो आवामीश्वरावितिलब्धः प्राप्तः परमज्ञानरूपोः र्थो याभ्यां तौ यथा धृतौ ज्ञात्वा मयि प्रसन्ने सति अनयोर्ज्ञानं नाम किं दुर्लभं स्यात् दुर्लभं तु मयि पु
 त्रतया प्रेम अत इदानीमेव तज्ज्ञानमाभूदिति निजां स्वाधीनां मायांतयोः प्रसारितवानिति १ तदेव दर्शयति उवाचेत्यादिरष्टभिः प्रीणयन्सादरं ब्रुवन् २ अस्मत्तः
 अस्मन्निमित्तं नित्यमुत्कंठितयोरपि युवयोः पुत्राभ्यामावाभ्यां कृत्वा बाल्यपौगंडकैशोरास्तत्तदवस्थाऽनुभवस्वरानीत्यर्थः नाभवन्निति अस्मत्तः पुत्राभ्यामि
 तिसामानाधिकरण्यया ३ किंच आवामेवै देवहीनापित्याह नलब्धइति पितृगोहस्था बाल्यां मुदविदते साचनलब्धेति ४ एवतावत् श्लोकद्वयेन युववो

श्रीशुक उवाच पितरावुपलब्धार्थो विदित्वा पुरुषोत्तमः माभूदिति निर्जां मायांततान् जनमोहिनीम् १ उवाच पितरावेत्यसा
 ग्रजः सात्वतर्षभः प्रथया वनतः प्रीणन्वताते तिसादरम् २ नास्मत्तो युवयोस्तात् नित्योत्कंठितयोरपि बाल्यपौगंडकैशोराः पुत्राभ्या
 मभवन् क्वचित् ३ नलब्धो देवहतयोर्वासो नो भवदतिके व्यांबालाः पितृगोहस्था विदते लालिता मुदम् ४ सवार्थसंभवो देहो जनितः पो
 पितो यतः नतयो र्थातिनिर्वेशं पित्रोर्मर्त्यः शताशुषा ५ यस्तयो रात्मजः कल्प आत्मना च धनेन च वृत्तिं न दद्यात्त प्रेत्य स्वमांसं खाद
 यति हि ६ मातरं पितरं वृद्धाभ्यां साध्वीकृतं शिशुम् गुरुविप्रपत्नं च कल्पो बिभ्रत् स्वसन्मृतः ७ तन्नावकल्पयोः कंसान् नित्यमु
 ह्निगचेतसोः मोघमेतेत्यतिक्रांता दिवसा वामनर्चतोः ८ तत्संतु महेश्च स्तात्मा तनौ पितृत्रयोः अकुर्वतो वांशुश्रूषां क्लृप्तयो दु
 र्ददाभृशम् ९ श्रीशुक उवाच इति मायामनुष्यस्य हरेर्विश्वात्मनो गिरा मोहितावकमारोष्यपरिष्वज्यापत्तुमुदम् १०
 सिचता वशुधाराभिः स्नेहपाशैश्च वृतौ न किंचिदूचतूराजन्बाष्पकरो विमोहितौ ११ एवमाश्वास्य पितरौ भगवान् देवकी सुतः
 मातामहं तूयसे न्यदूनाम करोन्पुत्रम् १२ आह चस्मान् महाराज प्रजाश्चाज्ञसु महसि यथातिशापाद्यदुष्मिनांसितव्यं नृपासने १३
 मयि भृत्य उपासीने भवति विबुधोदयः बलिं हरं त्यवनताः किमुतान्ये नराधिपाः १४ सर्वान् स्वज्ञाति संबंधान् दिग्भ्यः कंसप्रयाकु
 लान् यदुत्पद्यं धकमधुदाशोहकुरादिकान् १५ रावयोश्च कामहानिर्जातेत्युक्तम् आवयोः पुनर्युष्मत्परिचर्यालोपेन धर्महानिरपि जातेत्याह

सर्वार्थसंभवइति सर्वेषां धर्माद्यर्थानां संभवो यस्मिन् सदेहो यतः याभ्यां जनितः पोषितश्च तयोः पित्रोर्निर्वेशं निष्कृतिमानृष्यमर्त्यः शतसंवत्सरमात्रेणाशुषा
 नप्राप्नोति ५ तन्मध्ये पितुः यः पुत्रः कल्पः समर्थः सन्निषिदेहेन धनेन च पित्रोर्वृत्तिं जीविकानसंपादयेत् तं प्रेत्य लोकांतरे यमदूताः स्वस्थे वमांसं खादयंतीति
 ६ किंच मात्रादिशुश्रूषामकुर्वन् विफलजीवितश्च भवतीत्याह आतरमिति अबिभ्रत् अपुष्टान् स्वसन्नापिमृततुल्य एवेति ७ तत्तस्मात् नो आवयोः मोघं
 व्यर्थमनर्चतोः अपूजयतोः ८ दुर्ददाकसेनकृत्वा ९ १० ११ आश्वास्य सांत्वयित्वा १२ त्वमेवाज्ञापयेति मावदेत्याह यथातिशापादिति तव तु यादवत्वेऽपि
 मदाज्ञानदोषइति भावः १३ ममतादृशी शक्तिर्नास्तीति चेत्त्राह मयीति मत्प्रसादेन सर्वं भाविष्यतीत्यर्थः १४ स्वान् ज्ञातीन् संबंधान् दिग्भ्य आनयेति १५

१८ सिद्धा पूर्णः कृष्णारामाभ्यामतो निवृत्तो ज्वरस्तापो येषांते १७ सद्यस्मितवीक्षणयस्मिन्तत् १८ प्रवयसो वृद्धा अपि अतिशयितबलमोजश्रयेषांते १९
 २० मृशामात्मनोः प्याधिन्येनपोषितौ न चाश्रयमेतत् इत्याह पित्रोरिति आत्मनो देहादप्यात्मजेष्वधिकान्द्रिमीतिरिति २१ देवकीवसुदेवयोः पुत्रीषु नानास्य
 सुभाविन्यपिनवाच्यमित्साह सपितेति २२ २३ सव्रजव्रजयासिभिः सहितम् कुप्यानि स्वर्णरजतादिव्यतिरिक्तकास्यपात्रादीनि तत्प्रभृतिभिः २४ २५ पुं

सभाजितान् समाश्वासय विदेशावासकर्षितान् न्यवासयत्स्वगृहेषु विचै सतर्प्य विश्वरूत् १६ कृष्यासकृषेण भुजैर्गुमालस्य मनोरथा
 गृहेषु रेभिरे सिद्धा कृष्णारामगतज्वरा १७ वीक्षतोः हरह पीतामुकुदवदनाबुजम् नित्यपमुदितश्रीमत्सदयस्मितवीक्षणम् १८
 तन्नपवयसोप्यासन्नयुवानोऽतिवलीजसः पिवतोः सैमुकुदस्युमसोऽनुजस्रधामुहु १९ अयनंदसमासाद्य भगवान् देवकीसुत स
 कृषेणश्वराजद्रपरिष्वज्येदमुच्युत् २० पितयुवाभ्यास्त्रिधाभ्यापोषितोऽालितो मृशाम् पित्रोरभ्यधिकाभीतिरात्मजेष्वत्मानोऽपि
 हि २१ सपितासाचजवनीयोपुष्पीनास्वप्रवत् विश्वन्बुधभिरुत्सृष्टानकल्पे पोषरक्षणे २२ यातपुयव्रजतातवपचक्ष्नेहदुःखि
 तान् तातोन्वोद्रुमेष्यामोविधायसुहृदासुरवम् २३ एवसात्वय्यभगवान् नंदसव्रजमच्युत वासोऽलक्षरकुप्याद्यैरह्यामाससा
 दरम् २४ इत्युक्तं सौपरिष्वज्यनदप्रणयविह्वल प्रयनश्रुभिर्नत्रेसहगोपैर्व्रजययो २५ अयशूरसुतो राजन्पुत्रयो समका
 र्यत् पुरोधसाब्राह्मणेभ्यथावद्विजसस्कृतिम् २६ तेष्योऽदाहसिणागावोरुक्त्वा माल्य स्वलकृता स्वलकृतभ्याः सपूज्य
 सवत्सा क्षीममालिनी २७ या कृष्णारामजन्मक्षेमिनोऽत्तामहामति ताश्चाददादनुस्मृत्युक्त्वा कसेनाधर्मतो हृता २८ ततश्च
 लव्यसक्तकौटिलिजत्वमाप्यसुभ्रतो गगाद्यदुकुलाचार्यादायव्रतमास्थितौ २९ प्रभवीसर्वविद्यानासर्वज्ञो जगदीश्वरो ना
 न्यसिद्धामलज्ञानगृहमानो नरेहिते ३० अथोगुरुकुलेवासमिच्छताबुपजग्मतु काश्यसादीपनिनामत्सवतिपुरवासिनम्
 ३१ यथोपसाद्यतीदातौ गुरो वृत्तिमनिदिताम् ग्राहयताबुपेतौ स्मभक्त्या देवमिवाहते ३२ तयोर्द्विजवरस्तुष्ट शुद्धभावा
 नुवृत्तिभिः प्रोवाच वेदानस्वितान् सागोपनिषदोगुरु ३३ सरहस्यधनुर्वेदधर्मान्यायपथास्तया तथाचान्वीक्षिकीवि
 धाराजनीतिचपड्विधाम् ३४ रोधसागर्गाचार्येण द्विजसस्कृतिमुपनयनम् ३५ गावो गा रुक्मस्य मालाविद्यतेपासाता क्षीमवत्समालावती

२७ पा पूर्वमवोदता आसन्तापवाददाननुता कसेनापहता सत्यम् गजगोष्ठादाच्छिद्यदत्ता इत्याह कसेनाधर्मत इति २८ गायव्रतव्रतव्रतचर्यम् २९ प्रकृषेण
 भवत्याभ्यामिति प्रभवी अतएव सर्वज्ञो स्वत सिद्धममलज्ञानप्रच्छादयतो नरेहिते ३० ३१ यथायथावत् उपसाद्य प्राप्य गुरो वृत्तिमन्यान् ग्राहयतो विश्वयुतो गुरुमु
 पेतो उपगती सेवितवताभिर्यथ ३२ शुद्धो भावोपासताभिरनुवृत्तिभिः सागोपनिषद अंगाभिशिक्षादीनि तेरुपनिषद्भिश्च सहितान् ३३ सरहस्यमत्र देवताज्ञान
 सहितम् धर्मान्यायपथास्त्राणि न्यायपथान्मीमासादीन् आ न्वीक्षिकीनर्कविद्याम् पड्विधासधिर्नाविग्रहोयानमासनद्वेषमाश्रयति एवपड्विधाराजनीतिम्

सकृन्निगदमात्रेण एकवारंगुरोरुच्चारणमात्रेण ३५ तावतीः चतुः षष्टिकलाः ताश्च शैवतंत्रोक्ता लिरव्युते अथा गीतं १ वाद्यं २ नृत्यं ३ नाट्यं ४ आलेख्यं ५ वि
 शेषकच्छेद्यं ६ तंडुलकुसुमवलिप्रकाराः ७ पुष्पास्तरणं ८ दशनवसनागरागाः ९ मणिभूमिकाकर्म १० शयनरचनं ११ उदकवाद्यं १२ उदकघातः १३ चित्र
 योगाः १४ माल्यग्रथनविकल्पाः १५ शोखरापीडयोजनम् १६ नेपथ्ययोगाः १७ कर्णपत्रभंगाः १८ सुगंधयुक्तिः १९ भूषणयोजनम् २० ऐंद्रजालम् २१ कौ
 तुमारयोगाः २२ हस्तलाघवम् २३ चित्रशाकापूपभक्षविकारक्रिया २४ पानकरसरागासवयोजनम् २५ सूचीकर्म २६ सूत्रक्रीडा २७ प्रहेलिका २८ प्रति
 माला २९ दुर्वचकयोगाः ३० पुस्तकवाचनम् ३१ नाटकारव्यायिकादर्शनम् ३२ काव्यसमस्यापूरणं ३३ पट्टिकावेत्रबाणविकल्पाः ३४ तर्ककर्माणि ३५ तक्ष
 णम् ३६ वास्तुविद्या ३७ रूप्यरत्नपरीक्षा ३८ धातुवादः ३९ मणिरागज्ञानम् ४० आकरज्ञानम् ४१ वृक्षायुर्वेदयोगाः ४२ मेषकुंकुरलावकयुद्धविधिः
 ४३ सुकसारिकाप्रलापनम् ४४ उत्सादनम् ४५ केशमार्जनकोशलम् ४६ अक्षरगुष्टिकाकथनम् ४७ म्लेच्छितकतर्कविकल्पाः ४८ देशभाषाज्ञानं ४९

सर्वनरवरश्रेष्ठोसर्वविद्याप्रवर्तकी सकृन्निगदमात्रेण तौसंजगृहत्तुर्नृप ३५ अहोरात्रैश्चतुष्षष्ट्यासंयतौतावतीः कलाः गुरु
 दक्षिणायाः चार्यं छंदयामासतुर्नृप ३६ द्विजस्तयोस्तमहिमानमद्भुतसलक्ष्यराजन्तिमानुषीमात्तम् समन्वयपत्न्यासमहाणविमृत
 बालप्रभासेवरयावभूवह ३७ तथेत्यथारुत्थमहारथौरथप्रभासमासाद्यदुरंतविक्रमौ वेलासुपव्रज्यनिषीदतुः क्षणसिंधुर्विदित्वाः
 र्हेणमाहरत्तयोः ३८ तमाहभगवानाश्रुगुरुसूत्रः प्रदीयताम् योऽसाविहत्वयाग्रस्तौ बालकौ महतीर्मिणा ३९ समुद्रउवाच
 नेवाहाषमहं देवदैत्यः पंचजनो महान् अंतर्जलचरः कृष्णशरस्वरूपधरोऽस्तरः ४० आस्तेतेनाहृतेनूनतच्छ्रुत्वा सत्वरप्रभुः ज
 लमाविश्यते हत्वानापश्यदुदरेऽभिकम् ४१ तदंगभूभवशरवसूदाय रथभागमत् ततः सयमनीनामयमस्य दधितापुरीम् ४२
 गत्वाजनादनः शंखप्रदध्मोसहलासुधः शरवनिह्नादप्राकण्य प्रजासयमनोयमः ४३ तयोः सपर्योमहतीचक्रेभक्त्युपबृंहिताम्
 उवाचाचनतः कृष्णसचभूताशयालयम् ४४

पुष्यशकटिकानिभक्तज्ञानम् ५० यंत्रमातृकाधारणमातृका ५१ संवाच्यम् ५२ मानसीकाव्य
 क्रिया ५३ अभिधानकोशः ५४ छंदोज्ञानम् ५५ क्रियाविकल्पाः ५६ उल्लितकयोगाः ५७ वरुणगोपनानि ५८ द्युतविशेषः ५९ आकर्षक्रीडा ६० बालक्रीडन
 कानि ६१ वैनाधिकानाम् ६२ वैजयिकानाम् ६३ वैतालिकानां च विद्यानां ज्ञानम् ६४ इति चतुः षष्टिकलाः छंदयामासतुः उपलोभितवंतौ ३६ प्रभासेष्टौ
 त्रैमहाणविमृतबालं वरया मास ३७ ईश्वराविति विदित्वा समुद्रस्तयोरर्हेणमाजहार ३८ ३९ पंचजनस्वसुरोऽहाषीत् सचमहान्ममासाध्यद
 त्यर्थः ४० ४१ ४२ ४३ सपर्योपूजाम् सर्वेषांभूतानामाशयाः अंतःकरणानितान्यालयोनिवासोयस्यतम् ४४ ४५ ४६

निजकर्मण्यवधनमन्वस्यतयाभूतमपिमराज्ञापुस्कारेणानयत तेनदोषद्वयः ४५ ४६ वत्सेनिप्राधान्येवैकस्यसवोधनम् गुरोर्निष्कस्य गुरुदक्षिण्यवुष्य
द्विधगुरोर्ममकामानामध्येकोतुकामोऽवशिष्यते मकोऽपीति ४७ हेवीरीस्वगृह्णच्छतम् वासुवयो अयातयामानिअगतसाराणि ४८ अतिलवद्रहावे
गोयस्यतेन फर्जन्वोमेवस्तद्वह्निनदोयस्यतेन ४९ नष्टमष्टतत्पुनर्लब्धधनयाभिस्त्वारवेति ५० इतिदशमेटीकायापचत्वारिंशोऽध्यायः ४५
षट्चत्वारिंशकेषोषमुद्भवमेथतद्विरा यशोदानदयोश्चकृष्णा शोकापनोदनम् १ कामचारहिजाति सन्परित्यज्यातिसपुतः सुरोर्ज्ञानमनुपाय
सत्संगोपीरूपादिशत् २ गोपीनासांलनमतिरहस्यसन्त्रिसाध्यमितितदयमुद्भवविशिनाष्टि वृष्णीनामिति सुद्धिसत्तम कुट्यागतिमेष्ट १ २

लीलापनुष्यहेविष्णोयुवयोःकरवामकिमु श्रीभगवानुवाच गुरुपुत्रमिहानीतंनिजकर्मनिवधनम् आनयस्वमहा
राजमच्छासनपुरस्कृत ४५ तथेतितेनोपनीतगुरुपुत्रयदुत्तमो दत्त्वास्वगुरवेभूयोवृष्णीचेतितमुचत् ४६ सम्यक्सपादितीव
स्मभवन्द्यासुरनिष्कस्य कोनुष्यहिधगुरो कामोनामावशिष्यते ४७ गच्छतस्वगृह्णवीरीकीर्तिवामिस्त्वावनी उदास्ययातयामा
निभवत्विहपरत्रच ४८ गुरुणैवमभिज्ञातोरेषनानिलरहसा आयातोस्वपुरतातफर्जन्यनिनदेनवे ४९ समनदन्प्रजा सर्वा
हृषारामजनार्देनो अपश्यत्योवद्वहानिनएठधधनाइव ५० इतिश्रीभागवतेमहापुराणेदशमस्कंधेपचत्वारिंशोऽध्या
यः ४५ श्रीशुकउवाच वृष्णीनाप्रवरोमत्रीरुष्णास्यदधित सरवा शिष्योवृहस्पते सास्त्रादुद्भवोवुद्धिसत्तम १
तमाहभगवान्प्रेषभक्तमेकातिनाकुचिन् गृहीत्वापाणिनापाणिप्रपन्नार्तिहरोहरि २ गच्छोद्भवजसीम्यपित्रीनोप्रीतिमावहू
गोपीनामद्वियोगाधि मत्सुदेशैर्विमोचय ३ तामन्मनस्कामत्पाणामदर्थेत्यक्तदैहिका येत्यक्तलेकिधमोश्चमदर्थेतान्विभम्ये
हम् ४ मयिता प्रेयसाप्रैष्टदूरस्थेगोकुलस्त्रिय स्रस्त्योःगविमुत्थतिविरहोत्कथयिद्वला ५ धारयत्यतिरुच्छेणप्राय
प्राणान्कथंचन प्रत्यागमन्सदेशैर्वह्व्योमेमदात्मिका ६ श्रीशुकउवाच इत्युक्तउद्भवोराजन्सदेशभर्तुराह
त आदायरथमारुद्धाप्रययोनदगाकुलम् ७

३ गोपीनाविशेषत सदशेकारणमाह ताइति मयेवसकल्पात्प्रकमनोपासाता अहमेव
माणोपासाता मदर्थेत्यक्तादैहिका पतिपुत्रादयोपाभिस्ता तत किमतआह येत्यक्तलाकधर्माइति मन्निमित्तव्यक्ती लोकधर्मेइहापुत्रस्वरवेतत्साध
नानिचयेस्त्रान्विभर्षिसवर्द्धयामि सुखयापीत्यर्थ ६ तासावियोगाधिदशयतिद्वयेन मयिताइति ५ विरहेणओत्कथयतेनविद्वला परवशा गोकु
लान्निर्गमनसमपेशीघ्रमामिप्यामीतिथेप्रत्यागमनसदेशास्ते मेमदीयावह्व्योगोप्य मदात्मिकाइति तासामात्मायदिस्वदेहेस्यात् तर्हिर्विरहतापेनद
त्येतेव पथिवर्तमानत्वात्कथनिज्जीवतीतिभावाः ६ सदशभरतीनावियोगोमेनहिसर्वात्मनाक्वचिदित्यादिकम् ७

निम्लोचनि अस्तगच्छतिसति छन्नंयानंयस्येति तदा गोपीभिरज्ञातत्वेन नंदसंगं लब्धवानिति सूचयति ८ ब्रजं वर्णयति पंचभिः वासितार्थ इत्यादिना वासि
ताः पुण्यवंत्यो गावः तन्निमित्तमाभितो युद्धाद्रिः श्राद्धिभिर्मत्तैर्वृषैर्नादितम् वास्त्राभिर्धनुभिः स्ववत्सकान् प्रति ९ विलंघद्भिः उत्पत्तद्भिः गोदोहशब्दैः
सह अभितोरवाः मुंचमा मुंचनय आनयदेहि गृहाणेत्यादयो यस्मिन् तम् वेणूनां निःस्वनेन च मडितम् १० गायंतीभिर्गोपाभिर्गोपैश्च सुविराजितम् ११
अग्न्याद्यर्चनाच्चितैः गोपगृहैर्धूपादिभिश्च मनोरमम् १२ रवंडं समूहः १३ आर्चयत पूजयामास १४ कृषिपौश्यायां संविष्टम् १५ १६ साधू

प्राप्तो नंद ब्रजं श्रीमान् निम्लोचनि विभावसौ छन्नयानः प्रविशतां पशूनां रघुरेणुभिः ८ वासितार्थैः भियुद्धाद्रिर्नादितं श्राद्धिभि
वृषैः धावंतीभिश्च वास्त्राभिरूधोभारैः स्ववत्सकान् ९ इतस्ततो विलंघद्भिर्गोवत्सैर्मडितं सितैः गोदोहशब्दाभिरवे वेणूनां
निःस्वनेन च १० गायंतीभिश्च कर्माणि श्रुत्वा निबल कृष्णायोः स्वल कृताभिर्गोपाभिर्गोपैश्च सुविराजितम् ११ अग्न्यर्कौ तिथि
गोविप्रपितृदेवार्चनान्वितैः धूपदीपैश्च माल्यैश्च गोपावासे मनोरमम् १२ सर्वतः पुथितवनद्विजालिकुलनादितम् हसकारं
डवाकीर्णैः पद्मरवंडैश्च मडितम् १३ तमागतं समागम्य कृष्णस्थानु चरप्रियम् नंदः प्रीतः परिष्वज्य वासुदेवधिया चैथत् १४
भोजितपरमानेन संविष्टं कृषिपौश्रवम् गतः श्रमं पर्यपूच्छत्सादसवाहनादिभिः १५ कञ्चिदगमहाभागसरयानः शूरनंदनः
आस्ते कुशल्यपत्याद्यैर्युक्तो मुक्तः स्रष्टदतः १६ दिक्ष्याकसोहतः पापः सानुगः स्वेन पाप्मना साधूनां धर्मशीलानां च दूनां द्वेषि
यः सदा १७ अपि स्मरति नः कृष्णो मातरः स्रष्टदः सरवीन् गोपान् ब्रजचात्मनाथ गावो वृंदावनं गिरीन् १८ अप्यायास्यति गो
विदुः सृज नान् स रुदीक्षितुम् तद्दिद्रक्ष्याम तद्द्रं सूनसं सुस्मितक्षणम् १९ दावाग्नेर्वातवर्षाच्च वृषसर्पाच्च रक्षिताः दुर
त्ययेभ्यो मृत्युभ्यः कृष्णानसूभहात्मना २० स्मरतां कृष्णवीयाणिलीलाऽयां गनिरीक्षितम् हसितं भाषितं चांगसवानः शिथिलाः
क्रियाः २१ सरिच्छैले तद्देशान्मुकुदपदभूषितान् आक्रीडानीक्षमाणानां मनोयातितदात्मताम् २२ मन्ये कृष्णाचराम च प्रा
साविहसुरात्तमा सुराणामहदथायगर्गस्य वचनयथा २३ कंसनागायुतमाणं मल्लोगजपतितथा अवधिष्ठां लीलैव पशू
निवमृगाधिपः २४

नामितिकर्मणिषष्ठी १७ गावो गाः गिरिगोवर्द्धनम् १८ अप्यायास्यति आगमिष्यति किम् १९ श्रीकृष्णोपकारस्मरणादिभिरनु
पमानदेनाभिभूयमानाद् दावाग्नेरित्यादिना वाताहर्षाच्चैति वृषात्सर्पाच्चैति अन्येभ्यश्च दुरतिक्रमेभ्यो मृत्युभ्यः श्रीकृष्णानरक्षिताः स्म २० किंच स्मरतामिति लीला
या अपांगेन निरीक्षितम् अंगहे उद्धव २१ न केवलं शिथिला एव किंतु शनैरूप रमतीत्याह सरिच्छैलेति सपितश्च शीलाश्च वनोद्देशाश्च तान् आक्रीडान्
क्रीडास्थानानि २२ सुराणामर्थाय महत्गभीरम् गर्गस्य वचनयथा २३ न केवलं तद्दृचनानुसारेणैव व्यवहारसवादादपीत्याह कंसमिति २४

इभराट्यष्टिमिवताहमयप्रपाणधनुर्षभज २५ २६ २७ २८ २९ ३० अखिलगुरुत्वमेकजनकत्वेननिपतृत्वेनचाह एताविति रामोमुकुदश्चेत्येता
विश्वस्येवीजयोनी निमित्तोपादाने ननुपुरुषप्रधानयोर्विजियोनिचमसिद्धमतआह पुरुष प्रधानमिति पुरुषोऽश प्रधानशक्ति अत प्रधानपुरुषावप्येतावेवे
त्यर्थः एकजनकत्वमुक्तम् किंच अन्वीयभूतेषु अनुविश्यभूतानावतदुपाहितरयविलक्षणस्यज्ञानाभिदस्यज्ञानस्यजीवस्यचईशातेईशरीनियतापीभवत कुत
प्राणीभनादी अनादित्वानकारणत्वम् ततश्चनियतृत्वमित्यर्थ ३१ ननुसृष्ट्यादिकर्मावेशान्मनुष्यादिजन्यदर्शनाच्चतस्यान्येष्य कोविशेषइत्याशक्याह य
स्मिन्नितिइभ्याम् इत्यशयकर्मवासनानिर्द्धृत्यत्वच्छास्त्रमय स्वरूपज्ञानवान् अर्कवर्ण शब्दसत्त्वमूर्ति सन्परागतितत्पदयाति ३२ अखिलस्यात्माचहे

तालत्रयमहासारधनुर्यष्टिमिवेभराट् वभजेकेनइत्तेनसप्ताहमदधाद्विरिम् २५ प्रलवोधेनुकोऽरिष्टस्तृणावर्तवक्त्रादय दैत्या
सुरासुरजितोहतापनेहलीलया ३६ श्रीशुकउवाच इतिसंमृत्यसंमृत्यनद् कृष्णानुरक्तधी अत्युत्करोभवत्तृष्णीमे
मप्रसरविह्वल ३७ यशोदावर्ण्यमानानिपुत्रस्यचरितानिच शृण्वत्यशृण्ववास्त्रोक्षीत्तेहस्तुतपयोधरा २८ तयोरित्यभगवति
कृष्णोदयशोदयो वीक्ष्यानुरागपरमनदमाहोद्भवीमुदा २९ उद्भवउवाच युवाश्लाघ्यतमोनूनदेहिनामिहमानद नारा
यणोऽखिलगुरोयत्कृतामतिरीहशी ३० एतोहिविश्वस्यचवीजयोनीरामोमुकुद पुरुष प्रधानम् अन्वीयभूतेषुविलक्षणस्य ज्ञा
नस्यचेशातदमोपुण्यो ३१ यस्मिन्जन प्राणवियोगकालेक्षणसमावेश्यमनोविशुद्धम् निर्द्धृत्यकर्माशयमाश्रयातिपरागतित्र
ह्यमयोऽर्कवर्ण ३२ तस्मिन्भवतावपिवलात्पहेतो नारायणे कारणमत्यमूर्त्तौ भावविधत्तानितरामहात्मन्किवाऽवशिष्टंयुवयो
सकृत्यम् ३३ आगमिष्यत्यदीर्घेणकालेनव्रजमच्यत प्रियविधास्यतेपित्रोभगवान्सात्वतापति ३४ हत्वाकूसरगमध्येप्रतीप
सर्वसात्वताम् यदाहव समागत्यकृष्णा सत्यकरोतितत् ३५ मारिवद्यतमहाभागीद्रह्यय कृष्णामतिके अतर्द्धदिसभूतानामा
स्तेज्योतिरिवेधसि ३६ नत्त्यास्यास्तिप्रिय कश्चिन्नाप्रियोवाऽस्त्यमानिन नोत्तमोनाधमोवापिसमानस्यासयोऽपिवा ३७ नमा
तानपितातस्यनभार्यानिस्तुतादय नात्मीयोनपरश्चापिनदेहोजन्मएवच ३८ तुश्चतस्मिन्कारणानमनुष्याकृतो महात्मन्महात्मानिपरिपूर्णं

भवतोभक्तिकुरुत अत कृतकृत्यावित्यर्थ ३३ प्रकृतमाह आगमिष्यतीति पित्रायुवया यात यूयव्रजतातवयचस्मेहदु खितान् ज्ञातीन्प्रादृष्टमेस्था
मोविधायकृद्दासस्वमिति यदाहकृष्णास्तसत्यकरिष्यतीति ३४ ३५ कालविलवनमसहमानोप्रत्याह मारिवद्यतमिति हेमहाभागी भक्तिके इदानी
मेवसमोपेवा कुतइत्यतआह अतर्द्धदीति तर्हि सर्वे किमिति नदृश्यतत्राह ज्योतिरिवेधसीति तद्यथा मयनपिनादृश्यते तथाभक्तिविनाकृष्णोऽपीति
भाव ३६ अहोआस्तामेतत्तस्यत्विहागमनस्वस्यानिप्रियान् पित्रादीन् विहायनसगच्छतइतिमन्येतमाह नत्त्यास्येति अस्यप्रियादयो नहिसति तत्र
हेतु अमानिन समानस्येतिच ३७ ३८ ३९ ४० ४१ ४२ ४३ ४४ ४५ ४६ ४७ ४८ ४९ ५०

सोऽपि जन्मकर्मादिरहितोऽपि क्रीडाप्रयोजनः सत्साधूनापरिपालनाय सदसन्निश्रयोनिषु सात्त्विकतामसराजसयोनिषु यद्वा देवादिमत्स्यादिनृसिंहादियोनिषुक
 ल्यते आविर्भवतीत्यर्थः ३९ ननु कर्मादिरहितस्य कुत एतदित्यत आह सत्त्वमिति क्रीडामतीतोऽपि क्रीडन् तथाऽपि मायागुणैः धरत इत्यर्थः ४० अत्राविद्यो
 पाधे जीवस्य कर्तृत्वं दृष्टान्तं कुर्वन्तस्याविद्यैव कर्तृत्वमिति सदृष्टान्तमाह यथेति अमरिकापरिभ्रमणतयोपलक्षितया दृष्ट्या भूरपि भ्राम्यतीति यथाप्रतीयते ए
 वंचित्ते कर्तारिसतितत्रविक्षिप्ते चित्तेऽहं धिया आत्मा ध्यासेन आत्मा कर्ता स्मृतो यथा तद्ददिति ४१ किंच युवयोरेवनायमात्मजः किंतु सर्वेषामपितत्रापि
 नात्मज एव किंतु शत्रुमित्रादिरूपोऽपीति सर्वात्मत्वनिरूपणेन मोहनवृत्तये संबंधमनैकांतिकं करोति युवयोरेवेति द्वाभ्याम् ४२ अच्युताद्दिनानितरां

नचास्य कर्मबालोके सदसन्निश्रयोनिषु क्रीडार्थे सोऽपि साधूनां परित्राणाय कल्पते ३९ सूत्रं रजस्तमद्भूतिभजते निर्गुणो गुणा
 न् क्रीडन्तीतोऽत्र गुणैः सृजत्यवतिहत्यजः ४० यथा भ्रमरिका दृष्ट्या भ्राम्यतीव महीयते चित्ते कर्तारितत्रात्मा कर्तेवाहं धि
 या स्मृतः ४१ युवयोरेवनायमात्मजो भगवान् हरिः सर्वेषामात्मजो ह्यात्मा पिता माता स ईश्वरः ४२ दृष्टश्रुतभूतभवद्भविष्यत्
 स्थास्तु श्रिष्णुमहदल्पकच विनाऽच्युतादस्ततरानवाच्यस एव सर्वे परमार्थभूतः ४३ एवनिशासा ब्रुवती व्यतीतानदस्य कृष्णा
 नुचरस्थराजन् गोप्यः समुत्थाय निरूप्य दीपान् वास्तुन समभ्यर्च्य दधीन्यमथान् ४४ तादीपदीसैर्मणिभिर्विरेजूरज्जुर्विक
 षेद्भुजकेकणस्वजः चलन्ति तंबूस्तनहारकुंडलखिष्यत्कपोला रुणकुंकुमाननाः ४५ उद्गायतीनामरविंदलोचनव्रजागनाना
 दिवमस्पृशत्स्वनिः दध्निश्चनिर्मथनशब्दमिश्रितो निरस्यते येन दिशाममगलम् ४६ भगवत्युदिते सूर्ये नदद्वारि व्रजोकसः द
 द्वारथशातकोभकस्याथमिति च्चाब्रुवन् ४७ अक्रूर आगतः किं वायः कंसस्थायसाधकः येन नीतो मधुपुरी कृष्णाः कमललोचनः
 ४८ किं साधयिष्यत्यस्माभिर्भर्तुः प्रीतस्य निष्कृतिम् इति स्त्रीणां वदतीनामुद्धवोऽगात्कृताह्निकः ४९ इति श्रीभागवते म
 हापुराणे दशमस्कंधे नदशोकापनयननामधत्तु चत्वारिंशोऽध्यायः ४६

तत्त्वतो वाच्यं निर्वचनाहं वस्तुनास्तीति ४३ दीपान्निरूप्य प्रज्वाल्य वास्तु
 न्देहल्यादीन् ४४ मणिभिः कांच्यादिषु स्थितैः रज्जुर्विकर्षत्संभुजेषु कंकणानां स्वजोयासां ताः चलन्तीनां तंबूस्तना हाराश्च यासां ताः कुंडलैस्त्रिव्यंतः स्फुरंतः
 कपोलायासां ताः अरुणानि कुंकुमानियेषु तानि आननानियासां ता एव ताश्च ताश्च ४५ ४६ ४७ तदा व्रजोकसो गोप्यः स क्रोधमाहुः अक्रूर इति अर्थ
 साधितवानित्यर्थसाधकः तदाहुः येन नीत इति ४८ कंसघातयित्वा पुनः किमर्थमागत इत्याशंस्य स्वयमेव कार्यं संप्रावयति किमिति तदा साधितेन का
 र्येण प्रीतस्य तुष्टस्य भर्तुः पाठांतरैरेतस्य स्मृतस्य कंसस्य निष्कृतिमौर्ध्वदौहकमस्माभिः कृत्वा साधयिष्यते किम् अस्मन्मांसैः पिंडान्कृत्वा दास्यतीत्यर्थः इ
 ति एव वदतीनां स्त्रीणां ततः तस्मिन् वसरे कृताह्निकः कृतस्नानादिनियमः उद्धव आगत इति ४९ इति दशमे टीकायां षट्चत्वारिंशोऽध्यायः ४६

सप्तचत्वारिंशकेः षड्दशादशानुपिका बाधयित्वा नृत्तमनुज्ञाप्यागमत्प्रथम् १ १ अपाच्यसुदरदर्शनवस्यस अच्युतस्येववेधोभूषणानिचपस्य
स काः संकृतोवाकस्यचिंतवदत्यक्षपरिवृत्त २ ३ पार्षदसेवकम् ४ पित्रो पियचिद्वीर्षयेत्यत्रहेतु स्नेहानुबधइति ५ अन्यथागोव्रजेतस्येत्यत्रहेतु
अन्येष्विति अर्थकृताकार्यनिमित्ता किंउच्यमनुकरय्यमानम् ननुताच्चिकीमेना पुत्रिरितिदृष्टातो ६ अस्मैवान्यार्थनिदर्शने मपचः नि स्वमित्सादिनाद
तादक्षिणायेनतयाज्यम् ७ पक्षिण विगतफलवृक्षम् रतामनुरकामृततामित्यर्थ ८ त्यक्तलौकिका त्यक्तलोकव्यवहारा ९ प्रियस्यकर्माणिमाय
स्य तथातस्यबाल्यकेशोरयोर्निकर्माणितानिसंस्मृत्यसंस्मृत्य गताद्विय सत्योरुदत्यश्चतमपृच्छन्नितिपूर्वक्रिययैवसंबध १० प्रियेणभीकृष्णेनमा

श्रीशतकउवाच तवीक्ष्यकृष्णानुचरक्रजस्त्रिय प्रलवबाहनवकजलोचनम् पीतावरपुष्करमाठिनलसन्नुपरार
विदपरिमृष्टकुडलम् १ श्लचिस्मिताः कोऽयमपीच्यदर्शन कुतश्चकस्याच्युतवेपभूपण इतिस्मसर्वा परिववृरुत्सुकास्त
मुत्तमम्लोकपदायुजाश्रयम् २ तप्रश्रयणावनता सुसत्कृतसद्योडहासेक्षणसूनुतादिभि रहस्यपृच्छन्नुपविष्टमासनविज्ञाय
संदेशाहररमापते ३ जानीमस्त्वायदुपते पार्षदसमुपागतम् सर्वहप्रेषित पित्रार्थवानुपियचिद्वीर्षया ४ अन्यथागोव्रजे
तस्यस्मरणीयनचस्महे स्नेहानुबधोवधुनामुनेरपिसुदस्यज ५ अन्येष्वर्थकृतामेत्रीयावदथयिउवनम् पुत्रिः स्त्रीषुह
तायहृत्कमनस्त्विवपटपदे ६ निस्वत्यजैतिगणिकाअकल्पनृपतिप्रजा अधीतविद्याआचार्यभित्तिजोइत्तदक्षिणम् ७
रवगावीतफलवृक्षभुक्त्वाचानिद्योगुहम् दुग्धमृगास्तथाऽरण्यजारेभुक्त्वा रतास्त्रियम् ८ इतिगोप्याहिगोविदगतवा
क्वायमानसा कृषादूतव्रजयातेउद्भवेत्यक्तलौकिका ९ गायत्य प्रियकर्माणिरुदत्यश्चगतद्विय तस्यसंस्मृत्यसंस्मृत्ययानि
केशोरबाल्ययो १० कोचिन्मधुकरदृष्ट्वाध्यायतीकृष्णासगमम् प्रियप्रस्थापितदूतकल्पयित्वेदमब्रवीत् ११ गोप्य
उचु मधुपकितववधोमास्पृशाधिसपत्न्या कुचविलुलितमालाकुक्कुमश्चशुभिर्न वदतुमधुपतिस्तनेमानिनीनाप्रसाद
यदुसदसि विडव्यस्यदूतस्त्वमीदृक् १२

प्रसादयितुं प्रस्थापितोऽयदूतइतिकल्पयित्वाऽब्रवीत् यहा तस्मिन्नप्युद्भवे प्रियप्रस्थापितदूत
मिति दूतदक्षिणकृत्वामधुकरापदेशेनउद्भवमेवाब्रवीदित्यर्थ ११ हेमधुप कितवस्यधूर्त्तस्यवधो नोऽस्माक मध्रिमास्पृश मामानमस्कारेण प्रार्थयस्वेत्यर्थ
तन्किमित्यपेक्षायाकृष्णवपास्वतस्यश्चशुणालोहितत्वेकारणमुत्प्रेक्षमाणान् सपत्न्या कुचाभ्याविलुलिता समर्दिताया कृष्णास्यवनमाला अतएवतस्या
कुक्कुमयपुते श्चशुभि उपलक्षित कितुतासामेवमानिनीनाप्रसादमधुपतिर्वहतु किमस्मत्प्रसादनेनतस्य यदुसदसि विडव्यमुपहासास्पदम्
कुत यस्यदूतस्त्वमीदृक् १२

ननु किमित्येव तमकजातीय किंचस्तेनापकृतमतआह सकृदिति भवाहकृत्वाहश. दुर्मनाः सुमनसः कुसुमानियथात्यजतितद्वत् अहो बतविज्ञस्य तस्य पादपञ्चश्रीः
 कथंसेवते विदितमयेत्याह अपीति बतेतिरवेदे उत्तमश्लोकस्य जल्पैः मिथ्याकथाभिः प्रलापैः प्रायोहृतचेताः वयंतु नलस्मीवदविचक्षणा इति भावः १३ संकारा
 न्बहुधा कुर्वन्तमस्मत् प्रसादलाभाय कृष्णांगायतीति मत्वाऽह किमिहेति पुराणपुरातनं बहुशोऽनुभूतम् विजयसरस्वस्य श्रीकृष्णस्य सांप्रतं याः सरस्वः
 तासामग्रत. नत्प्रसंगो गीयताम् इष्टाः कृष्णस्य प्रियाः तेन पूजिता इति वा तेनालिंगितेन क्षपिता कुचरुकुयासांताः तवेष्टमपेक्षितं दास्यतीति १४ भोमातर्मे
 वंचोचस्त्वा मनुस्मृत्या नगविकुचस्त्वा प्रसादयितुं मामादिष्टवानित्यत आह दिवीति दिविभुविरसातले चयाः स्त्रियः स्युस्ताः कानामदुरापानकाश्च न तदित्य
 व्ययम् तस्येत्यर्थः कपरेन रुचिरेण हासेन भ्रूविजृम्भोयस्य तस्य हेकपर इति वा किंच यस्य चरणरजः श्रीः सेवते तत्र वयंकाः अपि च यद्यप्येवं तथाऽ
 पिरूपणपक्षे रूपणात्सुकंपिनिपुंस्युत्तमश्लोकशब्दो भवतीति तथा कथनीयत्वयेति भावः १५ पादमूले प्रविशंतं क्षमापयिष्यंतमिव मत्वाऽह शिरसि न्य

सकृदधरस्रधांस्यांमोहिनीं पाययित्वा सुमनस इव सद्यस्तत्यजेऽस्मान् भवाहकृ परिचरति कथं तस्यादपद्यंतु पद्मात्वापि वतह
 तचेता उत्तमश्लोकजल्पैः १३ किमिह बहुषडंघ्रेगाथसित्वं यदुनामधिपतिमगृह्णाणामग्रतोनः पुराणम् विजयसरस्वस्य श्रीनागी
 प्रतातत्यसंगः क्षपितकुचरुजस्तकल्पयुतीष्टमिष्टाः १४ दिविभुविचरसायांकाः स्त्रियस्तदुरापाः कपर रुचिरहासभ्रूविजृम्भस्य
 याः स्युः चरणरजउपास्ते चस्य भूतिवयंका अपि च रूपणपक्षेऽत्तमश्लोकशब्दः १५ विसृज शिरसि पादवेदयह चाटुकारैर
 नुनयविदुषस्तेऽप्येत्यदौत्यैर्मुकुंदात् स्वकृतइह विस्मृष्टापत्यपत्यन्यलोकाव्यसृजदकृतचेताः किनुसंधयमस्मिन् १६ मृगयु
 रिवकपीद्रिविद्यधेलुब्धधर्मा स्त्रियमकृतविरूपास्त्रीजितः कामथानाम् बलिमपि बलिमत्वाऽवेष्टयत्त्वांक्षवद्यस्तदलमसितस
 र्व्यैर्दुस्त्यजस्तत्कार्यैः १७ स्तपादं विसृज तथाप्यसुंचंतमाह वेद्यीति मुकुंदादप्येत्यततः शिखितेत्यर्थः दौत्यैर्दूतकर्मभिश्चाटुकारैः प्रियोक्तिरचना

पिः असुनयविदुषः प्रार्थनाचतुरस्य ते तव सर्वमहं वेदि मुकुंदवत्त्वमप्यविश्वसनीय इति भावः ननु तेन किमपराद्धं तत्राह स्वकृत इति स्वकृते कृष्णाकृते तदर्थमेव
 विस्मृष्टा अपत्यपत्यन्यलोकाः अपत्यानिपतयश्चेतीह लोका अन्यलोका धर्मसाध्याश्च याभिस्ताः नः अकृतचेताः असंयतचित्तः योव्यसृजत् अस्मिन् किनुसंधात
 व्यपिति १८ किंच कृष्णस्य पूर्वाणि कर्माण्यनुसदधाना विभेस्यहमस्यादित्वाह मृगयुरिवेति मृगयुर्लुब्धक इव कपीद्रं वालिनं विद्यधे अविध्यत् लुब्धधर्मा
 र्थैर्यवान् अलुब्धधर्मेति वा लुब्धको हितन्नांसमनुका मोविद्मति अयंतु न तथा अतो वृथा कठिन इत्यर्थः तथा स्त्रियं शूर्पणखाम् स्त्रीजितः सीतापरतत्रः का
 म एव पानं प्राप्ति सा धनयस्यास्तां विरूपां छिन्नकर्णनासिका मकरोत् दाशरथिरूपेण तथा बलिमपि तद्वत् बलिमत्वात्प्रक्षयित्वा ध्यांक्षवत् काकवदवेष्टयत्त्वं धनमन
 पेण बलिमत्वाऽधोक्षिपत् विष्टपादिति पारे बलिपूजां गृहीत्वा विष्टपात् स्वर्गादधोऽक्षिपदित्यर्थः तत्तस्मादसितस्य कृष्णस्य सरस्वैरलम् एवंचेत् किमि
 ति तन्नित्यगाथतत्राह दुस्त्यजस्तु तस्य कथारूपोऽर्थ इति १७

अपिच जानीम एतत्कथाः पित्रिर्गता पुत्री न्यातिनीति तथाऽपिनस्यक्तुशकुमः कि कुर्मइत्याह यदनुचरितेति यस्यानुचरितं लीलातदेव कर्मपीयूषकस्य विमु
दकणिकातस्मा सकृददनसर्वनतेन विधुता निरस्तो हृद्दधर्मा रागाद्यो यपाते अतएव विनष्टा असत्तुल्या दीनहृ स्वित गृह कुटुंब विहाय दीना भोग हीना विद्गा
अपिचि सुचर्मा प्राणवृत्तिमात्रचरति मत्तस्याज्य तथाऽपित्यक्तुं नशाकुम इति निदापरत्वेऽयतावच्छ्रौतोऽर्थ इत्यजलैः पिपारमार्थिकैः पमर्थः विधुत हृद्दधर्मा इ
त्यर्थममास पूर्ववत् ततस्तेचनेऽविनष्टाश्चेति समास इतरेषु न हृद्दधर्माणो विनष्टा एव सपदि तत्क्षणमेव दीनतुच्छं गृह कुटुंब विहाय दीना इवा किंचनाः धीरा इ
ति वा पाठः अहृदो विहगा ह सा इव सारासार विचरन्तुराः भिस्तु चर्या परमहस्य चरति तस्मादेव परमपुरुषार्यरूपत्वा इत्यज एव तत्कथाऽयं इति १० ननु किमे
वमृषं पूर्वलेखेव साकं रक्षिकिमेवं नावोचदित्यत आह वयमिति हे उपमित्रिन् दूत आस्तामि यवानां यत कुठिकस्य मृगयो रुतगीतं अज्ञापया कृतसत्यमि
ति अहृधानाः कृष्णस्य हरिणस्य च भार्या हरिण्य शरै क्षता सत्यो रज्जो ददृश एव जिहस्य कुटिलस्य तस्य व्याहृत मृतमिव अहृधाना स्युहपस्यो वयमसक

यदनुचरितलीलाकर्णपीयूषविमुटंसकृददनविधुतहृद्दधर्मा विनष्टा सपदि गृह कुटुंब दीनमुत्सृज्य दीना च हृदव विहगा भिस्तु
चर्या चरति १० वयमृतामिव जिह्वा व्याहृत अहृधाना कुठिकरुतमिवाज्ञा कृष्णावध्वो हरिण्य ददृशुरसकृदतत्तन्नरवस्य शी
तो ब्रह्मरुज उपमित्रिन् भण्यतामन्यवार्ता ११ प्रियसरकपुनरागा प्रेयसा भेषित कि वरय किमनुरुधे मान्नीयोऽसि मेऽग
नयसिकथमिहास्मान् दुस्त्यज हृद्दधर्मा सततमुरसि सीम्य श्रीयधु साकमास्ते २० अपिच तमधुपुण्यामार्यपुत्रोऽधुनाऽस्ते स्मरति
सपितृगोहान् सौम्यवधुं श्रुगोपान् क्वचिदपि सक्त्यान कि कुरीणां गुणीते भुजसगरुक्तगधमूर्ध्या धास्यत्कदानु २१ श्रीशु
कउवाच अथो हृवा निशम्ये वरुणा दर्शनलाभसा सात्वयन् प्रियसि देशी गोपी रिदमभाषत २२ उ हृव उवाच
अहोयुयस्म पूर्णार्था भवत्या लोका पूजिता वासुदेव भगवति यासां मित्यर्पित मन २३ दानव्रततपो होमजपस्वाध्यायसयमे श्रेयो
भि विविधैश्चान्यै कृष्णो भक्तिर्हि साध्यते २४

देतदृशिम कितत् तस्य नरैवै स्पर्शस्तेन तीव्र स्मर तेन रुज पीडा तस्मादन्यावार्ता भण्यता कथ्यता
मिति ११ परावृत्त्य गत्वा पुनरागत प्रत्याह प्रियसररेवति हे प्रियस्य सस्ते प्रेयसा कृष्णेन पुनः प्रेषित कि त्वमागतोऽसि अगद्वेदुत मे माननीय पूज्योऽसि अतो भ
वान् किमनुरुधे मास्तु भिच्छतीत्यर्थं तदूरय वृणोष्व समाभित प्रत्याह नयसीति इह सती अस्मान् दुस्त्यज हृद्दधमिद्युनी भावो यस्य तस्य पार्श्वसमीपकथनयसिने
व्यसि तथाह हे सौम्य श्रीर्नामवधु साकसं हे वसततमास्ते तथापि उरसि वसस्येव २० तेन समात्रिता सती श्रुत अपिच तेति वत हर्षे हे सौम्य गुरुकुलादागत्य आर्यपुत्र कृष्णा
अधुना किमधुपुण्यावर्तते कदाचिदपि नाऽस्माकं वार्ता कि श्रुते अगुरुवत् सगध भुज नो मूर्ध्नि कदानु धास्यतीति २१ श्रीकृष्णादर्शनोत्सुक गोपी प्रियस्य सदेशी
सात्वयन् प्रथमताप रिदमभाषत २२ तद्यहृषद्भि अहो इति स्म नूनयुय पूर्णार्था कृतार्था २३ श्रेयोभि श्रेयसाधने २४

अनुत्तमाप्रतिश्रेष्ठा २५ अचणीतवृत्तवत्यः २६ सर्वात्मभावः एकांतभक्तिः अधिकृतः प्राप्तः भगवत्प्रेमस्वरूपदर्शनेनममेवमहाननुग्रहः कृतइति २७ भर्तुः
 कृपास्वरहस्करः रहस्यकार्यकर्ता २८ भवतीनांमेमयासहवियोगोनास्ति कुतः सर्वात्मनासर्वस्योपादानकारणेन अतएवसर्वेषुमनआदिकार्येषु अहमनुगत
 त्वेनस्थितइतिसदृशांतमाह यथेति भूतेषुचराचरेषुमहाभूतानि वाय्वग्निः वायुसहितोऽग्निः वायुश्चाग्निश्चेत्यर्थः २९ तथाऽहंचेति मनआदीनिका
 र्याणिगुणाः कारणतेषामाश्रयत्वेनानुगतइत्यर्थः ननुकारणत्वेचसर्वानुगतत्वेचकार्यकारणभेदः स्यात् अतआह आत्मन्येवेति ननुनित्यसिद्धस्यकुतः सृ
 ष्यादिरूपता अतआह भूतेन्द्रियगुणात्मना बुद्धीन्द्रियगुणाश्रयइतिवापारः तद्रूपेणआश्रयइति ३० ननुनिर्विकारस्यकुतस्तद्रूपतेतितत्राह आत्ममा
 यानुभावेनेति ३१ नन्वात्मनोभूतादिरूपत्वेतद्दोषप्रसंगः स्यात्तत्राह आत्मेति आत्मानुशुद्धः कुतः अगुणान्वयः नगुणेष्वन्वेतीति तथात्कृतः व्यतिरिक्तः

भगवत्युत्तमश्लोकेभवतीभिरनुत्तमा भक्तिः प्रवर्तितादिह्यामुनीनामपिदुर्लभा २३ दिह्यापुत्रान्पतीन् देहान्स्वजनान्भ
 वनानिच द्वित्वाचणीतयुयत् कृष्णारव्यपुरुषपरम् २६ सर्वात्मभावोऽधिकृतोभवतीनामधोक्षजे विरहणमहाभागाशहा
 चैऽनुग्रहः कृतः २७ श्रुयताप्रियसदेशोभवतीनास्करवावहः यमादायागतोमद्राअहभृत्तूरहस्करः २८ श्रीभगवाबुवा
 च भवतीनांविद्योगोमेनदिसर्वात्मनाकचित् यथाभूतानिभूतेषुचवाय्वग्निर्जलमही २९ तथाऽहंचमनः प्राणभूते
 द्वियगुणात्मना आत्मन्येवात्मनात्मनसृजेहन्मयनुपालये ३० आत्ममायाऽनुभावेनभूतेन्द्रियगुणात्मना ३१ आत्माज्ञानम
 यः शुद्धोव्यतिरिक्तोऽगुणान्वयः स्रष्टुमिस्वप्नजाग्रद्विर्मायावृत्तिभिरीयते ३२ येनेन्द्रियार्थान् ध्यायेत्सृष्टास्वप्नवदुत्थितः तन्नि
 रुंध्यादिद्विगुणिविनिर्द्रः प्रत्युपद्यत ३३ एतदंतःसमान्नायोयोगः सांख्यमनोषिणाम् त्यागस्तपोदमः सत्यसमुद्राना इवापगाः
 ३४ यत्सहभवतीनांवदूरेवत्तेप्रियोदृशाम् मनसः सन्निकर्षार्थमिदनुध्यानकाम्यया ३५ यथादूरचरेषुमनआविश्यव
 र्तिते स्त्रीणांचनतथाचरैः सन्निकर्षेऽक्षगोचरे ३६ तदपि कुतः ज्ञानमयः ज्ञानस्वरूपः नन्वहंप्रत्ययेस्वसंवेद्यमेवात्मनोनानावस्थावत्वमिति कु

तः शुद्धतेति तत्राह स्रष्टुसीति मायाकार्यमनोवृत्तिभिर्विश्वतैजसप्राज्ञरूपेणप्रतीयते नस्वतइत्यर्थः ३२ कुतः मनोनिरोधेतदभावादितिव्यतिरेकदर्शयितुमनोनिरो
 धाविधत्ते येनेति उल्लिखितः पुमान् यथाप्रिथ्याभूतमेवस्वप्नध्यायति एवं बाधितानपि इन्द्रियार्थान् शब्दादीन् येनमनसाध्यायेत चिंतयेत् ध्यायंश्चयेनेन्द्रियाणि प्रत्युपद्यत प्रापत
 न्नमनः विनिर्द्रः अनलसः सन्निकर्षात्तनियच्छेदिति ३३ तावताचकृतार्थोभवतीत्याह एतदंतइति एवमनोनिरोधः अंतःसमाप्तिः फलयस्यसः समान्नायोवेदः सतत्रपर्य
 वस्यतीत्यर्थः योगोऽशांगः सांख्यमात्मनात्मविवेकः त्यागः संन्यासः तपः स्वधर्मः दमइन्द्रियदमनम् मार्गभेदेऽप्येकत्रपर्यवसानेदृशांतः समुद्राना आपगानघइवेति
 ३४ ननु किमन्यानिवास्मान्माविद्ययाप्रलोभयसि वयतुसर्वस्तरसकलगुणगणालंकृतेनत्वयाविरहं नैवसहामइतिचेदतआह यत्सहमिति दृशांदूरेयद्दत्तेत
 त्मदनुध्यानार्थेति च्चध्यानंमनसः सन्निकर्षार्थमिति ३५ एतदुपपादयतित्रयेण यथादूरचरइति ३६

३० उच्यतेति माधुर्वश्रमितिचेदनआह यादिति हेकन्याण्य स्वभर्तृभि प्रतिवद्वापावनेकीउतामशासह अलब्धकीडास्ताः तदेवमामाषु प्रापु ३०
 तस्यसदेष्टेनआगतास्मृतिर्यासाता प्रथमार्थेहितीया ३१ यदनामहितः शत्रु अपकृत दु स्वद दिष्टेस्तानदे आसै प्राप्ते हितीवीसह ४० अन्याऊचु कश्चिदि
 ति नोस्माक करणीयापीतिकश्चित्पुरयोषिताकरोति स्मिग्धवतस्त्रीडहासेनादारमीक्षणतेनार्चित ताभिरस्माभिर्वा ४१ अन्याऊचु कश्चामिति तासावा
 क्रोर्वास्मिन्नुपजितः ४२ पुनरन्याऊचु किमनयाचितयाःस्मान्कश्चित्प्रस्तुतेपस्तावेस्परतिकिम् याम्याअविदरथा ४३ अन्याऊचु ताः किमिति
 कुमुदे कुदेः शशाकेनचरम्येवदावनेद्वणति चरणपुुराणियस्यातस्थारासगोश्चामस्माभि प्रियाभिरीडितामनोज्ञा कथायस्यस तदापासुभिशासुरेमेता

मथ्यावेश्यमन कृत्स्नविमुक्ताशेषवृत्तियत् अनुस्मरत्योमानित्यमचिरान्मासुपैष्यथ ३० यामयाकीडनाराभ्यावनेऽस्मिन्ब्र
 जभास्थिता अलब्धरासा कल्याण्योमापुर्मेद्वीर्याचतया ३० श्रीशक्रउवाच एवप्रियतमादिष्टमाकर्ण्यब्रजयोषि
 त ताऊचुरुद्वमीतास्तत्सदुशागतस्मृती ३१ गोप्यऊचु दिष्ट्याऽहितोहत कसोयदनासानुगोऽपकृत दिष्ट्यासै
 लब्धसवार्थैःकुशल्युक्तेऽच्युतोऽधुना ४० कश्चिद्द्वयज सोम्यकरोतिपुरयोषिताम् प्रीतिन स्मिग्धसत्रीडहासोद्यरेक्षणार्चि
 त ४१ कथरोतिविशपन्न प्रियश्चवरयोषिताम् नानुकद्येततद्वाक्यविस्मयेश्चानुपूजित ४२ अपिस्मरतिन साधोगाविद प्र
 स्तुतेकश्चित् गोषीमध्येपुरस्त्रीणाग्राम्या सैरकथानरे ४३ ता किनिशा स्मरतियासुतदाप्रियाभिवृदावनेकुमुदकुदशशाकर
 म्ये रेमेक्षणचरणपुुरासगोश्चामस्माभिरीडितमनोज्ञकथःकदाचित् ४४ अप्येष्यतीहदाशाहस्तसा स्वरुतयाशुचा सजी
 क्यन्नुनोगान्नेयथेद्रौवनमबुदे ४५ कस्मात्कृष्णइहायातिप्रामराज्योहताहित नरेदकन्याउद्वात्प्रपीतु सर्वसुहृदत ४६ कि
 मस्माभिर्वनीकाभिरन्याभिर्वामहात्मन श्रीपतेराप्तकामस्यक्रियेतार्थ कृतात्मन ४७ परसौरव्यहिनेराश्रयस्त्वरिण्यप्याहपि
 गत्वा तज्जानतीनानःकृष्णतयाप्याशादुरत्यया ४८ कउत्सहतसत्यक्तुमुत्तमःलोकसविदम् अनिच्छतोऽपियस्यमीरगान्न
 च्यवतेकश्चित् ४९ सरिच्छेलेवनोद्देशागावीवणपुरगादमे सकर्षणसहायिनकृष्णोनाचरिता प्रभो ५०

कदाचित्किनुस्मरतिवानवेति १४स्मि

मित्तेनशोकेनतसा न अस्मान्गात्रे करस्पर्शादिभि सजीवयन् किनुदद्वेष्यतीति ४५ अन्याऊचु कस्मादिति अनन्यगतित्वेनपूर्वमत्रावसत् सप्रतिमद्वैश्वर्येप्राप्त
 कस्यादिहागपिष्यतीति ४६ अन्यास्तुपरमार्यमूचु किमस्माभिरितिचनचरीभिरस्माभिरन्याभिर्वाशजकन्याभिर्वाहात्मनोधातस्य किंच श्रीपते तदीपआस्तांस्वतएवात
 त्नायस्यातएवकृतात्मन पूर्णस्यक्रिकोऽप्यथ क्रियेतनकश्चिदिति ४७ यतोघटमानायाकृष्णस्यसगति सेवास्मान्च्याकुलयति अनेनैसाश्रयपेचपरमसुखतच्चातिदुषर
 सित्पाहुः परसौरव्यमिति सैरिणीकामचारिणी ४८ सविदमक्यतवार्त्ताम् ४९ किंचतद्दिस्मृतौनतावत्दु रवमस्तिसाऽपिनास्याकभवतीत्याहु सरिच्छेलेतिप्रिभि आ
 चरिताः सेविता ५०

५१ हेउद्भव कथंविस्मरामेति ५२ ५३ श्रीकृष्णमधोक्षजंज्ञात्वातंचस्वात्मानंज्ञात्वा ५४ विनुदन् अपनयन् ५५ ५६ सरिद्वनगिरि
 दयंदिषुप्रत्येकंश्रीकृष्णलीलासंप्रश्नादिभिःसंस्मारयन् रेमे ५७ कृष्णावेशेनात्मनोमनसोविक्रुवंकृत्यम् ता. गोपीर्नमस्यन् नमस्करिष्यन् ५८ उक्त
 मस्यात्मनोगोपस्त्रीनमस्कृतिरन्याय्यानभवतीतिदर्शयितुंतासांमहत्त्वंपंचभिर्जगौ उवाचएताइति एताःपरंकेवलंतनुभृतः सफलजन्मानः रूढभावाः परम
 प्रेमवत्यः यदितियंरूढंभावंभवभियोसुमुक्षवोमुनयोमुक्ताअपिवाञ्छंति वयंचप्रक्ताअपिअतोऽनंतस्यकथासुरसौरागोयस्यतस्यब्रह्मजन्मभिर्विप्रसं

पुनःपुनःस्मारयंतिनंदगोपसुतंबत श्रीनिकेतैस्तत्पदकैर्विस्मत्तुंनैवशक्नुमः ५१ गत्याललितयोदारहासलीलावलोकनैः
 माध्यागिरात्तदधियःकथंतद्विस्मरामहे ५२ हेनाथहरमानाथव्रजनाथार्तिनाशन मग्नमुद्गरगोविंदगोकुलवृजिनाणवे
 ५३ श्रीशुकउवाच ततस्ताःकृष्णसंदेशैर्व्यपेतविरहज्वराः उद्भवंपूजयांचक्रु ज्ञात्वात्मानमधोक्षजम्
 ५४ उवासकतिचिन्मासान्गोपीनांविनुदन्शुचः कृष्णलीलाकथागायनरमयामासगोकुलम् ५५ यावत्पहानिनदस्यब्र
 जैऽवात्सीत्सउद्भवः व्रजौकसाक्षणप्रायाण्यासन्कृष्णस्यवात्तया ५६ सरिद्वनगिरिद्रौणीवीक्षन्कृष्णमितान्द्रुमान् कृष्ण
 संस्मारयन्रेमेहरिदासोव्रजौकसाम् ५७ दृष्ट्वेवमादिगोपीनांकृष्णावेशात्मविक्रुवम् उद्भवःपरमप्रीतस्तानमस्यनिंदज
 गौ ५८ एताःपरंतनुभृतोभुविगोपवधोगोविंदएवनिखिलात्मनिर्दृढभावाः वाञ्छन्तियद्भवभियोसुनयोवयंचकिंब्रह्म
 जन्मभिरनंतकथारसस्य ५९ केमास्त्रियोवनचरीव्यभिचारदुष्टाः कृष्णोक्तेषुपरमात्मनिरूढभावाः नन्वीश्वरोऽनुभजतोऽ
 विदुषोऽपिसाक्षाच्छ्रेयस्तनोत्यगदराजइवोपयुक्तः ६० नाथश्रियोऽगउनितांतरतेः प्रसादः स्वयोषितानलिनगंधरुचाकुतोऽ
 न्याः रासोत्सवस्यभुजदंडगृहीतकंठलब्धाशिषायउदगाद्भ्रजबलुवीनाम् ६१

बंधिभिःशोकसावित्रयाज्ञिकैस्त्रिभिः किंकोऽतिशयःयत्रतत्रजातः सएवसर्वेत्तमइत्यर्थः यद्वा अनंतकथासुरसौरागोयस्यतस्यब्रह्मजन्मभिश्चतुर्भिरवजन्म
 भिरपि किमित्यर्थः ५९ किंच ईश्वरप्रसादोमहत्कारणतस्यचनजातिराचरोज्ञानवाकारणं कितु केवलप्रजनमेवेत्याह केमाइति साक्षाद्भ्रजतःपुंसो ननु
 अहोउपयुक्तः सेवितः अगदराजः अमृतंयथेति ६० अत्यंतापूर्वश्चायंगोपीषुभगवतः प्रसादइत्याह नाथमिति अंगेवक्षसि उअहोनितांतरतेः एकांतरतिमत्याः
 श्रियोऽपिनाथप्रसादोऽनुग्रहोस्ति नलिनस्येवगंधोरुक्कांतिश्चयासांतासांस्वर्गो गनानामप्सरसामपिनास्ति अन्याः पुनर्दूरतो निरस्ताः रासोत्सवेकृष्णभुजदंडाभ्यां
 गृहीतआलिंगितः कंठस्तेनलब्धाआशिषोयापिस्तासांगोपीनांचउदगात् आविर्बभूव ६१

किञ्च आस्तात्तद्वदोपानामान्यमपत्वेतावत्प्रार्थित्वाह आसाभिति गोपीनां चरणरणुभाजां शुद्धादीनामृष्ययत्किमव्यहस्याभित्वाशंसा कथञ्च
 तानायाइत्यादि आर्षाणामार्गधर्मचिह्नित्वा ६२ पुनस्ताणवविशिनःए पात्रादिति योगेश्वरप्यात्मन्येवाचिंतस्तनेषुन्यस्तपरिरभ्यतापजहुरिति ६३
 एवमहत्त्वप्रतिपादनमस्करोक्ति वंदइति ६४ अनुज्ञाप्यअनुज्ञायाचिह्नित्वा आमश्चपुष्पा ६५ ६६ न अस्ताकमनसोवृत्तया कृष्णापादाकुजाभ्या
 यास्यु अभिधापिनी अभिधापिन्याः ६७ ६८ ६९ कृष्णादिभ्योभक्त्युद्रेकमाह उपायनानिचारादिति ७० इतिदशमस्कधेरीका

अस्माभो चरणरेणुजुषामहस्यावृद्धवनेकिमपिगुल्युल्लुतोषधीनाम् यादुस्त्वजस्वजनमार्यपथचहित्वा मेसुर्मुकुदपदवीश्रुतिभि
 र्बिमृग्याम् ६२ यावैश्रियाःश्चित्तमजादिभिरासकर्मयोगेश्वरैरपियदात्मनिरासगोभ्याम् कृष्णस्येतद्भगवतेश्वरणारोवदन्त्य
 स्तस्तनेषुकिजहुरपरिरभ्यतापम् ६३ वदेनदवजस्त्रीणापादुरेणुमभीक्ष्णश यासांहरिकयोद्गीतंपुनातिमुवनत्रयम् ६४
 श्रीशुकउवाच अथगोपीरनुज्ञाप्ययशोदानदमवच गोपानामव्यदाशाहोयास्यन्नारुरुहेरथम् ६५ तन्निर्ग
 तंसमासाद्यनानोपायनपाणयः नदादयोऽनुरागेणप्रवोचन्मश्रुलोचना ६६ मनसोवृत्तयो न स्युःकृष्णापादाकुजाश्रया वाचोः
 भिधापिनीनांस्ताकायस्तत्यङ्गणादिषु ६७ कर्मभिर्भाम्यमाणानाथत्रकापीश्वरेच्छया मगलाचरितेदीनेर्मतिर्न कृष्णैश्चरे
 ६८ एवसभाजितोगोपै कृष्णाभक्त्यानराधिप उद्धव पुनरागच्छन्मथुराकृष्णापालिताम् ६९ कृष्णायप्रणिपत्याहभक्त्युद्रेकव
 जोकृष्णाम् वसुदेवायसामायराज्ञेचोपायनान्यदात् ७० इतिश्रीभागमहादश उद्धवप्रतियानेसप्तचत्वारिंशोऽध्या
 य ६७ श्रीशुकउवाच अथविज्ञायभगवान्सवात्मासर्वदर्शन सैरध्या कामतसाया प्रियमिच्छन्गृहययौ
 १ महाःहोपस्करैराढ्यकामोपायोपवृहितम् मुक्तादामपताकाभिवर्तितानशयनादिभि धूपै सुगुप्तिभिर्दीपै स्वर्गधेरपिम
 हितम् २ गृह्यतमायातमवक्ष्यसासनात्सुध समुत्पायहिजातसम्भ्रमा यथोपसगम्यसर्वीभिरैच्युतसभाजयामाससदासनादि
 भि ३ तथोत्थव साधुतयाऽभिपूजितो न्यषीददुर्व्यामभिमृश्यचासनम् कृष्णोऽपिनृणशयनमहाधनविवेशलोकाचरिता
 न्यनुव्रत ४ सामञ्जनलेपदुकूलभूषणस्वर्गाधताबूलस्रुधासवादिभि प्रसाधितात्सोपससौरमाधवसवीडलीलोत्स्मितविभ्रमेक्षि
 तं ५

सांसेचत्वारिंशोऽध्यायः ६७ अष्टचत्वारिंशकेऽथकृष्णा कृष्णामरीरमन् अचूरभ्यगृहगत्वातगजा इयमादिशत् १ सैरधीकाममापूर्यपूरयि
 त्पामनोरथान् अचूरस्यतत कृष्णास्तेनपार्श्विनसालयत् २ १ महाहैरिर्नर्षैरुपस्करैर्गुहोपस्करणैरन्वितम् कामोपायैस्तदुदीपैके करतवधादिउरैर्व्यरुपवृ
 हितम् २ यथायथोचितम् ३ ४ प्रसाधितोयोग्यतामापादित आत्मादेहोपयासा सवीडयलीलयाउद्गतस्मिततनूयेषुविभ्रमेपुत पुक्तेरीक्षितैरुपलक्षिता ५

अनुलेपार्पणादन्यत्रस्याः पुण्यं नास्तीति दर्शयितुं पुण्यलेशया इत्युक्तं न तु पुण्यस्याल्पत्वविवक्षया ६ कुचादीनां रुजो मृजंतीति जिघ्रंतीव चरणम् ७ काममेव
 प्राकृतदृष्ट्या अयाचत न च गोष्यश्च सातन्निष्ठेति दुर्भगेत्युक्तम् कृतार्थत्वे तु तस्यानसंदेहः ८ ९ कामएव वरस्तं दत्त्वा मानयित्वा चालंकारादिदानैः १०
 मनोग्राह्यविषयसुरयम् असत्त्वात् तुच्छत्वात् ११ किञ्चिच्चिकीर्षयन् हास्तिनपुरप्रस्थापनकारयितुमिच्छन्नित्यर्थः अङ्कुरप्रियकाम्ययाच १२ आराहुरा
 देव १३ १४ आअपइतिच्छेदः अपआसर्वतोधारयन्नित्यन्वयः १५ १६ वांयुवयोरिदं कुलमुत्थतंसमेधितं च १७ वामिदं कुलमित्यादिव्यवहो
 रदृष्टोक्तम् परमार्थमाह युवामिति जगन्मयौ युवां कुतः जगद्धेतू तदपि कुतः प्रधानपुरुषौ तदात्मकौ अतोभवन्त्यां विना परं कारणमपरकार्यं च नास्ती

आहूयकांतां नवसंगमद्विधाविशंकितांकंकणभूषितेकरे प्रगृह्णाशस्थामधिवेश्यरामयारे मेऽनुलेपार्पणापुण्यलेशया ६ साऽनेग
 तसकुचयोरुरसस्तथाऽक्ष्णोजिघ्रंत्यनंतचरणेन रुजो मृजंती दोष्यास्तनांतरगतपरिरभ्यकांतमानंदमूर्तिमजहादति दीर्घतापम्
 ७ सर्वैकैवल्यनाथं प्राप्यदुष्प्रापमीश्वरम् अंतरागार्पणेनाहो दुर्भगेदमयाचत ८ आहोष्यतामिह मेषुदिनानिकतिचिच्छ्र
 या रमस्वनात्सहेत्युक्तं संगतिः बुरुहेक्षण ९ तस्यैकामवरदत्त्वा मानयित्वा च मानदः सहोद्ध्वेन संवेशः स्वधामागमदञ्चितः
 १० दुराराध्यसमाराध्यविष्णुसर्वेश्वरेश्वरम् योतृणीते मनोग्राह्यमसत्त्वात्कमनीष्यसौ ११ अङ्कुरभवन्नकृष्णाः सहसामोद्धवः
 प्रभुः किञ्चिच्चिकीर्षयन् प्रागादङ्कुरप्रियकाम्यया १२ सतानरवरशेषानाराहोक्ष्यस्वबांधवान् प्रत्युत्थाय प्रमुदितः परिष्वज्याप्ति
 नं च १३ ननामकृष्णारामं च सतेरप्यभिवादितः पूजयामास विधिवत्कृतासनपरिग्रहान् १४ पादावनेजनीरापोधारथं
 स्थिरमानुष अहणेनांबरेद्विव्येगंधस्वकभूषणोत्तमैः १५ अर्चित्वाशिरसानुसृष्टपादावकगतौ मृजन् प्रशयावनतोऽङ्कुरः क
 षारामावभाषत १६ दिष्ट्यापोपोहतः कसः सानुगो वामिदं कुलम् भवन्त्यासु द्रुतकृच्छ्रादुरताच्चसमेधितम् १७ युवां प्रधान
 पुरुषौ जगद्धेतू जगन्मयौ भवन्त्यां विना किञ्चित्परमस्ति न चापरम् १८ आत्मसृष्टमिदं विश्वमन्याविश्यस्वशक्तिभिः ईय
 तै बहुधा ब्रह्मनेत्यतप्रत्यक्षगोचरम् १९ यथा हि भूतेषु चराचरेषु मत्त्वाद्यो योनिषु भाति नाना एव भवान् केवल आत्मयोनिष्वा
 त्यात्प्रतत्रो बहुधा विभाति २०

ति १८ ननु प्रत्यक्षादिसिद्धं कथं नास्तीत्युच्यते अत आह आत्मसृष्टमिति हे ब्रह्मन्परमेश्वर ब्रह्मेति वा पाठः रजआ
 दिस्वशक्तिभिः आत्मनेव सृष्टमिदं विश्वमन्याविश्यकारणत्वादननुप्रविष्टोऽप्यनुप्रविश्येव स्थितः श्रुतप्रत्यक्षगोचरयथाभवति तथा बहुधा भवानेव प्रतीयते १९
 एकस्यैव बहुधा प्रतीतिं स दृष्टातमाह यथा हीति योनिषु स्वस्यैव रूपांतरेणाभिव्यक्तिस्थानेषु चराचरेषु यथा मही प्रसुरवानिकारणान्येव नाना भांति आत्मयोनिषु
 स्वकारणेषु भूतभौतिकेषु जीवोऽपि नरमृगादिशरीरेषु बालयुवाद्यवस्थासूचतथा तथा प्रतीयत इति तद्भवच्छेदार्थमात्मतत्रग्रहणम् २०

ननुसृष्ट्यादिर्कर्तृत्वेनैवममस्मिन्जीववर्धयुक्त नदिनहीत्याह सृजसीति तद्गुणकर्मभिर्वातिगुणैः कर्मभिर्वैत्यर्थं यत् कृत्वद्दराचिदपिबंधहेतुर्गवधानवने
 भास्ति कुत इत्यत आह ज्ञानावनरिति याथायाआभयानावरकत्वादिभावात् २१ किंच आस्तातावद्दृशकापतोः विद्योपापेर्जायावनोऽपिनवस्तुतोषधो
 स्तीत्याह देहाद्युपाधेरिति भवोजन्मतन्युलाभिरुचसाक्षात्स्वरूपतो नस्यादिति ननु मयवधाभाववदतात्वयाकियोसोऽगीक्रियते ओमिति चतर्हि
 बंधाभवेमोक्षासम्भवादापनोषधोऽपीत्याशेष्याह अत इति यतोनाविद्या अतो नवधोयोस्तच्च एवमुभौ नस्यातां भिस्पर्षं ननु उत्तरवृत्ते मावद्भुतवाच
 यमुनाह देसुक्तदृष्टवानसि अत इत्यमुभयनास्त्यत आह निकाम इति स्वाभिप्रायानुरूपस्त्वपिनोऽस्माकमविवेक एव परमेव भूत इति यदा नोऽविवेक एव

सृजस्यद्योलुपसिपासि विश्वरजस्तम सत्त्वगुणै स्वशक्तिभि नवद्भ्रमेतद्गुणकर्मभिर्वाज्ञानात्मनस्ते कृत्ववृधहेतु २१ देहा
 युपाधेरनिरूपितत्वाद्भवानसाक्षान्नाभिदात्मन स्यात् अतो नवधस्तवनेवमोक्ष स्यात्तानिकामस्त्वयिनोऽविवेक २२ त्वयोदि
 तोऽयजगतोहिताययदायदावेदपथ पुराण बाध्यतपास्वठपथेरसुद्धिस्तदाभवान् सत्त्वगुणविभक्ति २३ सत्त्वप्रभोऽद्ययसुदे
 वगृहेऽवतीर्णं स्त्रीशेनभारमपनेतुमिहासिधुमे असौहिणीशतवधेन सूरतराशराज्ञाममुष्यचकुलस्ययशोवितन्यन् २४
 अघेशनोवसतय खलुभूरिभागाय सर्वदेवापितृभूतनृदेवमूर्ति यस्यादशोचसलिलत्रिजगत्सुनातिसत्त्वजगद्गुरुधोक्षजपा
 प्रविष्टः २५ क पंडितस्त्वैदपरशरणं समीयात्कृत्प्रियादृतागिर स्रुद्द कृतज्ञात् सर्वान्ददाति सुद्दोभजतोऽभिकामाना
 त्मानमप्युपचयापचयानयस्य २६ दिष्ट्याजनाह्नभवानिहन प्रतीतोयोगेश्वरैरपिहुरापगति सूरशो छिध्याशुनःसुतक
 लत्रधनासगोहदेहादिमोहरशनाभवदीयमायाम् २७ इत्यञ्चित सस्तुतश्चभक्तेनभगवान्हरि अकूरसस्मितमाहगोभिं समो
 इयन्निव २८

नोभौस्यातामिति २२ ननु नहिमभावतारास्तच्चरित्राणि चशक्तिरजतवदविद्याकल्पितान्येवकिम् नदिनहिइत्यतवलीलेत्याह इयेनत्व
 योदितइति २३ सूरतराशयेराज्ञानलोषापसौहिणीशतानां वधेन भूमेभारमपनेतुस्वशेनरामेणसहाऽवतीर्णोऽसि २४ अतएवभूतस्यतवागमनेनकृतायेऽ
 स्तीत्याहत्रयेण अघेति ईदंशोअघनोवसतयोगृहास्त्वपोवनादपिवहुसुण्या कुत यावसतीस्त्वसाक्षात्परिष्ट कथंभूत यस्यतवपादसलिलमेवगगात्रिजग
 त्सुनाति पश्चत्पचयज्ञदेवतामूर्ति सत्त्वजगद्गुरुरिति २५ स्वमनारय परिपूरितइतितुष्यन्नाह क पंडितइति कृतगिर सत्यवाचः त्वतोपरशरणक समी
 यात्गच्छेत् यतोभवान्भजत सर्वान् अभित कामाश्चददाति आत्मानमपीति २६ नोविवेकिनातत्रापीहगृहएव २७ २८ २९ ३०

योयुष्माकं प्रजाः पुत्राहिवयमिति २९ ननु नृभिर्देवाः सेव्या इति प्रसिद्धं तत्राह देवा इति स्वार्थाः स्वकार्यसाधनपराः साधवस्तु केवलं परानुग्रहपराः परमार्थ
 तस्तु साधव एव देवा इति त एव सेव्या इत्यर्थः ३० तर्हि मृच्छिलादिमयाः किं देवादयो नैवेत्यत आह नहीति अस्मिन्प्रायश्चित्तानितीर्थानि मृच्छिमायाः शिलामयाश्च देवा
 न भवन्तीति न अपितु भवत्येव तथाऽपि साधूनां तेषां च महदंतरमित्याह तेषु नतीति ३१ किंचिच्चिकीर्षयन् प्राणादिति यदुक्तं तत्कार्यमादिशति स इति
 नः सुहृदामध्ये सवान् श्रेष्ठः अतः पांडवानां श्रेयश्चिकीर्षया गजा ह्ययं गच्छ स्वगच्छति अहा सेति पृथक्पदं हे स्व आत्मीयेत्यर्थः ३२ राज्ञा धृतराष्ट्रेण च

श्रीभगवानुवाच त्वं नो गुरुः पितृव्यश्च श्लाघ्यो बंधुश्च नित्यदा वयंतुरक्ष्याः पौष्याश्च अनुकंध्याः प्रजाहिवः २९ भवद्भि
 धामहाभागानिषेव्या अहंसत्तमाः श्रेयस्कामेनृभिर्नित्यदेवाः स्वाधीनसाधवः ३० न त्वास्मान्प्रायश्चित्तानि देवामृच्छिलामयाः
 तेषु न त्युरुकाले न दर्शना देवसाधवः ३१ स भवान् सुहृदावेनः श्रेयान् श्रेयश्चिकीर्षया जिज्ञासाथं पांडवानां गच्छ स्वत्वंगजा ह्यय
 म् ३२ पितृपुत्रं तं बालाः सह मान्ना सुदुःखिताः आनीताः स्वपुरराजा वसत इति शुश्रुम ३३ तेषुराजाऽविकापुत्रोऽप्यात्पुत्रेषु दीन
 भीः समीनवर्तते नून दुष्पुत्रवशांश्च अहंक ३४ गच्छ जानीहित हृत्तमधुना साध्वसाधुना विशायत द्विधा स्यात्प्रोचथा शकृत् हृदा
 भवेत् ३५ इत्यक्रूरसमादृश्य भगवान् हरिरीश्वरः संकषणोद्वाभ्या वेततः स्वभवनयथो ३६ इति श्रीभगवत्पराहारापुरा
 णे दशमस्कंधेऽष्टोत्वारिंशोऽध्यायः ४८ श्रीशुक उवाच सगत्या हास्ति न पुरंपौरवैदयशोऽकितम् ददशतत्रां वि
 केयसभीष्णविदुरपुत्राम् १ सहपुत्रं च बालीकं भारद्वाजसगोतमम् कर्णकथो धनद्रोणिं पांडवान् कृत्तवोऽपरान् २ यथायदु
 पसंगम्य बंधुभिर्गोदिनीकृतः संपृष्टस्तेः सुहृद्वात्तां स्वयचापृच्छ दव्ययम् ३ उवाच कतिचिन्मासान् राजो वृत्तविवित्स्या
 दुष्प्रजस्याल्पसारस्य रवलच्छदानुवर्तिनः ४ तेजोजोवत्तवीर्यप्रश्रयादीन् सहुणान् प्रजानुरागं पाथेभुन सहद्विभ्रिकीर्षितम् ५
 हतं च धातं राष्ट्रेयद्रदानाद्यपेशलम् आचरन्त्यो सर्वमेवास्मै पृथाविदुर एव च ६

स हर्षेण गच्छतीति तथा यतः अंधटक अंधनेत्रः धृतराष्ट्रः ३४ ३५ ३६ इति दशमस्कंधे दशोत्वारिंशोऽध्यायः ४८ ऊनपचाशत्तमे तु गत्वाऽक्रूरोग
 जा ह्ययम् राज्ञः स्वान्पुत्रेषु ब्रुवावैषम्यमागमत् १ यौरवेद्वापायशोक्तिस्तत्कृतदेवब्राह्मणायतनादिभिरकितम् १ बालीकपुत्रः सोमदत्तः भारद्वाजो द्रो
 णः गोतमः रूपः २ अव्ययकुशलम् ३ दुष्प्रजस्य असत्पुत्रस्य अल्पसारस्य मदधृतेः रवलानां कर्णादीनां छदमिच्छामनुवर्तिनं शीलमस्येति तत्रातस्य ४ तेजः
 प्रभावः ओजः शक्त्वास्ति पुण्यम् वीर्यशौर्यम् न सहद्विः असहमानेश्चिकीर्षितमित उपरि कर्तुमिष्टम् ५ गरस्य विषस्य दानादि अपेशलमन्याय्यते जोजडत्यादि

वत्कथनात्पूर्वतरपृथ्याया वृत्तमाह पृथ्यास्ति अश्रुणाकला लेशाः ययोस्तेर्दक्षणेवस्या सा ७ अपिकिजामय कुलस्त्रिय ८ पैतृष्वस्त्रेयान्मसुत्रा
 न् ९ सास्त्रयिष्यदिकिम् १० हेमहायोगिन् महान्योगउपायोमाधारयोः स्याच्छीति हेविश्वात्मन् सर्वातिर्षामिन् हेविश्वभावन विश्वपालक प्रपन्नाशरण
 गताम् अवसीदती क्लिश्यतीम् ११ आपवर्गिकात् मोक्षप्रदात् १२ श्रुश्रायधर्मात्मने ब्रह्मणे अपरिच्छिन्नाय परमात्मने जीवस्वसाय योगेश्वराय अणि
 म्प्रियुक्ताय योगायज्ञानात्मने १३ प्रपितामह पादुस्तस्य भार्याकुरोद १४ पृथ्यासहसमद् स्वसुरस्वयस्यस तस्या पुत्राणामुत्पत्तिहेतुभिर्जनैर्केर्ष्य

पृथातुष्मातरपासमकुरमुपसृत्वतम् उवाच जन्मनिलयस्मरत्यश्रुकलेक्षणा ७ अपिस्मरति न सौम्यपितरौष्मातरश्रुमे मग्नि
 न्योष्मातुष्मात्राश्रुजामय सस्यैव च ८ ऋत्रेयोभगवान्कृष्ण शरणयोभक्तवत्सल पैतृष्वस्त्रेयान्स्मरतिरामश्चावुरुहेक्षणा ९
 सपत्नमध्येशोचती वृकाणाहरिणीमिव सास्त्रयिष्यतिमावाक्ये पितृहीनाश्चवालकान् १० कृष्णाकृष्णमहायोगिन् विश्वात्मन्वि
 श्वभावन प्रपन्नापाहिगोविदशिभुभिश्चावसीदतीम् ११ नान्यत्तुर्वपदाभोजात्प्रयामिशरणनृणाम् विभ्यतामृत्युससारादी
 श्वरस्यापवर्गिकात् १२ नमःकृष्णायशुद्धायब्रह्मणेपरमात्मने योगेश्वराययोगायत्वामहशरणगता १३ श्रीशुकउवाच
 इत्यनुस्मृत्यस्वजनकृष्णाचजगदीश्वरम् आरुदत्तु रिवताराजन्भवताप्रपितामही १४ समद् स्वसुराःकुरोविदुरश्वमहाय
 शा सात्वयामासतु कुतीतसुत्रोत्पत्तिहेतुभि १५ यास्यन् राजानमभ्येत्यविषमपुत्रलालसम् अवदत्सकृद्दामध्येबधुभि
 सौहृदोदितम् १६ अकुरउवाच शोभोवैचित्रवीर्यत्वकुरूणाकीर्त्तियस्थेन ऋतयुपरतेपाडावधुनात्मनमास्थित
 १७ धर्मेणपालयन्तुर्वीप्रजा शीलैरनरजयन् वत्तमान सम म्यपुत्रये कीर्त्तिप्रवाप्स्यसि १८ अन्यथात्वाचरंल्लोकेगहितोयास्य
 सेतम तस्मात्समत्वेवर्त्तस्वपाडवेष्वात्मजेषु च १९ नेहचात्यतसवास कर्हिचित्केनचित्सह राजन्स्वेनापिदेहेनकिसुजा
 यात्मजादिभि २० एक प्रसूयतेजतुरेकएवप्रलीयते एकोऽनुभुक्तेसुकृतमेकएवचदुष्कृतम् २१

निलेद्रादिभिस्तत्कथनैरिचर्य १५

बधुभि रामकृष्णादिभि सौहृदेन उदितमुक्तयत्तद्वददिति १६ ऋतयुपरतरतिपादो पुत्रेपुस कुराजासनचमास्थित इतिकटाक्ष १७ भवतुतया
 प्येववर्त्तमान श्रेयोवाप्स्यसीन्साह धर्मेणोति १८ तमोनिस्कमिहचमहददु स्वभितिभावः १९ नन्यात्मजानात्मजादिपुत्रयसामस्तस्यात्तत्राह नेहचेति
 अत्यर्तनिससवास सम्यक् स्थिति २० तत्रतावदुत्पत्तिमरणयो सुखदु स्वयोश्चकेनापिसाहित्यनास्तीत्याह एकइति २१

किंच यदाच सहसं वसंति तदाऽपि कुशोपाज्जितवित्तापहारितया पुत्रानामशत्रव एव ज्ञेया इत्याह अधर्मेति संभोजनीयाः पोष्याः पुत्रादय इति व्यपदे
 शोः अल्पमेधसो मूढस्य वित्तं हरति जलौकसो मत्स्यस्य जीवनभूतानि जलानि यथा तूपुत्रा हरति तद्दिति २२ किंच यानेकं पुष्पाति तं धनमादाय मृता जीवि
 तेऽपि वातपरित्यजतीत्याह पुष्पातीति स्वबुद्ध्या स्वीया इत्यभिमानेन रायोऽर्थाः अकृतार्थमप्राप्तमभोगम् २३ सपुनः पापैकपाये यो नरकविशती
 त्याह स्वयमिति असिद्धार्थोऽपूर्णमनोरथः २४ स्वप्नश्च माया च मनोरथश्च तत्तेन तुल्यम् आयम्यनियम्यशांतः सन् समो भव २५ हेदानपते अकू

अधर्षोपचितं वित्तं हरंत्यन्येऽल्पमेधसः संभोजनीयापदेशैर्जलानीव जलौकसः २२ पुष्पातियानधर्मेण स्वबुद्ध्या तमपंडितम्
 तेऽकृतार्थमिहिवृत्तिप्राणारायः सुतादयः २३ स्वयं किल्बिषमादाय तैस्त्यक्तानार्थकोविदः असिद्धार्थो विशत्यधस्वधर्मविमु
 खस्तमः २४ तस्माद्लोकमिभराजन् स्वप्नमायामनोरथम् वीक्ष्यायम्यात्मनात्मानं समः शान्तो भव प्रभो २५ धृतराष्ट्र उवाच
 यथावदतिकल्याणीवाचं दानपते भवान् तथाऽनयानतृप्यामिमर्त्यः प्राप्य यथाऽमृतम् २६ तथाऽपि सूनुतासौम्यत्वाद्दिनस्थी
 यते चले पुत्रानुरागविषमे विद्युत्सौदामनीयथा २७ ईश्वरस्य विधिको नुविधुनोत्यन्यथा पुमान् भूमेभ्यो रावताशययो वती
 णीयदोः कुले २८ यो दुर्विमर्शपथया निजमाययेदं सृष्ट्वा गुणान् विभजते तदनुप्रायेष्टः तस्यै नमो दुरवबोधविहारतंत्रसंसार
 चक्रगतये परमेश्वराय २९ श्रीशुक उवाच इत्यभिप्रेत्य नृपतेरभिप्रायं सयाद्वयः स्रष्टुर्द्विः सभनुज्ञातः पुनर्थ
 दुपुरीमगात् ३० शशिसरामकृष्णाभ्यां धृतराष्ट्रविचेष्टितम् पाडवान् प्रति कौरव्यथदयं प्रेषितः स्वयम् ३१ इति
 श्रीभागवतसहापुराणे अष्टादशसहस्र्यां संहितोया द्वाप्रस्कंधे एकोनपचाशत्तमोऽध्यायः ४९ पूर्वाह्नसपासम्

रनतृप्यामि अल मिति नमन्ये २६ सूनुताप्रियावाक्चले अस्थिरेत्त्विनस्थीयते नतिष्ठतीत्यर्थः स्रुदामापर्वतः तत्र भवा विद्युदिवत्स्मिन् स्फटिकशिला
 मये सहसैवातिस्फुरिता विद्युद्यथालीयते तद्दित्यर्थः यद्वा स्रुदामामालातस्था इयं सौदामनीमालाकारेत्यर्थः २७ नन्वेव जानतोऽपि कथमयं मोह इति चेदत्
 आह ईश्वरस्येति विधिविधानमायामिति यावत् २८ अतस्तमेव नमस्यति य इति दुर्विमर्शपथया अविदकर्ममार्ग्या गुणान् कर्माणि तत्सलानि च विभजते
 विविच्य ददाति दुरवबोधो यो विहारस्तस्य क्रीडास एव तत्र प्रधानं मुख्यकारणं यस्य संसारचक्रस्य अत एव तस्य गतिर्यस्मात्तस्मै नम इति ४९ अभिप्रेत्य
 ज्ञात्वा ३० ३१ इति श्रीभागवतभाषार्थदीपिकायां द्वाप्रस्कंधटीकायां एकोनपचाशत्तमोऽध्यायः ४९ श्रीकृष्णार्पणमस्तु पूर्वाह्नसपासम्

४५२६

इति श्रीमद्भागवतदशमस्कंधपूर्वार्द्धसमाप्तम्